

Pearl S. Buck

EXILATA

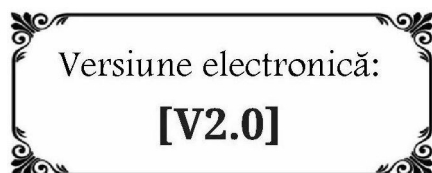
Pearl S. Buck

EXILATA

Traducere de JUL. GIURGEA

Societatea „NARCIS” – S.R.L.

1992

Corectură [V1.0]: ianuarie 2016
Corectură [V2.0]: ianuarie 2016

Capitolul I

Dintre icoanele fugare ce-mi trec prin minte în legătură cu amintirea ei, am ales pe cea care o reprezintă mai bine. O iau pe aceasta: stă în mijlocul grădinii americane, create de ea în inima sumbră a unui oraș chinezesc de pe fluviul Yangtse. E în floarea vârstei, o femeie voinică, stând în picioare, dreaptă și mândră, cu mișcări slobode, sub arșița soarelui de vară. Nu e înaltă, nici prea scundă și se proptește zdravăn în picioare. În mână ține o mistrie, căci a lucrat în grădină. Mâna în care ține mistria, este o mână puternică și arsă de soare, căci n-a ferit-o niciodată de dogoarea lui, și poartă urmele feluritelor treburi pe care le-a îndeplinit, dar cu toate acestea e frumoasă, cu degetele nebănuite de lungi și cu vârfurile delicate.

Dogoarea soarelui tropical o învăluie în palele lui, dar cu toate acestea ridică fruntea fără nicio teamă și se uită la el cu ochii mari și limpezi – niște ochi căprui luminoși, cu sclipiri de aur, sub genele negre și dese. La această epocă din viața ei, nu se mai oprea nimeni, pentru a se convinge, dacă este femeie frumoasă sau nu. Rămâneai imediat cucerit de vigoarea și vioiciunea oglindită pe obrazul ei: avea un nas mic și ochii destul de depărtați, o gură mobilă și foarte expresivă și schimbătoare, cu buzele nu prea subțiri, o bărbie bine conturată și un gât și umeri adorabili. Căldura soarelui îi încălzește părul des și mătăsos care-i cade în bucle împrejurul obrazului. Culoarea lui este de un castaniu cald, afară de partea unde și-l ridică de pe tâmpile, pe deasupra frunții luminoase, și unde se văd două șuvițe albe ca două aripi ce i se urcă pe creștet, împletindu-se mereu în coadele răsucite.

Stranie și impunătoare siluetă, în mijlocul acestei grădini americane, plantată de ea însăși în inima întunecată a unui oraș chinezesc! Nimeni n-ar putea-o considera altceva, decât americană, deși soarele acestei țări străine i-a bronzat pielea, mai mult decât ar fi fost firesc. Între tufele de bambus din apropierea ei se odihnește un chinez, cu capul sprijinit de un lăstar; tunică de pânză albastră și pantalonii de pe el sunt încinși cu un brâu slobod și în capul complet ras poartă o pălărie din speteze de trestie spintecată.

Dar nici tufele de bambus și nici prezența grădinarului nu reușesc să dea acestei femei o înfățișare exotică, căci rămâne ea

însăși, cu caracterul bine determinat. În realitate omul acesta nu prea are nicio legătură cu grădina ei, decât cel mult că el cară gălețile de apă pentru stropit straturile. Florile americane au fost plantate de ea însăși, zorele, garoafe și trandafirii care se văd pe zidul ce împrejmuiește grădina. Tot ea a reușit să niveleze și terenul acoperit de iarbă deasă de sub copaci și a răsădit stratul de micșunele englezești în fața prispei. Tot ea a adus și vrejurile viței sălbatice de Virginia care se cațără acum pe doi dintre urâții pereți ai vulgarei case a misiunii. La un capăt al terasei se vede o tufă de trandafiri albi, încărcăți de floare, și dacă se întâmplă să te apropii de tufa aceasta, țipetele ei te fac să te întorci numaidecât înapoi, deoarece între ramurile ei e un cuib de turturele pe care-l păzește cu aceeași grijă, ca și turtureaua însăși. Într-un rând am văzut-o supărată – căci i se întâmplă destul de des să fie supărată – din pricină că grădinarul chinez care tocmai acum se odihnea, aruncase ouăle din cuib; am văzut-o revărsând asupra grădinarului un violent val de vorbe chinezești, așa că omul mirat a dispărut numaidecât din fața ei. Apoi cuprinsă de o milă neașteptată, am văzut-o că se întoarce spre turtureaua care bătea din aripi și că începe să vorbească cu ea pe un ton atât de blând, încât aproape nu-l mai puteam recunoaște, încercând s-o liniștească, pe urmă a răsucit ramurile tufei de trandafir, străduindu-se să poată pune cuibul la loc, așa cum fusese. Mâhnită și furioasă a adunat găocile aruncate pe jos și le-a îngropat. Nimeni nu putea să fie mai mulțumită decât ea, când văzu că turtureaua are din nou patru oulețe în cuibul așezat cu grijă la locul lui.

— Iată o faptă cuminte și vrednică din partea unei păsărele, exclamă ea cu ochii strălucind de mulțumire.

Dar acest portret al ei în mijlocul unei grădini americane pe care a creat-o într-o țară străină, nu reprezintă începutul. El nu explică firea acestei femei și nici faptul că deși a rămas atât de americană, a reușit totuși să creeze o grădină americană în China; dar cu toate că probabil nimic nu va fi în stare să explice caracterul acestei femei, totuși începuturile ei în această țară ar trebui povestite.

Familia ei se trăgea dintr-un neam de olandezi curajoși, înstăriți și independenți. Bunicul ei fusese un negustor cu avere în orașul Utrecht, din Olanda. În vremea aceea, când obiectele făcute de mână erau în floare, omul acesta era considerat om cu avere, deoarece în atelierul său avea o sută de lucrători care executau

mobilier din esențe de lemn importat de peste mări. Fără îndoială din atelierul său ieșiseră o mulțime de birouri de lemn de trandafir, măsuțe încrustate și mobile de abanos, întrebuințate la această epocă.

Olandezul acesta, Mynheer Stulting era pasionat al obiectelor frumoase și desăvârșit executate. Din fire era econom și adunase banii câștigați cu munca lui, până când îi ieși vorba că a reușit să facă avere. Locuia împreună cu familia sa într-o casă tipică din orașul Utrecht, masivă, solidă, confortabilă, spațioasă și plină de mobilă, care strălucea, fiind îngrijită mai presus de orice așteptare. Deși era din fire adevărat orășean, avea totuși grădina sa, o grădină pătrată în dosul casei, unde cultiva lalele și ceapă și unde se așeza seara, cu luleaua în gură și în față cu o stacană de vin.

Duminica, pe care o considera inexorabil ziua Domnului, se ducea la biserică împreună cu soția și fiul său cel mai tânăr care era singurul dintre copiii săi, rămași în casa părintească. Nici prin minte nu le-ar fi trecut să procedeze altfel, deoarece dintre cele trei sute de suflete care formau această parohie, nu era niciunul care să cerceteze biserica cu mai mult devotament decât Mynheer Stulting, și tocmai de aceea se ducea cu dragă inimă la biserică. Avea un glas puternic și când pornea din gâtul său scurt și gros, tremura în largul bisericii, cântând psalmii pe care-i plăcea și lui să-i cânte. Fiul său care era un tânăr zvelt și înalt, sta lângă el și cântau împreună. Era totuși mai mic decât tatăl său, mai subțire în brâu și se îmbrăca întotdeauna cu grijă. În cealaltă parte era mama lui, o femeie grasă, blândă și amabilă care murmură și ea versetele psalmilor, dar fără să-și poată despărți gândurile de mâncarea pe care o lăsase să stea caldă, în soba de faianță din bucătăria ei ca o oglindă.

Atmosfera religioasă de la slujba ce se oficia duminică dimineața, nu lipsea niciodată din această biserică. Pastorul – un bărbat înalt și deșirat, ca o codiriște de bici, cu ochii ca două flăcări, cu glasul sonor, părea cuprins de extaz. Uneori i se părea că vede o provocare insuportabilă în privirile acestor trei sute de credincioși care veneau întotdeauna să-l asculte; în privirile ochilor acestora limpezi, calmi și reci, ochii îngândurați și liniștiți care așteptau lacomi și pretențioși își dădeau pe deplin seama, dacă în clipa când pastorul și-a pregătit predica, s-a gândit sau nu s-a gândit la Dumnezeu. Credincioșii aceștia așteptau de la el să le ofere o hrană consistentă și substanțială pentru spirit, și putere pentru suflet.

Hrana aceasta le-o oferea, fără niciun fel de cruțare pentru eforturile ce trebuie să le facă.

Urmă după aceea o epocă, pentru istorie destul de scurtă, de intoleranță religioasă în Olanda, și greutățile acestei intoleranțe lovira și pe credincioșii aceștia. Duminica ce urmă după publicarea decretului privitor la interzicerea liberului cult, aceste trei sute de credincioși se întruniră din nou, dar de astă dată nu pentru a asculta predica pastorului lor, ci pentru a se sfătui, ce au de făcut de aici înainte. Pe măsură ce vorba lor devenea mai calmă și mai îndelungă, constatară că cel puțin asupra unui amănunt erau cu toții de acord; bărbații și femeile acestea nu vor îngădui niciun fel de amestec în libertatea lor religioasă. În cele din urmă Mynheer Stulting se ridică în picioare cu greutate și lăsându-și capul pe spate își plimbă ochii cu pleoapele grele pe deasupra celor adunați împrejurul său. Glasul lui tremură ca o chemare de trompetă în largul bisericii.

— Întrucât mă privește pe mine și casa mea, noi vom sluji Domnului! Dacă nu-l vom putea sluji în propria noastră țară, atunci vom părăsi pământul țării noastre!

Făcu o pauză și-și plimbă privirile cercetătoare împrejurul său. Fiecare dintre ei știa că niciunul nu are mai mult de pierdut, decât negustorul acela prosper. După o scurtă tăcere, glasul lui se ridică din nou:

— Haideți, să părăsim această țară! Cine este cel care mă va urma?

Ca o scăpare de flăcără, pastorul cu părul alb se ridică în picioare și zâmbi, ca în extaz. Vreo zece tineri se ridicară și ei în picioare și așteptară, cu fălcile încleștate și ochii scăpărând ca de flăcări. Unul după altul se ridicară și cei mai în vârstă. Aceștia aveau mai mult de pierdut: negoțul bine întemeiat, întreprinderi prospere, case și pământ. Cele din urmă se ridicară și femeile; ici-colo câte o fată urmărea cu ochii pe un flăcău care sărea în picioare, apoi nu mult după aceea se ridica și ea sfioasă. Fu rândul mamelor, să se ridice și ele, cu ochii tulburi și înspăimântați, strângând la piept copii mici și speriați. La urmă de tot cele trei sute de credincioși erau cu toții în picioare, și pastorul uitându-se la ei, simți lacrimile cum i se deșiră în lungul obrazului, căci înțelegea că din astfel de oameni va fi formată împărăția lui. Ridică brațele ca să se roage și toți căzură în genunchi, îndemnați de focul privirilor lui, și rugăciunea aceasta făcu să răsunе bolta bisericii.

Din astfel de lut era plămădită această femeie americană.

Hotărârea lor rămase nestrămutată, chiar după ce profunda emoție a acestei zile se risipi. Mynheer, cu simțul său de olandez practic, își vându fabrica și-și prefăcu în bani întreg avutul.

Dar n-ar fi vrut nici ca procedarea lui să pară o lovitură prea grea pentru soția sa. Ea plângea, văzându-și de treburile casei, dar plângea liniștită și întorcând obrazul ca să n-o vadă, deoarece nu voia să facă nimic ce ar fi putut abate pe soțul ei din drumul datoriei; de asemenea nu se îndoia câtuși de puțin, că el cunoaște voința Domnului mult mai bine decât o cunoaște ea însăși. Ea care era mereu ocupată cu gătitul, cu spălatul și scuturatul și cu supravegherea slugilor, nu prea avea vreme să se gândească la Dumnezeu, așa că lăsa grija aceasta în seama soțului ei. Afară de asta îi venea atât de greu să murmure câteva versete din Biblie, prin urmare lăsa în grija lui să citească Scriptura în fiecare dimineață și în fiecare seară, căci nu se simțea la îndemână să constate, că dimineața gândurile ei alergau la râșnița de cafea sau la cârnații ce se prăjeau în tigaie, în loc să stea liniștită și să asculte vorba scrisă în Cartea Cărților; tot așa seara se simțea și mai ușurată, când vedea că oricât s-ar strădui, totuși i se întâmplă uneori să adoarmă, așa că soțul ei se apropia de ea apucând-o de braț, o ridica din genunchi. Astfel de întâmplări o făceau să se simtă umilă, cu atât mai umilă, cu cât soțul ei nu-i făcea niciodată reproșuri, ci se mulțumea să-i spună cu glasul lui adânc și plin de blândețe:

— O, buna mea Huldah, trebuie să fii foarte ostenită nu-i așa?

— Ah, Johann, răspundea ea de fiecare dată, chinuită de păreri de rău; aş vrea din tot sufletul să ascult cuvântul Domnului, dar cum se face că eu nu sunt în stare?

Prin urmare dacă el a spus că vor trebui să plece, atunci fără îndoială așa se va întâmpla, dar nu se purtă sever față de ea și o lăsă să-și ia lucrurile care-i erau dragi, așa că împachetară în lăzi așternuturile de pat, vasele de porțelan albastru și cele albe, argintăria și mobila de care aveau nevoie pe unde se vor duce.

Cei doi feciori mai mari ai lor erau căsătoriți și-și aveau casele lor de care trebuiau să se îngrijească, pentru a le urni la drum, căci toți erau credincioși aceleiași biserici, iar în casa lui Mynheer Stulting nu mai rămăsese decât Hermanus, fiul cel mic care se ținea atât de țeapăn pe picioare, în anii copilăriei lui. Pe acesta nu-l dăduseră la negoț, deoarece se născuse târziu, după ce maică-sa înaintase în

vârstă și-i muriseră mai mulți copii, unul după altul, dar mai era și firav. Tot așa după ce mai crescuse, în casa aceasta de oameni bogați se găsea întotdeauna de lucru, de nu-l mai pridideau, și cum băiatul acesta se întâmplă să fie o fire mândră și sensibilă, cu sufletul plin de dragoste pentru tot ce putea fi frumos, părintele și mama lui îl lăsară să-și aleagă singur meșteșugul ce-i va plăcea. Prin urmare se hotărî să învețe meșteșugul de hărăgar¹, căci se simțea ispitit de culorile și contactul cu odoarele și pietrele prețioase, așa că învăță cum să facă și cum să repare ceasornicele care-l atrăgeau cu strălucirea și rotițele mecanismului lor de precizie, întocmai ca un joc dintr-o poveste cu zâne.

În calitate de fiu al acestor doi oameni robuști și pricepuți, tânărul Hermanus părea ceva neobișnuit. Când sta între părinții săi, în strana lor din biserică, sau când se amesteca între frații săi mai voinici, între femeile și copiii acestora, părea oarecum străin între ei, fiind mic de statură, slăbuț și visător și simțindu-se mare numai în ceea ce privește mândria și simțul său de libertate, așa că niciunul dintre frați sau cei din familia lui nu încercau să i se pună împotrivă. Afară de asta era mult mai priceput decât ei, deoarece stăruise să învețe tot felul de lucruri. Vorbea mai multe limbi, scria cântece și poezii și era foarte îndemânatic, când umbla cu creionul, cu cerneala și cu pana și desena foarte frumos. Afară de darurile acestea mai avea și un glas foarte plăcut, un auz foarte susceptibil și gata să prindă tonurile juste ale unei melodii. Darul acesta al său fu recunoscut de toți ceilalți și nu era mai mult decât un copil, când îi dădură diapazonul în mână, pentru a conduce corul care cânta psalmii în foișorul bisericii.

Din lutul acestui tânăr delicat, entuziast, mândru, îndrăgostit cu patimă de tot ce este frumos, era plămădită femeia aceasta americană, deoarece el fusese tatăl ei.

Uneori fiul cel mai tânăr pleca la drum, în interesul lui Mynheer Stulting și drumurile acestea îi făceau multă plăcere. Când era plecat de acasă, tânărul se mai împodobește și el puțin; își cumpăra la Amsterdam câte o jiletcă în culori vesele, o cravată fină de mătase, îi plăcea să poarte rufărie albă ca un fulg și era cusurgiu din cale afară, când era vorba să-și aleagă un parfum sau când se ducea la croitor, să-și comande hainele. Cu toate acestea puteau avea încredere în el, chiar dacă n-ar fi fost însoțit în drumurile acestea de câte o slugă credincioasă, deoarece însăși mândria lui îl

¹ Hărăgar – bijutier-ceasornicar. [n.e.e.].

ferea de păcatele grele ale tinereții, fără să mai țină seama de firea lui extrem de delicată.

Când Mynheer Stulting își lichidă întreprinderea, ca să-și facă pregătirile pentru a părăsi țara, numeroase case de comerț îi datorau parale, deoarece multe prăvălii din multe orașe erau foarte bucuroase să poată vinde mobilele fabricate de el, căci știau că fiecare mobilă este cercetată de el însuși cu toată atenția și multora dintre ele le da lustru chiar cu mâna lui, înainte de a le trimite cumpărătorilor. Astfel porni pe fiul său de acasă spunându-i:

— Hermanus, mai du-te o dată până la Amsterdam și vorbește chiar tu cu stăpânul casei cutare, ca să lichidezi conturile ce au mai rămas. Spune-i că eu voi părăsi țara aceasta, ca să pot fi om liber și că acesta este sfârșitul și începutul.

Stăpânul casei la care Mynheer Stulting trimise pe fiul său, era un francez, de origine hughenot, care moștenise averea tatălui său și Hermanus mai fusese și înainte de asta pe la el, și în casa lui cunoscuse pe fiică-sa. De fiecare dată se simțise tot mai adânc impresionat de fata aceasta delicată și cu ochii negri, care i se părea mult mai fragilă decât blondele fete olandeze pe care le cunoștea, și oricât ar fi fost el de mic, totuși fata aceasta abia dacă-i ajungea până la subțioară. Totuși obiceiurile țării erau atât de severe, încât până acuma nu putuseră vorbi niciodată singuri, deși în ultimele trei rânduri când se întâlneau, se uitaseră unul la altul, iar ochii lor se aprinseră de emoție, așa că știa că va trebui să vină și ziua când vor avea să-și spună unul altuia ceva mai mult decât atâta. Acum înțelegea că o va vedea pentru ultima dată. Fata sta sfioasă și tăcută, cu fruntea frumoasă încadrată de părul negru, plecată asupra gherghefului, în timpul cât el îi repetă cuvintele cu care-l însărcinase tatăl său, iar când îl auzi spunând că va părăsi în altă parte de lume, ridică ochii și păru că începe să respire cu greutate, iar Hermanus o văzu că-și duce mâna la inimă. În aceeași clipă și cu totul pe neașteptate simți cum un val de căldură i se urcă în piept, ceva căruia nu îndrăznise până acum să-i spună dragoste, dar care începu să crească, de aproape era să-l înece, și înțelese că această mică franțuzoaică va trebui să fie soția lui. Așa că se aprinse la obraz și îngână – chinuit de teamă și mândrie – adresându-se tatălui ei și cerându-i învoirea să-și exprime respectul față de fiică-sa. Bătrânul porunci numaidecât fetei să iasă din odaie, sprâncenele începură să-i joace pe frunte, ochii îi scăpărau, ridică din umeri și strânse din pumni, mirându-se cum de s-a putut

întâmpla așa ceva. Totuși nu vru să-i răspundă, nici da, nici nu, deoarece știa că tatăl tânărului acestuia este un om bogat, așa că încercă să se codească și-i spuse că poate mai târziu vor putea vorbi împreună.

— Bine, dar eu voi pleca departe de țara mea, răspunse Hermanus categoric, simțindu-se îndemnat de un curaj neașteptat. Va trebui să vorbesc cu ea chiar acum.

În cazul acesta va fi imposibil, păsură că vor să-i răspundă sprâncenele ridicate în sus și pleapele care clipiră de câteva ori; și Hermanus se întoarse mândru în loc, dar deși obrazul îi rămase nepăsător, simți totuși bătaile furioase ale inimii, în pieptul care i se ridica liniștit în ritmul respirației.

Dar cu toată mândria lui, după ce ajunse în stradă, îi veni să plângă, și apucă în lungul trotuarului, cu ochii plini de lacrimi, ca să se întoarcă la hotel. Nu putea să întârzie mai mult, decât până în seara aceleiași zile, deoarece terminase cu tot ce avea de făcut. Dar se întâmplă ceva nebanuit; în aceeași clipă auzi niște pași ușor alergând pe urma lui și când se întoarse, constată că fata este în fața sa, cu părul înfășurat într-un șal de dantelă, și că-l apucă de braț. Nu cumva are de gând să plece? O... tocmai în America? Vasăzică... atât de departe? Țara aceasta este foarte departe! Fata pleacă imediat ochii în pământ; niște ochi ca de copil, frumoși și sinceri, ochi căprui în care clipeau luminițe de aur. Hermanus se uită la ea, cuprins de deznădejde. Dar în această clipă de tăcere dintre ei, era concentrată toată duioșia și discreția adorației lui de luni întregi. Spontaneitatea lui caracteristic olandeză îi veni într-ajutor, așa că-i spuse, fără să mai ezite:

— Vrei să mă primești de soț?

Fata ridică repede ochii spre el și-l privi cu toată sinceritatea:

— Da, vreau! răspunse ea.

Își făcură repede planul. Ea era singură în toată casa lor, afară de bătrânul ei părinte și guvernanta - căci mama ei era moartă demult - așa că-i va veni foarte ușor să scape. Da, va veni să se întâlnească împreună peste jumătate de oră și vor lua numaidecât trăsura. Da, ea era demult hotărâtă, - ceea ce se întâmplă acum nu reprezintă nicio noutate pentru ea - căci s-a gândit de atâtea ori. Că dacă se va întâmpla s-o ceară în căsătorie, ea va primi. Este gata să plece împreună cu părinții lui în America.

Hermanus o așteaptă în mijlocul acestei străzi întortocheate și liniștite, chinuit de frigurile dragostei și de spaima amestecată cu

sfială, dar fata apăru mai curând decât îi spusese, în cap cu mica ei bonetă și îmbrăcată într-o manta. O conduse la hotel unde găsi argatul, care cu toată indiferența lui caracteristică, rămase îngrozit când îl văzu; dar cei doi tineri reușiră să-l îmbuneze și în dimineața zilei următoare, palizi și osteniți de drumul făcut în timpul nopții, apărură în fața lui Mynheer Stulting și a soției acestuia, categorici și neînduplecați în hotărârea pe care o luaseră.

Puterea și pasiunea acestei dragoste își aveau partea lor de contribuție în originea acestei americane, deoarece aceștia erau părinții ei.

Comunitatea acestor credincioși nu putu părăsi orașul Utrecht atât de repede, cum își închipuise. Trei sute de oameni nu pot să se dezrădăcineze atât de ușor. Afară de asta între ei mai erau și de aceia care nădăjduiau că guvernul își va schimba politica față de biserica lor. Dar această schimbare nu se produse, și până sfârșitul anului terminaseră cu toate pregătirile de plecare. Prin urmare Hermanus și mica lui franțuzoaică avură timp de ajuns ca să se căsătorească și din această căsătorie a lor se născu și fiul lui Hermanus, pe care îl botezară Cornelius. Astfel, când sosi ziua hotărâtă pentru plecare, trei generații ale familiei Stulting se îmbarcară împreună și-și părăsiră pământul patriei.

Prin urmare trei sute de credincioși, în frunte cu pastorul lor, trecură Oceanul Atlantic. Navlosiseră o corabie care-i luă pe toți dintr-odată și pe bordul acestei corăbii își petrecură timpul în bună înțelegere, înfruntând cu încredere viitorul necunoscut ce-i aștepta și făcând planuri în legătură cu ceea ce vor începe în țara nouă. Făcură aproape douăzeci de zile pe drum, ca să poată trece dincolo, și în timpul acesta opt dintre ei se îmbolnăviră și muriră. Pe aceștia îi îngropară în mare și în timpul cât trupurile lor fură coborâte în apa valurilor, pastorul le făcu prohodul și vânturile aspre din larg se jucară în pletele lui albe și cărunte.

Dar pentru Hermanus și soția sa timpul cât dură călătoria, fu o perioadă de dragoste și extaz. Rămaseră cu totul nepăsători față de hotărârea părintelui francez care era om în vârstă și trimisese vorbă fiicei sale, că deși o iartă pentru fapta ei nesocotită, totuși nu dorește să se mai întoarcă niciodată în casa lui.

— Cum aș mai putea eu să mă întorc acum acasă! exclamă ea veselă, când află de vorbele tatălui ei. Afară de asta eu nu l-am iubit niciodată, căci este un moșneag cu sufletul de piatră. O, 'Ermannus!

Hermanus se simțea încântat, mai ales când o auzea că-i pronunță numele, cu ușoara eliziune a consoanelor. Nu știau nici ei exact, unde se vor opri anume. În această privință, ca și în toate celelalte împrejurări, se lăsă cu totul în grija tatălui său. Până atunci însă el se va putea bucura de dragostea sa și de prezența fiului său.

Dar greutatea nu întârziară să se prezinte, imediat ce debarcă pe pământul Americii. Emigranții aceștia nu erau oameni sentimentali din fire, și acum se gândeau mai mult la problema cum vor putea trăi, decât la elanul care-i determinase să pornească la drum, spre libertatea care-i aștepta. Procedul acesta le fusese de mare folos, deoarece populația din New York era lăcomă și vicleană, așa că după ce vasul intră în port și grupul de negustori și meșteri olandezi debarcă, deveni pentru ea o pradă foarte ușoară, și olandezii aceștia cu înfățișare de oameni prosperi, trebuiră să plătească în aur cel mai mic serviciu de care aveau nevoie.

Suportară cu demnitate această lăcomie și se îndreptară imediat spre Pennsylvania unde cumpăraseră dinainte oarecare terenuri. Dar când ajunseră în regiunea unde erau aceste terenuri, constatară că pământul este în întregime mlăștinos și nici vorbă nu putea fi ca să-l lucreze pentru agricultură. Dorința lor comună fusese să se stabilească într-o regiune unde să poată fi împreună și unde să-și clădească biserica și împrejurul ei casele de locuit, și să-și înceapă fiecare negoțul și meseria lui. Astfel unii dintre ei, care până acum trăiseră în mijlocul orașelor, își pierdură curajul și se întoarseră, ca să se stabilească în orașul cel mai apropiat. Mynheer Stulting însă nu făcea parte dintre aceștia. Se propti în picioare, pe pământul îmbibat de apă al mlaștinilor, exact cum făcuse și în biserica lor de acasă, și se adresă tuturor celor care erau gata să-l urmeze, pe el și pe pastorul lor, și le spuse că vor cumpăra cu aurul ce le-a mai rămas, alte terenuri mai spre miazăzi, și astfel vor putea rămâne împreună. Din cei mai puțin de trei sute de emigranți câți erau acum, se ridicară mai bine de o sută de inși care erau gata să-l urmeze fără cârtire. Cumpărarea pământ în Virginia și plecară la drum, cu dinții încleștați și chinuiți de dorul de casă. De astă dată pământul pe care-l cumpărară, era un platou destul de ridicat și rodnic, înconjurat din toate părțile de munții care-l apărau. Dar ce viață grea și neobișnuită îi aștepta acum pe oamenii aceștia care veniseră de la traiul bun dintr-un bogat oraș olandez! Nici bărbații, nici femeile nu știau nimic despre agricultură și nici despre

viața rurală, nici chiar în țara lor mică și atât de populată, unde pământul era foarte bine cultivat. Aici erau înconjurați din toate părțile de munți sălbatici și pământul unde trebuiau să trăiască, era acoperit de păduri seculare. În vecinătate era o colonie formată din câțiva englezi, dar împrejurul lor se vedeau grupuri de indieni care le încălcau pământurile, și aceștia deși din fericire nu păreau dușmănoși erau totuși înfricoșători și sălbatici la vedere.

Dar olandezii sunt oameni hotărâți, așa că începură numaidecât un fel de negoț pe temei de schimb în natură și-și procurară tesle, topoare și bărdițe cu care – urmând sfatul celor din colonia englezilor – tăiară copacii. Fiecare familie își clădi un bordei de bârne și pe urmă se adunaseră cu toții, ca să facă o clădire mai mare, pentru biserică. În prima duminică de slujbă, stranele din biserica aceasta erau bușteni necurățați de scoarță, iar amvonul un butuc uriaș; în lăcașul acesta se adunară cu toții, sub un cer străin care acum trebuia să devină și al lor, pentru a preamări pe Dumnezeu, de dragul căruia renunțaseră la tot ce au avut înainte de asta.

Mulți dintre cei rămași părăsiră comunitatea coloniștilor în timpul primilor doi ani, deoarece greutățile și lipsurile acestei vieți aspre erau prea mari pentru a putea fi suportate de oameni mai în vârstă și de cei debili, obișnuiți cu viața tihnită de oraș. Astfel cei care rămaseră să preamărească pe Dumnezeu în colonie, nu erau mai mult de cinzeci-șaizeci de inși, dar chiar acestora le curgeau lacrimile șiroaie pe obraz, în timpul cât se închinau. Pastorul rămase cu ei și acum nu mai era decât o umbră de om, îmbătrânit din cale afară, dar cu toate acestea nefrânt. Anul următor muri și el.

Ce muncă chinuitoare trebuiseră să îndeplinească în primii ani! Fură obligați să destelenească pământul și să-l semene cu cereale, pentru a avea cu ce se hrăni. La început tăiară copacii care-i feriră mai la o parte, ducându-i cu tânjală la care se înhămau caii și oamenii. Butucii retezați și cu rădăcinile înfipite în pământ, îi lăsase până când vor termina cu lucrările mai grabnice ale semănatului și apoi ale treieratului. În timpul iernilor următoare împrejurul acestor butuci săpase pământul cu târnăcoape și cazmale, apoi îi legară din nou cu lanțuri, la care se opinteau caii împreună cu oamenii, ca să-i smulgă din pământ. Butucii îi adunară grămadă și mai târziu slujiră pentru primele garduri împrejurul ogrăzilor. Dar munca aceasta era chinuitoare, așa că foarte curând nimeni n-ar mai fi putut spune că

între ei sunt oameni născuți la oraș, afară doar de Hermanus. Trupul lui era prea șubred, pentru a putea fi de folos acolo unde era nevoie de vigoare, și cu toate greutatele vieții, el continuă să-și păstreze aceeași înfățișare de om deosebit, cu o delicată nuanță de dandy. Chiar în mijlocul deșertului acestuia, el continuă să-și profeseze meseria și cei care aveau ceasornice și pendule, veneau la el din mari depărtări, ca să le repare.

Hermanus trăia într-un bordei de bârne, împreună cu soția și copii săi. Mica franțuzoaică pariziană se dovedi o admirabilă soție de pionier. Cu toate greutatele vieții, era mereu veselă, iute de picior și repede de mână, femeie practică și entuziastă care-și vedea de gospodărie, ținea bordeiul curat ca un pahar și îngrijea de copiii care se nășteau în fiecare an: după Cornelius veniseră trei fetițe și la urmă încă un băiat după care făcu o pauză câțiva ani.

Femeiușca asta nu încetă niciun moment să-și adore soțul. Pentru ea Hermanus era un bărbat distins, prea distins pentru felul de viață pe care-l ducea. Ea însăși se împăca foarte bine cu viața de acuma. Trebuia să gătească, să coacă, să aibă grijă de copii; în toate părțile femeile trebuiau să îndeplinească astfel de obligații, și ea le îndeplinea cu dragă inimă, chiar aici. Își făcu singură o grădină și-i săpă straturile; făcu drumul de cinsprezece mile, până la colonia vecină, de unde aduse o cloșcă și șase ouă proaspete și în felul acesta începu să crească păsări. Îi părea rău că, deși în apropiere se găsea un iaz, n-avea totuși de unde să-și procure ouă de rață... În Franța rațele erau atât de frumoase! În fiecare zi spăla câte o cămașă pentru soțul ei și i-o călca: cămașă albă de pânză pe care i-o cususe ea însăși. El nu se scula dimineața niciodată înainte de orele opt și ea-i ducea la pat o ceașcă de ciocolată, înainte de a prânzi. Nu se gândea niciodată, înainte ca el să se așeze la masă, ca să-și bea cafeaua și să mănânce bucata de cozonac, că ea făcuse treabă de jumătate de zi pentru întreaga familie. Pe soțul ei îl adora și manierele lui distinse îi făceau deosebită plăcere, ca și obrazul său tânăr, proaspăt ras și cămașa albă imaculată, ca și gulerul său.

Această mică franțuzoaică reușise să se adapteze mult mai repede decât ar fi reușit să se adapteze olandezele greoaie, la viața în mijlocul acestei paragini și transformase deșertul acesta într-o grădină, o frumoasă grădină franțuzească. Aduna din toate părțile mlădițe și răsaduri și părea că este incapabilă să meargă la cineva fără să se întoarcă acasă cu rădăcina unei plante înfășurate cu cea

mai mare grijă în batistă. Familia ei consuma legumele, puii și ouăle pe care le recolta singură; reuși să convingă o familie de englezi din vecinătate, ca să-i dea o vițea în schimbul lucrului pe care-l cususe pentru ei, așa că ei fură cei dintâi coloniști care-și puteau permite să bea și lapte. Era atât de practică și atât de veselă în tot ce făcea, încât părea că nu se sinchisește nici de deșertul în mijlocul căruia era obligată să trăiască și nici de munca grea pe care o îndeplinește.

Dar într-una din zile întorcându-se acasă de la holda de cartofi, se opri în pragul bordeiului, pentru a se convinge că copilul ei doarme liniștit în leagănul făcut din scorbură unui butuc. Copilul dormea, dar rămase îngrozită, căci pe pieptul copilului era întins un șarpe cu clopoței, care se încolăcea și se desfășura încet.

Îi veni amețală și se sprijini de pervazul ușii. Își aduse imediat aminte că nu trebuia să facă niciun zgomot și nici să strige. Dar ce se va întâmpla, dacă se va trezi copilul, și va începe să se zbată? Se lăsă în genunchi pe prag și continuă să se uite, cu trupul sleit de puteri din pricina spaimei, și începu să se roage din toată durerea sufletului. Rămase nemișcată și în timpul acesta șarpele se desfășura și se aduna în inele, fără să-i mai pese de nimic. Soarele se urca spre crucea cerului și foarte curând trebuiau să se întoarcă ceilalți acasă, ca să mănânce de amiază. Continuă să se roage. Într-un târziu, șarpele se întinse peste marginea leagănului și lunecă pe podmol, ca de aici să se târască spre spărtura dintre două bârne ale peretelui.

În această clipă femeiușcă aceasta curajoasă se simți cuprinsă de furie și apucând o sapă care era la îndemână, începu să lovească din toate puterile și să strige la șarpele care fusese atacat pe neașteptate. Când se întoarse Hermanus, o găsi întinsă pe jos, fără putere și plângând, lângă șarpele care fusese zdrobit, iar copilul era treaz și se juca liniștit. I se întâmpla pentru întâia dată s-o vadă plângând.

Viitorul lor copil fu Carie și fetița acesta moșteni toate calitățile acestei mici franțuzoaice care era mama ei, în ceea ce privește maturitatea, veselia, bunul simț, curajul și capacitatea de adaptare, pasiunea și temperamentul.

Existența acestei colonii olandeze începea acum să se topească în viața comună a națiunii americane. Contopirea se făcu de bună voie, deși între coloniștii mai bătrâni erau unii, cum era de pildă și

Mynheer Stulting, care tânjeau după confortul și siguranța din patria lor de altădată. Pentru el fusese o dureroasă lovitură moartea preotului, care se întâmplase în primii ani după sosirea lor și nu se arăta niciodată din cale afară de mulțumit de cei care încercaseră să-i ia locul.

Dar cea mai dureroasă lovitură dintre toate, fu știrea despre schimbarea politicii guvernului olandez, care acorda libertatea cultului pentru toți cetățenii săi, la șase luni după ce ei se expatriaseră. Dacă ar fi avut răbdare să mai aștepte, nu s-ar fi întâmplat niciuna dintre nenorocirile prin care trecuseră, nu ar fi avut parte nici de munca aceasta de robi și nici tovarășii lor n-ar fi trebuit să moară pe pământ străin. Se găsiră și cei care acumă învinuiau pe Mynheer Stulting, că prea a fost impetuos. Se uită la ei cu ochii rugători și umili și se simțea îngrozit de propria sa faptă. Cu mare greutate reuși să murmure, căci își simțea gâtul uscat:

— În orice caz noi am plecat pentru a sluji pe Dumnezeu și de dragul libertății noastre.

Buna lui soție îi sări într-ajutor și ieșind în fața celor care-l învinuiau, le spuse cu glasul blând, și se întâmpla pentru întâia dată s-o audă și pe ea vorbind în fața comunității:

— Cum era să știm dinainte ce se va întâmpla? Acum bunul Dumnezeu știe că noi am fost gata să ne lepădăm de toate pentru a-l urma. Acum ne cunoaște, așa cum suntem cu adevărat. Am fost supuși la o încercare și am dat dovadă de vrednicia noastră. Și care dintre voi a renunțat la mai mult decât bărbatul meu și care dintre femei mai mult decât mine, care am avut o casă bună, cu douăsprezece odăi și în fiecare odaie aveam sobă de porțelan?

Cuvintele ei erau adevărate, așa că nimeni nu mai zise nimic, până când Mynheer Stulting declară cu glasul categoric:

— Ar fi imposibil să ne mai întoarcem acasă. Nu ne rămâne decât să mergem înainte. Va trebui să ne încorporăm în această națiune nouă. Să lăsăm copiii noștri să învețe limba acestei țări și s-o învățăm noi înșine, în măsura în care o vom putea învăța. Să ne supunem legilor și să devenim cetățenii acestei țări, astfel ca să nu mai fim cetățenii vechii noastre patrii.

Visul lui Mynheer Stulting era, ca înainte de a muri, să mai aibă o dată o casă ca cea pe care o lăsase în Olanda, și gândul că va reuși s-o aibă îi ajuta ca părerile de rău să i se pară mai ușoare. Dorința aceasta era cu atât mai stăruitoare, cu cât vedea că soția sa își dorea o casă, o casă adevărată, căci ea nu se putea simți la

îndemână într-o casă de bârne, ca cea pe care o aveau ei acuma.

Pământul pe care-l aveau, era rodnic și feciorii cei mai în vârstă ai lui Mynheer Stulting îl lucrau cu trageră de inimă, așa că după câțiva ani nu numai că aveau cu ce se hrăni, dar mai pusese și ceva bani de-o parte, după fiecare seceriș. Lemn de construcție aveau de ajuns și în colonia englezilor din vecini era și un fierăstrău, așa că Mynheer se hotărî să-și facă și casa pe care și-o dorea. Făcu planul și începu să lucreze cu trageră de inimă, iar feciorii săi îl ajutau, când nu erau ocupați în altă parte, și simțea adevărată plăcere, văzând mulțumirea bătrânei sale soții care trecuse prin atâtea încercări, dar le suportase cu răbdare, deși păruse îngrozită de ceea ce vedea.

Ridicară casa în marginea coloniei: o casă bună, de bârne cioplite din bardă, cu douăsprezece încăperi, cu dușumele pe jos, cu pereții tencuiți și tapetați, întocmai ca o casă de la oraș. Lemnul îl luară din propria lor pădure, iar lucrul la care ei nu se pricepeau, fu îndeplinit de alții, pentru care lucra în schimb și ei ce puteau. Dar lucrările durară vreme îndelungată, mai bine de doi ani, și înainte de a termina casa, în al doilea an asupra lor coborî iarnă grea și geroasă, ca la munte, așa că Mynheer Stulting răci în timpul cât supraveghea lucrările și înainte de a-și putea da seama de boala lui, aceasta se agravă și Mynheer muri. În aceeași iarnă soția sa, care pierduse orice interes față de casa cea nouă, se stinse încet și senină din viață.

Trecând din țara aceasta nouă într-una cu totul necunoscută, amândoi se uitaseră la Carie, nepoata lor care era în leagăn, deși ea nu-și mai aducea aminte de acest amănunt. Dar în sufletul și în trupul ei, fata aceasta purta pecetea bunicilor ei.

În iarna aceea a anului 1858 un val de deznădejde se abătu asupra coloniei. Recolta fusese proastă și numeroși olandezi erau hotărâți să renunțe la agricultură și să se stabilească în vreun oraș, unde să se apuce de negoț. Între aceștia erau și cei doi feciori mai în vârstă ai lui Mynheer Stulting, așa că-și luară familiile și plecară. Nu mai rămase în colonie decât Hermanus, împreună cu ai săi și casa neterminată.

Dar băiețașul care se născuse în țara veche, avea acum aproape cinsprezece ani, și era băiat înțelept și serios, mai mult decât s-ar fi crezut pentru vârsta lui; cu ajutorul lui și a câtorva oameni pe care-i găsi, Hermanus termină casa și se mută într-însa. La această dată Carie avea doi ani și primele ei amintiri erau legate de această casă

și de odăile ei mari, pătrate și deșarte.

Casa aceasta frumoasă, impunătoare și spațioasă concepută de Mynheer, bunicul ei și terminată de mâinile îndemânaticе ale fratelui ei mai în vârstă, contribui la formarea acestei americane.

De aici înainte Carie va putea să-și depene singură povestea vieții, reconstituită din amintiri și ceea ce i-au spus părinții, așa cum mi-a spus-o mie, la mulți ani după emigrarea ei în China. Nu s-a întâmplat niciodată ca ea să stea ceasuri de-a rândul de vorbă. Era o femeie prea ocupată pentru a-și pierde vremea, stând de vorbă. Dar gândindu-mă la cei treizeci de ani de când o cunosc, pot reconstitui din mici fragmente icoana limpede a copilăriei și a adolescenței din localitatea aceea mică, menită să devină mai târziu un orașel din Virginia, ridicat în mijlocul platourilor rodnice, împrejmuite de munții Little Leveles.

De obicei duminica seara îmi vorbea mai îndelung despre trecutul ei, decât în alte zile. În atmosfera duminicii părea că descoperă ceva care o îndemna să-și aducă aminte de casa ei părintească. Duminică dimineața trăsăturile obrazului ei luau cu totul altă expresie, decât în zilele obișnuite. Părea mai puțin preocupată de gânduri și planuri, și mai împăcată. Fruntea ei dreaptă și înaltă era netedă și ochii, de obicei mai mult strălucitori decât senini, păreau calmi.

Duminica, prânzul în sufrageria însorită a misiunii era întotdeauna vesel. Îmi aduc aminte și parcă văd aievea într-o strălucire de lumină, fața albă de masă, pe care întotdeauna era un vas cu flori proaspete, cafeaua fierbinte, pâinea proaspătă, borcanul cu dulceață, slămina prăjită și ouăle. Un tânăr chinez, cu obrazul galben, umbla forfota împrejurul mesei, ca să servească, iar ea îi da ordine, așezând ceștile albastre și farfurioarele. Din când în când privirile ei extaziate se îndreptau spre grădina din fața casei; întotdeauna extaziate, fie că grădina era plină de flori, fie că era pustiiată de gerurile iernii.

— O curte frumoasă! avea obiceiul să spună.

Altădată în timpul prânzului spunea:

— O dimineață liniștită de duminică, mă face să-mi aduc aminte de casă. De-aș putea auzi cel puțin clopotele bisericii! Îmi aduc aminte că la noi acasă, tatăl meu pleca în fiecare duminică dimineața la biserică, cu Biblia la subțioară... Umbla cu trupul drept ca o lumină, chiar la vârsta de optzeci de ani!

Clopotele bisericii... Lipsa acestora o simțea mereu, cu chemarea

lor limpede, care tremură pe deasupra căsuțelor pașnice ale satelor. Uneori în timpul zilei și chiar noaptea, printre tufele de bambus care împrejmuiau misiunea, se auzea tremurând dangătul unison al clopotului de la templul chinezesc, răscolind liniștea casei cu nota lui monotonă și tristă. Nu putea suferi sunetul clopotului acestuia, deoarece îi aducea aminte de umbre, de misterul și de întunericul vieții Orientului care o împresura din toate părțile, ori ea nu putea suferi misterul și întunericul. Când după aceea, în oraș, fu inaugurată o capelă mică, creștinească, ea nu-și găsi odihnă, până când nu scrise în orașelul ei natal și convinge oamenii să contribuie pentru cumpărarea unui mic clopot, făcut în America, un clopot care-și trimitea glasul subțire și melodic în lungul străzilor chinezești, întocmai ca un salut vesel de bună-venire, specific american. Mi s-a întâmplat adeseori să văd un bătrân și impunător chinez, că se oprește în loc, când auzea sunetul clopotului vibrând pe deasupra lui și se întoarce în toate părțile, ca să vadă de unde vine. În tot orașul nu se găsea ceva mai vioi și mai limpede decât glasul clopotului acestuia. Când îl auzea sunând, duminică dimineața, Carie exclama întotdeauna:

— Cât sună de frumos! Îți face impresia că ești acasă!

Dar cu noi stătea de vorbă, mai ales duminică seara. La biserică fusese de două ori: o dată dimineața, la liturghia ce se oficia în capela chinezească și o dată în timpul după amiezii, la acea impresionantă adunare a bărbaților și a femeilor albe, într-o țară foarte departe de a lor, care se întruneau de fiecare dată, regulat, pentru a preamări pe Dumnezeu de care-și aduceau aminte. Ea cânta la armoniu și realiza adevărate minuni muzicale, cu ajutorul acestor instrumente minuscule. Fiecare imn era acompaniat de glasul ei amplu de soprană care umplea bisericuța, un glas vesel și plăcut care era tot atât de puternic și de limpede, chiar și după ce din trupul ei măcinat de boală nu mai rămăsese decât o umbră.

Duminică seara cânta de asemenea, la armoniul pe care-l avea acasă. Acesta era un dar pe care-l primise de la Cornelius, pe care-l iubea mai mult decât pe ceilalți frați și surori ale ei și care în casa lor îi ținuse loc de părinte, deoarece Hermanus rămăsese toată viața o fire șubredă, un bărbat de care trebuia să ai grijă, în loc să apelezi la ajutorul lui. Mi se pare că v-am spus chiar de la început, că-mi aduc aminte bine de ea, așa cum am văzut-o în mijlocul unei grădini americane? Cred că-mi aduc aminte de ea și în felul în care o vedeam în mica încăpere de formă pătrată din casa misiunii; o

încăpere pe care o împodobise după obiceiul american, cu perdelele albe la ferestre și fotolii de trestie; aici o vedeam duminică seara, așezată în fața armonicului și cântând. Aici, înconjurați de casele chinezești cu acoperișurile de olane întunecate, care se înghesuiau împrejurul acestei case americane, în mijlocul strigătelor vânzătorilor ambulanți, petrecută de țipetele copiilor, de ocările și înghesuiala celor care treceau în sus și în jos pe stradă, ea se așeza în fața armonicului și începea să cânte psalmii care ne transportau la mari depărtări, peste pământul și apele Oceanului... *Mai aproape suntem de Tine Doamne, În deznădejdea mea nu mă părăsi, Isuse icoană a sufletului meu.* Aceștia erau psalmii pe care-i cânta, dar mai erau și alții, și nu uita niciodată să aleagă numai pe aceia care erau imnuri de slavă și de triumf, deoarece glasul ei părea mai indicat pentru bucurie și triumf, decât pentru mâhnire și resemnare, iar nouă ne plăcea mai ales s-o auzim cântând: *Tu ești Mântuitorul meu Cel viu și Bucura-se-va de Tine sufletul celor fără de prihană.* Acestea erau de altfel și imnurile pe care ea însăși le cânta cu mai multă plăcere. Spre sfârșitul vieții, când trăgea să moară, o vedeam întorcând capul pe pernă și ochii ei sumbri străluceau în mijlocul obrazului supt de suferință, când spunea:

— La înmormântarea mea să nu cântați cântece melancolice... ci să-mi cântați imnuri de slavă!

Glasul ei limpede își păstrase întotdeauna accentul triumfal, cu tot clocotul de viață sumbră și zgomotoasă ce se dezlănțuia împrejurul nostru. E adevărat că uneori se întâmpla să nu poată cânta deloc, și în astfel de împrejurări casa ni se părea că ne strivește. Dar indispoziția aceasta nu era niciodată de lungă durată și când începea din nou să cânte, în odaia aceea încântător de simplă, mă simțeam transportată în localitatea aceea din regiunea Little Leveles, și datorită ei puteam vedea noblețea simplă, dar măreață a începuturilor vieții americane.

După ce cânta și-și descărca inima de dorul de casă, ca apoi să stea mulțumită și liniștită, când noi rămâneam vrăjiți de farmecul cântecului ei, se ridica și se așeza între noi, iarna în apropierea focului iar dacă se întâmpla să fie vară, pe terasa ce da în grădină, și începea să ne povestească fragmentar, imagine după imagine, așa că o puteam vedea copil, apoi fată și mai târziu tânără soție.

Ne descria casa mare și impunătoare de care o legau primele amintiri ale copilăriei. Spunea că a fost o casă mare, cu trei caturi,

și gestul cu care ne-o indica, ne făcea s-o vedem aievea. Casa avea o pivniță adâncă și răcoroasă în care se păstrau cratițele cu lapte și unde se băteau putineiele. Tot aici erau rafturile pe care orânduiau burdufurile rotunde cu brânza de Olanda și fedeleșurile cu vinul de zmeură și struguri. Zmeura o adunau în timpul verii, împreună cu murele și căpșunile. Când ajungea aici, se întrerupea uneori, ca să ne spună:

— În fiecare vară ieșeam la pădure, ca să culegem zmeură și mure. Îmi aduc aminte că boabele roșii de zmeură erau acoperite cu un așternut de rouă argintie. Când ni se servea vin la masă, eu preferam întotdeauna pe cel de zmeură, deoarece mi se părea că este tot argintiu și mai dulce decât celălalt. Îmi amintesc și de cât eram de zgâriată pe picioare de vrejurile rugilor!

Se oprea și prin tulbureala de lumină o vedeam zâmbind, așa că ni se părea că avem în fața noastră fetița cu picioarele arse de soare, intrând tot mai adânc în mijlocul hățişului, în cap cu o pălărie mare de paie, ca s-o apere împotriva arşiței soarelui.

— Nu pentru că mi-ar fi putut folosi la ceva, ne explica ea de fiecare dată; deoarece eu eram oacheșă chiar din naștere, și din pricina asta mă simțeam grozav de rușinată, până când s-a născut Greta care era mult mai oacheșă decât mine, așa că ceilalți copii au încetat să mă mai necăjească pe mine, ca să se repeadă la ea. Totuși era frumoasă și avea niște ochi mari negri, ca ochii umezi ai unui mânz.

Târziu după aceea am vizitat casa despre care ne vorbea și am constatat că este exact așa cum ne-o descrisese. În față era o curte mare împrejmuită și în mijlocul ulucilor era o poartă mare, așa că trebuia să cobori din cariolă sau din break și să ți-o deschizi, ca să poți intra. Pe partea stângă era un sorb uriaș și sub crengile lui o bucată de piatră. Spre banca aceasta își condusesese calul de nenumărate ori, pentru a putea încăleca; dar asta s-a întâmplat pe vremea când era tânără femeie și rochia lungă cu care era îmbrăcată o împiedica la mers. Când era fată, ieșea în luncă și-și încleșta mâna pe coama primului cal și încăleca din fugă, iar părul ei negru în inele, tremura în bătaia vântului.

— Ce libertate divină! ofta ea. Mă doare inima din cauza acestor mici chinezoaice, când mă gândesc că pe vremea când eram eu de vârsta lor, încălecam și goneam peste văi și dealuri. Iar aici ele nu au altceva decât bivoli aceștia bătrâni și plini de mâl pe care-i vezi trecând alene în lungul drumurilor!

Ochii ei, atât de expresivi, se tulburau de fiecare dată când se uita la acoperişurile pitite ale caselor chinezeşti de dincolo de zidul grădinii.

Împrejurul casei albe care fusese leagănul copilăriei sale, erau întinderi uriaşe de pământ; aproape de intrare e o grădină de flori şi sub porticul deschis, până la care duce o alee pavată, atârnă vrejurile de viţă şi în umbra verde a acestora sunt bănci de lemn pentru odihnă. Drept în faţă se vede o uşă mare albă care este întotdeauna deschisă, afară de timpul iernii; pe uşă se vede un ciocan greu de alamă şi deasupra ei o fereastră în formă de evantai. Când am vizitat casa, uşa era deschisă şi privirea mea putea vedea o sală lungă şi spaţioasă, iar la capătul celălalt o altă uşă prin care se vedea pajiştea şi copacii, staturi de flori sub o streăşină de zid şi dincolo de acesta, grădina de pomi.

Pe stânga şi pe dreapta sunt alte încăperi. Vă vorbesc despre ele, deoarece cu mult înainte de a le vedea în realitate, le ştiam exact cum arată, şi acestea reprezentau pentru noi America. Pe stânga, cum intrai, era salonul, o odaie mare, răcoroasă şi plină de umbră, cu mobilă capitonată, cu dulapuri şi rafturi de cărţi, iar la mijloc cu o adorabilă masă de lemn de trandafir. În odaie era şi un pian, iar pe pian câteva viori şi un flaut. Pe pereţi atârnau gravuri şi desene în peniţă, de reală valoare, făcute de Hermanus; mai erau şi câteva peisaje şi deasupra consolei căminului, făcută din lemn alb sculptat şi lustruit, era un portret în ulei, de culoare întunecată, care reprezenta pe Mynheer Stulting. Duşumelele erau acoperite de un uriaş covor înflorat şi ferestrele largi dădeau toate spre grădină.

Pe dreapta era camera unde Hermanus şi soţia sa dormiseră ani îndelungaţi, doar că atunci când am văzut-o eu era ocupată de Cornelius, fiul său mai mare care luase asupra sa conducerea proprietăţii, şi acuma într-însa dormea el şi soţia sa. Hermanus, un moşneag mic de statură şi drept, cu părul alb şi lucitor ca argintul, trăia în odaia care era ceva mai încolo pe coridor, deoarece imediat ce se deschidea uşa, auzeai tic-tac-ul numeroaselor pendule şi ceasornice uriaşe vechi pe care i le aduceau la reparat. Hermanus apărea din camera aceasta în fiecare dimineaţă exact la orele opt, deşi familia avea obiceiul să prânzească la şapte. Când l-am văzut pentru prima dată ieşind în felul acesta din odaia lui, el avea optzeci şi şapte de ani, dar era îmbrăcat cu multă îngrijire şi se ţinea foarte drept; părul său aspru, alb şi des era pieptănat şi periat peste cap şi-i descoperea fruntea lată şi dreaptă care semăna exact

cu fruntea lui Carie. A trecut pe lângă mine spunându-mi foarte curtenitor „bună dimineața”, deși pe un ton puțin cam milităresc, și s-a îndreptat spre sufrageria de la celălalt capăt al coridorului, cu un perete spre grădina de legume, iar ferestrele celuilalt deschideau vederea spre grădina de pomi. Era o încăpere răcoroasă, aproape deșartă, cu câteva mobile extrem de frumoase și la mijloc o masă ovală, cu sculpturi adorabile.

Masa aceasta explică mulțumirea cu care Carie s-a repezit să cumpere o masă ovală pe care o descoperise într-o veche dugheană cu lucruri de ocazie din Shanghai. Negustorul care era un bătrân chinez soios, spunea că în ajun a fost o licitație și că el a cumpărat-o de la un căpitan de vas care era englez; acesta i-a spus că masa este făcută din lemn de tec adus din India tocmai în Anglia, unde meșterii tâmplari au făcut această masă. De acolo căpitanul o adusese la Shanghai, pentru a o întrebuița în casa proprie, dar după ce i-a murit soția, a desfăcut toate lucrurile și așa masa fusese cumpărată de bătrânul negustor chinez și ajunsese în dugheana aceasta prăfuită, plină de grație și distincție, între o mulțime de mobile de trestie și de frânghii sau împletituri de bambus. Carie a cumpărat-o cu câțiva dolari, a dat-o s-o lustruiască și s-a îndrăgostit de ea, așa că de aici înainte a luat-o în toate părțile în drumurile ei, deși uneori stătea la etaj și scările erau atât de înguste și de răsucite, încât masa trebuia ridicată cu frânghii pe fereastră, spre marea mirare a trecătorilor și a celor care alergau între hulubele ricșelor, și se uitau înmărmuriți la masa ce se legăna în aer, deasupra înguste străzi chinezești. În timpul anilor cât am trăit în intimitatea lui Carie, am văzut-o mereu așezată la capătul mesei ovale, și am înțeles motivul acestui obicei, când am văzut-o pe cea din sufrageria casei celei mari. Cu astfel de amănunte ne lega din ce în ce mai mult de țara ei.

La capătul scării largi a acestei case – o scară de acaju cu balustrada albă – erau patru odăi mari de dormit, de formă pătrată, și cea din față, pe mâna dreaptă, era odaia lui Carie. De la fereastra acestei odăi, pe deasupra verdelui uniform al pădurilor se vedeau în depărtare munții Little Leveles și sub fereastră era grădina de flori, iar dincolo de acestea, ulmul uriaș. În lungul unui perete al odăii erau dulapuri adânci în care să-și poată păstra rochiile cu crinolină pe care le purta când era fată, iar scaunul din fața ferestrei era în formă de ladă și în acesta își avea pălăriile mari, cum se purtau pe vremea aceea. În mijlocul odăii era patul ei,

mare, alb și răcoros, sub perdelele lui albe de muselină. Pe peretele tapetat cu buchețele de trandafiri și cu frunză de ferigă, erau trei tablouri: o madonă, veche și ștearsă, în cadrul ei aurit, pe care Hermanus o cumpărase într-un rând când fusese în Franța, o daghereotipie² care reprezenta pe mama lui Carie și o fotografie care reprezenta un cioban, cu turma în drumul spre casă, în lungul unei poteci întinse pe sub poalele colinelor. Lui Carie i-au plăcut întotdeauna ciobanii care vin pe înserat cu turmele. În odaia ei din casa misiunii era o reproducere cu același subiect, pe care o tăiasă dintr-o revistă și o încadrase cu mâna ei, iar pe crucea de la mormântul copilașilor ei, gravase cuvintele Păstorului: „Va aduce toate oile în turma lui”. Astfel odaia ei de față m-a făcut să înțeleg amănunte în legătură cu cealaltă casă care era atât de departe pe pământ străin.

Pe dușumelele odăii din casa ei părintească era întinsă o rogojină nouă de culoarea paielor, și peste aceasta un covor înflorat. În fața ferestrelor înalte erau scaune și la ferestre atârnavu perdele albe, păturite și cu inele trandafirii. În odaie erau două scaune, unul alb capitonat și unul cu spătarul din vergele și trestie împletită. Mai era o oglindă ovală, într-o ramă sculptată și aurită. În odaie puteai găsi în mod permanent o carte deschisă, un vas cu flori, o cusătură începută. Interiorul era plin de miresme, simplu și de o puritate nebănuită. V-am înșirat toate aceste amănunte, deoarece aici și-a petrecut ea viața ei aparte, aici a dormit și aici și-a depănat visurile.

La catul cel mai de sus era o uriașă mansardă cu ferestrele în arcade care dădeau spre luncile mănoase și verzi. În pod erau cufere și lăzi, mici și trainice, cu capacele boltite, aduse din Olanda. Tot aici se găseau maldăre de cărți și reviste: *Godey Books* și *Pearson's Magazines*, alături de cutii cu rochii vechi și cârpe care așteptau să fie tăiate fâșii, pentru a fi țesute în scoarțe. Din tavan atârnavu pungi cu ierburi uscate și flori pe care mica franțuzoaică îi învățase să le adune și să le usuce, pentru a pigmenta cu el supa și a face ceaiuri medicinale.

În mansarda aceasta nu era cald niciodată. Regiunea era destul de ridicată, dar afară de asta valea era un fel de platou, și era răcoroasă chiar în timpul verii. De multe ori noaptea din pământ se

² Daghereotipie - vechi procedeu de fotografiere, care fixa imaginile pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod și de brom. [n.e.e.].

ridicau neguri dese și argintii care se destrămau abia în miezul zilei și pe înserat aerul se răcea, întocmai ca sub poala munților.

După ce trăise în atmosfera aceasta cu aerul vivifiant, am rămas mirată de puterea de rezistență a lui Carie în timpul verilor cu arșița înăbușitoare și nesănătoasă, și a toamnelor fierbinți și încărcate de păclă. Crescută în această strălucitoare și plăcută lumină de soare, în mijlocul negurilor pure și răcoroase ale Americii, nu era câtuși de puțin de mirare, că în timpul amiezilor grele și încărcate de zăduf ale lunii august, își pierdea cunoștința, în orașul acesta din China de miazăzi, încărcat până la saturație de răsuflul oamenilor și de mirosul trupurilor asudate.

Dar învăluită în negurile ca argintul și bătută de vânturile aspre ale platoului scăldat în lumină, crescuse viguroasă și în timpul tinereții devenise rezistentă. Acolo holdele în lungul cărora trebuia să alerge, erau fără hotar, în grajduri se găseau vaci cu ochii adânci și umezi, cu viței, vite de care trebuia să îngrijească și să le mângâie, cai de călărie cărora le dădea din palmă fructe și zahăr; găini și curcani pe care-i scotea în largul miriștilor, după ce se termina secerișul, când lăcustele minuscule săltau din toate părțile și puteau fi ciugulite. În casa lor viața se desfășura din plin: copiii alergau în toate părțile, mica ei mamă ciripea ca o păsărică, alergând după treburi; aici era tatăl ei, fire șubredă și complicată, și fratele mai mare, întotdeauna grav și binevoitor. Fiecare era ocupat și mulțumit; serile și le petreceau făcând muzică: unul cânta la vioară, altul la flaut și al treilea la pian, iar ceilalți cântau din gură. Într-un rând am întrebat-o:

— Care este scena din copilăria dumitale, de care-ți amintești mai limpede?

Ochii i se aprinseră și se împlânziră, când încercă să se gândească, apoi i se aprinseră din nou:

— Într-un rând, când aveam trei ani, îmi aduc aminte că am vrut să ajut măicuței să spele vasele. Am ridicat de pe masă un vas mare de friptură, cu desene albastre, pe care bunicul meu îl adusese din Olanda. L-am ridicat încet și cu mare grijă, ca să-l duc în bufetul din sufragerie, dar era atât de mare, încât nu puteam vedea de marginea lui unde calc. Una dintre scândurile dușumelelor era ceva mai ieșită în afară și eu fiind desculță, m-am împiedicat cu degetul mare al piciorului de ea și am căzut – eu fetiță mică și bondoacă, peste vasul albastru – așa că s-a făcut numaidecât cioburi. Îmi aduc aminte că tatăl meu m-a bătut cu

biciul și am plâns îngrozitor, nu pentru că m-a durut, ci pentru că eu n-avusesem intenția să fac niciun rău, ci numai să ajut mamei. Din ziua aceea n-am uitat niciodată, că n-am meritat să fiu biciuită. Chiar astăzi, când am împlinit cinzeci de ani, mă gândesc încă la nedreptatea ce mi s-a făcut.

În timpul cât îmi spunea aceste cuvinte, ea frământa o bucată de aluat moale și pufos pe masa de bucătărie. În bucătăria aceasta chinezească avea obiceiul că-și făcea singură pâinea și scotea din cuptor pâini rumenite și mari și franzeluțe dintre acelea cum se obișnuiesc în partea de miazăzi. Fereastră bucătăriei era deschisă și din stradă veneau sunete stridente de chimvale ale unei procesiuni, și în sunetele acestea metalice se împleteau mlădierea unui glas de flaut. M-am apropiat, să văd ce este și am constatat că scosese un idol – procesiunea nu era prea mare și nici idolul prea important, căci era o mică figurină de lut care, îmbrăcată în hainele ei sfâșiate de hârtie, sta sfioasă în litiera pe care o duceau hamalii. În frunte mergea un preot îmbrăcat în zdrențe care cânta din chimvale și la urmă veneau alți doi preoți dintre care unul sufla cu nădejde în flaut. Al treilea preot avea o tobă de lemn de forma capului de pește, în care bătea din când în când, dacă-și aducea aminte, cu un mai. Trecătorii de pe stradă aproape nici nu se uitau la procesiune, dar pe urma preoților se ținea un grup format din câțiva copii care ar fi vrut să vadă numai decît ce va fi de văzut.

Frământa pâinea și era la mii de kilometri departe de casa ei părintească. Pe urmă am auzit-o spunând:

— Ce viață fericită am dus noi acasă! De când mă știu – nici nu-ți vine să crezi că mi-am adus aminte tocmai din cauza acestor chimvale caraghioase care trec acum pe stradă – casa noastră a fost întotdeauna plină de muzică. Copiii cei mai mari știau cu toții să cante la câte un instrument, iar noi cei mai mici, cântam din gură. Cornelius era un foarte bun profesor de muzică. La ani de zile după aceea, când am intrat în seminar și aveam cel mai bun profesor de muzică, am constatat că acesta nu prea avea ocazia să mă învețe ceva ce n-aș fi știut. Cornelius mă învățase cum trebuie să-mi mlădiez glasul, ca în timpul cântului, melodia să pară curgătoare. Cântam împreună *Messiah*; cât de limpede îmi amintesc!

Și scoțând mâinile din aluat, își îndreptă trupul și începu să cante partitura corului din *Aleluia*, cu glasul plin și nuanțat. Bucătarul chinez scăpă din mână o tingire cu care lucra și se uită întunecat la

ea, apoi ridică tingirea și-și văzu de treabă, deoarece se obișnuise ca s-o audă, că începe așa pe neașteptate să cânte. Glasul chimvalelor se pierdu în mijlocul zgomotelor străzii și uitându-mă la ea, mi se păru că o văd stând în picioare în foisorul corului bisericii albe de ștuc din America, cea care venise să înlocuiască prima biserică de bârne, făcută de coloniști. Când la ani de zile după aceea am vizitat și eu biserica, crengile încărcate de floare ale merilor se legănau pe sub ferestrele deschise și umpleau naosul de miresme. În ziua aceea în foisorul corului era o tânără fată, fiica lui Cornelius, care cânta exact așa, dar glasul ei nu era atât de amplu și nici atât de emoționant, ca al acestei femei din mijlocul orașului chinezesc.

Cu totul pe neașteptate cântecul încetă și aerul din bucătărie părea că vibrează de ecourile glasului ei, apoi se întoarse din nou la aluatul pe care-l frământa:

— Ei, viața pe care am dus-o noi, a fost foarte fericită, până când s-a declarat războiul civil, oftă ea după un timp. Dar prin ce vremuri am trecut atunci, Doamne!

Adevărat, ce vremuri! La izbucnirea războiului familia Stulting era în partea aceea a Statului Virginia care s-a aliat cu cei de la nord, pentru a deveni mai târziu West Virginia. La această epocă Hermanus nu mai era tânăr. Împlinise patruzeci de ani, fire șubredă, rigidă și dreaptă, iar în părul lui se vedeau șuvițele cărunte care-i încadrau obrazul brăzdat de crețuri mărunte și aproape invizibile. Mica franțuzoaică purta și ea urmele bătrâneții și ale vieții de încercări prin care trecuse. Se sfrijise și devenise mai mică, așa că puteai ghici imediat simptomele tuberculozei care mai târziu trebuiau să-i curme firul vieții. Cornelius avea douăzeci de ani și părea mult mai bătrân pentru anii săi; un tânăr foarte cumpătat și blând, cu ochii și părul negru, fire pasionată pentru lectură și muzică. Dar luase asupra sa conducerea moșiei, și sarcina familiei care trebuia să apese asupra lui mai mult decât asupra tatălui său, o primise ca pe o necesitate. Hermanus era o personalitate stranie care, deși niciodată nu împărtășise greutățile familiei sale, ci răspunderile acestea grele le trecuse asupra copiilor săi mai mari, totuși avea marea calitate de a-i face pe toți să-l adore și să se străduiască din toate puterile, ca el să poată rămâne gentilomul citadin care fusese din naștere. Oare Cornelius nu se gândise niciodată, în timpul cât zorii fiecărei zile se căznea să-și

îmbrăce costumul grosolan cu care pleca la lucru, că tatăl său doarme tihnit și va mai dormi vreme de trei ceasuri după plecarea lui, și că, chiar după aceea îi vor aduce la pat ceașca de ciocolată, ca s-o bea înainte de a se îmbrăca? Am îndrăznit să pun această întrebare lui Carie, și mi-a răspuns:

— Cred că pe vremea aceea atitudinea tatălui nostru corespundea unei necesități din viața noastră. Toți eram îndrăgostiți de lucruri delicate și frumoase, dar după război acestea deveniseră atât de rare! Niciunul dintre noi nu și-a permis să discute această problemă cu tata. Am crezut pur și simplu pe mama care ne spunea, că el nu este destul de voinic, pentru a îndeplini munci grele și nici nu trebuie să i se ceară așa ceva. El se ocupa de coșnițele de albine, de butașii de vie și de trandafiri. Avea un fel al lui neîntrecut de a îngriji albinele și în casă se găsea întotdeauna mierea cea mai delicioasă. Nu cred să i se fi întâmplat în viața lui, să fie înțepat de vreo albină. Era foarte delicat și gesturile mâinilor lui îndemânate erau de o ușurință fără pereche. Ar fi fost imposibil ca el să poată trece cu vederea o manifestare cât de neînsemnată a formelor frumosului. Îmi aduc aminte de vrejurile unei vițe care se cățăraseră pe peretele șurii noastre și între frunzele verzi atârnavă ciorchini grei de struguri albi și acoperiți de rouă. Înainte de a-i tăia, ne chema întotdeauna să-i vedem. Spunea despre ei că sunt tot atât de frumoși ca și picăturile de topaze. Cred că noi îl iubeam, pentru că ne făcea să vedem și să înțelegem frumosul. De fapt Cornelius era capul familiei noastre și știu cu toată certitudinea, că discuta împreună cu mama mijloace de venit și felul cât mai cumpătat în care ar trebui cheltuiți banii. Îmi aduc aminte că din primii ani ai copilăriei mele, când aveam nevoie de ceva, mă duceam întotdeauna la el. Evident, datorită acestei situații el nu se putea căsători, atâta vreme cât noi ceilalți eram mici. Nu-mi aduc aminte să se fi uitat vreodată la o fată. Nu s-a căsătorit decât târziu, după ce noi am crescut cu toții mari, și după terminarea războiului. În orice caz tatăl nostru își avea locul său bine definit în familie. Noi nu eram simpli agricultori, ca cei din vecinătatea noastră. Mai aveam cărțile și bucățile noastre muzicale, tablourile făcute de tatăl meu și lucrările lui de giuvaergiu. Personalitatea tatălui meu impunea această deosebire între noi și ceilalți. Îmi aduc aminte cât eram de mândră că tatăl meu purta o redingotă neagră și-și schimba gulerul și cămașa albă în fiecare zi, ceea ce nu făcea niciunul dintre vecinii noștri. Abia mai

târziu mi-am dat seama că portul acestor gulere albe înseamnă adevărată tortură. Una dintre noi – la început mama, câtă vreme a fost în stare, apoi una dintre surorile mele mai mari – trebuiau să spele aceste cămăși și gulere albe în fiecare zi și să le calce, indiferent de treaba ce o aveau la bucătărie cu prepararea conservelor pentru iarnă și a untului ce trebuia ales. Prin urmare, după izbucnirea războiului, toți ne întrebam cu spaimă ce se va întâmpla, dacă fratele meu Cornelius va fi obligat să plece pe câmpul de luptă. El luase hotărârea definitivă, să nu se prezinte ca voluntar. Hermanus ne învățase pe toți, să ne gândim cu groază la sclavie și în această regiune unde toți proprietarii mai înstăriți aveau sclavi, el refuzase să cumpere, chiar atunci când aveam nevoie de lucrători. Instinctul lui înnăscut pentru libertate, pe care-l avea în sânge, îi poruncea să nu cumpere ființe omenești pe care să le oblige să se supună propriei sale voințe. Când avea nevoie de lucrători negri, îi plătea întotdeauna, dar de cumpărat refuza să cumpere sclavi. Toți copiii moșteniseră de la el acest cult pentru libertate; astfel când izbucni războiul, înțelesesă că nu există niciun motiv care i-ar putea determina să renunțe la fratele lor Cornelius, ca să-l trimită să lupte pentru Statele din Sud. În același timp calitatea lor de cetățeni loiali ai Sudului îi făcea să se gândească cu groază, că va fi obligat să lupte împotriva Statului Virginia. Astfel neutralitatea, o atitudine greu de păstrat chiar în împrejurări mai favorabile, era singura posibilitate ce le rămânea de ales, și Hermanus împreună cu Cornelius se declarară neutri. Atitudinea aceasta nu era cea mai indicată, pentru simpatiile vecinilor, în mijlocul evenimentelor ce se precipitau, dar în orice caz bătrânul Hermanus nu era omul care să se sinchisească de așa ceva. Era un temperament care se complăcea în atitudini contrare curentului popular și mi s-a spus, că pe vremea aceea se ducea la biserică umblând exagerat de mândru și de rigid și că dădea tonul, când trebuiau cântați psalmii, cu mai multă autoritate decât înainte de aceea. Ceva mai târziu începură să se audă murmure de proteste împotriva lui, mai ales între proprietarii care aveau sclavi, dar integritatea și curajul său erau îndeobște cunoscute, așa că nimeni nu îndrăzni să-l atace pe față.

Situația lui Cornelius, în calitate de bărbat tânăr, era însă cu totul alta. Când veni ră la el și-i cerură să intre fie în armata unora, fie în a celorlalți, le răspunse, că maică-sa, frații și surorile mai mici sunt în grija lui și dacă va pleca, nu va fi nimeni care să le asigure

existența. Suportă cu răbdare și fără să cârtească batjocurile ce i le adresau vecinii săi și se așternu cu nădejde pe plugărie.

Cu toate acestea, pe măsură ce trecea timpul și armata Sudului începea să simtă tot mai mult lipsa de oameni, trebuia să se gândească la un mijloc, pentru a nu fi luat cu forța. La început nu le venea nici lor să creadă că s-ar putea să fie ridicat împotriva voinței sale și încorporat în armată. Dar se întâmplă și asta. Într-una din zile când se întoarse acasă la amiază, găsi câțiva soldați cu priviri ca de oțel, din armata Sudului, oameni cu glasuri blânde și îmbrăcați în uniforme cenușii, care-l așteptau și intrară împreună cu el în casă.

Unul dintre ei îi spuse:

— Fiule, după cât îmi pot da eu cu socoteala, a sosit vremea să lupti, fie că vei vrea, fie că nu. Avem nevoie de oameni!

— Pentru așa ceva, va trebui să mă luați cu forța, le răspunse Cornelius foarte simplu și se uită la ei fără să clipească.

— Bine, în cazul acesta te vom lua cu forța, răspunse soldatul și întorcându-se spre oamenii săi, le porunci: „Legați-l și urcați-l în șa!”

Ceilalți trei soldați se apropiară de el, îi legară mâinile și-l urcară pe calul care aștepta în fața casei. Mica mamă franțuzoaică era în grădină și culegea mazăre, dar țipetele celorlalți copii o făcură să iasă în curte, unde văzu imediat ce se întâmplă. Se repezi într-un suflet spre fiul ei și se încleștă cu amândouă mâinile de piciorul lui din scară.

— Trebuie să-i dați drumul... el este cel care ne câștigă pâinea de toate zilele! strigă ea cu glasul sugrumat.

Cel care conducea soldații, își duse mâna la chipiu și-i răspunse:

— Îmi pare rău doamnă, dar avem ordine.

— Nu... nu... nu se poate!... Trebuie să-i dați drumul. Este fiul meu!

— Înainte... marș! porunci ofițerul, fără să mai stea de vorbă și urcându-se în șa, plecară grămadă, iar bătrânica începu să alerge, ținându-se de piciorul fiului ei.

Cornelius se plecă peste oblânc și-i spuse cu glasul în șoaptă:

— Lasă mamă, că voi găsi eu un mijloc, ca să mă pot întoarce. Nu mai alerga, deoarece și așa nu te poți ține după noi. Voi dezerta...

— Da, ca pe urmă să te împuște pentru dezertare! răspunse ea printre dinți. Nu, pentru nimic în lume nu te voi lăsa să pleci!

Începu să alerge mai repede, pe măsură ce calul se întindea în trap, așa că la urmă o ducea mai mult de-a târâșul, dar nu vru să-și descleșteze mâinile de pe piciorul lui. Ofițerul care venise cu soldații, nu putea suporta acest spectacol, așa că se opri, ca să stea cu ea de vorbă.

— Ma'am, este zadarnic. Va trebui să vină cu noi. Așa e ordinul. Îmi pare rău, dar în toate părțile tinerii trebuie să meargă la război.

— Fiul meu nu va pleca! striga ea cu glasul înecat. Pălăria îi lunecase pe ceafă și părul cărunt i se desprinsese din piepteni și-i atârna împrejurul obrazului delicat și slăbit. Ochii îi ardeau din pricina oboselii, gâtul îi era uscat și pieptul i se zbătea din cauza alergăturii: „Dacă va pleca el... voi pleca și eu... Afară de asta noi suntem... împotriva sclaviei. Țara noastră prezintă libertatea! Nu cumva vreți să-l faceți să lupte pentru o idee... în care nu crede niciunul dintre noi?”

Ofițerul se uită la ea. Pe urmă se întoarse spre soldați și le porunci din nou, aproape fără să vrea:

— Înainte... marș!

Calul începu să alerge din nou și ofițerul încercă să nu se uite la trupul șubred și puțin al femeii îmbrăcate în rochia cafenie care alerga gâfâind și mai mult de-a-târâșul, în lungul drumului plin de gropi. Buzele îi erau întredeschise și pieptul i se zbătea în agonie. Cornelius se plecă din nou peste oblânc și începu să strige:

— Mamă... mamă... mamă...

Spectacolul era îngrozitor. Ofițerul o lăsă să alerge în felul acesta cam un kilometru, pe urmă se opri, descălecă, își scoase chipiul și se înclină în fața ei.

— Ma'am, ați câștigat! Este fiul dumneavoastră, luați-l! Apoi întorcându-se spre oamenii săi, adăugă: „Dezlegați-l și da-ți-i drumul!”

În clipa următoare mama și fiul rămaseră singuri în mijlocul drumului, iar călăreții dispărură în depărtare, ducând un cal de căpăstru. Cornelius se uita la maică-sa, cu o duioșie inexprimabilă, dar ochii ei scăpărau ca fulgerele și ridicând mâinile tremurânde, încercă să-și adune părul răvășit. În clipa următoare simți că e gata să-și piardă cunoștința și se sprijini de pieptul lui, murmurând printre buzele uscate:

— Pentru nimic în lume nu i-aș fi lăsat să te ia!

Dar întâmplarea aceasta servi drept învățătură, pentru ce s-ar putea întâmpla din nou. Ofițerul care va veni a doua oară, s-ar

putea să nu fie atât de milos ca acesta. Prin urmare pe Cornelius trebuiau să-l ascundă. În aceeași seară el încăleacă și pleacă de acasă, ducând cu el un așternut și o traistă cu merinde; se opri într-o văgăună din Droop Mountain, un fel de căldare, în fundul căreia era un bordei părăsit în jurul căruia erau întinderi de pământ bune pentru cultură.

Aici rămase ascuns vreme de doi ani, până la terminarea războiului. Pământul îl deșteleni și-l semănă cu mazăre, grâu și porumb, iar în vremea recoltei, cobora pe ascuns în timpul nopții, aducea acasă ceea ce recoltase, vedea pe maică-sa și-și lua lucrurile trebuitoare. Când munții Little Leveles începură să fie călcați pe rând de oștile celor din Nord sau a celor din Sud, care devastau semănăturile și furau depozitele din șuri și cămări, puținul pe care-l aducea Cornelius era singurul mijloc de trai al familiei și aproape singura lor hrană.

Caut anume să evit tot ce în această epocă din viața lui Carie ar putea să aibă vreo legătură cu războiul civil, deoarece aceste amănunte pot fi citite în orice carte de istorie a lui. Nu voi descrie decât ceea ce mi-a povestit ea însăși, pe vremea când eu eram o mică fetiță americană, în mijlocul unui oraș chinezesc, când datorită descrierilor ei vedeam America și o ascultam vrăjită, depănând întâmplările din patria mea... țara pe care nu o văzusem niciodată.

Știam foarte bine ce înseamnă un război. La această epocă toți albi care ne găseam în China, trăiam în mijlocul nesiguranței și al primejdiilor provocate de revolta boxerilor. În fiecare seară când mă culcam, îmi puneam hainele în apropierea patului, ca să mă pot îmbrăca imediat ce se va da semnalul de alarmă, că trebuie să fugim. Carie mă învățase cum trebuie să mi le păturesc, cum să-mi înșir repede ghetele după ce le încalț, cum să întind mâna și să-mi iau pălăria de pe dușumele, ca să nu fiu condamnată în timpul zilei că merg cu capul descoperit sub arșița ucigătoare a soarelui din Orient. Toate acestea trebuia să le fac singură, deoarece mai era un copil care nu se putea ajuta singur. Un coș plin de cutii cu lapte condensat aștepta zi și noapte la îndemână pentru copil. Coșul era în fața ușii, așa că înainte de a ieși, puteam întinde mâna după el, ca să-l ridic. Carie făcuse toate pregătirile, până în cele mai mici amănunte și aștepta curajoasă și nu admitea nici ca nouă să ne fie frică. Știam cu toții că va avea grijă de noi.

Curajul acesta, în afară de îndrăzneala ei din fire, și-l însușise în

timpul celor patru ani de război civil, pe vremea când era fetiță. În zilele lungi și pline de zăduf ale anului 1900 o rugam să ne povestească „despre războiul nostru din America”, și ea începea să ne povestească impresiile ei de fetiță care s-a născut în Virginia de West, linia de demarcație între Nord și Sud, în lungul căreia cele două armate treceau și se retrăgeau în încheștarea de moarte. Mai târziu, când la lecțiile de istorie am învățat despre această epocă, eu o cunoșteam din ceea ce-mi povestise ea, dar o cunoșteam într-un fel mult mai plin de viață și mai complet decât ar fi putut să mi-o descrie vreo carte.

Datorită ei am cunoscut suflul de entuziasm care pune armatele în mișcare; la început veselia și siguranța, după care vine dezamăgirea, surpriza, amărăciunile, pornirea de răzbunare, cruzimea și la urmă deznădejdea și înfrângerea. Mult mai îngrozitor decât toate acestea era însă marșul triumfal al armatelor victorioase care devastau holdele pe unde treceau în calitate de cuceritori, fără milă față de cei înfrânți. Într-un rând îmi spunea, cu privirile cernite de umbra amintirilor:

— Yankeii strigau în toate părțile, că Sherman are de gând să deschidă un drum de-a dreptul spre inima Georgiei atât de larg și atât de pustiu, încât în lungul lui nici corbii să nu mai poată găsi un grăunte cu care să hrănească. Admit că a reușit să-și ducă această amenințare la îndeplinire. Apoi adăuga mai liniștită: Sherman spunea că războiul e un infern. Cred că acum se va fi convins de temeinicia afirmației lui, căci se găsește acolo de câțiva ani.

Sau altădată:

— Nimeni din familia mea nu era de acord cu sclavia. Noi împărtășeam convingerea lui Lincoln. Eram americani și nu puteam admite ca în America să existe negoțul de sclavi și să-l aprobăm. Dar în orice caz nu se poate nici să abolești sclavia, eliberându-i pe toți dintr-odată. Adevărul este că după război aproape nu mai îndrăzneam să ieșim din casă, deși în regiunea unde trăiam noi, erau foarte puțini negri. Îmi aduc aminte că fratele meu Cornelius a trebuit să intre pentru un timp scurt în gruparea Ku Klux Klan pentru a determina sclavii eliberați să ne lase în pace.

Într-un rând a început să râdă și așezându-se pe un scaun, râdea cu hohote, de i se umpluseră ochii de lacrimi:

— Nu voi uita niciodată dimineața ce a urmat după noaptea aceea când soldații yankei au fost cantonați în grădina noastră de fructe. Era iarnă și crengile pomilor erau pustiite. Am ieșit din casă

și m-am furișat pe după șură, ca să văd soldații, căci prin părțile noastre circulau tot felul de zvonuri în legătură cu ei... Oamenii spuneau că au coarne, ca diavolii. Când m-am apropiat, am văzut că pomii erau încărcăți de fructe foarte ciudate. Nu știam ce pot fi, dar uitându-mă mai bine, am constatat că erau pâini. Soldaților li se dăduse pâine făcută din făină încinsă, și refuzând s-o mănânce, o aruncaseră în crengile pomilor, ca să se distreze, așa că toate crengile atârnav grele de pâini. Era un spectacol nespus de caraghios, dar zburătoarele s-au hrănit luni de-a rândul din pâinile acestea.

— Era adevărat că yankeii aveau coarne?

— Da de unde, răspunse ea și clipi din ochi. Erau exact ca ceilalți oameni, așa că am rămas grozav de dezamăgită.

Una dintre întâmplările cele mai emoționante, pe care am rugat-o să ne-o repete de mai multe ori la rând, era următoarea:

Într-o zi Hermanus află că se apropie o armată de yankei. Tocmai atunci avea în casă o colecție de bijuterii vechi și foarte frumoase, care aparțineau unei familii bogate din vecinătate, și pe care i le aduseseră ca să le repare. Era grozav de speriat, nu cumva să fie jefuit, deoarece valoarea bijuteriilor era atât de mare, încât el n-ar fi putut să despăgubească pe proprietarul lor. Hotărârea deci să le ascundă și băgându-le într-un coș pe care-l acoperi la gură, ieși în livada din apropierea grădinii și-l îngropă sub o lespede de piatră. În timpul după amiezii yankeii sosiră și-și aleseră loc de cantonament exact livada aceasta. Se așezară pe lespede și în timpul zilei o întrebuințară ca masă, iar peste noapte ridicară un cort deasupra ei. Hermanus îi vedea de la fereastră tot ce fac. Până ce se întunecă, Hermanus nu se mișcă din fața ferestrei și se aștepta din clipă în clipă, să vadă pe unul dintre soldați că se apleacă, să vadă ce este sub lespede. Înainte de a se lăsa întunericul greu, totul părea în cea mai bună ordine, dar după ce se făcu noapte, deși aprinseseră torțe, umbrele aruncate de acestea erau atât de nesigure și de mobile, încât ar fi fost greu să-ți dai seama ceea ce se întâmplă.

Toată noaptea Hermanus alergă de colo până colo prin odaie și se ruga, împreună cu toți ai casei, făcându-și reproșuri că n-a înapoiat proprietarului bijuteriile pe care i le-a încredințat, și se gândea la ceea ce se va întâmpla, dacă vor fi furate, deoarece stăpânul lor era un om veninos și lacom; dar afară de asta bijuteriile le moștenise din familie, așa că nu le-ar mai fi putut

înlocui. În zorii zilei soldații plecară și Hermanus se repezi într-un suflet în livadă. Se aplecă în fața lespedei și văzu coșul neatins, așa cum îl lăsase în ajun, căci nimeni nu-l văzuse. La terminarea fericită a acestei povestiri pe care Carie o făcea cu atât mai impresionantă, datorită glasului ei șoptit și contractării obrazului, respiram cu toții ușurați. De obicei lucrurile acestea ni le povestea pe la sfârșitul zilei, când se lăsa înserarea și noi ne așezam pe terasă și în fața noastră se așternea valea cu semănăturile de orez și casele acoperite cu stuf ale țăranilor; în depărtare se vedea silueta delicată a unei pagode care parcă atârna în vârful trestiiilor de bambus de pe coastele unei coline. Dar noi nu vedeam nimic din toate acestea, ci vedeam tot atât de limpede ca și când am fi fost la fata locului, holdele cu brazdele adânci și crestele întunecate ale munților noștri de acasă, iar pe deasupra lor cail în goană, și drapele desfășurate de oameni îmbrăcați în uniforme albastre și uniforme cenușii.

Urmă apoi ziua înfricoșătoare când Nordul și Sudul se loviră în bătălia de la Droop Mountain, când zi și noapte tunurile bubuiră de o parte și de alta pe deasupra piscului munților, iar familia tremura de groază și aproape nu mai putea nici să se roage, de teamă ca nu cumva Cornelius să fie descoperit în ascunzătoarea lui. Dar în zorii zilei tânărul apăru în fața casei, cu palmele mâinilor jupuite de piele și hainele sfâșiate, cu picioarele goale, numai o rană. În timpul zilei stătuse ascuns într-o peșteră, dar deodată cu întunericul coborâse pe coasta prăpăstioasă de stâncă și se întoarse acasă. Era teafăr sănătos, dar pământul său care era arat și gata de semănat, fusese răscolit de obuzele tunurilor.

Veni și ziua când în toată casa nu mai aveau nimic de mâncare, în afară de o jumătate de baniță de mazăre uscată și în aceeași zi apăru și un grup de fugari din armata Sudului, îmbrăcați în zdrențe, desculți și morți de foame. Văzând în ce stare se găsesc, mica franțuzoaică puse la foc toată mazărea care-i ajunsese tocmai bine ca să poată da fiecăruia câte o strachină de ciorbă de mazăre, și în aceeași zi copiii ieșiră pe câmp, ca să culeagă frunze de lăptuci din care să-și pregătească de cină.

Toate acestea, și o mulțime de alte întâmplări ni le povesti în timpul zilelor fierbinți din vara pe care am petrecut-o la marginea orașului chinezesc. Împrejurul nostru clocotea ura răscolită împotriva noastră, a străinilor, dar eu nu știam nimic. Ascultând vorbele ei, vedeam patria și eroismul compatrioților mei, așa că

prindeam și eu curaj. Ea nu se temea de nimic. Se învățase din cea mai fragedă copilărie, fără să-i vină rău, să se uite la răniți și la cei care sângerează; învățase să rabde de foame și să nu se plângă de nimic; învățase să găsească un mijloc pentru a ușura suferințele, chiar când se părea că nu mai există niciunul, și toate acestea datorită exaltării momentului prin care trecea.

La terminarea războiului civil avea opt ani, și familia ei, ca și toți ceilalți locuitori din împrejurimi, trebui să se adapteze noilor condiții de viață. După ce se împăcară cu înfrângerea, viața începu din toate părțile să pulseze cu înfrigurare. În timpul celor patru ani cât durase războiul, școlile nu funcționaseră. Carie învățase singură să citească, întrebând pe unul și pe altul ce este cutare sau cutare literă. Dar în afară de citit, nu mai știa nimic altceva. Sora cealaltă care era ceva mai mică decât ea, nu știa nici să citească...

Foarte mulți copii erau în aceeași situație, deoarece părinții lor fuseseră prea chinuți, ca să se mai poată ocupa de ei; bărbații se luptau pe câmpurile de bătaie, mamele lucrau în țarină sau continuau negoțul, străduindu-se din toate puterile să țină loc atât de mamă cât și de tată care era plecat. Preocuparea imediată a tuturor era să pună școlile în funcțiune, pentru a înlătura pagubele pricinuite de război.

Cornelius care suferea din pricina ignoranței fratelui și surorilor sale, fu cel dintâi care interveni pentru organizarea unei școli. Lecțiile cu copiii le făcea el însuși, iar de agricultură se ocupa în zorii zilei și pe înserat, după ce se întorcea acasă. Cursurile începură într-o odaie din curtea bisericii, dar școala crescuse repede și se mută foarte curând în clădirea ei proprie, iar într-o bună zi sfârși prin a fi cunoscută sub numele de Academie.

Pentru Carie școala aceasta fu poarta vieții. De doi ani și mai bine era nerăbdătoare să învețe, să adune cunoștințe care s-o ajute să înțeleagă o mulțime de lucruri cărora nu le găsea explicație. Din anumite puncte de vedere era un copil ciudat, înzestrat cu multă imaginație, pasionat și susceptibil într-o măsură care o făcea să sufere: un bizar amestec de sălbatic bun simț și de profund misticism. Seara, cu picioarele goale, se întindea în iarba grasă din livadă, în apropierea casei albe, și sta cu ochii îndreptați spre cerul plin de stele; se întreba ce sunt aceste luminițe și se zbătea chinuită de dorința de a cunoaște misterele universului. Stelele o fascinaseră întotdeauna. Îmi aduc aminte că în nopțile fierbinți de vară pe care le-am petrecut în orașul acela chinezesc, avea obiceiul

să se plece peste canatul ferestrei, deasupra străzii pline de larma trecătorilor, și să se uite la stelele care străluceau, grele ca niște bulgări de aur în fundul cerului ca de purpură sumbră, și spunea:

— Îmi vine greu să cred că acestea sunt aceleași stele pe care le-am văzut eu în livadă, pe vremea când eram fetiță. Acolo mi se păreau reci și argintii și infinit de departe și de eterice. Aici mi se par solide și incandescente și prea aproape de oameni. Odinioară visam că stelele acestea sunt locuite de ființe transparente... delicate, ca zânele din basme. Aici îți fac impresia că sunt populate de oameni cu porniri vajnice... de oameni sângeroși și răi. Uită-te la Orion, cât lucește de aprins deasupra acoperișului pagodei!

La școală învăța înainte de toate elemente de astronomie, un studiu care-i plăcuse întotdeauna, deși rămase puțin dezamăgită din pricina elementelor de matematică. Avea o imaginație foarte vioaie care absorbea orice amănunt arid și-i împrumuta viață. Cornelius era din fire făcut să fie profesor, iar ea o elevă înzestrată nu atât cu memorie, cât mai mult cu capacitatea de a înțelege și de a interpreta, așa că între ei se întemeiară și legăturile datorită elevului preferat și învățătorului respectat, în afară de relațiile de frate și soră.

Epoca de după război fu în acest mic orășel din West Virginia o perioadă de refacere spirituală și în mod implicit de viață ascetică. Aceasta a fost atmosfera în care a trăit ea în tinerețe și aceasta și-a pus pentru totdeauna pecetea pe temperamentul ei, în fond senzual și iubitor de frumos. În același timp îi oferi ocazie să facă experiențe în toate domeniile, și faptul acesta satisfăcea în întregime pornirile ei atât de multiple. Îmi aduc aminte că într-un rând îmi spunea:

— Am îndeplinit tot felul de treburi necesare în viață și sunt foarte mulțumită că am reușit. După războiul civil nu se mai găseau magazine și nimic ce s-ar fi putut cumpăra. Trebuia să semănăm singure inul, să-l melițăm și să-l toarcem, pentru a ne face cearșafuri și fețe de mese și rufăria de care aveam nevoie. Rochiile pe care ni le țeseam din fire de in și bumbac, ni le vopseam singure. Am învățat ce culori se pot obține din diverse ierburi și scoarțe de copaci și din tot felul de rădăcini. Uneori încercările noastre nu reușeau, dar cu toate acestea hainele trebuia să le purtăm. Tundeam oile, spălam lâna, o dam prin piepteni și o torceam, apoi o țeseam. Sunt foarte mulțumită că am putut învăța de toate.

Trebuia să-și facă singure până și cercurile ce le purtau în rochiile crioline; pe acestea le făceau din vrejurile lungi de curpen. Cercurile erau destul de bune și făceau slujbă, până se uscau și se rupeau. Îmi aduc aminte că i-am cerut de nenumărate ori să ne repete o întâmplare pe care de fiecare dată ne-o spunea cu ochii scăpărând de veselie.

— Vrei să știi cum mi s-a rupt mie mlădița pe care o întrebuițam ca cerc în rochie? Uite cum: Într-o duminică ducându-mă la biserică – și la biserică trebuia să ne ducem în fiecare duminică – dar în duminica despre care-ți vorbesc, trebuia să predice un misionar și biserica era plină de lume; și închipuie-ți că doamna Dunlop, soția pastorului era așezată alături de mine. Era o femeie foarte cumsecade și-mi era simpatică, dar era foarte grasă și în ziua aceea se strângea atât de tare lângă mine, încât mi se părea că devine din ce în ce tot mai voluminoasă. Fiind vară, căldura din biserică te sufoca. Ce să-ți mai spun; soția pastorului continua să se dilateze și să se sprijine pe rochia mea; la un moment dat cercul criolinei – deși nu era prea mare, deoarece tatăl meu nu ne dădea voie să purtăm cercuri exagerat de mari –, s-a ridicat tocmai în față și mi-a repezit rochia în vânt, de-mi era rușine de oamenii dimprejurul meu și am încercat să mi-o așez, dar toate străduințele mele erau zadarnice. În cele din urmă, văzând că nu e chip, mai ales că un băiat din apropierea mea începuse să râdă, am smucit cercul din toate puterile și imediat după aceea am auzit o pârlitură puternică. Cercul meu se rupsese. Rochia s-a așezat numaidecât, dar ar fi trebuit să mă vezi după ce m-am ridicat în picioare. Rochia mi se înfășura împrejurul pulpelor și era atât de lungă, încât o duceam de-a târâșul. Buna doamnă Dunlop s-a așezat în fața mea și ținându-mă strâns după ea, ne-am apropiat de cabrioletă și m-a urcat repede de tot, ca să nu mă vadă nimeni. Am râs de ne-am prăpădit, dar în ziua aceea mi-a fost grozav de rușine, deși nu mă puteam stăpâni să nu râd și eu împreună cu ceilalți. Îmi închipui cât eram de caraghioasă. Tatăl meu spunea că aceasta este pedeapsa pentru vanitatea mea. Se poate să fi avut dreptate, dar eu totuși cred că cercul s-a rupt din pricină că era prea uscat și n-a putut suporta presiunea exercitată de doamna Dunlop asupra lui.

Pentru noi ceilalți copii americani din orașul chinezesc, nimic nu putea fi mai emoționant din toată viața ei petrecută în țara noastră, decât întâmplarea cu zahărul de arțar: După terminarea războiului, la ei acasă tot ceea ce se putea prepara cu propriile mijloace, era

preparat fără ezitare și nu cumpărau nimic, afară de ciocolata ce se servea lui Hermanus în fiecare dimineață, cafeaua și ceaiul.

N-avusesem încă ocazie să văd și eu cum se recoltează zahărul și nici copaci cărora li se fac incizii, pentru a scurge lichidul dulce al sevei lor, dar totuși în teorie cunoșteam procedeul, căci în țara aceea depărtată din Orient, unde arțarii nu existau decât în imaginația noastră, auzisem povestea aceasta repetată de atâtea ori, încât mi se părea că am văzut-o aievea. Dar știam că în primăvară, când frigul se menține încă și primăvara este mai mult o nădejde decât o realitate, trebuie să crestezi copacii care în timpul toamnei au scoarța aurie. Asta înseamnă că în trunchiul copacului trebuie să dai o gaură cu burghiul și să introduci într-însa o țevă de lemn prin care începe să curgă sucul dulceag, într-o găleată așezată la îndemână. După ce gălețile sunt pline și ai lichid de ajuns, golești toate gălețile într-o căldare uriașă de cioaie³, așezată într-un loc anume, unde se fierbe zahărul. Băieții taie și adună lemnele pe care le așază sub căldările atârinate deasupra vetrelor, și după ce le aprind, lichidul începe să fiarbă.

Aceasta este vremea distracțiilor, căci băieții și fetele din împrejurimi se adună împrejurul șopronului unde se fierbe zahărul, supraveghează fiertul siropului și mestecă în căldări cu rândul; alții pun bușteni pe foc și dacă se întâmplă să fie omăt, cum de altfel e firesc pe o astfel de vreme, se dau cu săniuțele, și chiotele și râsetele nu se mai termină. Obrajii sunt aprinși, ochii strălucesc și în toate părțile e numai veselie.

Când siropul este destul de gros, îl toarnă în ciubere și în timpul anului îl întrebuințează pentru îndulcitul turtelor, al plăcintelor și al cozonacilor. Dar dacă se întâmplă să vrei să faci zahăr, lichidul de arțar trebuie fiert vreme mai îndelungată și trebuie să știi dinainte, când e momentul să torni lichidul în clocot, în forme mari și mici, pentru a le păstra.

Formele mari și înalte ca niște căciuli se întrebuințează pentru turnatul glugilor de zahăr necesare gospodăriei în timpul anului, dar afară de aceasta mai sunt sute de tipare în formă de inimă, de stele, de lună și altele felurite, făcute din tablă, pe care le umplu de asemenea. Partea cea mai hazlie și mai plăcută este atunci când torni siropul în clocot, peste zăpadă și începi să-l mănânci, adunându-l în podul palmelor, odată cu așternutul de zăpadă în

³ Cioaie, (variantă: *aceoaie*) – nume popular pentru diferite metale sau aliaje, feroase sau neferoase. [n.e.e.].

care zahărul începe să se solidifice. După ce fiertul siropului se termină, toți se întorc acasă cântând și înviorați de aerul rece și îmbălsămat, fără ca cineva să se simtă rău, din pricină că a mâncat mai mult decât l-a răbdat pânțele. Asta pentru că locul de sub streășina pădurii unde se făcea fiertul, era curat și aerul plin de miresmele zăpezii proaspete, așternute în toate părțile, îți umplea pieptul și-ți da putere și vigoare, ca să poți rezista la orice.

O, Carie, vorbele tale au contribuit atât de mult, ca să ne gândim și să visăm cu ochii treji la patria noastră!

Zăpadă! Cu câtă pricepere ne făcea să ne imaginăm zăpada din America! Câteodată, la răstimpuri foarte depărtate, se întâmpla să avem și noi câte o ușoară fulguială de zăpadă, în timpul unei zile reci și pâclite de iarnă, în orașul unde locuiam în partea de miazăzi a Chinei. Ne lipeam obrazul de tăbliile ferestrelor și ne uitam cum se așterne, albă pe fondul cenușiu al cerului, și topindu-se imediat ce ajungea pe olanele negre de gresie ale acoperișurilor care erau mai calde. Îmi aduc aminte că într-un rând vântul îngrămadise un minuscul troian într-un colț al curții, ușor și vaporos ca o ceață, dar cu toate acestea mușuroiul era de zăpadă. Ne-am repezit afară din casă, țipând de bucurie și săltând într-un picior: „Zăpadă! Zăpadă!” În timpul unei ierni friguroase cum nu mai pomenisem, dincolo de zidurile care împresurau orașul căzuse un strat de zăpadă adevărată și pe deasupra mormintelor pustii de la margine, așternutul era cel puțin de un lat de mână, așa că dacă nu te uitai mai de aproape, ca să vezi țepile miriștii trecând prin acest așternut, toată lumea ți se părea îmbrăcată într-un lințoliu alb și fără pată. Cu fulguiala lor de zăpadă trestiile de bambus păreau întocmai ca niște pene și grâul de curând răsărit apărea ca o perie verde și crudă printre movilele albe ale mormintelor. Carie ne-a făcut o sanie din câteva scânduri smulse dintr-o ladă în care fuseseră cutii de lapte condensat; pe acestea le-a legat laolaltă cu o cujbă de paie și cu sania aceasta ne repezeam în josul costişelor, peste movilele mormintelor chinezești, gândindu-ne la pârtiile de săniuță din America.

La ani de zile după aceea, când am întâlnit zăpadă adevărată în adâncul pădurilor din Virginia, pe culmile Munților Albaștri, mi-am dat seama că datorită celor ce mi-a povestit această americană, în închipuirea mea pe toate acestea le văzusem demult. Am văzut luncile adormite și nemișcate sub învelitoarea lor albă. Am văzut acoperișurile încărcate de omătul uriaș din care ferestrele apăreau

plăcute și vesele, și fumurile coșurilor destrămându-se sub cerul înghețat. Totul era exact așa cum îmi spusese ea. Înainte de a coti pe drumul ce apuca în sus spre munți, mi-am adus aminte că la poala munților umbrele trebuie să fie albastre, și de fapt când am ajuns la o cotitură, am băgat de seamă că umbrele erau albastre. Ea îmi vorbise despre aceste umbre cu zece ani înainte de a le putea vedea și de la o depărtare de mii de kilometri, așa că eu le cunoșteam.

Frumusețea aceasta a țării ei îi îmbibase ființa din cea mai fragedă copilărie, până la vârsta de douăzeci și trei de ani, când s-a expatriat. Deși moștenise de la tatăl ei capacitatea de a descoperi frumosul, totuși nu avea nevoie să-l caute, deoarece ochii ei erau obișnuiți să-l vadă numaidecât. Frumusețea fără hotar a luncilor, a ponoarelor și a plaiurilor, cu varietatea de culori a anotimpurilor care se alterau, pe toate acestea ea le vedea și le înțelegea, dar cu aceeași ușurință înțelegea și vedea frumusețea discretă a mușchiului prins pe stânci, a florilor sfioase și a insectelor. Într-o zi s-a oprit alături de un păianjen de culoare roșie-vărgată cu negru și la urmă s-a plecat spre el, întinzând un deget ca să-l pipăie; păianjenul a înțepat-o și brațul i s-a umflat din pricina veninului. După această întâmplare, s-a mulțumit să se uite la insecte fără să le mai atingă, dar este caracteristic pentru simțul ei de justiție, că și-a dat seama de vina ce o avea, când a întărâtat păianjenul; totuși înțepătura n-a diminuat cu nimic din frumusețea lui în fața ochilor ei.

Acest cult pentru frumos, reacțiunea ce o provoca în sufletul ei pe vremea aceea, făcea parte din însăși esența ființei ei, și emoția ce o simțea în fața frumosului era la ea ceva organic. Se simțea îmbătată de fericire în mijlocul unei lunci însorite, într-o zi de primăvară, așa că râdea, nu știa ce să mai facă de mulțumire și ar fi fost gata să înceapă să joace. Dar în aceeași vreme îi plăcea și frumusețea lucrurilor simple, calme și curate. Se emoționa nu numai în fața oglinzii adormite a unui iezor bătut de razele lunii, dar și în mijlocul unei odăi calme, răcoroase și umbrite, sau în fața unei stive de vase spălate și lucitoare. Îmi aduc aminte cum îmi spunea, că în timpul epocii grele și austere ce a urmat după războiul civil, nemaiavând de unde să cumpere vase noi, au fost obligați să întrebuinteze în fiecare zi serviciul de porțelan, cu frunze albastre și verzi de sălcii și paharele subțiri de cristal pe care buncii ei le aduseseră din Olanda. În fiecare zi, înainte de terminarea oricărei

alte obligații ce trebuia îndeplinită în gospodărie, prefera să înceapă să le spele, pentru ca astfel să simtă în palmele mâinilor plăcerea formelor lor delicate. Senzația aceasta a păstrat-o toată viața între amintirile ei despre frumusețe.

Era o fire sensibilă. Îi plăcea senzația trezită de contactul mâinilor ei cu diverse obiecte, țesutul firelor de mătase, răcoarea porțelanului, mângâierea plăcută a pânzeturilor fine de in, a catifelei; îi plăcea să simtă petalele florilor de trandafir și suprafața aspră a știuleților de brazi. Îmi aduc aminte de ea, cum ținea în mână câte o frunză uscată și fragilă de bambus și o freca în podul palmelor. „E atât de rigidă, de netedă și fină” murmură ea. Avea un simț al mirosului foarte dezvoltat. Mirosurile grele și pestilența murdăriei omenеști ce năpădea în grădină, peste zidul ce împrejmuia orașul, au torturat-o tot timpul cât a trăit în Orient, deoarece singurul îngrășământ pentru fertilizarea solului din apropiere și pentru grăbirea rodului, era murdăria evacuată din oraș în timpul nopții.

Îmi aduc aminte de ziua când s-a întors pentru prima dată în țara ei. Intra până la genunchi în iarba luncilor sau în frunzele reavene din păduri și se oprea în loc, apoi începea să respire adânc și rar, altădată repede și lacomă, pentru a simți miresmele pământului.

— Ce este? ne grăbeam noi să întrebăm, ca nu cumva să ne scape ceva, și ea ne răspundea mulțumită.

— Vreau să simt toate miresmele, nimic altceva! Poate nu știți că cea mai de seamă calitate a acestei Americi este mireasma ei – este atât de plăcut, atât de încântător s-o simți cum îți pătrunde adânc în piept!

Îi plăcea să ia în palme câte un pumn de frunze de molift, să le frece și să le miroasă; părea că o îmbată mirosul de rășină și rămânea cu ochii închiși, în extaz. Acestea erau miresmele ei preferate, mirosurile acre și pure, dar mai ales mireasma florilor de răsură. Multe dintre florile Orientului nu-i plăceau, din pricina mirosului lor dulceag și greu.

În domeniul muzical avea cunoștințe temeinice de adevărată intelectuală, dar pentru ea, înainte de orice, muzica reprezenta o senzație și o emoție. În timpul neastâmpăratei mele adolescențe, mi se părea plictisitor s-o văd că nu este în stare să asculte o bucată muzicală frumoasă, fără ca lacrimile să-i curgă în lungul obrazului, dar nu lacrimi de durere, ci lacrimile unei inimi care nu poate rămâne indiferentă față de emoțiile delicate ale acestei

muzici frumoase. Cu îndrăzneala caracteristică tinereții am întrebat-o:

— Dacă nu ești în stare să-ți stăpânești plânsul, ce te determină să asculți această muzică?

S-a întors și s-a uitat la mine cu o privire calmă și îndelungă, apoi mi-a răspuns:

— Tu nu înțelegi încă. Nici nu s-ar putea să înțelegi. Tu încă n-ai trăit cu adevărat. Într-o bună zi vei asculta și-ți vei da seama, că muzica nu este o simplă tehnică și melodie, ci este sensul adânc al vieții, un sens infinit de trist și de o frumusețe pe care nu o poți suporta. Atunci vei înțelege.

În marele ei cult față de culori, era o ciudată contradicție. Prefera tonalitățile delicate și nuanțele discrete. Amănuntul acesta m-a făcut să mă gândesc mai îndelung la ea, deoarece pasiunea și pornirile sălbatice pe care le bănuiam în adâncul temperamentului ei, mi se păreau o indicație, că ar fi susceptibilă pentru nuanțe mai violente, și părerea mea este - poate întemeiată sau poate lipsită de temei - că în preferința instinctivă față de culori, oamenii își dezvoltă adevăratul temperament. Culoarele roșii și galbene ale vechii Chine imperiale i-au fost întotdeauna nesuferite. Bănuiesc că în aceste culori ea vedea un fel de resemnare care o înspăimânta, un fel de abandonare a trupului. Cred că o înspăimântau, deoarece în sângele ei dormita o pasiune prea adâncă și se temea de reacțiunea ce ar putea-o trezi într-însa. Prefera galbenul petalelor trandafirului de ceai, umed și satinat, ca cel al florilor din fața scării terasei de la casa ei - florile trandafirului american - dar îi plăcea și roșul blând și palid, cu nuanțe liliachii care sunt demodate. La ani de zile după aceea, când părul îi încărunțise și începuse să poarte rochii cenușii ca argintul, întrebuița întotdeauna câte o garnitură de această culoare. Bănuiesc că ea își dădea seama de prezența unei note păgâne, a unei pasiuni, a unui temperament prea viguros și prea năvalnic, împotriva cărora lupta din toate puterile concepția ei puritană, care se datora educației severe, caracteristică acestei epoci.

Dacă s-ar putea ridica din mormântul în care se odihnește acum, cred că ceea ce am scris eu mai sus, nu i-ar fi pe plac. S-ar uita tulburată la mine și mi-ar răspunde:

— Nu știi c-am luptat toată viața împotriva acestor porniri despre care vorbești acum, când eu sunt moartă?

Iar eu, dacă aș putea, i-aș răspunde:

— Da, te-am văzut că ai luptat, dar nu înțelegi că noi te-am iubit tocmai din pricina acestor amănunte pe care nu le puteai suferi în temperamentul tău, atâta vreme cât ai trăit?

Aceasta pentru că de câte ori ne gândim la ea sau vorbim despre ea, avem întotdeauna senzația unei duble personalități cu totul distincte una de alta. Una este femeia entuziastă, veselă, senzuală și iute de fire, gata să vadă imediat partea hazlie a situației, o actriță înăscută cu o capacitate de a imita, așa că ne făcea pe toate să râdem, când începea să imite gesturile, atitudinea și glasul cuiva; femeia care ne făcea pe toate să cântăm în cor, sau care lăsa pe neașteptate lucrul ce-l avea, pentru a vizita un parc sau a face o excursie în pădure, în timpul unei zile de vară. Cealaltă era personalitatea unei femei puritane, a unei mistice cumpătate care se străduiește să găsească pe Dumnezeu, dar fără a-l putea vedea niciodată, care se străduiește să petreacă vreme cât mai îndelungată, cufundată în rugăciuni, să se consacre cât mai mult, să fie cât mai devotată, dar fără să reușească niciodată în ceea ce urmărește; care tocmai datorită acestei nereușite este gata în orice moment să ducă și mai departe extazul religios, pentru a se feri de pornirile ei pasionate, de momentele emotive, despre care i se spusese că sunt rele și că o vor depărta de Dumnezeu.

Când mă gândesc la epoca în care s-a format sufletul ei, încep să înțeleg conflictul permanent al acestui suflet. De la Hermanus moștenise cultul pentru frumos care făcea parte nedespărțită din ființa ei. De la oamenii aceia cumsecade care fuseseră străbunii ei olandezi, moștenise tenacitatea și simțul practic care nu-i lăsau nicio clipă de odihnă – în sângele ei era o putere care o făcea să fie oricând gata de sacrificii pentru o cauză dreaptă. Fusesse crescută în credința de a abandona totul și a se muta în altă țară, pentru dragostea de Dumnezeu. Structura ei sufletească era moștenită de la pelerini. Dar în amestecul acesta, el însuși destul de ciudat, intra și veselia, spiritul pozitiv, instinctele mici franțuzoaice care, deși nu fusesse extrem de evlavioasă, iubise la început cu patimă, nu pe Dumnezeu, ci pe Hermanus și copiii ei, și abia după aceea, în interesul lor iubise pe bunul Dumnezeu.

Totuși mai târziu, după ce am început să-mi cunosc mai bine patria și locuitorii ei, am reușit să cunosc și pe Carie mai bine. Această lipsă de unitate, această bogată varietate a înfățișării se datora diverselor moșteniri cu totul deosebite una de alta: înaintașilor ei pionieri, experiențelor fugare și elementare din viața

ei, care toate împreună contribuiseră ca ea să fie cu atât mai mult americană.

Dar – cu toată viața fericită ce se desfășura în uriașa casă de formă pătrată, cu toată muzica, lecțiile și seratele ce se dădeau în sat – Carie nu era fericită întotdeauna. Probabil pe vremea ei nimeni nu putea fi pe deplin fericit, deoarece trebuiau să se gândească mereu la mântuirea sufletului.

În cele mai fericite clipe ale vieții ei, își aducea aminte de suflet. Uneori când veselia era în toi și se desfăta împreună cu prietenele ei, ascultând glumele, cicălelile și râsetele lor, se oprea pe neașteptate, ca și când o mână cu degete de gheață i-ar fi atins inima, și se întreba îngrozită: „Ce se va întâmpla cu sufletul meu care este nemuritor?” Altădată când îndeplinea treburile gospodăriei și se oprea ca să se uite prin ușa deschisă în grădină, întrebându-se oare grădina raiului ar putea fi mai frumoasă decât a lor, își simțea sufletul înghețat de spaimă: „Eu nu sunt mântuită... oare voi avea parte de rai?”

Ar fi fost greu să nu te gândești la așa ceva. Slujba îndelungată ce se făcea în fiecare duminică în biserică, rugăciunile de două ori pe zi acasă, întrebările blânde dar stăruitoare ale preotului, dorința tatălui și a mamei lor de a vedea pe fiecare dintre copiii lor „mântuiți”, faptul că făceau parte dintre credincioșii bisericii lor, toate acestea nu erau amănunte care să-ți îngăduie să te simți pe deplin fericit.

Dar teama de focul iadului n-a îndemnat niciodată pe Carie să caute pe Dumnezeu. De fapt eu n-am văzut-o niciodată să se teamă de ceva și nu cred că ar fi putut să se găsească cineva care să-i descrie un iad atât de înfricoșător, încât să poată frânge puterea ei de voință. Ea dorea din toată puterea sufletului să fie bună. De multe ori ne spunea: „Copii mei, este atât de frumos să fii bun – fiți buni, căci bunătatea este cel mai frumos lucru de pe pământ!” Dorea să găsească pe Dumnezeu, pentru că i se spusese că acesta este singurul mijloc pentru a putea fi bun, deoarece cum spune Biblia, fără el bunătatea omului „zădărnice este și vânare de vânt”.

Într-un rând mi-a mărturisit că anii copilăriei ei au fost chinuți de spaima ce i-o pricinuia această căutare a lui Dumnezeu. Una după alta prietenele ei mai ușurate se convertiseră și primiseră cuminecătura. Dar Carie sta întunecată și chinuită în micul lor templu și scutura din cap în fața vinului și a pâinii. Nu va amăgi pe

nimeni, dar nu va admite nici ca cineva s-o amăgească pe ea. Se ruga fără încetare, din toată ardoarea sufletului.

În jurnalul ei intim găsesc următoarele cuvinte în legătură cu această epocă:

„Între doisprezece și cincisprezece ani mă duceam de mai multe ori pe săptămână în pădurea din dosul șurii noastre și mă strecuram într-o mică ascunzătoare dintre curpeni, iar aici cădeam la pământ și mă rugam lui Dumnezeu să-mi dea un semn – orice, numai să pot crede în El. Uneori juram, ca Iacob, că nu voi pleca până când nu-mi va face semnul pe care-l aștept. Dar semnul acesta n-a venit niciodată. Sunetul tălăngilor îmi aducea aminte că s-a făcut seară și că din imașuri vacile se întorc acasă, pentru a fi mulse și că va trebui să mă grăbesc, ca să aștern masa”.

De nenumărate ori și-a mărturisit zbuciumul în fața profesoarei de la școala duminicală, doamna Dunlop, soția pastorului, și această blândă și calmă femeie se străduia să îndrepte sufletul ei cinstit și sincer pe drumul mântuirii.

— Nu trebuie să faci nimic altceva, decât să te lași în grija Domnului, spunea ea, simțindu-se înfiorată de dragoste față de fata aceasta oacheșă și sinceră pe care nu reușea niciodată s-o înțeleagă pe deplin. Nimic nu poate fi mai ușor decât să-ți încredințezi Domnului sufletul, cu toată dragostea.

Dar Carie nu se putea mulțumi numai cu atât.

— Vreau să simt că Dumnezeu mă primește, protestă ea. Eu mă devotez lui Dumnezeu, dar de ce nu-mi dă un semn că mă primește? De ce nu simt nimic din ceea ce aş putea înțelege că mă aprobă?

Cuvintele acestea întreceau capacitatea de înțelegere a doamnei Dunlop, așa că nu putea decât să-i repete:

— Să nu faci nimic altceva, draga mea, decât să te lași în seama Celui de Sus... nimic altceva!

Pentru Carie anii aceștia au fost plini de frământări. Uneori chinuită de îndoieli în privința harului lui Dumnezeu, apuca în direcție potrivnică, dar starea ei de apatie și excesele de mulțumire exagerată nu dovedeau manifestarea unei mulțumiri sincere. Uneori își dădea seama cu groază, de tumultul tineresc ce-i clocotea în sânge și-și închipuia că este detracată⁴ în mod iremediabil. Începea să se înspăimânte, simțind dorințele cum se

⁴ Detracat – defect, defectat, deranjat, dereglat, dezechilibrat, stricat, tulburat, zdruncinat. [n.e.e.].

trezesc într-însa.

La această epocă ea era o fată frumoasă, oacheșă, bine dezvoltată pentru vârsta ei, plină de viață, gata să râdă pentru orice, dar cu toate acestea serioasă în momentele grave. Avea buzele roșii și obrajii îmbujorați, un păr bogat castaniu care-i cădea întocmai ca o cascadă de pe creștetul capului.

Nu cunosc gândurile exacte ce o preocupau în timpul acesta, deoarece n-a vorbit cu nimeni despre acest amănunt. Știu doar atât că în vremea aceasta s-a îndrăgostit undeva de un tânăr frumos, cu un glas admirabil care într-un rând în biserică răsese de ea, când i se rupsesse mlădița din criolină. Tânărul acesta devenise un bărbat înalt și blond care se mândrea spunând că el „nu crede în nimic” și nu venea la biserică decât pentru ca să cânte, dar eu cred că mai venea pentru ca să o vadă pe Carie. O dată pe săptămână se întâlneau la repetițiile corale.

— Cânta atât de frumos, încât înmuia sufletul tuturor, spunea Carie fără să vrea, uitându-se cu ochii pierduți în depărtare.

Cuvintele acestea le spunea pe vremea când părul îi încărunțise, dar în ochii ei vedeam o sclipire de flacără, de câte ori se gândea la el. Mai mult de atât nu ne-a spus niciodată altceva. Bănuiesc că amintirea trupului voinic și blond al acestui bărbat trezea într-însa o senzație aproape intolerabilă și că sentimentul puritan din sufletul ei era îngrozit de această amintire. Nu știu dacă tânărul acesta a iubit-o vreme îndelungată sau nu.

Știu însă că s-a purtat foarte „atent” față de ea, căci dacă încercam să stăruim, ne spunea că a fost „amabil” și că a fost obligată „să oprească asiduitățile” lui, deoarece n-avea intenția să se căsătorească cu el.

— De ce nu? am întrebat noi, căci dragostea aceasta ni se părea romantică.

— Pentru că... pentru că... nu era cumsecade. Îi plăcea să bea și descindea dintr-o familie de bețivi. Nu e lucru ușor să fii om cumsecade, și mă temeam că dacă ne vom căsători, aș putea deveni și eu ca el.

Mă întreb, oare dacă ar fi fost singură, Carie ar fi putut să ia această hotărâre; dar nu știu ce să zic. Incidentul acesta s-a întâmplat în anul când mica ei mamă s-a îmbolnăvit și Carie a fost smulsă din lumea ei de tineret, pentru a veghea zi și noapte alături de patul de suferință, la căpătâiul căruia aștepta moartea. Urmărind declinul mamei sale, a luat hotărârea de a face

întotdeauna numai binele și a se feri de rău, de a asculta numai de îndemnurile serioase din ființa ei și a amuți pornirile de fericire, de a lupta toată viața împotriva pornirilor senzuale pe care le știa ascunse în firea și sângele ei. Va fi fată virtuoasă, va renunța la tot și se va dedica lui Dumnezeu. Dar oare ar putea să fie mijlocul, pentru a renunța în mod definitiv? Dacă se va consacra pe ea însăși și toată viața ce o avea de trăit lui Dumnezeu, probabil atunci îi va da un semn din atotputernicia Lui și astfel îl va putea urma și-L va găsi.

În timpul acestei suferințe neașteptate, Carie, copleșită de o nouă spaimă, își uită cu totul de ea însăși. Mama ei o iubise de fapt mai mult decât pe toți ceilalți copii ai ei. Râseră de atâtea ori împreună și Carie era atât de îndemânată și de voinică, iar la bucătărie se pricepea foarte bine și gătea fără să facă risipă. Tot așa îi plăcea să adune plante și să se ocupe de grădinărie. Afară de asta era atât de robustă. Uneori ridica în brațe trupul puțin al mamei sale și-i spunea că nu-i va da drumul, până când nu-i va făgădui că va lucra mai puțin și va mânca mai mult.

— Fată mare și impudică, protesta femeia, prefăcându-se că este supărată, dă-mi drumul, ai auzit! Și nu uita că eu sunt mama ta.

Dar în realitate îi plăcea gestul fiicei sale și-și sprijinea capul pe umărul ei. Carie la rândul ei, nu numai că iubea pe maică-sa, dar o și admira și una față de alta se purtau cu toată sinceritatea și vorbeau fără nicio sfială despre orice, afară de chestiunea aceea nebuloasă în legătură cu Dumnezeu și în căutarea acestuia Carie era obligată să-și urmeze drumul numai singură, deoarece mica franțuzoaică nu putea înțelege aspirația ce arde vâlvătaie în sufletul fiicei sale. Pentru o femeie era de ajuns să meargă la biserică, să îngenuncheze, când capul familiei recita rugăciunea, să vadă de gospodăria casei și să pregătească o mâncare cât se poate mai bună pentru membrii familiei. Prin urmare Carie nu-i spunea nimic în această privință și, văzând-o cât este de copilăroasă, o iubea cu toată duioșia.

Astfel după ce se îmbolnăvi, mama ei deveni și mai copilăroasă și își punea toată nădejdea în fiica ei.

Boala venise atât de neașteptată! Într-o zi friguroasă de iarnă mama coborâse în pivnița rece, ca să aducă un castron de castraveți murați. Borcanul din care voia să scoată, se terminase, așa că trebui să deschidă un altul și în timpul acesta răci. Foarte curând după aceea fu cuprinsă de o tuse chinuitoare care degeneră

într-o tuberculoză galopantă. Deși Carie nu voia să admită că mama ei este pierdută, era totuși prea sinceră, pentru a refuza să vadă realitatea în toată goliciunea ei.

Dar nici moartea nu fu în stare s-o frângă. Suportă totul cu curaj. Alături de patul de suferință al maică-sii, încerca să fie veselă, iar camera o ținea strălucitor de curată și o împodobeau întotdeauna cu flori proaspete; spăla, scrobea și călca micile scufițe țuguiate de dantelă pe care le purta mama ei, îi schimba rufăria și o îngrijea, așa că plăcerea ei de odinioară, când își îmbrăca păpușile, o trecu acum asupra acestei femei cu trupul puțin și ochii căzuți în adâncul orbitelor, care sta întinsă în patul ei uriaș.

În timpul bolii, Hermanus se mută în altă odaie și Carie dormea împreună cu mama ei, încercând să-i încălzească trupul înghețat și șubred, cu trupul ei plin de vigoarea tinereții; lua totul în glumă și se străduia din toate puterile s-o facă să nu se sperie.

Dar într-o noapte mama ei fu zguduită de o îngrozitoare tuse și Carie dădu fuga, să-i ridice capul pe pernă. Bătrâna se uită la ea; era chinută și sfârșită de puteri, apoi gemu: „Fata mea, o fi acesta ceasul morții mele?” Abia putu pronunța aceste cuvinte.

În aceeași clipă Carie își dădu seama că nu mai este în stare să suporte spaima pe care o vedea tremurând în ochii mamei sale. O, cel puțin dacă ar fi fost sigură... dacă ar fi reușit să-și limpezească gândurile în legătură cu existența lui Dumnezeu și ar fi putut să-i răspundă: „Da, mamă, știu!”

Trebuia să i se facă un semn... Se va devota în întregime. „Voi consacra lui Dumnezeu toată ființa mea” murmură ea din toată durerea sufletului. Gândurile ei înfrigurate scrutau viitorul. Fără îndoială nu putea fi vorba de jumătate de măsură... niciun sacrificiu care să nu fie complet: „Voi îmbrățișa profesia de misionară, căci fără îndoială mai mult decât atâta nu se poate”.

Sfârșitul veni pe neașteptate. Maică-sa scoase un țipăt stins și Carie o ridică în brațe; îi văzu ochii tulburi cum se luminează. Un zâmbet de mirare îi tremură pe buzele livide și de pe buzele acestea îi scăpă un oftat abia simțit: „Vasăzică... totul este adevărat!”

O clipă bolnava păru că se uită la ceva, ce se vedea limpede prin pereții odăii, pierdut departe, ca într-o altă lume, apoi muri. Auzind oftatul mamei sale și văzându-i expresia privirilor, Carie simți că inima a încetat să-i mai bată. *Era oare acesta semnul venit de la Dumnezeu?* Cuprinsă de spaimă, coborî încet brațele și întinse pe

maică-sa în pat.

Capitolul II

În felul acesta se consacraseră Carie, și imediat după aceea încercă din toate puterile să-și ducă la îndeplinire legământul făcut. Moartea mamei-sii fu pentru ea o lovitură dureroasă. Din ziua când își dădu seama că nu mai are în apropierea ei prezența calmă a acestei femei, nu mai era în stare să cânte seara cu atâta plăcere și se gândea la ceasul când se dedicase lui Dumnezeu cu toată ființa ei.

Dar Dumnezeu nu-i da nici acum un semn din care ar fi putut să înțeleagă că el a primit sacrificiul ei. Va trebui să aștepte și să vadă ce-i va aduce viitorul, iar până atunci zilele vor trebui să treacă una după alta, ca și până acuma, cu lucrul și lecțiile. Dar deocamdată Carie se simțea mai liniștită și mai sigură de ea însăși. Refuză să se mai ducă la petrecerile din sat. Nu se mai ducea nici la plimbare împreună cu Neale Carter. Se va strădui din toate puterile și se va pregăti pentru vocațiunea pe care și-o alesese.

Ideea de a face parte dintr-o misiune, nu era nouă pentru ea. De mai multe ori în biserica satului lor apăruseră oameni cu înfățișare ascetică, arși de soare, misionari din alte țări, care vorbiseră cu extaz despre operele lor de acolo. Ascultase vrăjită și fără să vrea, aventurile lor îndrăznețe în slujba lui Dumnezeu. Dar pe vremea aceea încă nu dorea să îmbrățișeze această „chemare”, deoarece ar fi însemnat să părăsească America. De fiecare dată se strecura afară din biserică, evitând privirile misionarului și se simțea mulțumită.

Dar acum totul se schimbaseră. Va trebui... să se pregătească... era gata să plece. Făgăduise că va pleca. Trecea prin camere îngândurată și trează, iar dacă se întâmpla ca ceilalți să se uite după ea, se mulțumeau să spună:

— Carie suferă din cauza morții mamei noastre.

În realitate starea ei de acuma reprezenta mai mult decât atâta. Începuse să se desprindă din legăturile ce le avusese până acuma și era gata să urmeze drumul ce-i va fi indicat.

Trecură doi ani și Hermanus, după revenirea anilor prosperi, avu ocazia să constate că ceea ce înainte de asta fusese pentru el un fel de distracție, îi poate fi și de folos, deoarece după ce trecură primele faze dureroase ale refacerii, oamenii din mari depărtări veneau la ei și-i aduceau ceasornice, ca să le repare și cereau să le

facă podoabe. Hermanus făcea și ceasornice care erau foarte căutate. Degetele lui subțiri și lungi parcă ar fi avut calitatea magică de a pune în mișcare chiar cel mai recalcitrant mecanism. I se întâmpla acum pentru prima dată în viață să contribuie din toate puterile la existența familiei.

Totuși Cornelius, cu ocupația lui de învățător și cu plugăria, era principalul izvor de venit. Cu vrednicia lor, cele două fete mai mari aveau grijă de gospodărie și de ceilalți copii mai mici. Grija cea mai mare a familiei era Luther, băiatul cel mai mic care semăna cu Carie atât ca temperament cât și ca înfățișare. Dar câtă vreme la ea puterea voinței de a stăpâni și dorința sinceră de a face numai binele era foarte pronunțată, la el, pe vremea când era tânăr, predominau pornirile trupului. Crescu și deveni neastâmpărat, așa că ar fi vrut să plece în regiunile din West, unde câmpiile aurifere ademeneau pe toți tinerii dornici de aventură. Toată familia se strădui să-l rețină, dar tânărul ținuse întotdeauna mai mult la mama lui decât la ceilalți, deoarece ea îl înțelegea, așa că astăzi, când ea era moartă, era greu să-l stăpânească. Hermanus se înfurie și puse mâna pe bici, ca să-i dea o lecție, dar când se uită la el, constată că este cu un cap mai înalt, un tânăr cu ochii negri și cu părul negru, așa că nu se simți în stare să ridice mâna, deși ar fi dorit din tot sufletul. Într-un rând, la cererea tatălui său, Cornelius îl biciuise, dar pe urmă aruncă cu scârbă biciul din mână și declarase că nu va mai face așa ceva. Părea că, de la moartea mamei lor, nimic nu mai este așa cum ar fi trebuit să fie. Dar cu toate acestea, de bine de rău, viața familiei se desfășura înainte și Carie aștepta mereu, dar hotărâtă să ducă la îndeplinire ce-și pusese în gând.

Când ea împlini optsprezece ani, bătrânul Dr. Dunlop, pastorul de pe vremea când era mică, se pregătea să-și ceară pensionarea, deoarece în anii de serviciu se îngrășase din cale afară și umbla mai mult moțâind. Prin urmare trebuiau să aducă un alt preot. Chestiunea aceasta, ca toate celelalte chestiuni de interes obștesc, fu lăsată în sarcina lui Hermanus și după ce încercară doctrinele și ascultară predicile diversilor candidați care veniră să facă o slujbă de încercare la biserica lor, alegerea se opri la un bărbat înalt și grav, tânăr de ani, dar bogat în experiența pe care i-o dăduse războiul. Era originar din statul în care trăiau ei și dintr-o regiune învecinată, numită Greenbrier. Tatăl său era un proprietar rural fruntaș din partea locului, și după război, tânărul fusese învățător, apoi se înscrișese la seminar. De la colegiu și de la seminar se

întorsese încărcat de o mulțime de *cum laude*, având mențiune specială pentru ușurința de a învăța limbile străine, mai ales Sanscrita, Araba, Ebraica și Greaca. În această mică localitate lumea avea cultul erudiției și bătrânul Hermanus moștenise din familie tradiția culturii, așa că o trecuse și generației sale. Afară de asta, tânărul preot avea o înfățișare plăcută, era zvelt, blând și blond, și mai avea o mică soție elegantă, cu părul în inele, care se atârna de brațul lui întocmai ca un coșuleț frumos de lucru. Predica lui de încercare se dovedi că este întemeiată pe o doctrină sănătoasă și vorbise în mod mulțumitor despre aspectele predestinației și ale liberului arbitru. Afară de asta, fu lungă și plină de argumente care întreceau capacitatea de înțelegere a celor mai mulți dintre membrii parohiei. Atât era de ajuns. Era exact omul de care avea nevoie.

În aceeași vară, după ce se instalează în casa parohială, cu pereții acoperiți de verdele iederii, alături de biserica spoită în alb, sosi în vizită un frate mai mic ca să-și petreacă vacanța, și din pricina lui Carie, trebuie să vorbesc despre tânărul acesta. Era un tânăr care se pregătea pentru cariera preotească, înalt și slab, cu ochii albaștri miopi, cu privirile rătăcite și mistice, cu glasul blând și zâmbet bun. Era foarte sfios și tăcut și refuza întotdeauna orice invitație de a se înscrie în cor sau de a participa la lecțiile de muzică. Răspundea zâmbind, că este foarte ocupat – și că face lecturi împreună cu fratele său. Duminicile la biserică sta puțin mai la o parte și părea că nu vede pe nimeni, iar pe obrazul său se oglindea o expresie extatică de adorație. Când se uita la el, ceea ce nu se întâmpla tocmai des, Carie își zicea că trebuie să fie un tânăr foarte evlavios, căruia probabil îi lipsește simțul pentru umor, dar în orice caz este un băiat foarte bun. Cât privește propriul ei simț pentru umor, acesta era pentru ea un motiv constant de nemulțumire. Îi era rușine că nu se poate stăpâni să nu vadă ceva caraghios, chiar în timpul înmormântărilor, și nu o dată i se întâmplase să se rușineze de această tendință a ei, care se manifesta și în biserică. Și pentru lucruri de nimica, își zicea ea cu părere de rău, cum era de pildă îngrămădirea roiului de muște în vâlul doamnei Nelson, când cânta la orgă. Muștele erau prinse numaidecât în faldurile vâlului și începeau să bâzâie și să țârâie, iar biata doamnă Nelson, care era o femeie sfioasă, mică de statură și de vârstă mijlocie, sta nemișcată, gata să leșine de rușine și cu obrazul roșu ca o flacăra. În timpul slujbei ieșea cel puțin o dată din biserică și se întorcea eliberată de

pacostea ce o chinuise. Dar nu treceau mai mult de câteva clipe și alte roiuri de muște, atrase de mirosul dulceag al scrobelei cu care era înăsprit vâlul, intrau pe fereastră și se îndreptau imediat spre pălăria ei. Vară de vară vâlul pălăriei acesteia era cursa de prins muștele și subiectul de glumă al membrilor parohiei.

Dar fratele mai tânăr al pastorului nu vedea aceste incidente care se întâmplau în biserică. Gândurile lui erau în altă parte – fără îndoială acolo unde trebuiau să fie. Carie – simțindu-se mereu umilită din pricina deosebirii dintre dorințele ei și ceea ce reușea să facă – văzând expresia de adorație de pe obrazul cu trăsături adânci și puțin palid al tânărului, devenea gravă. Dar încolo aproape nu vorbea niciodată cu el. Tânărul părea o ființă cu totul aparte, datorită temperamentului și vocației sale. Îl respecta foarte mult, dar aproape nu se gândea niciodată la el, căci ea avea de îndeplinit o misiune anumită care o aștepta.

La vârsta de nouăsprezece ani învățase tot ce putuse s-o învețe Cornelius, și fratele ei ar fi dorit ca inteligența strălucită și vioaie a lui Carie să nu se mulțumească numai cu atât. Averea familiei fusese refăcută după dezastrul pricinuit de război, așa că prezența și ajutorul ei în casă nu era absolut necesar. Luther se potolise și în cele din urmă se învoise să meargă la școală și „să-și facă educația”; astfel Cornelius luă hotărârea să trimită pe Carie la o școală anume pentru fete, unde să aibă ocazia să-și dezvolte nu numai calitățile intelectuale ci și aptitudinile muzicale, deoarece avea un glas puternic și frumos.

Școala aceasta nu putea fi una dintre instituțiile obișnuite, căci în afară de programul studiilor de fiecare zi, Hermanus ținea ca această școală să se întemeieze pe doctrina sănătoasă a bisericii presbiteriane și să acorde cea mai mare atenție educației morale și purtării în societate. După îndelungate cercetări admiseră cu toții că școala ideală pe care o caută ar fi Seminarul Bellewood, din apropiere de Louisville, în statul Kentucky.

În școala aceasta intră Carie la vârsta de nouăsprezece ani, cu sufletul cutremurat de emoții. Pe drum își făcuse o rochie cafenie de cașmir care fusese destinată anume pentru călătoria cu vaporul. Rochia aceasta era cu turnură la spate și avea șase rânduri de volane în poale și o spumă de dantelă, era așezată destul de sus pe pieptănătura părului ei în inele. Era pe deplin mulțumită cu felul în care arăta, deși se temea că are gura puțin prea mare. Dar pe vremea aceea avea buzele cele mai roșii ce se găsesc, și trandafiri

în amândoi obraji. O dată, cu mulți ani mai târziu, fetița ei cea mai mică o întrebase: „Mamă, tu ai fost frumoasă când erai fetiță mica?” La aceste cuvinte, ochii ei căprui cu luminițe de aur sclipiră și-i răspunse: „Mi se pare că, în ziua când m-a însoțit la Seminar, Neale Carter credea despre mine că sunt frumoasă”.

Cei doi ani petrecuți la școala din Bellewood trecură foarte fericiți și bogați în prietenii noi, legate cu celelalte colege. În clasa ei erau șaptesprezece fete și ea ajunsese conducătoarea lor, deoarece reuși să câștige în cea mai mare măsură stima și dragostea lor. Avea o fire atât de generoasă, încât putea înțelege orice ființă omenească și diversitatea prieteniiilor legate de ea, era întotdeauna surprinzătoare. Mobilul cu care-i puteai trezi imediat interesul, era constatarea că ai nevoie de dragostea și ajutorul ei. Cred că tocmai datorită acestui amănunt, Neale Carter fusese foarte aproape să câștige dragostea ei, deoarece înțelesese că el are nevoie de ea, pentru a-l face mai bun. Cel puțin într-un rând, după cât ne spunea, tânărul fusese foarte aproape să câștige dragostea ei datorită simțului ei pentru umor, atât de vioi și de imparțial, constatase că atunci când cădea în recidivă – căci tânărul avea obiceiul să bea – abuza nu numai de plăcerea ce i-o făcea păcatul, ci și de mulțumirea iertării ei, așa că a sfârșit prin a pierde această dragoste.

Am în fața mea două articole care sunt relicve de pe vremea când ea era la școală, scrise cu caracterele frumoase ale caligrafiei „în picioare de păianjen” cum se obișnuia pe vremea aceea. Unul dintre acestea e intitulat *Regina Esther* și este o disertație despre frumusețea sacrificiului evreiesc – mereu farmecul eternei frumuseți a sacrificiului de sine – care era gata să renunțe la viață, dacă interesele poporului ei i-o cere. Dar compoziția aceasta școlară se termina cu încântătoarea și naiva declarație, că cei care fac fapte bune și au încredere în voința lui Dumnezeu, își vor primi răsplata.

A doua compoziție este cea cu care a câștigat o medalie de aur, prinsă cu o agrafă pe o bucată de panglică, așa că se purta împrejurul gâtului. Și articolul acesta era scris cu caractere foarte frumoase și fără nicio ștersătură. Probabil de astă dată compoziția a fost scrisă cu ocazia unui concurs între eleve, asupra filosofiei morale, căci este plină de dogme religioase de evlavie, ceea ce denotă că la vârsta de douăzeci de ani cel mult, renunțase să mai fie fetița veselă de altădată care era mereu în luptă cu ea însăși,

pentru a deveni o domnișoară cu sentimente nobile și o bună creștină. Aș putea aproape să afirm că din paginile acestea se desprinde o anumită tendință de manierism, dacă n-aș cunoaște-o de ajuns, pentru ca să-mi dau seama de firea ei fantastică și capricioasă, gata întotdeauna să facă față unei situații. Adevărul este că, până la sfârșitul vieții, era de ajuns ca ea să pună mâna pe toc, pentru a deveni solemnă și a scrie tot felul de admonestări virtuozose, care în realitate i se adresau ei însăși. În realitate, eu cred că motivul este necesitatea constantă pe care o simțea, de a-și ține spiritul mereu treaz. Se admonesta pe sine fără încetare, de teamă ca sufletul ei zglobiu să nu o târască departe de drumul cel drept.

Dacă de fapt Carie este persoana pe care ți-o imaginezi, după lectura compoziției *Dovezile Morale ale Creștinismului*, compoziția aceasta atât de desăvârșită, dar totuși atât de absurdă, ar fi fost peste putință ca ea să câștige în mod atât de desăvârșit dragostea colegelor ei, dintre care unele i-au scris tot timpul cât a fost în viață. Colegele ei care mai trăiau după douăzeci și cinci de ani de la data când își dăduseră examenele, i-au făcut o învelitoare din pătrățele de mătase și catifea, și fiecare dintre ele și-a brodat numele în câte un pătrățel, și i-au trimis-o în China. Când a primit această învelitoare, a adunat-o în amândouă mâinile și a strâns-o la piept, cu ochii umezi de lacrimi. „Ce fete cumsecade”, a murmurat ea, deși pe vremea aceea toate erau cu părul cărunț, exact ca ea însăși.

Îmi aduc aminte că de astă dată s-a lăsat copleșită de cultul ei pentru culori și a căptușit învelitoarea cu un splendid brocard chinezesc de culoare roșie și în felul acesta am păstrat-o ca pe un glorios trofeu. Învelitoarea o avea întinsă pe patul din camera de oaspeți, dar în ziua când Carie trăgea să moară, în orașul acela chinezesc, a cerut-o și am întins-o pe deasupra ei ca pe un omagiu de dragoste și respect. În orice caz sunt mulțumită că a murit, atunci când a murit, și n-a ajuns să vadă zilele revoluției, când învelitoarea a fost trasă la sorți și a căzut asupra unui soldat atât de negru și de sălbatic la înfățișare, cum n-am mai văzut nici înainte nici după această întâmplare, și soldatul acesta și-a înfășurat-o împrejurul umerilor despuiați și murdari.

La vârsta de douăzeci și doi de ani, Carie și-a terminat studiile și s-a întors în orașelul unde se născuse, simțindu-se o tânără domnișoară desăvârșită. Dar anii petrecuți la seminar, în mijlocul

vieții de disciplină și al atmosferei de evlavie, adânciseră dorința ei de a se dedica vieții de misionară. De astă dată încercă să vorbească și cu tatăl ei despre planul pe care-l avea. Bătrânul rămase înspăimântat, se supără și nu vru să audă de nimic. Cum adică, o fată tânără și frumoasă să plece într-o țară străină, locuită de păgânii care ar fi în stare chiar să mănânce pe un creștin... fata lui? Așa ceva nu se poate, pentru nimic în lume!

Carie, mirată peste măsură, căci își închipuise că planul va corespunde convingerilor profund religioase ale bătrânului Hermanus, își pierdu numaidecât răbdarea care și altfel nu prea era din cale afară de îndelungă, începu să discute foarte aprinsă cu el, cerându-i învoirea să se dedice acestei cauze, iar bătrânul – de la care moștenise pornirea și încăpățânarea – îi răspunse nemulțumit și plin de demnitate, că toate au o anumită margine, până și dragostea față de Dumnezeu. N-ar fi o faptă cuviincioasă, pentru o tânără de douăzeci și doi de ani care este și necăsătorită, să plece ca misionară.

I se întâmpla pentru prima dată ca să audă astfel de erezii pronunțate de tatăl ei, așa că izbucni în lacrimi de revoltă și hotărârea ei, care până acum fusese o hotărâre nobilă, deveni imediat o pornire neînduplecată.

În timpul sărbătorilor Crăciunului din anul acela, fratele pastorului sosi să-și petreacă din nou vacanța în casa parohială. Era mai înalt decât până acum, palid și mult mai distrat. În starea de exaltare în care se găsea acum, lui Carie i se păru un tânăr admirabil. Neale Carter și prietenii lui erau grosolani și îngrozitori. Puțin după aceea auzi fetele vorbind, că tânărul acesta intenționează să devină misionar. Își simți inima tresărind în piept. *Acesta o fi semnul pe care-l aștepta?*

Într-una din zile profită de ocazie, ca să vorbească cu el, dar veselia ei spontană și ușurința cu care vorbea de obicei, de astă dată nu se putură manifesta și se apropie de el cu sfială. Se terminase slujba din biserică și era momentul când credincioșii aveau obiceiul să încredințeze în fața pridvorului sau prin grădina bisericii. Tânărul înclină din cap foarte curtenitor, dar tot atât de sfios ca și ea. Carie ridică ochii în care luceau luminițele aurii și-l întrebă:

— E adevărat că dumneata vrei să devii misionar în China?

Răspunsul lui îl aștepta cu respirația întretăiată.

— Da, presimt că aceasta ar fi datoria mea, răspunse el foarte

simplic.

Cum sta în picioare, cu pălăria în mână, fruntea lui înaltă și albă era lucitoare și pură, iar ochii albaștri erau senini.

Carie exclamă numaidecât extaziată:

— O, tot așa și eu; sunt ani întregi de când vreau să plec!

Tânărul se uită pentru prima dată cu interes la ea. Ochii lui albaștri și puțin cam reci întâlneau privirile aprinse ale ochilor ei căprui.

— Adevărat? Întrebă el.

La ani de zile după aceea, când reușise să-l cunoască atât de bine, cuvintele lui simple „Presimt că este datoria mea”, deveniră pentru ea un fel de cheie, cu ajutorul căreia putea înțelege temperamentul acestui bărbat și-și putea explica fiecare gest al său, rațiunea existenței sale și argumentul de neînlăturat pe care se întemeia toată viața lui.

El nu uită această conversație. Veni să-i facă o vizită de ceremonie și discutară împreună exaltați despre religie și despre scopul lor comun. Carie îi urmări expresia obrazului în timp ce vorbea, explicându-i doctrinele pe care ea nu avusese răbdarea să le citească din cărțile prăfuite ce se găseau în sala paraclisului bisericii. Părea că însuși Dumnezeu a hotărât dinainte ca ei doi să se întâlnească și să se cunoască, își zicea ea. Inima nu se întâmpla să-i bată niciodată mai repede, ca atunci când erau împreună. Vorbeau cu ușurință și cât se poate de firesc, despre subiecte instructive. Hotărârea ei începea să devină mai nobilă și mai pură. Mondenitatea și spiritul ei zglobiu de altădată, începeau să cedeze, datorită acestui contact intelectual. După plecarea lui se simți refăcută, liniștită și evlavioasă. Nu simți nimic din violența sentimentelor, a râsului și a glumelor care o făceau să râdă și să se rușineze, ca pe vremea când Neale venea la ei și-i făcea curte.

Într-una din zile, foarte curând după aceea, îi sosi o scrisoare. Era o cerere în căsătorie, scrisă cu multă grijă și concepută în termeni chibzuiți. De vreme ce au același scop în viață și părerile lor se armonizează, pare că Dumnezeu a hotărât dinainte ca ei să se unească. Afară de asta, mama lui nu este acord ca el să plece necăsătorit într-o țară locuită de păgâni. Singura condiție ce i-o pusese, pentru a se învoi ca el să plece, era să-și găsească o soție. Dar nu era atât de ușor să-ți găsești o soție care să fie dispusă să plece atât de departe. Așteptase până acum, ca să-i vină un semn de la Dumnezeu. Întâlnirea lor fusese providențială.

Citi această scrisoare înfiorată de venerație. Alături de un soț ca acesta, va putea fi și ea o soție bună. Imaginația ei viaie și prevăzătoare alerga zglobie, pentru a vedea anii pe care-i vor petrece împreună, ani de bună înțelegere și supunere unul față de altul și față de Dumnezeu, în timpul cărora se vor ajuta în mod reciproc. El n-avea darul vorbirii, dar ea, care dispunea de un limbaj bogat și înflorit, îi va putea fi de mare ajutor la predici. El va colabora cu știința lui profundă, ea cu vraja vorbeii și această asociație dintre ei va deveni irezistibilă. Vedea rezultatul străduințelor lor comune, întrupat în grupul de păgâni cu obraze negre și îmbrăcați în haine albe, veniți să primească botezul, și-i urmărea cu ochii extaziați – ce viață reușită – constatând că viața tumultoasă, pasionată și iubitoare de plăceri, a fost domesticită în mod definitiv. Alături de Neale Carter ar fi fost în primejdie să-și piardă chiar sufletul, fără posibilitate de a-l mântui pe al lui. Împreună cu bărbatul acesta nu numai că împărăția cerurilor ar fi fost sigură, dar avea posibilitatea să asigure această împărăție și multor alte suflete. Chiar dacă ar fi avut un moment de părere de rău și ar fi simțit o strângere de inimă la gândul că va fi obligată să-și părăsească familia și patria, în clipa următoare reuși să se liniștească, aducându-și aminte că ea știe limpede ce dorește. Dorea binele, mai presus de orice. Dacă se va sacrifica în întregime și va sacrifica totul... fără îndoială într-o bună zi Dumnezeu îi va face un semn. Presimțise că semnul acesta este foarte aproape, în clipa când stătuse de vorbă cu tânărul misionar.

Dar totuși nu-i răspunse imediat la scrisoare. Se duse la tatăl ei și-i spuse cu glasul liniștit – căci exaltarea ei de acum îi dăduse liniștea de care avea nevoie – că Dumnezeu a avut grijă să-i ofere un mijloc pentru a se devota Lui... că ea a hotărât să se căsătorească cu tânărul care va pleca în calitate de misionar și că va pleca împreună cu el în țări străine.

La această epocă Hermanus era un moșneag cu părul alb, un omuleț foarte supărăcios, tot atât de tăios ca și o lovitură de brici și tot atât de autoritar ca și un mic general. Întinse mâna și luându-și bastonul se îndreptă spre ușă. Întâmplarea făcuse să fie aproape de ceasurile trei după amiază, timpul când tânărul misionar avea obiceiul să vină în vizită. Tocmai venea și de astă dată, umblând încet și urcând aleea pietruită, cu mersul lui obișnuit și puțin nesigur. Bătrânul, care era supărat, se repezi numaidecât la el și începu să gesticuleze cu bastonul. Tânărul se feri mirat din calea

lui.

— Domnule, află că știu ce urmărești! zbieră Hermanus pe un ton care nu încadra câtuși de puțin cu statura lui șubredă. Dar nu-ți voi da pe fiică-mea!

Tânărul misionar era o fire flegmatică și la rare ocazii această însușire a lui încerca să se manifeste. Plecă ochii spre omulețul din fața lui și-i răspunse cu blândețe:

— Da, domnule, dar eu totuși cred că mi-o vei da! și și-a continuat drumul în lungul aleii.

Carie îl aștepta în pragul casei, și în aceste clipe în sufletul ei nu mai rămăsese nicio umbră de ezitare. Împotrivirea lui Hermanus își făcuse efectul în favoarea tânărului misionar, așa că ea primi propunerea lui.

Cornelius încercă să înduplece pe bătrânul lor părinte, dar deși el însuși nu aproba pe de-a-ntregul hotărârea luată de soră-sa, totuși recunoștea că ea este majoră și deci liberă să procedeze așa cum crede de cuviință. Afară de asta, tânărul era un om cumsecade și profesiunea de misionar era o misiune nobilă, mai ales atunci când ești hotărât să îmbrățișezi această profesiune și ai vocația necesară. În realitate el prevedea că soră-sa va proceda așa cum va vrea ea, prin urmare era mult mai bine să nu i se împotrivească și să-i dea învoire, chiar împotriva dorinței lor, decât s-o lase să plece de acasă, împotrivindu-i-se fățiș. Astfel fără să vrea, după multe consfătuiri în familie, bătrânul Hermanus consimți și el.

Din ziua aceea, în fiecare după amiază la orele trei, tânărul începu să vină în vizită la ei și sta singur de vorbă în salon, împreună cu Carie căreia continuă să-i spună „domnișoară Carie” până în ziua căsătoriei, și la ceasurile patru lua ceaiul împreună cu restul familiei și în timpul acesta, conform obiceiului, se servea o carafă de vin și fursecuri.

În ziua de 8 Iulie 1880 se căsătoriseră. Carie era îmbrăcată într-o rochie de călătorie de culoarea gușii porumbeilor, căci nu se cădea ca în calitate de soție a unui misionar să îmbrace o toaletă vaporosă de satin alb și nici să poarte cununa de lămâiță.

În gară avură parte de oarecare confuzie, când se constată că tânărul mire luase un singur bilet de tren.

— Va trebui ca de aici înainte să-ți aduci mereu aminte, că ai și o soție, îi spuse fratele său mai în vârstă, cu glasul încărcat de reproșuri.

Adevărul era, că tânărul misionar se simțea mult mai

impresionat de faptul că-și vedea visul îndeplinit și că pleca să-și realizeze opera căreia i se dedicase, decât de faptul că în ziua aceea se căsătorise. „Opera” lui, acesta rămase calificativul pe care-l întrebuița pentru profesiunea ce și-o alesese. Căzuse ultimul obstacol ce-i stătea în cale: condiția pusă de maică-sa, ca să-și găsească o soție. Acum avea o soție, dar niciodată nu reușea în întregime să-și aducă aminte de situația lui socială prezentă.

Dacă s-a întâmplat vreodată ca doi copii să plece împreună la drum, atunci copiii aceștia erau ei doi. Amândoi trăiseră până acum în localități puțin aglomerate și liniștite; niciodată nu făcuseră drum mai lung decât până la școală. De astă dată însă plecau plini de încredere și încântați, ca să facă jumătate de drum împrejurul globului pământesc, dar nu știau altceva, decât că la început vor face drumul pe uscat și după aceea pe apă. Andrew avea o mie cinci sute de dolari, în bancnote, pe care-i primise de la Comitetul de conducere al misiunii din care făcea parte, și banii aceștia îi avea împăturiți în buzunarul de la piept al redingotei lui cu două rânduri de nasturi. Traversară întreg continentul, fără să știe că se găsesc și vagoane cu paturi din care ar fi putut să-și ia câte unul. Ajunși la San Francisco, întârziară mai multe zile, înainte de a-și lua bilet de vapor. Când în cele din urmă Andrew coborî în port, găsi vasul *City of Tokio*, o veche corabie, nevrednică de apele Oceanului, care trebuia să ridice ancora a doua zi. Luă o cabină și-și făcură pregătirile pentru a înfrunta a doua parte din călătoria lor.

În timpul celor trei zile ce le petrecuse în calitate de tânără căsătorită, Carie își dăduse seama că problemele practice ale existenței lor comune, vor cădea în sarcina ei și va fi obligată să se ocupe singură de ele. În rugăciuni și predici Andrew putea să fie eventual neîntrecut, dar în probleme practice era tot atât de naiv și de inocent ca și un copil. Avea o încredere absolută în bunătatea firii omenești, și cu toate că predicile lui se ridicau împotriva răutății oamenilor, el nu era în stare să creadă că cineva ar putea fi rău, decât cel mult cei care profesau o doctrină deosebită de a lui. Prin urmare, ea trebui să se îngrijească de transportul bagajelor lor pe bordul vasului și tot ea trebui să se informeze și despre lucrurile de care vor avea nevoie în timpul drumului ce vor fi obligați să-l facă pe mare.

Cine ar putea să-ți spună, după atâția ani ce au trecut – o jumătate de secol – ce gânduri au zbuciumat sufletul ei, în ziua aceea caldă de vară, când a părăsit litoralul Americii? Firește, eu

am aflat chiar din gura ei despre groaza ce a pus stăpânire pe ea, când și-a dat seama că a sosit momentul să părăsească pământul patriei sale și că s-a repezit în cabină, pentru ca să nu vadă cum crește depărtarea între vasul care se pusese în mișcare și țărmul adorat. În clipa aceea a simțit o revoltă neașteptată împotriva sfântului bărbat cu care se căsătorise – chiar mai mult decât atâta – o revoltă împotriva lui Dumnezeu însuși, dar pe care și-a reprimat-o numaidecât, care nici în ceasul acesta cel puțin, nu se îndura să-i facă un semn din înălțimea cerului unde trona, ca s-o facă să înțeleagă că a procedat just în ceea ce a făcut.

Apele în lungul cărora vechiul și micul vapor îi purtară vreme de o lună întreagă, lăsară lui Carie pentru toată viața o amintire îngrozitoare. După ce litoralul țării se pierduse din vedere de mai bine de un ceas, avu ocazie să constate că ea nu are nicio calitate pentru a vântura mărire. Fu cuprinsă de răul de mare, dar într-o formă extrem de acută și simțea nu numai greață, dar și dureri violente de cap și în șira spinării, care în loc să se liniștească, se agravau pe măsură ce trecea vremea. Ea fusese crescută între munții cu care era obișnuită și față de care avea un adevărat cult. În apele mării nu putea vedea o frumusețe neobișnuită, iar ceea ce vedea, lua o formă îngrozitoare care întrecea puterile ei. Cred că această senzație se datora despărțirii de pământul țării, de patria ei pe care o adora din ce în ce mai mult, pe măsură ce treceau anii – oceanul acesta reprezenta pentru ea o despărțire atât de uriașă și de potrivnică, încât în ultimii ani din viața ei n-a mai îndrăznit să se întoarcă acasă, și a fost obligată să moară mai curând în țară străină, decât să mai treacă o dată pustiul apelor lui. Într-un rând, coborând pasarela vaporului cu care venise, deși era verde la obraz din pricina răului de mare, s-a întors spre noi cu ochii strălucitori de haz și după ce ne-a zâmbit, ne-a spus:

— Astăzi mai mult decât oricând aș dori să ajung în ceruri, deoarece după cum spune Biblia, acolo nu sunt mări și ape ca să fii obligat să le treci!

Pentru o tânără căsătorită, situația în care se găsea era îndoit de penibilă, deoarece însemna că va fi tot timpul cât va dura călătoria de nuntă. În orice caz, situația i-a fost mai puțin penibilă alături de Andrew, decât i-ar fi fost alături de alt bărbat. El nici nu-și dădea seama de felul în care arată o femeie și tot așa nu-și dădea seama nici de felul în care arăta propria lui soție. Ea înțelesese realitatea și-i venea să zâmbească, deși suferea. Îmi aduc aminte că mulți ani

mai târziu, când frumusețea ei de femeie aproape se ofilise, îmi spunea:

— Andrew nu și-a dat seama niciodată cum arăt și nici de felul în care mă îmbrac. Singura dată când mi-a spus ceva în legătură cu înfățișarea mea, s-a întâmplat într-o zi când mă credea aproape moartă, după o naștere foarte grea a unuia dintre copiii noștri, când l-am văzut neobișnuit de emoționat. S-a așezat pe marginea patului meu și mi-a spus cu toată sfiala: „Carie, eu n-am știut niciodată că tu ai ochii căprui atât de frumoși”. Asta s-a întâmplat după optsprezece ani de căsătorie, în ziua când s-a născut copilul nostru al șaptelea. Vasăzică, înțelegi ce înseamnă să fii căsătorită cu un bărbat sfânt.

Dar imediat după aceea, cu obișnuitul ei fel fantastic de a vorbi, a adăugat pe un ton sarcastic:

— Totuși prefer să fiu căsătorită cu un sfânt care nu va vedea niciodată că sunt femeie frumoasă, decât să fiu căsătorită cu un bărbat care să vadă frumusețea tuturor femeilor.

În Japonia rămaseră amândoi mirați de gradul de civilizație și de cultură pe care-l vedeau în toate părțile, chiar în timpul scurtelor escale pe care le făceau în porturi. Mai ales Carie admiră încântată delicata frumusețe în miniatură a oamenilor pe care-i vedea și i se părea imposibil ca o națiune atât de desăvârșită și dintr-o țară de basme ca a lor, să poată fi formată din oameni răi. Andrew însă nu se lăsa atât de ușor impresionat de frumusețea exterioară, dar se liniști când văzu în toate părțile temple și oameni care veneau să se închine. Dar firește, țara aceasta era locuită de o populație încă păgână.

Vechiul vapor *City of Tokio* nu mergea decât până în Japonia și trebuia să treacă pe bordul unui vas cu roți laterale care cutreiera mările Chinei. Cu vasul acesta făcurea un drum foarte greu, care dură vreme de cinci zile. Dar înainte de a se aventura în largul apelor acestora mereu răscolite, avură parte de două zile de drum tihnit pe care-l făcurea în marea interioară a Japoniei. Aici apele Oceanului erau frânate de stăvilarele insulelor și a munților japonezi, așa că se așterneau blânde și adormite, ca apele unei oglinzi. Pentru Carie, apele acestei mări au rămas o amintire de frumusețe fără seamăn, și simțea de fiecare dată aceeași plăcere, când în timpul călătoriilor de mai târziu era obligată să le treacă.

Când se apropiară de litoralul Chinei, căută nerăbdătoare cu ochii, să vadă țărmul stâncos care făcea atât de fermecătoare și de

neuitată apropierea Japoniei, dar aici nu se găsea un astfel de litoral. Apele fluviului Yangtse se reped în vârtoare tulbure spre mare și mîlul pe care-l aduc din interior se vede până departe în limpedele mării. Însuși vasul părea că ezită și începe să scârțâie din încheieturi, în timp ce trecea linia de despărțire a acestor două neamuri de ape care nu voiau să se amestece între ele. Imediat ce în zare se arăta pămîntul, pe ambele părți ale vasului se văzură bancuri uriașe de mîl care se întindeau până departe. Își simți inima cum i se bate speriată. Prin urmare, va fi obligată să-și petreacă restul vieții într-o țară lipsită de orice frumusețe?

Astfel ajunseră în China și debarcară la Shanghai care, pe vremea aceea, era principalul port de pe litoralul chinezesc. În docuri îi aștepta un grup de misionari mai în vîrstă. Carie îi examină nerăbdătoare și curioasă, pentru a se convinge ce fel de bărbați și de femei sunt. Rămase puțin dezamăgită când văzu că înfățișarea lor nu se deosebește cu nimic de a celorlalți oameni. Nu vedea niciun amănunt care să-i dovedească o noblețe deosebită, dar nici altceva din care ar fi putut deduce că sunt oameni răi. Era un grup de oameni simpli și cumsecade, îmbrăcați în haine cam demodate, de felul celor care puteau fi întâlniți și în orașul ei natal. Femeile se uitau curioase și încercau să-și noteze pe ascuns caracteristicile costumului ei de călătorie, și i se păru impresionant că primele întrebări pe care i le puseră, erau în legătură cu America. Îi făcură o primire călduroasă și plină de prietenie și fu foarte mulțumită că au venit s-o întâmpine.

Pentru bătrânii misionari, prezența lor fu un motiv de mulțumire, când constatară că amândoi sunt tineri și viguroși și că au venit de-a dreptul din America. Nu erau mai mulți de unsprezece cu totul, și de șapte ani încheiați nu mai sosise nimeni care să le stea într-ajutor. În prima seară a sosirii lor, se oferă o masă comună în casa unuia dintre ei care trăia la Shanghai; aceasta era un fel de sărbătorire a evenimentului și veniră cu toții, nerăbdători să afle ultimele evenimente de acasă și să le ofere sfatul lor.

Ar fi imposibil să mă gândesc la această serbare, fără să-mi aduc aminte de vorbele lui Carie care mi-a spus cum s-a desfășurat incidentul ce a urmat după aceea. După cină Andrew, sătul de mâncare bună, ostenit și moleșit de călătoria pe mare, așipi în scaun, spre marea deznădejde a tinerei sale soții care se găsea în cealaltă parte a camerei și nu putea să-l înghiontească pe ascuns, ca să stea treaz. Se întâmpla pentru prima dată ca tînăra noastră

Carie să fie martoră la un astfel de incident, dar avu foarte curând ocazie să constate că de câte ori soțul ei se simte obosit sau plictisit – indiferent de locul în care se găsește – este în stare să adoarmă domol și foarte adânc, pentru ca puțin după aceea să se trezească refăcut și foarte bine dispus. Cu siguranță capacitatea aceasta de a putea dormi, l-a ajutat foarte mult în lungul anilor cât a durat activitatea sa de pionier, căci în felul acesta a reușit să-și conserve sănătatea, dar cu toate acestea, de fiecare dată era un adevărat chin pentru ea. De fiecare dată când îi era posibil, se așeza aproape de el și-l trezea cu o mișcare ușoară și îndemânică, deoarece altfel începea să mormăie și atrăgea atenția celorlalți asupra sa.

Dar niciodată n-am văzut-o atât de indignată, ca în ziua când soțul ei a adormit pe o estradă din biserică, în mijlocul unui grup de oameni instruiți care trebuiau să vorbească, și când trebuia să ia și el cuvântul. Constatând că discursul celui care trebuia să vorbească înaintea sa este plicticos, a adormit frumușel, fără să-i pese de nimic. Carie fiind în primul rând al asistenței, a băgat numaidecât de seamă ce se întâmplă, și dacă ochii ar fi avut calitatea să pătrundă prin trupul omenesc, cu siguranță ochii ei l-ar fi ținut în perete, ca două piroane. Dar el continua să doarmă liniștit, în timpul cât ea se frământa pe scaun; și era gata să se ridice în picioare când auzi că organizatorul conferințelor îl anunță și el continuă să doarmă. Dar datorită cine știe cărei minuni, Andrew deschise ochii exact în momentul indicat, se uită în fața lui și văzând că estrada este liberă, se ridică în picioare și începu să vorbească. La reproșurile pe care nu uita niciodată să i le facă din pricina aceasta, el răspundea zâmbind șiret, dar răspunsul lui o scotea cu atât mai mult din fire, cu cât acest răspuns era întemeiat: se trezea întotdeauna în ultimul moment și exact atunci când trebuia să vorbească.

Micul grup al misionarilor întârzie vreme de o săptămână la Shanghai, ca să-și poată procura proviziile necesare pentru iarnă. Pe vremea aceasta era singurul oraș în care se puteau cumpăra mărfuri aduse din străinătate și misionarii își cumpărau aici până și provizia de cărbuni de care aveau nevoie în timpul iernii și o transportau în interior, cu ajutorul joncilor chinezești. Aici își cumpără Andrew primul său ulster⁵ englezesc, deoarece iernile în

⁵ Ulster – pardesiu bărbătesc de forma unui halat lung și cu mâneci largi. [n.e.e.].

valea fluviului Yangtse sunt umede și friguroase. Își cumpără așternuturi și mobilierul pentru camera lor, iar Carie își cumpără și o muselină trandafirie din care avea de gând să-și facă perdele la ferestre, deși Andrew stătuse puțin la îndoială, întrebându-se dacă acestea sunt necesare sau nu.

După terminarea cumpărăturilor, micul grup al misionarilor se risipi; o parte dintre ei se îndreaptă spre Soochow, iar cealaltă jumătate, din care făceau parte și noii sosiți, apucară spre Hangchow. Se îmbarcă în sampanuri⁶ grele și încete de lemn care făcură drum de șapte zile, pentru a putea ajunge de la Shanghai la Hangchow, amănunt care astăzi pare de necrezut, când comunicația de căi ferate reușește să lege aceste două orașe unul de altul cu un drum care nu durează mai mult de jumătate de zi, astfel că oamenii de afaceri din Hangchow își pot petrece weekend-ul pe țărmul Lacului de Apus din apropiere de Hangchow. Dar pe atunci în orașul acesta nu erau alți oameni de rasă albă, afară de micul grup al acestor misionari: Andrew, Carie și bătrâna doamnă Randolph care se așezară într-un sampan, și familia Stuart împreună cu cei trei băieți ai lor, în celălalt. Sampanurile erau ancorate în canalul Soochow și de aici le închiriaseră. Barcagii îi luaseră cu ei și traversară orașul, mânându-le cu prăjina. Pe amândouă părțile canalului erau adunate grupuri de curioși care veniseră să vadă călătorii aceștia străini.

Când Carie se întoarse și văzu obrazy tucii îngrămădite pe țărm, nu mai știa nici ea ce să zică. Aceștia erau păgânii, oameni pentru care ea renunțase la țara ei, pentru care-și sacrificase viața – totuși se va devota lor și va face tot ce-i va sta în putere. Dar imediat după aceea simți că i se face silă. Cât de înspăimântători erau la vedere, cât de cruzi ochii lor oblici care o înghețau cu privirile lor curioase. Sampanurile ieșiră din întunericul orașului unde casele erau atât de strâns îngrămădite una lângă alta, încât păreau că au fost revărsate pe țărm din albia fluviului și uneori se întindeau chiar deasupra apei, sprijinite pe stâlpi.

În largul câmpurilor canalul se așterne adormit și se pierde departe în zări printre holdele mici; Carie poate să respire din nou. Bolta nesfârșită a cerului albastru, înfățișarea atât de obișnuită a copacilor, a sălciilor care se aseamănă cu cele pe care le-a lăsat acasă, semănăturile pârguite care așteptau să fie secerate – toate

⁶ Sampan – mică navă cu vele în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor și comunicația între insule. [n.e.e.].

acestea erau peisaje pe care le cunoștea și care nu o înspăimântau.

Fusese adevărat noroc că primul contact al lui Carie cu țara nouă, era drumul acesta tihnit, de șapte zile minunate printre semănături în pârgă. Frumusețea o impresiona întotdeauna, și aici era frumusețe, chiar dacă ar fi fost o frumusețe stranie și neobișnuită, era totuși frumusețe. Era pe la sfârșitul lui septembrie și se anunțau primele zile ale lunii octombrie, dar cerul era fără pic de nori. În valea fluviului Yangtse, lumina soarelui nu este niciodată mai strălucitoare decât în timpul acesta, când zăpușeala verii se termină și primul suflu al toamnei nu face altceva decât purifică aerul și razele de soare de efectul lor primejdios, lăsându-le toată căldura plăcută. Tufele trestiiilor de bambus se leagănă domol, întocmai ca niște pene, dealurile joase și verzi, apele șerpuite ale canalului, holdele de aur acoperite de spicele grele și bogate ale semănăturilor de orez, sătulețele mici și cafenii cu acoperișurile de papură care se înșiră din jumătate în jumătate de kilometru, cadența domolită ca a unui cântec de leagăn, a îmblăciilor în arii, aerul călduț și plin de miresme al toamnei – era adevărată fericire că aceste senzații ale primelor zile petrecute în China se armonizau cu scopul urmărit de Carie. Se așezase în partea dinainte a sampanului și se uita împrejurul ei, încântată și mirată de faptul că o țară cu populație păgână poate fi atât de frumoasă.

Uneori spuneau barcagiilor să tragă la țarm și coborau ca să facă o bucată de drum pe jos. Bărcile nu puteau înainta mai repede decât un om pe jos, doar cel mult atunci când bătea vântul și coborau pânzele. Dar zilele acestea de început al toamnei erau calme și senine, fără vânturi; barca o trăgeau după ei cu o frânghie al cărei capăt era legat de catarg, iar la celălalt capăt se opinteau barcagii care înaintau pe marginea canalelor.

Trecând astfel în lungul câmpului, Carie examina cu atenție obrajii oamenilor pe care-i întâlnea. Dar obrajii acestora nu erau încruntați și feroce, ca obrajii celor pe care-i văzuse în oraș. Erau agricultori cumsecade, cu obrajii dogorâți de arșița soarelui, și care se uitau curioși și cu gura căscată la străinii pe care-i vedeau trecând, dar la zâmbete erau întotdeauna gata să răspundă, și Carie era foarte generoasă cu zâmbetele. Părinții, mamele, copiii mici tot atât de veseli ca și greierii, reprezentau pentru ea familii și oameni care-și câștigau traiul lucrând pământul, astfel încetară de a mai fi pentru ea simpli păgâni – și cred că pentru totdeauna – ca să devină oameni. Viața ei de mai târziu în mijlocul acestor oameni,

a fost caracterizată de această impresie, deși e adevărat că avea anumite prejudecăți de rasă care se datorau probabil educației ce o primise în timpul copilăriei. Dar suferința, nevoile sau farmecul acestor oameni, o determinaseră pe nesimțite să-și uite aceste prejudecăți și să-i claseze după personalitatea lor.

Îmi aduc aminte de o întâmplare din copilăria ei pe care ne-a povestit-o în legătură cu părintele ei, care deși refuza să cumpere sclavi, totuși nu permitea copiilor săi să se joace cu copiii negrilor. La capătul cel mai depărtat al țarinei era o căsuță de țară în care locuia un negru eliberat și acesta se ocupa cu agricultura. Negrul avea o mulțime de copii, iar Hermanus ridicase un gard foarte înalt și copiii negrului nu aveau voie să treacă dincoace. Carie ne spunea: „Uneori ne jucam în partea aceea a țarinei, dar niciodată nu m-am putut bucura din toată inima de jocurile noastre. Copiii aceia mici și negri se urcau pe streășina gardului și se uitau la noi mârșniți. Într-o zi Luther a strigat la ei: „N-avem voie să ne jucăm cu voi!” Copiii ne-au răspuns în cor, cu glasurile lor disonante: „Știm că n-aveți voie să vă jucați... noi suntem pui de negri!” Nu sunt în stare să-ți spun, cât de mult m-a mâhnit răspunsul lor și în clipa aceea am înțeles cât de tristă este soarta unui negru în mijlocul unei comunități de oameni albi. Îmi aduc aminte că l-am certat pe Luther, din pricină că a avut cruzimea să le aducă aminte că ei sunt „proscriși”. Când ne povestea întâmplarea aceasta, privirile i se tulburau de melancolia amintirilor. Îi plăcea atât de mult să vadă oameni fericiți.

Am văzut-o de atâtea ori trecând prin câte un orășel chinezesc și oprindu-se în loc, cum s-a oprit Christ în fața Ierusalimului, când i-a scăpat cel mai tragic strigăt din viața pe care a trăit-o: „O, Ierusalime, Ierusalime!” Tot așa am auzit-o și pe ea oftând din toată durerea sufletului, când vedea oameni oropsiți de soartă. „N-ar trebui schimbate prea multe din toate acestea”, spunea ea. „În orășelele acestea e nevoie de atât de puțină schimbare – casele, ulițele, holdele, toate acestea ar fi destul de bune. Aș vrea ca acestea să rămână așa cum sunt. Dar Doamne, dacă oamenii aceștia nu și-ar ucide fetele când se nasc și nu ar mai ține femeile în ignoranță și cu picioarele torturate în bandaje; dacă nu s-ar prosterna în fața zeităților numai din cauza spaimei, dacă ar ridica murdăriile de pe marginea drumurilor și ar ucide câinii pe jumătate morți care umblă pribegi; ar fi o țară atât de frumoasă, dacă oamenii ar ști să se slujească de ceea ce au!”

Tot așa o auzeam protestând: „Nu doresc să primească nimic din obiceiurile noastre. Să-și continue viața în satele, în orașele și metropolele lor așa cum au trăit și înainte de asta, căci n-aveau nevoie decât de curățenie, pentru a fi frumoase, și ar fi totul foarte bine!”

În toată viața ei care a fost atât de lungă, n-am auzit-o niciodată învățându-i altceva, decât noțiunile simple ale virtuții și ale curățeniei. Simțul ei practic era încântat de fiecare dată, când descoperea câte un produs indigen și le putea arăta cum se pot servi mai bine de el. „Nu aveți nevoie de lucruri străine, și nici de bani prea mulți”, spunea ea câte unei femei. „Aveți de ajuns din toate, dacă veți învăța cum să vă serviți de ceea ce aveți”. Când trecea prin sate și orașe, am auzit-o de nenumărate ori murmurând: „Oamenii aceștia au de toate și din belșug, afară de două lucruri: curățenia și virtutea”. Acestea erau cele două stânci de temelie pe care se sprijinea viața ei.

Trecând chiar de la începutul noii sale existențe în lungul acestei regiuni de basme, își simțea sufletul încărcat de dorința de a împărtăși tuturor ceea ce posedea ea din aceste două virtuți esențiale pentru viață. Frumusețea peisajelor și amabilitatea oamenilor îi încălzeau sufletul și-i dădeau nou îndemn. Fără îndoială, într-o țară atât de frumoasă ca aceasta, nu va fi greu să vorbești oamenilor despre Dumnezeu cel bun. Activitatea din anii aceștia și-a început-o cu un entuziasm neîntrecut față de viață, față de felul de viață pe care și l-a ales. Aici se găseau atâtea motive pentru care era nevoie de ajutorul ei – copii care sufereau de ochi, femei care nu știau să citească – și o mulțime de alte neajunsuri, așa că în mijlocul acestor obligații aproape își uită de principala ei preocupare... de semnul pe care Dumnezeu nu i-l făcuse nici acum.

La Hangchow ajunseră într-o sâmbătă dimineață și apucase pe jos în lungul străzilor înguste și pline de lume, ca să ajungă la casa unde era reședința misiunii. În toate părțile vedea ricșele, mașinile închise, vânzătorii ambulanți cu cobilițele pe umăr, vrăjitori și fachiri, tarabele de pe marginea drumului, femei spălând rufe în apropierea fântânilor și vorbind în gura mare despre întâmplări din casele vecinilor, țânci în pielea goală care zvâcneau cu multă îndemânare dintre vehicule și dispăreau din nou în mijlocul mulțimii trecătorilor... I se părea aproape de necrezut, că pot să existe drumuri atât de înguste și atât de aglomerate. Dar după ce ieșiră

din mijlocul acestui tumult și trecură pragul unei porți înguste, totul se liniști. Aici, în mijlocul unei pajiști verzi, erau două clădiri albe ale misionarilor, de formă pătrată și ușor construite, dar curate și cu o mulțime de ferestre și terase. Mai era și o capelă mică, spoită în alb, a cărei intrare da în stradă. Aici trebuia să fie căminul lor, aici, în această curte a misiunii.

În prima casă, care era mai aproape de stradă, era odaia în care trebuia să se instaleze Carie și Andrew, așa că în aceeași zi își așezară lucrurile ce le aveau, și Carie cusu perdelele trandafirii pe care le atârână la ferestre și acestea fuseseră pentru ea un motiv de mulțumire pentru vreme îndelungată...

Ziua următoare era o zi de duminică și plecară toți la biserică. Andrew și Carie erau foarte emoționați de ocazia ce li se oferea, pentru a se închina lui Dumnezeu într-o țară unde El era necunoscut. În pragul bisericii trebuiră să se despartă: Andrew apucă spre partea destinată bărbaților, iar Carie, împreună cu celelalte două americane, spre partea destinată femeilor. Un perete foarte înalt de scânduri despărțea femeile de bărbați. Carie se așeză pe bancă și se uită la celelalte două europene care vorbeau, când una când alta, cu femeile indigene adunate la slujbă. Americanele fură primite cu saluturi entuziaste și doamna Stuart vorbea cu ușurință limba lor. În primul moment, Carie se simți stânjenită, din pricină că ea nu cunoștea limba și nu putea vorbi. Dar doamna Stuart se întoarse spre ea, ca să-i spună:

— Toate se interesează de dumneata. Sunt foarte mulțumite că dumneata ai părul și ochii negri.

Carie zâmbi și se simți mai liniștită, uitându-se la chinezoaicele acestea, dintre care cele mai multe veniseră la biserică cu copii în brațe. Se uită cu atenție la tunicile lor curate de pânză, cu mânecile largi și la fustele plisate de sub care se vedeau picioarele mici și de formă ascuțită care o îngrozeau. Toate acestea vor trebui să se schimbe, își zise ea cu toată încrederea în reușita scopului pe care-l urmărea. Fiecare femeie avea o carte de psalmi și alte câteva cărți de rugăciuni legate cu grijă într-o năframă de pânză albastră. Când începu slujba, doamna Stuart se apropie de armoniul minuscul, și imediat în biserică se auzi fâșâitul cărților de rugăciuni frunzărite de mâinile credincioșilor. Majoritatea femeilor învățaseră să citească, ceea ce Carie află abia mai târziu, și considerau drept un merit, să poată găsi cât mai repede imnul ce trebuia cântat. Pastorul, care era Dr. Stuart, aștepta cu răbdare stăpânită, până

când vedea – după privirile ce le schimbau între ele – că femeile au găsit pagina cu imnul ce-l vor cânta. Făcea apoi un semn și doamna Stuart întindea mâinile spre claviatura armoniului răgușit de prea multă întrebuințare.

Nimeni nu se gândise să o prevină pe Carie despre felul în care se va desfășura slujba. În biserica mică și albă din copilăria ei, intonarea psalmilor și a imnurilor era o ceremonie impunătoare, așa că se aștepta să audă aceleași melodii pe care le cântase și ea odinioară. Așteptă deci până când doamna Stuart cântă „*lată o fântână cu ape însângerate*”. Obrajii chinezoaicelor părură că se contractează de emoție. În clipa când doamna Stuart deschise gura ca să cânte, începu un fel de întrecere. Fiecare cânta cum îl tăia capul, cât mai repede și cât mai puternic, și judecând după mugetul ce se auzea de dincolo de peretele de scândură, probabil același lucru se petrecea și în partea în care erau bărbații. Vuietul era atât de uriaș, încât părea că acoperișul capelei va trebui să plesnească dintr-o clipă într-alta.

Pe nimeni nu interesa melodia, ci cânta așa cum îl tăia capul. Carie asculta înspăimântată, dar îi venea în același timp să râdă. Bătrâna chinezoaică de lângă ea își legăna trupul și cânta cu glasul fals și ascuțit, repezind vorbele cu o volubilitate fără pereche și urmărindu-le în cartea de psalmi cu un deget a cărui unghie era foarte lungă. Termină înaintea tuturor și după ce închise cartea și o legă în basma, alături de celelalte, se așează comod pe bancă. Celelalte chinezoaice se uitară la ea cu pizmă și porniră să cânte mai repede, dar bătrâna sta indiferentă, pe obraz cu o expresie de triumf.

Carie era incapabilă să mai suporte. Își duse batista la gură și ieși din capelă. Aici, unde nu o mai putea vedea nimeni, începu să râdă cu lacrimi. După ce se făcu liniște și glasurile celor întârziate care se opinteau să ajungă și ele până la capăt, se stinseră, Carie intră din nou în biserică și se uită la doamna Stuart, ca să vadă cum a reușit să suporte spectacolul, dar pentru soția pastorului întrecerea aceasta era ceva cu care se obișnuise demult. Își închise cartea cu imnuri și se pregăti să asculte predica.

Ziua următoare, Carie și Andrew își luară prima lecție de limba chineză. Profesorul lor era un bărbat foarte mic de statură, bătrân și uscățiv, îmbrăcat într-o haină neagră și murdară, care-i ajungea până la călcâie. Înfățișarea lui îi atrăgea numaidecât atenția, din cauză că avea ochiul drept tulbure și sașiu. Singurul cuvânt

englezesc pe care-l cunoștea era interjecția Yes, dar fără să cunoască semnificația ei, și foarte curând avuseră ocazia să constate, că la el este un fel de obicei și nu o monosilabă care să facă parte din vocabular.

Drept cărți întrebuințau un mic caiet cu sunetele dialectului din provincia Hangchow, scris de cine știe ce american, și o versiune chinezească a Noului Testament. Acestea erau toate cărțile de care dispuneau, dar totuși profesorul își începu lecțiile și până la amiază reușiră să învețe câte ceva. Zilele următoare își începură lecțiile la opt dimineața și continuară până la amiază, ca să reînceapă la două și să continue până la cinci, iar după aceea repetau împreună cu bătrânul profesor ceea ce învățaseră în timpul zilei.

Carie dovedi imediat o ușurință neobișnuită în a învăța limba vorbită, amănunt care, după cât mi s-a spus, se întâmpla uneori să nemulțumească pe Andrew și să-l facă să se uite la ea întunecat, deoarece el fusese crescut în credința că bărbatul este superior femeii în toate. Totuși, el avea mai multă răbdare decât ea la învățarea alfabetului și amănuntul acesta îl consola, deoarece îl considera drept o erudiție. Siguranța auditivă a lui Carie și ușurința în pronunțarea corectă îi asigurau un fel de superioritate. Andrew era și sfios și nu îndrăznea să pronunțe ceea ce a învățat, de teamă să nu pară ridicol, dar Carie nu avea astfel de sfii și de temeri. Întrebuința fiecare cuvânt pe care-l cunoștea cu toți cei care vorbeau cu ea – cu bătrânul portar care era mereu cu zâmbetul pe buze, cu bucătăreasa sau cu jupâneasa din casă. Când se întâmpla să se exprime greșit, râdea din toată inima și făcea haz împreună cu ceilalți. Era o fire prea veselă pentru a se îngredi într-o demnitate prea rigidă, așa că zâmbetul ei spontan și ochii strălucitori o ajutară să devină foarte curând femeia cea mai apreciată în societatea doamnelor chinezoaice. În temperamentul lui Carie era ceva atât de profund omenesc și atât de spontan, încât cei care stăteau de vorbă cu ea, își dădeau seama imediat de această calitate a ei. După ce constată că oamenii aceștia sunt ca și ea, începu să-i trateze cum ar fi tratat pe cineva de aceeași rasă cu ea, dar procedeul acesta nu se datora unui efort premeditat, căci simpatia cu care se apropia de ei, era firească și izvora din sinceritatea temperamentului ei exuberant. Murdăria și necinstea erau singurele amănunte care o indignau și o mirau, așa că de multe ori se întreba, dar fără să stăruie prea îndelung asupra acestei întrebări, cum s-ar putea oare îndrepta acești oameni spre

calea cea bună, când aceste două greșeli erau atât de frecvente și atât de răspândite între ei.

După ce terminau lecțiile de fiecare zi, pleca cu Andrew și făceau plimbări lungi, cutreierând orașul și împrejurimile. Nu le trebuia prea mult pentru ca să prefere împrejurimile, deoarece ulițele strâmte și întortocheate, cerșetorii și aglomerațiile lipsite de igienă deprimeau pe Carie într-un mod insuportabil. Afară de asta, lumea se ținea după ei în toate părțile pe străzile orașului și spectacolul acesta nu-i putea fi pe plac. Eu totuși îmi închipui că o deprimeau mai mult scenele penibile și în special orbii. Am văzut-o de multe ori cu ochii plini de lacrimi, ferindu-se pe marginea drumului, pentru a face loc câte unui orb. De câte ori se întâmpla să vadă un om lipsit de vedere, fie bărbat, fie femeie sau copil, băga imediat mâna în buzunar, ca să-l ajute, dacă se întâmpla să fie sărac, și spunea cu glasul în șoaptă: „O, ce situație îngrozitoare!... Sunt atâția oameni care nu pot vedea cerul niciodată... și nici pământul... care nu văd nimic!”

Dar una dintre plimbările ei favorite era în lungul crestei zidului ce împresura orașul, de la înălțimea căruia privirea i se plimba slobodă pe deasupra acestei aglomerații omenești, peste lacul de Apus și peste râurile ce șerpuesc în largul orașului, pentru a se întâlni la poalele zidului. Aici era spațiu, aer și vedere liberă până în largul câmpurilor, dar mai ales nu era nimeni care să-i plictisească. Dar chiar atunci când treceau pe aici, se obișnuiseră să nu se uite cu prea multă atenție dincolo de zid, deoarece de mai multe ori la picioarele lui erau cadavrele copiilor mici, care se născuseră morți sau fuseseră omorâți de părinții lor.

Foarte curând reuși să vadă China așa cum era pe vremea aceea și cum a rămas până în zilele noastre – o imensă țară, plină de contradicții, unde tot ce în natură poate fi mai frumos, și tot ce este născocit de mintea omenească, se amestecă în mod inevitabil cu tot ce poate fi mai trist și mai dureros pe pământ. Acest amestec de frumusețe și tristețe trebuia să făurească strania legătură dintre Carie și patria ei adoptivă, dar care uneori o făcea să se ascundă în casă, cutremurată de groază și scârbă, și chinuită de dorința de a se întoarce între oamenii pe care i-a lăsat în propria ei țară.

Constată foarte curând că soțul pe care și-l alesese nu era numai un sfânt, ci și un bărbat, căci nu trecuseră nici trei luni de la sosirea lor în Hangchow, când își dădu seama că este însărcinată. Gândul de a avea copii era aproape cu totul străin de ea, și datorită

inocenței - inocența nefastă a generației din care făcea parte - la început nu fu în stare să înțeleagă ce s-a întâmplat cu ea. Luă o mulțime de buline împotriva cirozei și se îndopă cu chinină și trebui să intervină doamna Stuart cu experiența ei, pentru a-i aduce la cunoștință starea în care se găsește. Când o auzi se spune, Carie rămase mirată și nu știa ce să zică. Ceva o făcuse să-și închipuie că ea nu va avea copii, de vreme ce-și dedicase viața unei anumite misiuni. Totuși, după ce se mai gândi puțin, încercă să se împace cu situația. Carie era prea mult femeie pentru a nu se bucura, așa că încercă să se liniștească, zicându-și că aceasta nu înseamnă o modificare a planurilor ei de la început, în orice caz nu o modificare esențială... cel mult un nou mijloc cu care va putea să-și ajungă scopul, întrebuintând propriul ei cămin și copiii pe care-i va avea, în loc să urmeze pe Andrew în toate părțile pe unde se duce.

Prin urmare, continuă cu toată stăruința să învețe limba țării, deși uneori nu se simțea bine și trebuia să stea întinsă vreme îndelungată. Dar cu un temperament atât de vioi ca al ei, era foarte firesc să aibă clipe de reacțiune și deprimare, când se întreba înspăimântată, cum va reuși să-și crească copiii într-un mediu atât de deosebit de cel în care-și desfășurase propria ei copilărie; cum va putea să insuflă și credința rasei sale și să-i apere de tristețea morții. Dorul de casă punea stăpânire pe ea, accentuându-i suferințele fizice, nostalgia pentru patrie, dorul de oamenii pe care-i cunoscuse acasă în orașul ei natal, oameni cu privirile sincere și sufletul curat, care duceau o viață modestă și patriarhală.

La Hangchow nu erau medici, așa că împreună cu Andrew mai vizită o dată orașul Shanghai și aici născu primul ei băiat. Când îl luă în brațe, își uită de toate durerile fizice și de tortura morală, așa că se bucură din nou, pentru că în lume se născuse un bărbat. Copilul era un băiat voinic și blond, cu ochii albaștri și părul ca de aur. Își simți inima tresărind de dragoste și în adâncul ființei i se trezi simțul maternității, pentru a nu se mai stinge niciodată. Trebuie să admitem că în timpul anilor când s-au născut copiii ei, toate preocupările ei fiind concentrate numai asupra lor și asupra căminului ce va trebui să-l creeze pentru ei, cel puțin la această epocă, entuziasmul ei pentru misiunea ce și-o alesese era în așteptare sau trecuse pe al doilea plan.

Când copilul lor împlini vârsta de trei luni, Andrew fu trimis să înlocuiască pe un misionar din Soochow, ori asta însemna nu numai că vor trebui să-și smulgă rădăcinile ușoare pe care le prinseră la

Hangchow, dar și că vor trebui să se mute în alt oraș, în mijlocul unor oameni care vorbeau alt dialect. Dar această mutare reprezenta o compensație pentru Carie, deoarece însemna că va avea o locuință, în loc de o singură cameră, ca până acum.

Locuința acesta era formată numai din trei camere care se găseau la etajul de deasupra școlii de băieți și ca să poți ajunge în locuință, trebuia să urci o scară întortocheată și îngustă care pleca din curte. Dar locuința aceasta era numai a lor; ferestrele dădeau spre orașul din care se vedeau casele cu acoperișurile de gresie întunecată, îngrămădite una lângă alta, fără nicio ordine, și canalele care șerpuiau printre ele. Alături de curtea școlii și în fața ferestrei de la odaia lui Carie se înălța o pagodă impunătoare, veche de mai multe secole care mai stăruie și astăzi, ca o dovadă a gloriei din China de altădată. Carie știa că acesta este un templu păgân și în intimitatea ei nu-l putea vedea decât în această lumină, dar totuși se simțea impresionată de puritatea liniilor lui, de îndrăzneala nobilă a turlei înalte de bronz și de clinchetul suav și nuanțele primitive ale clopoțelilor de bronz din colțurile repezite în sus ale streșinilor. Aici, în umbra acestei vechi pagode, în vecinătatea țipetelor stridente ale copiilor care se jucau în curte, cresc micul și blondul ei băiat american, până când reuși să se târască de-a bușilea pe dușumele, apoi să se ridice copăcel și la urmă să se apropie de fereastră, ca să se uite în lumea de afară.

Când nu mai fu nevoie să poarte copilul în brațe, Carie participă și ea la obligațiunile impuse de școala de la parter care era sub conducerea soțului ei. Atenția se fixă în primul rând asupra curățeniei. Privirile ei neastâmpărate fură atrase de cozile lungi pe care elevii le purtau pe creștetul capului și examinându-i mai de aproape, constată că are motive să se neliniștească. Începu numaidecât să întrebuințeze insecticide și să frece cu entuziasm creștetele elevilor, fără să țină socoteală de protestele și țipetele lor. Examină apoi și paturile și rufăria fiecărui elev, afumă dormitorul și frecă scândurile, până când reuși să-l facă oglindă și pe elevi să nu se simtă confortabil.

Preocupat de problema mântuirii sufletelor lor de păgâni, Andrew nu se putea gândi la paraziți și la ploșnițe. Într-un rând, inspectând curățenia școlii, Carie văzu pe Andrew recitind o rugăciune cu un elev recalcitrant, și-și făcu reproșuri, gândindu-se „Cât de bun este el, în comparație cu mine! Care este motivul că eu îmi uit atât de ușor de partea sufletului?”

Și începu să murmure o rugăciune repede și fugară: „Doamne, ajută-mă să-mi aduc întotdeauna aminte, că sufletele oamenilor sunt mai prețioase decât trupurile lor”.

Dar în clipa următoare trebuia să se ocupe de orezul și legumele de care aveau nevoie la bucătărie, sau de unul dintre copiii care era palid și nu-l putea determina să bea lapte, căci în calitate de oriental nu putea suporta așa ceva, sau alt băiat avea mâncărimi la încheieturile degetelor și trebuia să alerge după alifie de pucioasă. Sufletele oamenilor sunt mult mai importante, amănuntul acesta îl admitea și ea cu toată convingerea, dar, cine știe cum, trupurile lor erau întotdeauna mult mai aproape.

La această epocă, entuziasmul ei de a fi oricui de folos și de ajutor, a determinat-o să studieze medicina, cu ajutorul diverselor cărți ce și le putea procura de la Shanghai, și în fiecare zi se ocupa de o clinică mică unde trata afecțiuni mai ușoare, pansa rănilor pricinuite de ulceratie și bolile de piele, sau împărțea mamelor sfaturi despre felul în care trebuie să-și îngrijească copiii bolnavi. Se obișnuise să facă incizii cu bisturiul în buboalele hidoase și să îngrijească picioarele mutilate și roase de cangrenă ale femeilor. Deși uneori se îngrozea de bolile cu care veneau la ea, și dacă se întâmpla să nu se poată atinge de mâncare din pricina scârbei, buna ei dispoziție o ferea întotdeauna de nemulțumiri mai grele. Nu se putea împiedica să nu zâmbească de fiecare dată, când vedea neîncrederea femeilor indigene față de un bulin de chinină; cum ar putea ca un grăunte atât de mic să te vindece de boli atât de îngrozitoare, cum sunt frigurile palustre, gălbinarea și celelalte rele care fac să ți se usuze pielea pe trup și la urmă te omoară? Fără să zică nimic și fără să clipească din ochi, se obișnuise să topească bulinul într-o stacană mare cu apă caldă și pe urmă să întindă bulinul acesta amar câte unei chinezoaice bătrâne, care simțindu-i gustul neplăcut, dar văzând cât este de mult, îl bea până la fund și se simțea liniștită, convinsă că în felul acesta se va vindeca pe deplin.

Dar principala răsplată a străduințelor ei pentru vindecarea trupurilor acestora măcinate de bolile învechite, era înviorarea celor bolnavi și însănătoșirea lor. Rezultatul obținut era bun și însemna triumf.

În anul acela, fratele ei Cornelius îi trimise un armoniu, marca Mason & Hamlin, de mărime corespunzătoare și la fel cu cel pe care-l avusese în salonul lor de acasă. Avea un timbru neobișnuit

de melodios, deoarece Cornelius îl alesese el însuși cu cea mai mare grijă și avea un auz atât de fin, încât nu se putea înșela asupra calității. Armoniul făcuse șase luni pe drum, căci i-l expediaseră prin Mediterana. Sosi într-o sâmbătă seara și Carie nu fu în stare nici să mănânce, nici să se odihnească, până când nu deschise lada și împreună cu Andrew scoase dintr-însa prețiosul instrument. Acum era aici și era al ei! Se simțea emoționată până la lacrimi și după ce se așeză în fața armoniului, începu să cânte una dintre bucățile corale de la ei de acasă: *Știu că Mântuitorul meu e în veci nemuritor*, și numaidecât după aceea glasul ei amplu se ridică triumfător și începu să vibreze pe deasupra curților și a străzilor, iar trecătorii se opriră, învăluți în lumina blândă a înserării, ca să asculte ce nu mai auziseră până acum. Cântă apoi un imn în limba chinezească și servitorul veni și se opri în apropierea ușii deschise, ca s-o asculte. Carie îi văzu obrazul strălucind în mijlocul umbrei și tresări de mulțumire, zicându-și că muzica ar putea să fie calitatea ei specială cu care să devină oamenilor de folos.

Din ziua aceea, armoniul deveni ceva ca o ființă vie în viața ei și chiar astăzi, cei care se gândesc la ea, o văd întotdeauna așezată în fața lui, uneori încinsă cu șorțul sau așa cum stătea în mijlocul treburilor casei, dar de fiecare dată cu mâinile întinse spre claviatura din care scotea acorduri melodice, acompaniate de glasul ei plăcut și plin. Armoniul acesta o însoțea în toate peregrinările ei, iar dacă se întâmpla ca locuința ei să fie un bordei cu acoperișul de stuf și cu podmolul de lut, armoniul era așezat pe o platformă de scânduri, pentru a-l feri de umezeală, dar întotdeauna la îndemână, ca să se poată apropia de el de mai multe ori pe zi și să-l facă să vorbească.

Vara următoare se simți din nou însărcinată și-și petrecură sezonul la Shanghai, pentru a fi în apropierea unui doctor, deoarece ea nu se simțea tocmai bine. Puțin înainte de întoarcerea acasă, Andrew avu o criză gravă de insolație, așa că fuseseră obligați să-și amâne plecarea. Carie trebui să-l îngrijească, deoarece medicul îi spusese că viața lui depinde de felul în care va fi îngrijit. Pe micul Edwin îl trimise la o prietenă și se așternu din toate puterile pe muncă, pentru a salva viața soțului ei.

Vreme de șase săptămâni Andrew se zbătu între viață și moarte și tot timpul acesta ea nu se dezbracă pentru culcare, ci se mulțumi să facă în fiecare dimineață câte o baie, pentru a se răcori și tot

așa seara, înainte de a se așeza alături de patul lui și a-l veghea. Doctorul rămase mirat de rezistența ei. În timpul zilelor încărcate de pâclă de la sfârșitul verii și începutul toamnei, Carie, îmbrăcată în rochia ei albă, cu o panglică împrejurul gâtului și părul frumos, pieptănat cu grijă, arăta întotdeauna odihnită, calmă și curajoasă. Era hotărâtă să nu lase pe Andrew să moară tocmai la începutul carierei pe care și-o alesese. Mai avea și copilul care nu se născuse încă și la care trebuiau să se gândească. În interesul acestui copil ea nu avea voie să se sperie și nici să-și facă griji. Majoritatea timpului Andrew era în delir, așa că avusese nevoie de un servitor care să-i ajute să-l ridice și să-l spele cu apă rece, până când se liniștea. Carie își primi răsplata acestor osteneli, deoarece soțul ei se făcu bine, dar după această boală mușchii brațelor și ai umerilor îi rămaseră puțin rigizi, așa că niciodată nu se mai putu bucura de suplețea mișcărilor, cunoscută înainte de a se îmbolnăvi.

Pe la sfârșitul toamnei, odată cu zilele răcoroase, erau cu toții din nou la Soochow și aici se născu Maude, prima ei fetiță. Era un copil mic, grasuț, frumos, cu trupul ca o spumă, cu ochii negri și părul blond. Iarna care veni după aceea, fu foarte fericită, alături de cei doi copii ai lor. Edwin crescuse foarte mult și începuse să vorbească și să cânte. Carie era încântată când așeza fetița în leagăn și lua pe Edwin lângă ea, ca să le cânte din armoniu. Fetita asculta, făcând ochii mari, iar Edwin o acompania cu glasul subțire și limpede.

Carie era cea mai veselă dintre toate mamele. Aduna cântece din toate părțile, din cărți și reviste, uneori le inventa ea însăși, și umplea viața copiilor ei de desfătare, așa că mai târziu, când se gândeau la ea și înțelegeau cât de strâmt a fost cercul în care au trăit, vedeau că totuși n-au avut de suferit din pricina asta, deoarece au beneficiat întotdeauna de prezența atât de variată a mamei lor. O parte a acestei veselii se datora temperamentului ei expansiv, dar în același timp și voinței categorice, de a apăra pe copiii ei împotriva vieții Orientului pe care-l vedea și care era foarte frumos, dar prea trist pentru un suflet de copil. Se simțea întotdeauna prea copleșită de abundența exagerată a sentimentului de umanitate a acestui Orient, de felul în care accepta suferința și pasiunea. Nu dorea ca ei să cunoască prea devreme aceste înfățișări ale vieții, totuși îi lăsa să se bucure de frumusețea care era la îndemâna lor și pe care o puteau înțelege. Ridica fetița în brațe și o ținea în fața ferestrei, pentru ca să poată

auzi clinchetul ca de argint al clopoștelor pagodei, dar pe partea de jos a tăbliilor ferestrei întinse o perdea plisată, ca Edwin să nu poată vedea cerșetorul cu nasul și buzele roase de lepră, care se așeza în fiecare zi sub zidul ce împrejmua casa lor.

În timpul iernii următoare se consacră în primul rând și aproape în întregime copiilor ei, și pe măsură ce experiența maternității se adâncea într-însa, începea să trăiască mai profund viața de interior. Începu din nou să se gândească la Dumnezeu, de la care în timpul anilor ce trecuseră, așteptase să-i vină un semn de aprobare, dar semnul acesta nu venise. Nu era nici întotdeauna sigură că elanurile rezezi ale sufletului ei se datorează altor motive, sau izvorăsc din propriile ei dorințe. Dumnezeu nu se apropiase niciodată de ea, în mod perceptibil de sunet și mișcare. Dar, după ce mai trecu o vreme, i se păru că copiii ei o învățaseră mai multe amănunte în legătură cu Dumnezeu, în care își pusese nădejdea – nevoia pe care o aveau de ajutorul ei, de obrajii mici ridicați spre ea pentru a vedea dispoziția în care se găsește, mâinile întinse și încleștate pe rochia ei – așa că până la sfârșitul vieții ne-a repetat mereu: „Copiii aceștia m-au învățat mult mai multe lucruri, decât am putut să-i învăț eu pe ei”. Rămânea multă vreme îngândurată, ca la urmă să adauge: „Cred că noi cunoaștem voința lui Dumnezeu tot atât de puțin, pe cât de puțin o cunoșteau copiii aceștia, chiar atunci când era vorba despre ei. Au avut încredere în mine toată viața lor, au avut încredere în dragostea mea, și tocmai datorită acestei dragoste, erau convinși că eu știu mai bine decât ei, ce trebuie să fac. Îmi închipui că tot în felul acesta trebuie să interpretăm și prezența lui Dumnezeu... să credem în existența Lui și în grija ce ne-o poartă”.

La vorbele acestea se rezuma întreaga ei credință.

Odată cu apropierea primăverii avu parte de marea dezamăgire să constate că este din nou însărcinată. Asta însemna că pe mica Maude va trebui s-o înțarce, și asta tocmai în ajunul insuportabilelor călduri ale verii. Totuși, reuși să înțarce fetița așa cum se pricepu, fără cărțile și fără nenumăratele ajutoare care stau la îndemâna mamelor din zilele noastre.

Dar cu toate îngrijirile de care se bucura, fetița se îmbolnăvi din pricina schimbării de regim și Carie, înspăimântată, își zise, că pentru a o putea salva, vor trebui să plece undeva într-o regiune mai răcoroasă. Astfel, împreună cu Andrew și cu copiii, se imbarcară și traversară Marea Chinei, pentru a ajunge în Japonia,

și-și petrecură restul verii pe o mică insulă. Andrew, preocupat întotdeauna de zelul său pentru opera de misionar, cutreiera regiunea, însoțit de un misionar japonez, în timp ce ea-și consacra copiilor tot timpul. Coborau în fiecare zi în golf unde stăteau ceasuri întregi și urmăreau valurile limpezi cum se urcă pe țărm, cum clipocesc până la marginea crângului de pini, tremurând la poalele lor ca o dantelă de spumă. Edwin intra și ieșea din apă, prăjindu-se în lumina soarelui. Până și mica Maude stătea cu picioarele întinse în calea undelor domoale și calde, în pumnii strânși cu nisipul fin al țărmului. Se simțea mai bine, dar totuși nu se vindecase, deoarece aici nu se găsea lapte proaspăt și stomacul ei nu putea digera laptele condensat care era gros și prea dulce. La sfârșitul verii era tot șubredă, dar încă în viață și Carie se pregătea mulțumită să se întoarcă în China. Andrew era nerăbdător să se întoarcă și el la treburile lui.

Drumul în lungul apelor răscolite din Marea Chinei era destul de greu, dar afară de asta tocmai atunci se dezlănțuise un îngrozitor taifun. Părea sigur că vasul va naufragia până în zorii zilei. Carie se simțea extrem de rău și era și speriată, dar indispoziția și spaima fură uitate, în fața primejdiei în care se găsea Maude și care din prima seară fusese apucată de o violentă indigestie care putea să-i fie fatală. Carie se cutremura din pricina spasmelor ce le simțea urcându-i-se de la stomac și se gândea cu groază la efectele asupra fătului. Se împleticea alergând de colo până colo prin cabina vaporului care se cutremura din încheieturi, ținând în brațe fetița bolnavă. Andrew nu-i putea fi de niciun folos, doar cel mult să sufere în tăcere și să murmure rugăciuni, deoarece fetița nu voia să stea cu el. Aerul în cabina închisă te îneca și în cele din urmă, Carie declară că preferă să fie smulsă de vânt și aruncată în valuri, decât să mai stea aici și să vadă fetița cum se luptă ca să poată respira, așa că ieși din cabină și încleștându-se din toate puterile de balustrada scării, începu să urce spre puntea superioară a vasului. Aici întâlni un călător care își dădu imediat seama în ce stare se găsește. Acesta era bătrânul misionar Dr. W.A.P. Martin care-i luă fetița din brațe și începu să se plimbe cu ea de colo până colo pe punte. Își dădu imediat seama că fetița trăgea să moară și se uită înduioșat și mâhnit la obrăjorul care se destindea, pe măsură ce nu mai simțea durerile.

Pe bordul micului vas japonez nu se găsea doctor și Carie înțelese ce va urma, așa că fu cuprinsă de deznădejde. Se repezi

într-un suflet în cabină și căzu în genunchi și începu să se roage. Dacă Dumnezeu voia să-i vorbească din scaunul Lui ceresc, atunci să-i vorbească acum... acum, imediat! Andrew care se ruga în tăcere, nu putea suporta zbuciumul soției sale și felul în care implora pe Dumnezeu, de aceea se apropie de ea și încercă să-i vorbească cu blândețe, dar Carie se întoarse spre el cutremurată de revoltă:

— Tu n-ai purtat în pânțele copilașii aceștia! țipă ea. Tu nu poți înțelege ce înseamnă să dai viață din viața ta, ca să naști un copil și pe urmă să-l vezi murind... E ca și atunci când ai muri tu însuși. Apoi cutremurată de furie împotriva lui, adăugă: Dacă acesta de acum n-ar fi venit atât de curând, aș fi putut s-o alăptez toată vara și aș fi salvat-o! O, Maudie... Maudie!

Se urcă apoi din nou pe punte unde moșneagul sta nemișcat, cu o mână încheștată pe bastingaj, în timp ce vaporul se cutremura lovit de valurile furioase. Ridicase peste obrazul fetei un colț al învelitoarei și aștepta respectuos ca mama să se apropie. Apoi se opri lângă ea și-i întinse povara minusculă și nemișcată pe care o ținea în brațe.

— Fetița mea, începu el cu glasul blând, copilul s-a întors la Dumnezeu care l-a creat.

Carie, fără să zică nimic, întinse brațele și luă copilul. Era prima lovitură pe care i-o dădea viața și înțelegea că nu are nicio putere să se apere împotriva ei. Presimțea că va trebui să rămână singură, deoarece nu putea suporta prezența nimănui... în orice caz nu putea suporta pe Andrew în apropierea ei. Apucă spre celălalt capăt al coridorului și deschizând o ușă mică, ieși în partea unde era pupa și se așeză pe un colac de frânghii. Apele mării se frământau în valuri negre pe deasupra cărora tremura câte o clipire de lumină plumburie și palidă a zorilor apropiate. Valurile repeziră asupra ei o fulguială subțire de spumă. Înfășură trupul fetei în fustă și o ridică încetitor, ca să se uite la obrazul ei mic. Era livid și nemișcat, cu trăsăturile imobilizate de liniștea morții.

— A murit de foame, biata de ea... de foame! murmură Carie.

O ploaie de picături purtate de vânt căzu peste ea, și trebui să ridice învelitoarea. Cât de nesuferită îi era marea aceasta... cât de mult ura monstrul acesta dezlănțuit. În orice caz, trupul fetei nu va fi aruncat în apă și nu va fi înghițit de imensitatea valurilor mării acesteia. Îl va aduce cu ea la Shanghai și-l va îngropa în pământul unde erau înmormântați și ceilalți oameni albi din rasa ei.

Cerul plumburiu își întindea bolta pe deasupra mării cenușii. Unde era Dumnezeu, în mijlocul acestor elemente dezlănțuite? Ar fi inutil să se roage... să mai ceară un semn. Cuprinse fetița cu brațele și rămase chircită, uitându-se trufașă la apele furioase. Apoi trupul i se cutremură de plâns: chiar în timpul acestei negrăite dureri, răul de mare continua s-o chinuiască. Stând nemișcată, în brațe cu trupul fetiței, trupul ei puternic se zbuciuma sfâșiat de spasmele pe care trebuia să și le stăpânească, pentru a nu primejdi viața celui alt.

Apoi se ridică amețită și întinse mâna, ca să-și pipăie drumul și să găsească balustrada scării; se încleștă cu o mână, ținând strâns în cealaltă trupul rigid și începu să coboare. Vântul îi răscolise părul și umezeala valurilor i-l udase. Andrew stătea în picioare și se uita prin tăblia groasă de sticlă a hubloului cabinei, care fusese închis împotriva vântului. Dar din clipă în clipă tăblia era acoperită de apa întunecată, ca și când vasul ar fi plutit sub nivelul mării.

Când o auzi că intră, se întoarse spre ea:

— Așa a fost voia lui Dumnezeu! zise el cu glasul liniștit.

Dar Carie își repezi capul pe spate și-și scutură furioasă părul udat de apa valurilor, apoi se răsti la el:

— Nu-mi vorbi acum despre Dumnezeu!

Apoi trupul i se prăbuși cutremurat de suspine.

În cele din urmă, Carie simți că violența durerii începe să se domolească și poate să judece mai liniștită, dar totuși mai simțea încă un gol înspăimântător în piept, care părea că sângerează. Se întoarseră cu toții la casa lor din umbra pagodei și își dădu silința să înfrunte viața cu tot curajul; învăță pe Edwin să citească, se ocupa de elevii școlii și-i îngrijea, învățându-i istorie, aritmetică, geografie și alte subiecte de importanță modernă, instrucție care deosebea această școală de vechile școli clasice din China. Îngrijea de casă, ca să fie întotdeauna curată și răcoroasă, frământa aluatul din care făcea pâinea neagră, bătea unt din laptele de bivoliță pe care de astă dată reușise pentru prima dată să și-l procure și găsea tot felul de treburi cu care-și umplea golul zilelor. Dar nu mai putea suporta clinchetul clopoțelilor pagodei, și când îi auzea legănându-se în vânt, se ridica repede, indiferent de la ce treabă, și închidea ferestrele casei. Fu foarte mulțumită când, la două luni după aceea, soțul ei fu rechemat pe neașteptate la Hangchow unde avea de îndeplinit o însărcinare. Simți adevărată ușurare să se întoarcă în orașul acesta unde Maude nu fusese niciodată și de care nu o lega

nicio amintire a scurtei vieți pe care o trăise.

De astă dată începu să se intereseze mai cu dinadinsul de lucrările lui Andrew. Dumnezeu nici acum nu era mai aproape de ea, dar cel puțin nu se mai simțea revoltată. Trecuse de această perioadă de nemulțumire, convinsă că orice revoltă este zadarnică. Uneori putea chiar să repete „Facă-se voia Ta...” fără să mai simtă nemulțumirea ce o cutremurase înainte de asta. Începu să lupte din nou împotriva temperamentului ei pasionat și violent. Era aceeași luptă pe care o dusesese și până acum. Își zicea și încerca din toate puterile, să admită că mâhnirea ce-i fusese sortită, ar putea să fie un fel de disciplină care i-a fost impusă și că aceasta ar avea o semnificație. Probabil Dumnezeu a vrut să-i stea într-ajutor luându-i copilul, deoarece, în timpul cât trăise, a fost atât de fericită, încât își uitase de Atotputernicia Lui. Probabil fusese îndreptată pe drumul cel bun cu ajutorul durerii, de vreme ce fericirea nu putuse s-o îndrepte. Se umili la gândul acesta și începu să cerceteze mai des bisericuța albă cu intrarea spre strada înțesată de lume, iar aici stătea de vorbă cu femeile și încerca să le învețe să citească. Era foarte plăcut să constate că unele dintre ele își mai aduceau aminte de ea și simți un fel de căldură împrejurul inimii, când văzu obraji prietenoși întorși spre ea. Când una dintre ele îi spuse: „Anul acesta mi-a murit copilul”, ochii lui Carie se umplură de lacrimi și întinzându-se după mâna cafenie a femeii, o strânse cu înțelegerere.

Dar la Carie partea fizică și partea morală erau prea strâns legate una de alta. Când nu se simțea fericită, o parte de vigoare parcă i-ar fi ieșit din trup și în timpul iernii ce urmă după aceea, slăbi și se simțea obosită. Nici fetița pe care o născu primăvara următoare nu putu să-i redea veselia. Presimțea că este prea devreme pentru a putea ține în brațe o nouă ființă. O primi liniștită și cu dragoste, dar fără entuziasm. Fetița căreia îi dădu numele Edith, părea că s-a resimțit de starea sufletească în care fusese mama ei, căci era gravă, tăcută și răbdătoare și chiar când era mică de tot, arăta serioasă și resemnată.

În timpul verii se instalară cu toții în regiunea muntoasă care era destul de aproape de oraș, pentru ca Andrew să poată continua propovăduirea și învățătura evanghelică, dar destul de departe pentru a se putea bucura de o schimbare de temperatură și a scăpa de dogoarea umedă a câmpurilor de orez cu apele lor stătute care scăpărau în soare. În vârful muntelui unde se instalaseră, era un templu chinezesc și aici închiriară două camere.

Vilegiatura aceasta fu pentru Carie un prilej de noi experiențe. Tăcerea adâncă a tufișurilor de bambus și a pădurilor de pini, preoții tăcuți în impunătoarele lor haine cenușii, sălile umbroase și răcoroase ale templului, cu zeitățile nemișcate și cu privirile pierdute, înșirate în lungul pereților – toate acestea îi înfățișau o nouă latură a țării acesteia uriașe și complexe. Zeii înspăimântători la vedere erau expuși în galeriile principale ale templului, dar în camera unde dormea împreună cu copiii, era statueta aurită a unei zeițe a milei, ascunsă în adâncitura unui perete, de unde se uita cu blândețe la ei. Edwin îi zicea „frumoasa doamnă de aur” și Carie inventă pentru el o poveste în legătură cu figurina aceasta delicată ca o păpușă și îmbrăcată în hainele ei vapoase, și se obișnuie să se uite cu îngăduință la mica și îndelung răbdătoare zeiță, ce de pe soclul ei examina binevoitoare chipurile lor albe de străini.

Când copiii dormeau și Carie le făcea vânt, ca să-i răcorească, se gândea la viața ei stranie de acum. Înainte de asta, odaia ei în casa părintească avea vederea spre luncile verzi și drumurile șerpuite printre holdele și colinele fumurii ce se vedeau în depărtări, sub cerul albastru – acum, era aici, în sala întunecată a unui templu chinezesc, unde printr-o fereastră rotundă, la capătul unei alei cu lespezile plesnite, putea vedea urna de tămâie a cărui formă uriașă se profila pe verdele trestiiilor de bambus. Zi și noapte, la intervale anumite, dangătul solitar al clopotului înfiora tăcerile templului, trezind ecoul stâncilor din apropiere – armonie stranie și mistică, plină de melancolie omenească.

Se simți cuprinsă pe neașteptate de o spaimă grea. Își ridică băiatul în brațe și-și zise că nu va admite ca el, un băiețuș american, să aibă parte de o viață umbră de mediul straniu al acestei țări – niciunul dintre copiii ei nu trebuie să ducă o astfel de viață. De aici înainte, prima ei grijă va fi să vorbească copiilor despre țara aceea strălucită și frumoasă care este America, unde oamenii cred într-un Dumnezeu care este duh liber, nu întrupat în formele acestea groțeste și înspăimântătoare de lut vopsit.

Începând din ziua aceea, în zori și la apusul soarelui, când preoții începeau să psalmodieze cântecele lor melancolice și micul Edwin se repezea să fugă, ca să-și ascundă obrazul la sânul ei și să nu mai audă ritmul monoton al melopeelor care-și tremurau tristețea prin umbra sălilor, întocmai ca un murmur de ape, Carie îi spunea pe un ton firesc și cât se poate de simplu:

— Acesta este felul în care ei își cântă psalmii, dragul meu! Nu

știi ca și noi cântăm într-un fel al nostru?

Își lipea obrazul de obrazul lui și începea să cânte cu glasul stins: „Veniți să ne închinăm, blândului Iisus”, ca apoi să treacă la un cântec de leagăn, așa că odaia templului chinezesc se umplea numaidecât de armonia glasului ei limpede care-i învăluia într-o atmosferă de liniște și siguranță. Astfel, pentru ei, melopeele triste nu reprezentau decât un fel de acompaniament pe care aproape nici nu-l auzeau din pricina glasului care se ridica mulțumit și calm, ca să tremure prin umbra sălilor templului. De fiecare dată, înainte de a termina, începea să cânte *Patria mea ești tu, frumoasă țară a libertății*. Edwin cânta cât îl ținea gura, împreună cu ea, deoarece acesta era un cântec pe care-l știa și el și putea să-l cânte până la capăt.

Dar durerea măcinase adânc trupul lui Carie, așa că, deși făcea apel la toată puterea ei de voință, nu reușea să-și recâștige elasticitatea de altădată. Aerul greu și stătut o făcea să-și piardă puterile și țânțarii veneau în roiuri de pe apele sălcii ale semănăturilor de orez. În vremea aceea, nimeni nu știa că malaria este pricinuită de înțepăturile țânțarilor și Carie considera răcelile și frigurile drept ceva firesc în viața omului. Afară de asta, Edwin se îmbolnăvi de dizenterie și săptămâni de-a rândul rămase palid și slăbit.

În anul când i se născuse al treilea copil, avură de luptat și cu alte greutăți. Fuseseră rechemăți în orașul Soochow și în timpul cât stătură aici, tânărul medic american al misiunii care sosise de curând și trăia în aceeași casă cu ei, rămase înspăimântat de fiorosul spectacol al suferințelor ce le vedea în toate părțile, și de uriașa sarcină ce-l aștepta, așa că grozăvia situației sfârși prin a-i tulbura mintea. Datorită subtilității ei de observație, Carie fu cea dintâi care băgă de seamă că s-a întâmplat ceva și se aștepta din clipă în clipă să se declanșeze dezastrul.

Într-una din zile, când terminară masa și Andrew se ridicase și părăsise casa, doctorul scoase din buzunar o sticlă cu buline și o puse în fața lui Carie, apoi se uită la ea.

— Doamnă Stone, începu el cu glasul plin de îndemn, dumneata de multă vreme nu te simți bine. Uite, ți-am adus ceva care te va vindeca imediat, și începu să râdă strident și într-un fel cu totul neobișnuit.

Carie simți cum îi fuge un fior de gheață în lungul trupului.

— Nu, doctore Fishe, acum eu mă simt foarte bine, răspunse ea

mirată și dădu să se ridice de pe scaun. Dar doctorul o apucă de mână și-i porunci cu glasul răgușit și în șoaptă:

— Înghite bulinele... Înghite-le acum, pe toate!

Carie înțelese imediat că doctorul a înnebunit, dar nu-și pierdu prezența de spirit, așa că-i răspunse imediat:

— Un moment, te rog, să-mi aduc un pahar de apă, și luând în mână paharul gol, ieși foarte liniștită din odaie.

Când se văzu în curte, se repezi numaidecât să caute pe Andrew. El era în sala de la parter și ținea o predică unui grup de oameni veniți de pe stradă, dar după ce reuși să-i spună ce s-a întâmplat și primejdia în care se găsesc cei doi copii, după ce nebunul va băga de seamă că a fugit, Andrew se repezi imediat. Din fericire era mai înalt și mai voinic decât doctorul, pe care-l găsi pitit sub masă și în mână cu un cuțit de bucătărie, așa că după o scurtă luptă, reuși să-l dezarmeze.

Ziua următoare Andrew îl duse pe bordul unui sampan și veghea asupra lui zi și noapte, până când ajunseră la Shanghai, unde-l dădu în grija unui american care se întorcea în patrie. Tânărul medic avea clipe când era pe deplin normal, așa că înțelegea ce se întâmplă cu el și într-un rând auzi pe americanul însărcinat cu supravegherea lui, că spune unor călători despre el c-ar fi dezechilibrat, așa că-i roagă să nu se sperie, dacă se va întâmpla să-l vadă că face vreo năzbâtie. Numaidecât după aceea doctorul informă pasagerii în taină, că el este cel care însoțește pe american acasă, deoarece americanul este dement. Câteva zile la rând pasagerii nu știură ce să creadă și se întrebau care dintre cei doi o fi nebunul cel adevărat.

Întâmplarea aceasta însă sfârși prin a da gata pe Carie. Se simțea obosită și constată, pentru prima dată, că tușește și o scutură din când în când frigurile. Plecară la Shanghai și consultară un medic, iar acesta le spuse că ea a contractat o tuberculoză și că va trebui să plece imediat în America.

Carie se întoarse în mica odaie ce o aveau la misiune, pentru a se putea gândi în tihnă la ceea ce avea de făcut. În primul rând își zise mulțumită: „Cred că aș putea foarte bine să mă întorc acasă!” Dar imediat după aceea i se păru că vede obrazul crispat și palid al lui Andrew. Acum când erau amândoi în cameră, își aduse aminte de această scenă. El se opri cu spatele spre ea și sta cu umerii blejdiți, așa că începu foarte liniștită:

— Andrew, eu nu mă voi întoarce acasă.

Bărbatul întârzie câteva clipe, apoi se întoarce spre ea.

— Ce altceva am putea face?

— Nu vreau să te rețin de la ocupațiile tale, răspunse ea cu convingere. Nu vreau să se spună despre mine că din pricina mea a trebuit să-ți abandonezi opera. Vom pleca în partea de miazănoapte a Chinei, la Chefoo. Acolo vom putea închiria o casă, iar tu vei putea să predici și eu mă voi vindeca fără altă intervenție...

Băgă de seamă că umerii încep să i se îndrepte. Când se întoarce spre ea, privirile lui erau calme și tot așa și glasul:

— Ei bine, Carie, dacă tu ești de părere.

Se uită o clipă la el, dar era prea mândră ca să-i răspundă ceva, deși se simțea jignită până în adâncul sufletului. Cum de nu putea înțelege lupta ce o aștepta pe ea de aici înainte? Ar fi fost în stare să primească din partea ei orice sacrificiu, căci puțin îl interesa. Ea va fi condamnată să se zbată singură. În acea clipă, înțelese limpede și pentru prima dată, că între ea și bărbatul acesta nu exista nimic ce să-i lege unul de altul, afară de propovăduirea Evangheliei și copiii pe care-i aveau împreună, dar până și copiii aceștia nu erau altceva decât legăturile trupului, căci Andrew nu era bărbatul care să înțeleagă copiii și nici să-i iubească. Nu pentru că nu i-ar fi putut suferi, dar pentru el, copiii nu existau ca ceva real. Viața lui se desfășura în sfera unei legături mistice dintre el și Dumnezeu și sufletele oamenilor... întotdeauna sufletele lor. Pentru el, bărbatii și femeile erau în primul rând suflete și numai rareori ceva mai mult decât atâta. Dar pentru Carie simțurile erau reale, viața aproape în întregime numai trup și sânge, iar Dumnezeu... unde și ce este Dumnezeu?

Aceasta era întrebarea care stăruia în toată viața ei. Dacă va lua pe Andrew de lângă opera lui, ce ar putea să le mai rămână, ce legătură ar putea să-i mai unească în adevăratul înțeles al cuvântului? Nu-i venea să creadă că el ar putea s-o ierte pentru această faptă, dar nu credea nici că va fi în stare să renunțe la cariera pe care și-a ales-o. El aparținea unei epoci când căsătoria, cel puțin între oamenii respectabili și mai ales între oamenii bisericii, era tot atât de irevocabilă ca și moartea. Ea făgăduise să-i fie soție până la sfârșitul vieții și va continua în felul acesta. Prin urmare, drept răspuns la toate stăruințele de a se întoarce în patrie, declară:

— Nu, dar vom pleca în regiunea de miazănoapte a Chinei, și

vom vedea, poate acolo voi reuși să mă vindec. Deocamdată nu vreau să mă dau bătută.

Dar era fire nebănuît de independentă, când se întâmpla să o jignească cineva, și nu vru să admită ca Andrew să ridice mai mult de jumătate din mizerabilul salariu ce li se plătea, deoarece știa că o bucată de vreme ea nu va mai putea lucra în interesul misiunii. Astfel, după ce se despărțiră de micul grup al prietenilor, luară un sampan și se îndreptară spre litoral. Carie se întrebă dacă va mai avea parte să revadă obrajii aceștia care în timpul contactului de toate zilele, deveniseră pentru ea atât de obișnuiți. Dar își avea mândria ei și hotărârea pe care o luase îi dădea curaj.

Despre sampanul acesta îmi spunea că era plin de șobolani, ca toate celelalte vase chinezești și că toată noaptea alergau pe deasupra ei în lungul grinzilor care erau foarte jos și aproape de așternuturi, iar într-o noapte a fost trezită de un șobolan uriaș care se încurcase în părul ei despletit și se zbătea să scape. A trebuit să întindă mâna după el și să-l trântască de dușumele, iar senzația contactului cu trupul lucios care i se zbătea în mână, i s-a părut atât de respingătoare, încât de scârbă ar fi fost gata să-și taie părul, dacă ar fi putut.

După ce-au ajuns pe litoral, au luat un vapor care să-i ducă până la Chefoo, un port pe coasta unui golf din marea de miazănoapte a Chinei. Nu trebuie să uit să vă spun că în ajunul plecării spre Chefoo, a descoperit masa ovală într-o magherniță din Shanghai, și fermecată de liniile ei delicate și de felul solid în care era construită, a cumpărat-o imediat de la negustorul cocoșat și guraliv care o avea. Pentru Andrew a fost un prilej de nemulțumire, căci o masă nu putea fi în fața lui decât tot masă și-și zicea că ei au și fără asta destule obiecte de gospodărie pe care trebuie să le transporte. Dacă ar fi fost după el, ar fi plecat foarte bucuros cu o singură traistă, cu câțiva gologani în buzunar și cu o carte în mână. Pentru Carie însă, masa aceasta frumoasă era o desfătare; când râul de mare o chinuia mai cumplit, încerca să-și facă curaj, aducându-și aminte, că în cala vaporului, exact sub dușumelele cabinei lor, se găsea masa aceasta plină de grație, cu sinuozitățile ei fine, făcută dintr-un lemn fără noduri și lucitor.

Capitolul III

După ce ajunseră la Chefoo, încercară să-și caute o locuință. Andrew ar fi vrut să închirieze o casă în apropierea orașului chinezesc, în îmbucătura de la poalele munților, dar Carie nu se învoi. Era atât de bolnavă și de slăbită, încât știa dinainte că va trebui să lupte din toate puterile, pentru a rămâne în viață, și în scopul acesta să profite de tot ajutorul ce i-l puteau oferi oamenii din vecinătatea ei. Afară de asta, Edwin mai suferea și acum din cauza dizenteriei de care se îmbolnăvisese acum șase luni. Boala continua să-l chinuiască și băiatul era slab, palid și aproape incapabil să se țină pe picioare.

Când mi-a vorbit despre toate acestea, privirile lui Carie erau mâhnite și glasul înduioșat:

— L-am condamnat la un regim foarte sever și bietul băiat era mereu flămând. Într-o zi a văzut câteva sfărâməturi albe împrăștiate pe dușumelele din sufragerie, și umezindu-și un deget, s-a aplecat să le ridice și să le mănânce. Își închipuise că sunt sfărâməturi de pișcoturi și a început să plângă, când a constatat că sunt bucățele de var căzute de pe peretele care fusese proaspăt spoit. Mi se frângea inima de mila lui.

Ar fi dorit atât de mult să-și poată lua băiatul cu ea, dincolo de ocean și să-l ducă în casa mare, cu odăile parfumate în care-și petrecuse copilăria. Dar pentru că nu putea să plece, își căută o casă pe vârful unei coline din apropierea mării, așa că vânturile venite din larg ajungeau aromate în interiorul odăilor, fără otrava contactului cu atmosfera fetidă a vieții omenești. Cât despre Andrew, el era obligat să facă un drum ceva mai lung, pentru a se duce la slujbă.

Casa era o clădire lungă și joasă de piatră, ridicată pe vârful unei stânci, care cobora adânc în apele albastre și limpezi ce se frământau în spumă la picioarele ei. Avea o grădină cu alei prunduie și era împrejmuită de un zid destul de înalt, pentru a feri copiii de primejdie, dar nu prea înalt, ca ea să se poată sprijini de el, să cerceteze depărtările și să-și închipuie că la mii de kilometri de aici se vede linia șerpuită a unui țărm adorat.

Aici începu să se gândească la salvarea propriei ei vieți. Andrew nu-și dădea seama cât este ea de bolnavă, dar ea înțelegea ce înseamnă durerile ce le simte neîntrerupt sub coaste, tusea ușoară

și seacă ce nu o mai slăbea și temperatura de fiecare zi. Își așeză patul pe terasă, ridicându-l destul de sus, cu ajutorul unui așternut de cărămizi, ca astfel să poată vedea marea și cerul, peste streșina zidului.

Pe partea dreaptă a casei, munții de calcar își profilau jgheburile pleșuve, dar din orașul chinezesc de la picioarele lor nu se vedea nimic. Era exact peisajul de care avea nevoie, căci pentru a se putea vindeca, trebuia să uite străzile aglomerate, cerșetorii orbi și tristețea care-i frângea sufletul, din pricină că putea face atât de puțin pentru a schimba ceea ce era aici.

Andrew suportă vederea acestor nenorociri, își zicea ea, datorită faptului că se roagă pentru ei și se mulțumește cu atât. Dumnezeu le va mântui sufletele și în ceruri se vor simți fericiți. De rugat era adevărat că se ruga și ea, dar se ruga cu un fel de revoltă în suflet, deoarece i se părea că astfel de dureri nu ar trebui să existe și că cerul nu va putea șterge amintirea nenorocirilor de pe pământ. Afară de asta, dacă Dumnezeu, în nemăsurata Lui înțelepciune, cum spunea Andrew, permitea să existe astfel de suferințe, totuși asta nu ușura cu nimic durerile trupului martirizat, nici nu lumina ochii fără lumină și nici nu îmbuna viețile chinuite de dureri și înlănțuite de pământul acesta al suferințelor. Dar dincolo de această limită Carie nu mergea niciodată, căci era incapabilă să găsească vreun răspuns. Se străduia din toate puterile și făcea apel la disciplina cu care se obișnuise ani de-a rândul în mica biserică a satului, pentru a se supune acestor încercări.

— Va trebui să am încredere și să fiu umilă, își zicea ea chinuită de remușcări.

Dar ea nu era în stare să se retragă în odaia ei, cum făcea Andrew, și să se roage, ca pe urmă să se simtă mulțumită și să nu se gândească decât la partea sufletului. Nu, căci dacă trupul ei se frânse sub povara încercărilor vieții, asta se întâmplase tocmai pentru că datorită spaimei ce o chinuia, spălase și bandajase rănila altora, și bolnavilor le dăduse medicamente, ca să-i vindece, iar acolo unde puterea omenească nu putea aduce vindecare și nu putea înlătura nici durerea nici moartea, începea să plângă și să se zbuciume, ca și când loviturile sorții le-ar fi resimțit în trupul și în sângele ei.

Am văzut-o noaptea priveghind la căpătâiul unui copil bolnav, alături de mama lui, rugându-se cu glasul ridicat și umblând în jurul patului, iar în zorii zilei, când copilul a murit, a ridicat în brațe trupul

rigid și cafeniu și a început să plângă de durere și de deznădejdea pricinuită de înfrângere. Când a spus lui Andrew ce s-a întâmplat, soțul ei s-a uitat mirat la ea și i-a răspuns cu blândețe:

— Fără îndoială așa a fost voia lui Dumnezeu și în ceruri copilul se va simți mult mai bine.

Carie i-a răspuns revoltată:

— O, nu cumva îți închipui că gândul acesta ar putea să facă pe maică-sa mulțumită și să-l simtă în brațe când se gândește la el? Dar imediat după aceea a adăugat pocăită: Știu că nu e bine să spun astfel de vorbe – știu că ar trebui să spun: facă-se voia Domnului – dar vorbele nu vor putea să umple golul pe care femeia aceasta îl simte în brațele și inima ei.

Într-un rând am auzit pe cineva spunând, despre un alt copil care murise:

— Trupul nu mai înseamnă nimic, după ce sufletul l-a părăsit.

Dar Carie i-a răspuns foarte simplu:

— Trupul nu mai înseamnă nimic. Mie mi-a fost drag trupul copiilor mei. N-am fost niciodată în stare să mă gândesc că ar putea fi îngropate în pământ. Trupurile acestea au fost modelate de mine și le-am îngrijit. Trupurile lor erau prețioase.

Moartea și durerea erau două lucruri pe care ea nu le putea înțelege. Era o fire atât de duioasă încât nu era în stare să jignească pe nimeni. Îi venea foarte greu să înțeleagă pe Dumnezeu, în epoca în care ea a fost crescută, și de fapt n-a reușit să-L înțeleagă niciodată.

În timpul unei astfel de stări sufletești a adus o femeie în casa ei, care i-a devenit slujnică și n-a mai părăsit-o până când slăbirea bătrâneților a făcut-o incapabilă să mai lucreze ceva. Femeia trăia împreună cu un bărbat cu care nu era căsătorită și care a zdrobit capul fetei pe care o născuse, chiar în dimineața acelei zile. Trecând prin fața bordeiului lor, Carie a auzit gemetele ce veneau dinăuntru și a înțeles imediat că este vorba despre o altfel de durere, decât cele obișnuite. A intrat și a văzut cadavrul cu capul despicat, din care creierii se scurgeau pe genunchii femeii. Bărbatul sta întins pe mindirul de scânduri; era beat și înjura, iar femeia se uita la el îngrozită. Fetița era slabă și fără îndoială n-ar fi trăit vreme îndelungată. Întrebuițând dialectul regiunii, Carie a reușit să afle repede ce s-a întâmplat. Bărbatul părea atât de mirat de apariția ei neașteptată și atât de impresionat de strălucirea ochilor ei furioși, încât s-a ridicat de pe pat, fără să mai zică nimic și a

plecat. Carie s-a lăsat în genunchi în fața femeii cu chipul oacheș și a întrebat-o ce s-a întâmplat; și în felul acesta cele două mame s-au înțeles una pe alta. Temperamentul ușor impresionabil al lui Carie se revoltase împotriva ticăloșiei acestei fapte și a omului care a săvârșit-o:

— O, sărăcuța de ea! exclamă Carie îndurerată, iar femeia care se uita la fetița moartă plângea cu hohote. Omul acesta ar merita să fie ucis, adăugă Carie furioasă.

— Cine ar îndrăzni să se atingă de un bărbat, oftă chinezoaica. Un bărbat poate ucide oricând o fată, dacă așa găsește de cuviință. Mai bine m-ar fi ucis pe mine.

— Cred că de aici înainte nu vei mai trăi cu el, declară Carie cu severitate.

— Unde m-aș putea duce? răspunse femeia. Bărbații sunt toți la fel. Am trăit azi aici, mâine dincolo, dar bărbații sunt la fel în toate părțile.

Carie își dădu seama de simplitatea și sinceritatea acestei femei, așa că-i spuse fără să mai ezite:

— Vei veni cu mine și vei trăi în casa mea. Și așa aveam nevoie de cineva care să mă ajute să îngrijesc de fetița mea.

Femeia s-a ridicat încet în picioare.

— Să caut o bucată de rogojină, ca să înfășor trupul fetiței, răspunse chinezoaica, pe urmă voi veni.

Carie n-a mai întrebat-o niciodată nimic. A primit-o în casa ei, a învățat-o lucrurile necesare în gospodărie și a încercat chiar s-o învețe să citească, dar femeia a fost incapabilă să învețe așa ceva. De dragul lui Carie s-a învățat să aibă cea mai mare grijă de Edwin și de mica fetiță albă. Când a auzit ce s-a întâmplat cu Maude, a mai și plâns puțin. Apoi aducându-și aminte de ceva, a adăugat:

— Dar stăpânul nu i-a spart capul cu piatra, ca s-o omoare în timpul cât o țineai la sân?

— Nu, a răspuns Carie mișcată și cu glasul stins, apoi profitând de ocazie, a adăugat: În țara noastră nu se permite așa ceva, deoarece noi credem într-un Dumnezeu care ne-a învățat să fim blânzi.

„O, țara mea frumoasă, oftă Carie, și Dumnezeul meu care face mai buni pe cei ce cred într-însul!”

— Aș vrea să-mi vorbești și mie despre toate acestea, zise femeia.

Carie a încercat să-i vorbească, dar ea ezita. În fond, de la

această femeie simplă, nu învățase ea însăși, mai mult decât ar fi putut s-o învețe ea acum? Dumnezeu trebuie să existe, de vreme ce acolo unde nu se cunoaște prezența lui, bărbații sunt în stare să devină atât de bestiali. Datorită acestor întâmplări, până și convingerea ei i se părea mai adâncă.

Din ziua aceasta, femeia a urmat-o în toate părțile unde trebuia să se ducă și a avut grijă de copiii care s-au născut după aceea. La ani de zile după această întâmplare, când toți acești copii erau mari și iubeau pe Wang Amah sau încercau s-o necăjească, spunându-i „dădacă”, îmi aduc aminte că o vedeam pe Carie uitându-se înduioșată la femeia care acum îmbătrânise, slăbise și avea obrazul plin de crețuri și părul alb. Într-un rând îmi spunea:

— Cred că Wang Amah a fost o femeie despre care oamenii spun că nu e virtuoasă și că niciodată n-a reușit să înțeleagă prea mult din Scripturi. Dar n-am văzut-o niciodată să se poarte urât cu copiii și nici spunându-le vreo vorbă rea. Așa că, dacă se va întâmpla ca în ceruri să nu se găsească loc pentru ea, aș fi gata oricând să-i cedez o parte din locul meu... dacă voi avea unul.

Wang Amah plecase cu ei și la Chefoo, unde avea grijă de Carie și de copii, și datorită ei, Carie putea sta întinsă în pat, fără să se mai gândească ce se întâmplă în timpul acesta cu copiii. Andrew continuă să predice cu mai multă ardoare decât până acum, și era tot atât de indiferent față de toate grijile celelalte ale vieții, ca și Sf. Paul. În timpul acesta ea dormea, citea, trăia în mijlocul aerului curat și mânca cu poftă, revenindu-și din ce în ce tot mai mult în fire.

La șase luni după aceea, tusea ei dispăru cu desăvârșire, așa că putea părăsi patul și putea lucra câteva ceasuri, fie în casă, fie în grădină, fără să se mai ostenească prea mult și fără ca temperatura să i se urce. Lunile acestea de convalescență au fost cele mai frumoase din viața ei pe care și-a petrecut-o în căsuța din vârful stâncilor de deasupra apelor mării, fără să se știe despărțită de patria ei decât de întinderea netedă a apelor Oceanului. Era mulțumită că vede pe Andrew preocupat de lucrările profesiei ce și-o alesese, simțea vigoarea zvâcnindu-i din nou în trup și-și simțea sufletul saturat de frumusețea cerului, a munților și a mării.

Mare a fost bucuria noastră a tuturor, când am constatat că începe să cânte din nou, la început cu glasul stins, dar după aceea din ce în ce mai puternic.

Boala aceasta a lui Carie a fost binefăcătoare și pentru copii. Îi urmărea cum se joacă, se minuna de faptele lor și era mândră de

ei. Le spunea povești și le poruncea să nu facă anumite lucruri pe care vedeau că le fac alții, în timpul vieții ce se desfășura împrejurul lor. De multe ori le spunea:

— Noi suntem americani! Noi nu ne purtăm în felul acesta!

Ziua de patru iulie era întotdeauna o zi de sărbătoare. Aveau un drapel pe care-l cususe ea însăși; aprindeau rachete și se adunau împrejurul armoniului, ca să cânte imnul american *The Star-Sprangled Banner*. Mult înainte de a cunoaște America, toți copiii ei se obișnuiseră să spună „ne întoarcem acasă”, de fiecare dată când se gândeau la vacanță.

Uneori, la apusul soarelui, când erau pe plajă, se uitau în largul apelor, Carie le vorbea despre țara care este patria lor și care era dincolo de aceste ape. Le descria casa mare și albă din mijlocul livezilor, grădina de pomi și fructele parfumate pe care le puteau culege, strălucitoare de lumina soarelui și pline de rouă, ca să le mănânce. Copiilor li se părea că aud basme fermecate, căci toată viața lor se obișnuiseră cu gândul să fie supravegheați de aproape, ca nu cumva să mănânce ceva ce să nu fie sterilizat și astfel să se îmbolnăvească, cum se întâmplase cu Edwin care se îmbolnăvisese, cu toate precauțiunile celor din casă și fără să știe cum, așa că abia după luni întregi de boală începuse să se mai întremeze. Pentru acești copii, America a rămas pentru totdeauna o țară fermecată, unde apa se poate bea fără s-o mai fierbi, unde merele și perele, piersicile și toate fructele se pot culege și mânca de-a dreptul din copaci.

Se duceau în fiecare zi să facă baie, afară de zilele când se simțea taifunul și valurile prea puternice. Într-una din zile, se întâmplă ceva care multă vreme după aceea dădu ocazie la fel de fel de combinații. Carie era încă slăbită și într-o dimineață, verigheta îi scăpă după degetul subțiat, fără să fi băgat de seamă decât atunci când nu o mai avea.

Se întoarse pe plajă și începu s-o caute imediat, o căutară cu toții, dar fără s-o găsească. Plăti un băiat chinez care s-o caute pe fundul apei, în locul unde făcuse baie, dar nici acesta nu găsi nimic. Târziu în după amiaza aceea, făcu o ultimă încercare, deși renunțase la orice nădejde, și se plimbă în lungul litoralului, dar în aceeași clipă razele oblice ale soarelui care cădeau în asfințit părură că răzbesc prin oglinda nemișcată a apei pe fundul căreia se vedea o sclipire și uitându-se cu atenție, văzu inelul sclipind în îmbucătura unei stânci. Băiatul se dădu din nou la fund și după ce i-

l aduse, și-l puse mulțumită în deget. La întoarcerea acasă, Andrew, care știa că și-a pierdut inelul, îi răspunse liniștit:

— Am presimțit că vei găsi verigheta; m-am rugat lui Dumnezeu ca s-o găsești.

La ani de zile după aceea, când ne povestea această întâmplare, copiii o întrebau întotdeauna:

— Mamă, o fi adevărat că ți-ai găsit verigheta numai datorită rugăciunilor tatălui nostru?

În privirile ochilor lui Carie tremura o clipire de malițiozitate, și le răspundea:

— Foarte probabil... În orice caz nu l-aș fi văzut pe fundul apei, dacă nu mai coboram o dată pe litoral. Firește, e foarte bine să te rogi lui Dumnezeu... dar merită întotdeauna osteneala să încerci să te ajuți și singur!

Acum, după ce se vindecase, Carie își zise că va trebui să găsească un mijloc pentru a putea câștiga ceva bani, până în ziua când va fi destul de robustă, pentru a putea părăsi litoralul mării și a se întoarce la opera ei de misionară, care era câmpul adevărat de activitate al soțului ei. Fiind vară, veniseră câțiva europeni care voiau să-și petreacă vacanțele pe malul mării. Carie se mută la mansardă împreună cu toată familia și astfel putea câștiga o sumă care să compenseze salariul la care trebuise să renunțe.

Dar mult mai importantă decât banii fu pentru ea această ocazie de a-și pune la încercare forțele de care dispunea. Era obligată să facă pâine, să spele și să gătească pentru vreo douăsprezece persoane, fără să aibă ca ajutor, decât un singur servitor și pe Wang Amah care vedea de copii. Constată că poate să prididească lucrul, dar mai constată în același timp că este din nou însărcinată. Tusea și temperatura însă nu se mai arătară, ceea ce însemna că acum este vindecată. La sfârșitul verii, când pensionarii ei plecară, închise căsuța liniștită de pe marginea mării, și părăsiră grădina cu aleile prunduite, ca să coboare și ei spre partea de miazăzi a Chinei.

Carie rugă pe Andrew să nu se mai întoarcă în regiunea de la gurile fluviului Yangtse, unde fuseseră înainte de asta. Se simțea destul de bine, dar nu prea voinică, așa că fură trimiși într-o regiune mijlocie, în portul fluvial Chinkiang, care era oraș celebru chiar pe vremea lui Marco Polo, datorită templelor uriașe și pagodei, precum și comerțului său înfloritor, fiind situat la încrucișarea fluviului cu Marele Canal. Lui Carie îi plăcu orașul

acesta numaidecât, și admiră munții care se ridicau chiar din marginea apei. Dar orașul acesta era prea cosmopolit pentru a fi pe placul lui Andrew, care avea temperament de pionier. Aici mai erau și alte misiuni și mulți europeni, dar el era dornic de spațiile fără hotar și de locurile unde nu mai este altcineva care să predice oamenilor. Era nemulțumit și Carie nu îndrăznea să se gândească la o grădină, până în ziua când cei de la misiune își dădură seama că el excelează mai ales în activitatea de pionier, așa că-l lăsară să plece unde voia. Închirie o locuință cu trei camere, deasupra unui magazin de pe marginea fluviului și lăsându-și familia aici, luă un sampan și plecă în partea de sus a canalului, în regiunea de miazănoapte a provinciei Kiangsu.

Carie încercă din nou să creeze un cămin pentru copiii ei. Cele trei camere ale locuinței lor dădeau spre fluviul Yangtse, cu ape adânci care treceau repede și tulburate de mîlul pe care-l smulseră din maluri, în drumul de mii de kilometri ce-l făcuseră de la izvoare până la Chinkiang. În timpul lunilor ce urmară după aceea, Carie se obișnuia să urască și să se teamă de apele tulburi ale acestui fluviu care era atât de furios și de repede în albia lui, dar atât de încet și de întunecat, când se revărsa în largul câmpurilor. Pentru ea deveni un fel de simbol al vieții Orientului care, în nebunia ei, copleșește și distruge tot ce-i iese în cale, și căreia încerca să se împotrivească de fiecare dată când întemeia un cămin american pentru copiii ei.

De multe ori sta la fereastră și cosea, ridicând din când în când ochii ca să se uite după vârtejurile tulburi ale fluviului, cum coboară încet cu potopul apelor lui înșelătoare. Vedeă bacurile uriașe și grele care veneau din oraș și se îndreptau spre celălalt țărm, și sampanurile chinezești ușoare care fremătau pe oglinda apelor, întocmai ca niște frunze purtate de vînt, așa că vâslașii aveau nevoie de toată îndemânarea de care erau capabili, pentru a le feri de vârtejurile primejdioase.

În primăvară, fluviul creștea din cauza zăpezilor topite la munte și apele din regiunile de la miazănoapte, așa că valurile lui furioase păreau înspăimîntătoare. Aproape nu mai îndrăznea să stea la fereastră și să urmărească șuvoiul tulbure, căci de nenumărate ori văzuse bărci răsturnate și oameni luptându-se, fără să mai poată ieși la țărm. În două rînduri văzuse chiar câte un bac – atât de încărcat de oameni, încât aceștia erau atârnați și peste parapete – cum se răstoarnă și se luptă, întocmai ca un monstru uriaș, ca apoi să coboare încet pe apă, cu chila în sus. Câteva clipe, capetele

negre se văzură pe deasupra apei în care se frământau brațele, dar șuvoiul le ducea la vale și puțin după aceea, nu se mai văzu decât bacul care se legăna ca un om beat.

Se spunea că nimeni dintre cei care se prăbușesc în apele fluviului acestuia nu mai poate fi salvat, din cauza curenților uriași ce se ascund sub oglinda lui liniștită. Tot la câteva zile era prins prin vârtejuri câte un sampan și repezit la fund. Dar cu fatalismul caracteristic Orientului, oamenii continuau să alerge în sus și în jos pe fluviu, cu tot felul de bărci care înfruntau primejdia. Carie nu putea suferi fluviul acesta și ura împotriva lui se adâncea pe măsură ce constata cruzimea lui neîmpăcată, tocmai față de oamenii care se încredeau în el și-și câștigau existența plutind pe apele lui. Era obligată să supravegheze mereu pe Edwin și pe Edith, ca nu cumva să fie la fereastră și să urmărească aceste vase, cum aveau obiceiul, și să vadă tocmai atunci groaza întipărită pe obrajii bărbaților și femeilor care se duc la fund.

La această epocă se obișnuise să-și întemeieze căminul acolo unde se găsea, așa că-și clădi un cămin aici pe țărmul fluviului, cu toate că nu-l putea suferi. Spoii cele trei odăi și aduse un zugrav indigen care-i vopsi dușumelele și lemnăria camerelor. De la un magazin chinezesc își cumpără o muselină albă pentru perdele – cele trandafirii se rupseră demult – din calitate întrebuințată la paturi, pentru a se apăra împotriva țăntarilor. Perdelele le făcu în păturele și erau destul de late, pentru ca uneori să-i ascundă vederea apelor nesuferite. Și fiindcă aici nu putea să-și facă o grădină, bătu cuie sub fereastră și atârână pe dinafară lădița în care fuseseră cutiile de lapte condensat și a doua zi plecă împreună cu Wang Amah și copiii până în poalele munților din apropiere, ca să aducă pământ afânat pe care-l așeză în lădița și în pământul acesta răsădi garoafele aduse din grădina de la Chefoo și trandafirii pe care-i purta cu ea în toate părțile. Puțin după aceea, între ea și apele fluviului se ridica un obstacol de culori, ca niște limbi de flăcără.

La parterul casei în care Andrew găsisese trei camere, singurele disponibile în oraș, era un fel de prăvălie, în care proprietarul chinez făcea negoț cu tot felul de conserve alimentare străine și produse indigene, dar mai ales cu whisky și coniac. Foarte puțini europeni care se găseau în port și mult mai puțini chinezi veneau să-și facă aici cumpărăturile de care aveau nevoie. Principalii lui clienți erau mateloții de pe bordul vaselor de război americane și

engleze care se opreau din când în când în docurile de pe fluviu. Apele fluviului erau atât de largi și de adânci, încât aceste vase puteau intra nu numai în portul orașului acestuia, ci înaintau mult mai departe în interior. Pentru Carie era adevărată mândrie să vadă drapelul american fluturând pe deasupra apelor întunecate.

Totuși avu serioase motive ca să compătimizească tocmai pe acești compatrioți ai ei. Acești tineri lipsiți de experiență și veniți din toate Statele Uniunii Americane, cu chipuri zâmbitoare și naive, arse de soare, debarcau nerăbdători ca să se distreze. Dar aici nu găseau nimic și neavând altceva, se adunau în compradorul de la parter și cumpărau pachete cu ciocolată stănută și pesmeți englezești, dar mai ales sticle de whisky. Până târziu în noapte și uneori până în zorii zilei, din camera ei îi putea auzi cântând și chiuind sau plecând, amețiți de băutură. Sticlele se spargeau aruncate în pereți și în mijlocul acestei larme răgușite, întocmai ca un zumzet depărtat de bondari, se auzea până la ea țipătul cântărețelor chinezoaice care populau bordelurile. Uneori auzeau țipete și urlete, dar nu întreba niciodată ce s-a întâmplat, căci se simțea îndurerată de viața ce o duceau acești băieți tineri, atât de departe de casa lor. Și-i era rușine că acești compatrioți ai ei se poartă în felul acesta, de față cu oamenii străini, care din fire erau destul de orgolioși și de disprețuitori față de străini.

Uneori, când după o astfel de noapte, cobora dimineața ca să cumpere ceva din magazin, vedea farfurii de porțelan sparte de-a valma și mărfurile risipite în toate părțile, iar negustorul cu obrazul galben și strâmbat se uita împrejurul său cu ochii întunecați, așa că-l întreba:

— De ce le vinzi băutura aceasta, dacă vezi că încep să devină atât de răi, după ce se îmbată?

Negustorul începea să râdă și-i răspundea:

— Dacă se întâmplă ca alții să înceapă să spargă lucrurile din prăvălie, eu îi fac să plătească.

Dar ea nu era în stare să uite mila și rușinea ce i-o trezeau acești compatrioți ai ei, așa că prin minte îi trecu un gând și ani de-a rândul se strădui să-și pună gândul acesta în aplicare. Când se anunța sosirea unui vapor în port, se așternea numaidecât pe lucru și făcea prăjituri și cozonaci albi și frumoși, cu sâmburi de nucă de cocos și alți cozonaci cu ciocolată și miezul pufos – așa cum învățase să-i pregătească în bucătăria răcoroasă de la ei de acasă – tartine și plăcinte, ca după aceea să invite pe aceștia la ceai. Tinerii

aceștia grosolani care se îngrămădeau zâmbind cu sfială în cele trei camere ale casei, aproape nu aveau nimic comun cu această femeie cultă și grațioasă. Pentru ea însă reprezentau legăturile trainice ale rasei și i se încălzea inima când îi vedea mâncând prăjiturile și cozonacii gustoși și sorbind găleți întregi de ceaiuri și limonadă. După ce se săturau, începea să le cânte, sau sta și asculta poveștile simple ale acestor tineri care aveau ocazii atât de rare, ca să stea de vorbă cu o femeie. După ce plecau, se gândea mulțumită, că cel puțin de astă dată a reușit să-i ferească de rele și ferindu-i, le-a putut oferi ceva din patria pe care o lăsaseră acasă.

În timpul iernii acesteia născu un băiețaș pe care-l botezară Arthur. Și de astă dată se nimeri să fie un copil cu ochii albaștri și părul blond, așa că se simți din nou impresionată în fața acestei vieți care începea. Primea fiecare copil cu un sentiment de profundă mulțumire, indiferent de suferințele ce i le pricinuia; Wang Amah se simțea și ea mulțumită, deoarece copilul era băiat. Împlinise două luni, până când tatăl său avu ocazia să-l vadă și să constate că este băiat frumos, dar nu tocmai voinic la început.

În jurnalul lui Carie, care la această epocă își făcea însemnările în mod intermitent, întâlnesc mereu această expresie: „Cât sunt de bogată, cu copiii aceștia ai mei!” Fără prieteni – pe care într-un mediu normal i-ar fi avut în mod firesc – și cu Andrew care era mereu plecat la drum, de multe ori cu săptămânile, ea totuși se simțea mulțumită, și tot așa erau mulțumiți copiii, că pot fi împreună. Într-un rând, când tocmai ascultam ce ne spune o femeie în legătură cu o impresionantă poveste de dragoste din viața ei, în ochii lui Carie am văzut tremurând o lumină de tristețe, care s-a stins imediat și am auzit-o spunând:

— Marele roman al vieții mele sunt copiii mei.

Edwin și Edith dăduseră dovadă de o inteligență neobișnuită, așa că era încântată să le poată satisface lăcomia de lectură și muzică. În mijlocul vieții stranii pe care o trăia, nu știa ce viitor o așteaptă, dar în iarna aceasta s-a consacrat în întregime copiilor ei. N-aveau grădină unde s-ar fi putut juca, și strada era pestilențială și plină de lume; astfel în fiecare dimineață după ce terminau cu treburile gospodăriei, Wang Amah pleca cu copiii și Carie ducea în brațe pe cel mic, apucând în lungul străzilor laterale pe unde nu atrăgea atenția nimănui și se îndreptau spre poala munților. Drumul nu era prea lung până să ajungă la o potecă ce șerpuia pe sub copaci și trestii de bambus, până sus unde era cimitirul.

Carie se simțea întotdeauna impresionată la vederea acestei regiuni în largul căreia erau răsfirate mormintele, verzi în timpul primăverii și al verii, apoi triste și cafenii în timpul iernii, după ce oamenii smulgeau iarba ca să ardă focurile cu ea. O parte dintre aceste morminte, cele care erau strânse unul lângă altul, erau ale soldaților căzuți în războaie; cele mai depărtate și împrėjmuite cu ziduri de pământ bătut, erau ale oamenilor bogați și ale familiilor lor. Fiecare mormânt își avea semnificația lui. Dar de fiecare dată Carie încerca să-și ferească copiii de această tristețe și se jucau împreună printre movilele mormintelor. O mamă americană trebuie să-și ocrotească copiii și să caute ca ei să fie întotdeauna veseli.

Coasta colinei pe unde se jucau de cele mai multe ori, era umbrită de zidurile unui fort ce se înălța sus de tot și aici era un teren liber unde soldații ieșeau la exerciții. Copiilor le făcea plăcere să urmărească soldații îmbrăcați în haine albastre și roșii, cum învățesc lăncile și săbiile, sau să audă bubuiturile singurului tun ce-l aveau, îngropat în zidul de pământ al fortului.

La poalele colinei șerpuia fluviul, și apele lui coborau încet printre câmpurile rodnice; din mijlocul apelor se desprindea o clădire de formă conică, numită și astăzi Insula de Aur: o pagodă foarte frumoasă pe care în vremea lui, a admirat-o și Marco Polo, se ridica pe deasupra acoperișurilor cu colțurile îndreptate în sus.

Dar dacă în timpul acestor excursii, copiilor le plăceau soldații îmbrăcați în hainele lor colorate și bubuitul neașteptat al tunulețului caraghios de pe zidul fortului, ei îi plăceau munții de pe țărmul fluviului ale căror culmi se pierdeau în ceața zărilor. Luminoși și albaștri în timpul amiezelor, tulburi și învăluiți de neguri, dimineața și pe înserat, lui Carie îi plăceau, deoarece munții aceștia îi aduceau aminte de un alt șir de munți care se profilau pe cerul Americii, la depărtare de mii de kilometri, împrejurul luncilor de la ea de acasă.

Vara se apropia din nou, aceeași vară de care Carie se temea întotdeauna din cauza zilelor încărcate de zăduf și pâclă. Mirosul greu al străzilor pline de gunoaie otrăvea aerul și pătrundea în interiorul celor trei odăițe ale lor. Garoafele se uscaseră și trandafirii se ofiliră din pricina căldurii. Roiurile de muște se ridicau bâzâind de pe mușuroaiele de gunoaie putrede care fumegau în soare. Aerul pestilențial era greu și tulbure, întocmai ca o pânză de ceață. Carie își zicea că va trebui să găsească o posibilitate pentru a se instala împreună cu copiii, undeva aici între munți.

Pe vârful unui munte din apropierea fortului se găsea o curte cu clădirile unei vechi misiuni și aici descoperi o casuță care era liberă în timpul verii. Era o clădire joasă de formă pătrată și avea șase încăperi, câte trei pe fiecare parte a tindei care ducea de la un capăt la altul al clădirii, și pe amândouă părțile casei era câte o terasă. Locuința aceasta era un adevărat paradis, după cele trei odăițe ce le avuseseră în strada plină de lume și de larmă. Se mută și-si petrecură vara în această casă. Uneori seara era foarte enervată de vânătoarea ce trebuia s-o organizeze împotriva păianjenilor, ca nu cumva să se urce pe paturile copiilor și să-i înțepe, căci înțepăturile acestora erau veninoase și copiii s-ar fi putut îmbolnăvi. Tot așa în culturile de orez din apropierea muntelui se prăseau țânțarii și muștele din zăcătorile în care se aduna murdăria omenească, întrebuițată ca îngrășămintă pentru semănături. Dar cel puțin de aici puteau vedea văile rodnice și colinele acoperite cu trestii de bambus, iar apa înfricoșătoare a fluviului era la depărtare de cel puțin un kilometru și lucea ca o panglică inofensivă, lată și gălbuie, în fundul zării. În zorii zilelor, văile erau înecate de neguri argintii, în mijlocul cărora apăreau comanacele verzi ale munților. Peisajul era încântător, mai ales că îi aducea aminte lui Carie de ceea ce a lăsat acasă, cu deosebirea că negurile de aici erau calde și grele, pe când cele din munții statului Virginia erau răcoroase și înviorătoare, întocmai ca promoroaca în zorii zilei.

Dar amănuntul cel mai plăcut era o pajiște din apropiere și o grădiniță unde copiii puteau zburda în voie. Carie semăna flori și în fiecare zi se scula de dimineață ca să sape și să plivească pământul, în nădejdea că vor înflori înainte de plecarea lor. Aceasta era cea dintâi grădină adevărată ce o avea în această țară.

Dar vara se sfârși și Andrew se întoarse acasă, aducându-le știrea că îi așteaptă o casă ceva mai sus pe Marele Canal, într-un oraș cu numele Tsingkiangpu, unde fusese centrul lui de activitate din ultimele luni. Din orașul acesta a plecat pe o rază foarte întinsă în interiorul țării, călare, cu cariola sau pe jos, predicând și învățând cuvântul evanghelic prin sate, cătune și orașe. A reușit să cunoască de ajuns acest oraș, pentru a lua hotărârea să se instaleze aici, așa că a închiriat și a reparat o casă chinezească unde să poată locui.

Cu părere de rău, căci se obișnuise cu casa de pe vârful muntelui și florile grădinii care abia îmbobociseră, Carie trebui să-și facă geamantanele, își împachetă mobila și împreună cu copiii și Wang

Amah se imbarcară pe un sampan, ca după zece zile de drum tihnit și escale pe apa adormită a Marelui Canal, să ajungă în vechiul oraș chinezesc unde ei erau singurii oameni albi. Casa descoperită de Andrew era neobișnuit de mare și se găsea în fundul unei curți. Despre casa aceasta se spunea că este cercetată de fantoma unei femei care fusese maltratată de soțul ei, actualul proprietar al casei, și că, în timp de noapte, se arăta prin odăi în chip de nevăstuică, așa că nimeni nu îndrăznea să le locuiască. Prin urmare, proprietarul fusese foarte mulțumit să poată închiria casa, chiar unui străin.

Dar indiferent de motivele închirierii, Carie era foarte mulțumită de felul în care arăta casa, așa că se așternu pe lucru, pentru a-și întemeia încă o dată căminul: spoi pereții în alb – aproape știa pe dinafară formula, cum va trebui să procedeze de fiecare dată – iar la ferestrele mari făcu perdele ușoare, pe dușumele așternu rogojini noi și curate, în curte semănă flori de fân, crizanteme, răsurii și tufe de trandafiri roșii, roz și galbeni pe care-i cumpără de la vânzătorii ambulanți. După ce instalează cum se cuvine prețiosul ei armoniu și puse la locul ei masa pe care și-o cumpărase la Shanghai, paturile și câteva scaune de trestie, și după ce-și instalează bucătăria, înțelese că are din nou un cămin. În apropierea curții se desfășura circulația orașului în lungul străzii principale care trecea de la răsărit spre apus, și din mijlocul vuietului stins de larmă se auzeau strigătele vânzătorilor ambulanți, chiotele culacilor⁷ care trăgeau la ricșe, făcându-și loc printre oameni, și scârțâitul cărucioarelor. Dar dincoace de zid și de pragul porții era locșorul acesta curat în care stăpânea liniștea, și americana își clădise din nou un colț al țării ei, unde să-și crească copiii și unde de multe ori aducea chinezoaice care se minunau și oftau văzând cât este de frumos.

Andrew înființase mai multe capele în oraș, iar în împrejurimi însăilase un fel de plasă pentru locurile de rugăciune unde se ducea plin de entuziasm față de misiunea sa, ca să predice. La această epocă stăpânea limba destul de bine și partea cea mai mare a timpului și-o petrecea scriind cărți pentru adepții săi.

Carie la această epocă nu-l mai urma în misiunea lui, căci nu putea să-și abandoneze casa și copiii, dar de multe ori se ducea la câte o capelă din oraș unde cânta la armoniu și, cu glasul limpede și armonios, conducea corul credincioșilor. După ce Andrew termina

⁷ Culac – ricșar, hamal care trage ricșa. [n.e.e.].

cu predica, ea se ocupa de femeile care veneau să vadă ce este această doctrină a străinilor. Majoritatea acestor femei erau ființe triste și dezamăgite, sătule de viață și abătute din pricina câte unei nenorociri. Toate erau dezgustate de pretențiile preoților propriei lor religii. Unele dintre ele nu erau în stare să înțeleagă noua doctrină, și probabil nici cuvintele întrebuițate de Carie nu aveau darul să le convingă despre puterea adevărului pe care o conțineau.

Dar efectul pe care-l făceau înțelegerea și simpatia ei spontană, după ce le asculta povestea nenorocirilor prin care au trecut, era mult mai mare decât al cuvintelor. Femeile se obișnuiseră să-i spună *Americana de la Operele de Caritate*, și la ea acasă veneau o mulțime de femei pe care nu le văzuse niciodată înainte, dar care auziseră despre ea, și după ce-și spuneau păsul, adăugau întotdeauna cu încredere:

— Mi s-a spus că dumneata poți face întotdeauna câte ceva... că găsești un mijloc pentru a ajuta pe cei năpăstuiți.

Marea mângâiere pe care o reprezenta ea pentru toți, era capacitatea de a se opri și a asculta durerile lor. Îmi aduc aminte de ea că am văzut-o de nenumărate ori stând în apropierea ferestrei, cu trăsăturile obrazului mobil destinse, în semn de înțelegere, ascultând gravă glasul îndurerat care-și depăna povestea nenorocirilor. Copiii țipau și se jucau mulțumiți în grădină, iar ea se întorcea din când în când spre ei și le zâmbea, dar continua să asculte, cu privirile tulburate de melancolie. Majoritatea acestor femei erau ființe care n-avuseseră parte niciodată să întâlnească pe cineva să le asculte cu îngăduință ponoasele și durerile, așa că repetau de mai multe ori la rând aceeași poveste, numai pentru plăcerea ce o simțeau, știind că au întâlnit pe cineva care este dispus să le asculte. Am auzit o femeie care-i spunea:

— Spune-mi ce trebuie să fac și așa voi face. Spune-mi ce trebuie să cred și te voi asculta. În viața mea de până acum n-am mai întâlnit pe nimeni care să asculte vorbele mele și nici să se înduioșeze de lacrimile pe care le-am vărsat. Prin urmare, voi crede în ceea ce crezi dumneata, deoarece trebuie să fie adevărată credința care te-a făcut să fii în felul acesta... atât de bună, chiar față de mine.

Iarna aceasta a fost cea mai fericită din viața ei. Căsuța chinezească era plăcută și avea o sobă pe care i-o făcuse tinichigiul chinez, iar la ferestre erau ghivece de flori. Carie avea un dar

special la îngrijirea florilor care dădeau boboci cu ușurință, iar odăile, care cu puțină mobilă ce o aveau ar fi părut pustii, erau totuși primitoare și pline, datorită plantelor ce le împodobeau.

Se făcuse primăvară și era pe sfârșite. Ce bine ar fi fost să nu mai fie veri, își zicea Carie. Dar în vara ce urmă după aceea fu o secetă cum nu se mai pomenise. Ploile de primăvară întârziară și agricultorii care așteptau apele mari ale zăpezilor din miazănoapte, ca să-și inunde semănăturile de orez, își văzură răsadurile sfrijindu-se din cauza arșiței. Dricul verii fu un adevărat pojar, așa că nu mai putea fi vorba de seceriș, iar oamenii începură în mare grabă să semene alte păioase, ca să nu fie condamnați să moară de foame.

Datorită simțului ei de intuiție, Carie băgă de seamă numaidecât că oamenii în mijlocul cărora trăiește, se luptă cu griji peste puterile lor și această nemulțumire se manifesta între locuitorii din oraș. Oamenii veneau din ce în tot mai puțini la capela lui Andrew. Cei care la început apăreau în grupuri, începuseră să se rărească din ce în ce mai mult, așa că într-o duminică nu mai veni nimeni. Ziua următoare Wang Amah, care fusese după cumpărături, se întoarse acasă și îi spuse lui Carie:

— Va fi mai bine ca de aici înainte să nu mai ieși pe stradă!

Iar când stăruia să-i spună ce s-a întâmplat, adăugă mai mult în silă:

— Oamenii spun că zeii sunt furioși, din pricină că în oraș s-au statornicit oameni străini. Până acum n-a fost niciodată o astfel de secetă, și anul acesta s-a întâmplat pentru prima dată, să vină străini care să se așeze în oraș. Din pricina aceasta, spun oamenii, zeii s-au înfuriat.

Până și Andrew care nu ținea socoteală de nimic ce era în afară de opera lui, constată că de fiecare dată când încercă să predice la răscrucile drumurilor, sau să distribuie broșuri cu conținut religios, oamenii se uitau întunecați la el. O dată sau de două ori i se întâmplase ca un om din apropierea lui să întindă mâna după o broșură și s-o rupă în bucăți, de față cu el. Gestul părea semnificativ pentru oamenii din această țară unde cuvântul scris este prin el însuși considerat ca ceva sfânt. Dar Andrew era o fire pe care împotrivirea îl făcea să se încăpățâneze și mai mult, așa că în ziua când el își dădu seama că îi va fi imposibil să continue propovăduirea Evangheliei în oraș, plecă într-un turneu în interiorul țării și lipsi mai multe săptămâni, lăsând pe Carie singură, cu copii și Wang Amah.

În după amiaza unei zile călduroase de august, ea tocmai se așezase la fereastră și începuse să coasă. Atmosfera era grea și deprimantă, așa că toate zvonurile ce se auzeau de pe stradă, păreau exagerate. Auzi un murmur de glasuri sub fereastră, așa că se strădui să înțeleagă ce vorbesc și rămase înspăimântată. Doi oameni unelteau ceva:

— Astă seară la miezul nopții, spuneau ei, la miezul nopții vom sparge porțile și-i vom ucide pe toți, iar trupurile lor le vom așterne la picioarele zeităților, ca să ne dea ploaia pe care o așteptăm.

Se ridică repede în picioare și se duse să caute pe Wang Amah.

— Ieși în oraș și vezi ce se aude pe stradă, îi porunci ea. Încearcă și află ce se pune la cale în noaptea aceasta, și-i repetă în șoaptă cuvintele auzite de la cei doi oameni.

Fără să zică nimic, Wang Amah își îmbracă hainele cele mai proaste ce le avea și plecă. Puțin după aceea se întoarse speriată. Închise cu grijă toate ușile casei, apoi se apropie de Carie și-i suflă la ureche:

— O, stăpână, gemu ea, vor veni astă seară să te ucidă - pe dumneata și copiii dumitale. Toți albi vor fi uciși.

— Crezi cu adevărat, că vor veni să ne ucidă? Întrebă Carie și se uită la ea.

— Cum să nu cred, răspunse ea deznădăjduită și-și șterse ochii cu colțul șortului. Toți oamenii aceștia față de care dumneata ai fost atât de bună, murmură ea, toți până la unul... nimeni nu va îndrăzni să te ajute. Dacă ar îndrăzni să te apere, îi vor ucide și pe ei.

Carie rămase nemișcată și nu zise nimic, iar chinezoaica o privi în luminile ochilor.

— Dar mai sunt eu, declară ea categoric.

Carie se apropie de ea și-i strânse mâinile bătucite de muncă.

— Mie nu mi-e frică, declară ea cu glasul liniștit. Mă voi duce să mă închin Dumnezeului meu.

Intră apoi în odaia ei și după ce închise ușa, căzu în genunchi în fața patului. Câteva clipe se simți amețită din pricina bătăilor inimii. Ziua aceasta va însemna oare cu adevărat sfârșitul vieții ei - a vieții copiilor ei care trăiseră atât de puțin? Își înalță sufletul spre înălțimile nemăsurate ale cerului, unde i se spusese că sălășluiește Dumnezeu și începu să se roage:

— Mântuiește-ne pre noi, dacă așa va fi voia Ta. După o lungă pauză începu din nou: Dacă mi-a sosit ceasul morții, dă-mi puterea

ca să-mi văd copiii murind înaintea mea.

Rămase multă vreme îngenunchiată, gândindu-se la ce are acum de făcut. Stătu vreme îndelungată, fără să mai zică nimic și așteptând. Nu primi niciun răspuns, cum nici până acum nu primise, dar într-un târziu se ridică în picioare, liniștită de curajul ce-l simțea într-însa și îndemnată de hotărârea binefăcătoare ce i se trezise în suflet.

— Nu mă voi lăsa ucisă de niște oameni superstițioși și ignoranți și nu voi admite să-mi asasineze copiii, își zise ea, simțindu-se oarecum impresionată de propria ei liniște. În orice caz, se va încrede în Dumnezeu, chiar dacă nu-i va răspunde la rugăciunea de adineauri, și nu se va speria de ceea ce au de gând să facă oamenii aceștia.

În seara aceea își culcă copiii mai devreme și se așează liniștită la fereastră, cu o cusătură în mână. Tot timpul zilei simțise efectul binefăcător al revoltei într-însa. „Nu mă simt dispusă să mor”, își zise ea categoric și simți cum încetul cu încetul în sufletul ei începe să se limpezească un plan de acțiune.

Se strânse mai aproape de fereastră și încercă să asculte mai cu atenție. Murmurul orașului tremura surd prin aerul greu și plin de praf. Ascultă îndelung, ca să prindă o schimbare a ritmului. Către miezul nopții simți această schimbare. Murmurul devenea mai deslușit și părea că se apropie de zidurile ce împrejmuiau casa. Ceasul era aproape. Se ridică în picioare și chemă în șoaptă pe Wang Amah care sta tăcută în mijlocul întinericului curții:

— Te rog, Wang Amah, pregătește ceaiul.

Coborî apoi la parter și așează ceștile și farfuriile pe masa ovală, și aduse farfuriile cu prăjituri. Când totul fu gata pregătit ca de ospăț, mătură odaia, șterse praful și așează scaunele ca pentru invitați. Apoi coborî în curte și apropiindu-se de poartă, o deschise larg.

În fața porții era o avangardă formată din câțiva oameni al căror obraz nu se vedea în fundul întinericului fierbinte al nopții. Oamenii se feriră din calea ei, dar ea păru că nu i-a văzut și nici nu se simți înspăimântată. Lăsă poarta deschisă și se întoarse în casă unde ridică feștila de la lampă, așa că lumina năpădi în curte. De aici se urcă la etaj, trezi copiii și după ce-i îmbracă, coborî cu ei la parter. Copiii nu spuneau nimic, dar păreau mirați de ciudățenia gesturilor ei, ea însă le vorbi pe un ton cât se poate de firesc, le cântă un mic cântec și-i așează pe rogojina de pe dușumele, alături de jucăriile lor

obișnuite în zilele de duminică, și numai decît după aceea începură să se joace mulțumiți, așa că ea putu să-și vadă din nou de cusătură. Wang Amah adusesese ceainicele și acum se oprise în picioare, aproape de copii, cu brațele încrucișate pe piept și fără să mai miște.

Murmurul dimprejurul casei se întetise și acum devenise o larmă uriașă de glasuri. Când glasurile se auziră mai limpezi și se mai apropiară, Carie se ridică liniștită și apropiindu-se de ușă, strigă:

— Vă rog, n-ați vrea să intrați?

Oamenii erau acum în curte și auzindu-i glasul, mulțimea se vălătuci spre ușă: o adunare de oameni întunecați și cu obrajii cărunți, în mână cu măciuci și cuțite, din specia cea mai de jos a lucrătorilor. Glasul ei se ridică din nou, limpede și amabil, datorită voinței:

— Poftim înăuntru, prieteni și vecini! Am pregătit ceaiul.

Auzind vorbele ei, oamenii se opriră, neștiind ce să facă. Cîteva dintre ei ieșiră în frunte. Carie începu să toarne ceaiul și umplând o ceașcă o apucă între palmele mâinilor, așa cum cere politețea chinezească, și se apropie de ei. O oferă unui bărbat înalt, cu înfățișare de om prostovan și pe jumătate despuat care părea să fie conducătorul. Omul rămase cu gura căscată, uitându-se la ceașcă, dar la urmă întinse mâinile după ea, neștiind ce să facă. Carie se strădui să zâmbească cu toată drăgălășenia spre obrajii care luceau în lumina ce năpădea pe ușa deschisă.

— Nu vreți să intrați și să vă serviți după pofta inimii? adăugă ea. Așezați-vă pe scaune. Îmi pare rău că nu am prea multe scaune în casă, dar așa cum este, sunteți bineveniți într-însa.

Pe urmă se întoarse la masă și așteptă să vadă ce vor face. Copiii încetaseră să se mai joace și Edwin se repezi spre ea. Dar Carie încercă să-i liniștească, spunându-le:

— Nu vă speriați, dragii mei. Sunt numai niște oameni care au venit să vadă cum arătăm noi... oameni caraghioși care ar vrea să știe cum arată americanii, deoarece până acum n-au avut ocazie să vadă americani.

Oamenii se revărsară unul după altul în odaie, și se uitau împrejurul lor cu gura căscată, neștiind ce să înceapă. Cineva se auzi spunând în șoaptă: „Mi se pare ciudat că nu e speriată deloc.” Dar Carie îl auzi ce spune și-i răspunse imediat:

— De ce să mă sperii în fața vecinilor mei? întrebă ea pe un ton de prefăcută mirare.

Ceilalți începură să examineze mobilierul, perdelele de la ferestre și armoniul. Unul întinse un deget spre claviatură și Carie îi arătă cum trebuie să procedeze, ca să emită tonul. Apoi se așeză pe un scaun și începu să cânte în limba chineză și acompaniindu-se: „Pe Tine Doamne, Te laudăm...”

În odaie se făcu tăcere ca de mormânt, până când termină. La urmă oamenii se uitară unul la altul întrebători. Unul murmură:

— În casa aceasta nu este nimic, afară de femeie și de copiii aceștia.

— Eu plec acasă, declară altul și ieși pe ușă.

Ceilalți rămaseră nemișcați și cu obraji mereu întunecați, iar conducătorul lor se opri și se uită la copii, întinse mâna spre Arthur, dar băiatul care fusese obișnuit toată viața să vadă împrejurul său obraji oacheși, zâmbi și strânse arătătorul uscat al chinezului. Omul începu să râdă mulțumit și strigă:

— Iată un băiat căruia îi place să se joace!

Oamenii se îngrămădiră apoi împrejurul copiilor, se uitară la ei și începură să discute cu multă volubilitate, iar unii luară jucăriile, ca să le vadă și să le încerce. Carie îi urmărea cu sufletul torturat de spaimă, nu cumva vreunul din copii să se sperie și să înceapă să țipe, ceea ce ar fi putut schimba dispoziția oamenilor. Wang Amah cu chipul întunecat și sever sta de pază în apropierea ușii. Într-un târziu, cel care condusesse oamenii, se ridică în picioare și strigă spre ceilalți:

— Aici nu mai avem ce face. Eu mă întorc acasă.

Acesta fu semnalul de plecare. Unul câte unul începură să iasă din casă, uitându-se înapoi, traversară curtea și ajunseră în stradă. Carie se așeză pe un scaun și simți că e gata să cadă grămadă, dar ridică în poală copilul cel mai mic și începu să-l legene domol. Oamenii care se opriseră în pragul porții, se întoarseră în loc și se uitară pentru ultima dată la ea.

După ce plecară toți, Wang Amah se apropie de ea și luându-i copilul din poală îl strânse cu putere la piept:

— Dacă ar fi îndrăznit vreunul să-i facă vreun rău, pe monstrul acela l-aș fi ucis imediat, declară ea în șoaptă și când se uită la ea, Carie văzu mânerul cuțitului de bucătărie pe care și-l ascunsese în sân. Dar se mulțumi să râdă, puțin cam stânjenită și ridicând pe Edith în brațe, luă pe Edwin de mână și începu să urce spre etaj. Îi spălă din nou cu apă rece și-i așeză în pat.

Apoi coborî în curte și închise poarta dinspre strada care acum

părea adormită în liniștea dinainte de revărsatul zorilor. În fața intrării casei se opri. Din partea de miazăzi-răsărit se pornise un vânt care părea că prevestește furtuna. Ascultă cu atenție, apoi cu totul pe neașteptate se porni o bătaie de vânt care își făcu loc prin ferestrele casei și întinse perdelele, agitându-le în sens orizontal. Vântul era puternic și aducea răcoarea din largul mării.

Se urcă la etaj și după ce se întinse în pat, rămase nemișcată, ca să asculte. Oare vântul acesta va aduce ploaia? Vreme de un ceas stătu trează, apoi ațipi și puțin după aceea se trezi din nou. Pe acoperișul de sub streășina colțurilor se auzea apa plescăind pe lespezile curții. Rămase ca vrăjită de mulțumirea acestei senzații și-și simți trupul destinzându-se în mijlocul atmosferei răcorite și umede. Noaptea... îngrozitoarea noapte se terminase.

Coborî din pat și se apropie de fereastră. Pe deasupra caselor mijeau zorile unei zile cenușii, dar nu se vedea țipenie de om. Sleit de zăpușeala zilelor ce trecuseră, orașul dormea și în lungul străzilor țârlăiau picăturile perdelelor de ploaie. Scăpaseră!... Nu cumva în cele din urmă cerul îi trimesese totuși un semn?

Se apropia sfârșitul verii și Carie se simțea fericită și ușurată. Dar ca și când pentru ea fericirea nu putea fi niciodată de durată prea lungă, într-o zi de la începutul lui septembrie, Arthur se îmbolnăvi pe neașteptate de friguri. În ajun băiatul căzuse destul de rău în șanțul așternut cu cărămizi din curte și câteva ceasuri după aceea fusese abătut, iar Carie îl urmărise cu toată atenția. Dar pe înserate copilul părea tot atât de bine dispus ca și înainte de accident.

Dimineața următoare însă copilul era din nou abătut și către amiază obrazul îi ardea ca para, din pricina temperaturii. Îi dădu medicamentele rudimentare ce le avea la îndemână, și-i făcu o baie rece, iar Wang Amah îi făcea fără încetare vânt, ca să se răcorească. Temperatura însă creștea, cu toate străduințele lor, și pe înserate copilul își pierdu cunoștința. Toată după amiaza gemuse din pricina durerilor, dar era prea mic pentru a putea spune unde-l doare, deși Carie îi examinase trupul de câteva ori la rând, fără să reușească să descopere ceva. Când își pierdu cunoștința și rămase cu buzele livide și nemișcat, Carie se plecă asupra lui, chinuită de deznădejde. Wang Amah îi pipăi piciorușele:

— Copilul trage să moară, zise ea cu glasul stins.

În oraș nu era niciun doctor de rasă albă, dar totuși ea nu putea lăsa copilul fără să-i dea niciun fel de ajutor. Se întoarse ca ieșită

din minți spre Wang Amah și strigă:

— Du-te... du-te repede... și adu-mi cel mai bun doctor chinez din oraș – spune-i să vină imediat – spune-i că moare un fiu.

Wang Amah plecă imediat și nu peste mult se întoarse însoțită de un moșuleț uscățiv, îmbrăcat într-un halat negru soios și pe nas cu niște ochelari uriași încadrați în aramă. Intră în odaie tăcut și indiferent, apoi se apropie de pat, fără să se uite nici la dreapta nici la stânga. Scoase din mâneca halatului o mână nespălată cu unghiile lungi întocmai ca niște gheare și apucă între arătător și degetul mare mânuța înfierbântată a copilului. Rămase astfel vreme îndelungată și cu ochii închiși. Apoi se ridică și scoțând din sân o bucată de hârtie păturită și din brâu bucățica de tuș și penelul, scrise repede câteva hieroglife pe care le întinse servitoarei.

— Du-te cu hârtia asta la farmacie, porunci el. Adu medicamentele și fierbe-le în apă clocotită, pe urmă vei da copilului să bea câte un sfert din această băutură, tot la două ceasuri.

Wang Amah plecă imediat cu hârtia și aduse o mână de buruieni și un inel de aramă ruginit, mare și vechi, apoi începu să facă pregătirile pentru a fierbe băutura, dar Carie începu să strige:

— Amah, Amah! Strigățul ei era țipăt de deznădejde și Wang Amah se repezi numaidecât în camera bolnavului: Copilul meu... copilul meu...

Carie îl ridicase în brațe. Copilul se cutremura de convulsii. Wang Amah scoase un geamăt de deznădejde și întorcându-se repede, luă de pe pat tunică întrebuințată adineauri și ieșind din odaie, apucă din fugă o lampă aprinsă. Peste câteva clipe o auzi strigând în susul străzii:

— Copilule, întoarce-te acasă... întoarce-te acasă...

Strigatul se repetă de mai multe ori, din ce în ce tot mai stins, pe măsură ce se depărta.

Era un strigăt pe care ea îl auzise de mai multe ori și tot de atâtea ori se simțise înfiorată de tristețea lui. Tot așa, de nenumărate ori întâlnise femeii plângând, într-o mână cu lampa aprinsă și în cealaltă cu hăinuța copilului, și Carie își simțise sufletul îndurerat, deoarece știa că undeva un băiețuș trage să moară și că mama lui plecase de acasă ca să-i întoarcă sufletul plecat la drum. De astă dată, sufletul care plecase era sufletul propriului ei copil. Îi strânse trupul fără vlagă la piept și când îl strânse, trupul păru că se înfioară apoi rămase nemișcat.

Ziua următoare trimise un curier, ca să dea de știre lui Andrew, căci pe vremea aceea nu exista altă comunicație poștală. Wang Amah cumpără un mic sicriu pe care îl căptuși cu o bucată de mătase ce o avea, apoi spălară trupul micului american blond și-l așezară, dar după bocetele lor, ar fi fost greu să spui care dintre ele este mama copilului. Căldura era încă destul de mare, așa că trimiseră după oameni care trebuiau să pecetluiască sicriul. După ce totul se termină, Carie se așează pe scaun și așteaptă întoarcerea soțului ei care sosi seara următoare, ostenit și sfârșit de puteri din cauza drumului acestuia făcut în cea mai mare grabă. De astă dată Carie ieși în calea lui, fără să plângă, dar torturată peste măsură.

— Eu va trebui să plec, îi spuse ea. Trebuie să întâlnesc o femeie albă... pe cineva de aceeași rasă cu mine. Să-l ducem și să-l îngropăm la Shanghai, alături de celălalt. Nu sunt în stare să mă gândesc, că băiatul meu va fi înmormântat singur... aici în orașul acesta păgânesc.

Andrew își dădu seama de deznădejdea ce tremura în glasul ei și consimți. Chiar în dimineața zilei următoare luară un sampan și se îndreptară spre litoral, ceea ce însemna un drum de paisprezece zile pe josul canalului și pe fluviu.

Dar nu le spuse nimeni că la Shanghai bântuie holera. Nu existau nici ziare și nici oficii poștale care să ducă știrile cu repeziciune. Ajunseră în casa tristă a misiunii, trecând în lungul străzilor umbrite de aripa morții. În prima zi, Carie numără peste cinzeci de sicrie care trecură pe sub ferestrele casei. Rămase îngrozită și se grăbiră, ca imediat după înmormântare să plece cât mai repede din oraș.

Dar în zorii zilei când trebuiau să plece, Carie fu apucată de o vomă violentă și de dizenterie, iar peste un ceas constatară aceleași simptome la Edith, care acum avea patru ani. Andrew încercă să aducă un doctor, dar nu găsi pe niciunul, deoarece era tocmai ziua curselor de toamnă și toți erau plecați la hipodromul din marginea orașului. Trecură două ceasuri și în timpul acesta Carie se zbuciuma în agonie. Când sosi doctorul, încercă numaidecât s-o readucă în simțiri și dădu instrucțiuni lui Andrew și Wang Amah să procedeze și ei la fel cu Edith.

Carie își pierduse cunoștința, dar organismul ei sănătos reacționează și de astă dată și putu să se trezească. În aceeași seară, pe la orele zece, era destul de bine ca să poată îngâna în șoaptă: „Edith... Edith.”

Andrew, care niciodată nu fusese în stare să-i ascundă ceva,

îngână:

— Încearcă și crede...

— Nu cumva a murit? gemu biata Carie îndurerată.

— Ba da, răspunse Andrew fără să mai tăgăduiască.

Ziua următoare mai cumpărare un mic sicriu și Andrew trebui să-l urmeze singur până la cimitir; mormântul cel proaspăt în care era îngropată Maude, fu redeschis și îngropare într-însul și al treilea copil. Carie zăcea în pat, chinuită și fără să plângă, încercând să se umilească în fața înfricoșătoarei puteri care îi lua în felul acesta ceea ce avea:

— Voi avea încredere – după această nenorocire voi deveni mai bună – voi crede.

Dar în fundul inimii ei, în inima aceea cu porniri sălbatice care nu voia să se lase strivită, plângea cu lacrimi de sânge și striga îndurerată: „Să cred, dar în ce să cred?

După lunga și chinuitoarea convalescență luară din nou un sampan care să-i ducă în orașul din interior. Casa i se părea acum mare și pustie, numai cu Edwin care din nou rămăsese singurul ei copil și împlinise nouă ani. Îi venea foarte greu să se ocupe de el și să-l distreze, ca să se poată simți mulțumit. Carie ar fi vrut să facă dintr-însul un tânăr voinic și viguros, dar în mijlocul acestei atmosfere enervante și limitate, ea era singura care putea să-i fie de vreun ajutor, ori ea se simțea sufletește prea trudită pentru a-l ajuta. Acum când nu-l mai avea decât pe el, veghea asupra lui cu o grijă și o duioșie pasionată, despre care știa că nu pot să-i facă niciun bine.

În timpul acesta inima îi sângera zi și noapte din cauza copiilor pe care-i pierduse. Andrew putea să se întoarcă la opera lui, trebuia să se întoarcă, și ea rămânea singură. Wang Amah rămase prietena ei și singura ce-o avea, dar acum avea nevoie de ceva mai mult decât simplitatea ce i-o putea oferi această chinezoaică.

Se întoarse din nou la ocupațiile ei obișnuite, încercând să vindece pe cei în suferință, când îi putea vindeca, și se ducea la capelă, dar când ar fi trebuit să vorbească despre Dumnezeu își simțea inima deșartă și încremenită. Ce știa ea despre Dumnezeu, afară de vorbele lipsite de rost pe care le învățase de la alții? Buzele ei nu pronunțau, nu erau în stare să pronunțe nicio făgăduință, numai mâinile supuse continuau să lucreze.

Chiar atunci când începea să cânte vechile imnuri, nu era în stare să cânte până la capăt, fără să plângă. În cele din urmă,

trupul ei se frânse din cauza eforturilor pe care le făcea, nu numai pentru a-și domoli durerea, ci și datorită zbuciumului sufletesc, în căutarea lui Dumnezeu. Se ruga fără încetare să-și pună nădejdea în Dumnezeu, deoarece nu avea pe altcineva cui i-ar fi putut cere ajutor, și credința într-o bunătate divină era o necesitate esențială pentru temperamentul ei pozitiv. Totuși, rugăciunile acestea păreau că se întorc din nou la ea, întocmai ca ecoul strigătului în pustiu.

Văzând-o în starea aceasta, într-una din zile Wang Amah se duse la Andrew care tocmai venise acasă, și-i spuse că va muri și stăpâna ei, dacă nu va face ceva, ca s-o smulgă din această stare de prostație, și cât mai curând posibil. Andrew se uită la soția sa și constată că de fapt pare abătută, palidă și slăbită, iar privirile rătăcite ale ochilor ei îl speriară.

— Carie, începu el sfios n-ai vrea... nu ți-ar face plăcere, să ne întoarcem pentru un timp acasă?

Se uită la el fără să zică nimic, dar ochii căprui i se umplură imediat de lacrimi. Acasă... în țara ei... Acesta era singurul mijloc ce o mai putea salva.

Petrecuseră vreme de zece ani în străinătate și în conformitate cu statutele misiunii din care făcea parte, Andrew avea dreptul la un concediu de un an încheiat. La o lună după aceea, erau din nou pe bordul unui sampan care-i ducea spre litoral.

Dar după ce ajunseră la Shanghai, Carie se simți cuprinsă de o teamă neînțeleasă. Acum nu mai dorea să se întoarcă acasă. Știindu-se cu sufletul rănit și însângerat, presimțea că nu va fi în stare să suporte simpatia oamenilor de acasă, ale căror cuvinte vor contribui cel mult să-i adâncească durerea. Speriat de această bruscă schimbare de atitudine, Andrew se adresă unui medic și acesta îi ordonă „o schimbare totală de decor... ceva ce n-a văzut până acum niciodată”. Acest ceva era Mediterana și Europa.

Vreme de trei luni cutreieră continentul și în timpul acesta Carie părea de o indiferență cum nu fusese până acum niciodată. Se opriră în Italia și de aici plecară în Elveția. Petrecură o lună la Lucerna, orașul fermecat unde mâncau în fiecare dimineață miere de culoarea aurului și admirară cel mai albastru dintre lacuri de sub munții cu piscurile sclipitoare și albe. Acesta fu cel mai indicat remediu. Frumusețea reușea să vindece pe Carie, mai mult decât orice altceva, și vederea frumoaselor depărtări înghețate, a oamenilor curați și buni, a bisericuțelor cu turnurile ascuțite și a

catedralelor sumbre îi vindecaseră sufletul. O presimțire tulbure parcă ar fi vrut să-i spună, că viața își are părțile ei bune, ori dacă e bună, atunci și Dumnezeu trebuie să existe, și cândva probabil târziu, va trebui totuși să-i împace durerea cu această noțiune a existenței Lui, dar deocamdată se simțea prea slăbită, pentru a continua această frământare. La început se revoltase, a doua oară rămăsese deznădăduită, dar când îi fusese luată și mica și frumoasa Edith care avea patru ani, rămăsese cu sufletul zdrobit și nu mai avusese puterea nici să protesteze. Tristețea vieții ce se desfășura împrejurul ei și resemnarea oamenilor între care trăia, toate acestea contribuiseră la adâncirea convingerii zădărniceii zbuciumului universal. Avea nevoie să vadă regiuni populate de oameni calmi și prosperi, ale căror dureri nu se desfășoară în văzul tuturor.

La urmă de tot plecară spre miazănoapte și se opriră în Olanda, unde se grăbiră să dea de urma fabricii de mobile pe care odinioară o avusese Mynheer Stulting la Utrecht. Aceasta mai exista și acum, dar era modernizată și reprezenta o importantă întreprindere. Pentru Carie fu o plăcere neașteptată să arate lui Edwin casa și să viziteze împreună orașul, ca apoi să constate cum se trezește într-însul mândria pentru acești vrednici și cumsecade străbuni ai lui. Aici ea însăși se desprindea din izolarea în mijlocul căreia trăise vreme de zece ani și începea să prindă rădăcini printre înaintașii ei.

Două săptămâni petrecute în Anglia, pe la sfârșitul verii, îi umplură sufletul de senzația frumosului și i se păru că a redevenit din nou ea însăși trupește și că chiar moralicește se simte ceva mai bine. Reușise ca cel puțin în parte să-și uite durerea și chiar dacă nu era încă în stare să se gândească la viitor, putea totuși să se gândească emoționată și mulțumită la patria ei și la casa părintească.

Era oare posibil ca în timpul celor zece ani ce trecuseră, frumusețea calmă a șesurilor ei natale să rămână neschimbată în felul acesta? Era din nou așezată în fața ferestrei din camera unde trăise pe vremea când era fată. Nu se sătura niciodată să stea liniștită și să admire calmul peisajelor de altădată. Muzica însemna pentru ea mult mai puțin decât vederea munților ce se urcau în zări, cu coastele acoperite de pădurile răsărite din pământul rodnic și calm, sau vederea uliței umbrite de ulmii uriași și de frasinii; plăcerea de a vizita biserica albă unde fratele lui Andrew făcea și astăzi slujbă de pastor, doar că predicile lui erau ceva mai tulburi și

soția pastorului părea mai rotunjoară. Dar încolo nimic nu se schimbase, decât că cei zece ani de viață trecută, își lăsaseră urmele pe obrajii celor pe care-i cunoscuse înainte de plecare.

Acasă găsi pe toți cei care-i cunoștea și-i iubea; tatăl ei era acum alb ca omătul și mult mai autoritar decât înainte de asta, iar față de Andrew se purta tot atât de rigid; Cornelius se căsătorise cu o fată frumoasă și oacheșă, mult mai tânără decât el, dar care-l stăpânea în toate privințele. Toate surorile ei erau măritate, afară de cea mai în vârstă și de cea mai tânără, cât despre Luther... nu era în stare să înțeleagă, cum băiatul acesta cu porniri de aventurier reușise să devină un negustor bogat și priceput care avea acum o soție și doi copii!

Îi găsi pe toți, veseli că o puteau vedea, înduioșați și mulțumiți că o pot primi din nou în casa părintească, și cu toate acestea, cât de adâncă era prăpastia ce despărțea viața ei de viața lor! Sentimentul acestei deosebiri dintre ei, era mereu prezent în sufletul lui Carie, ca și amintirea altor obraji și a altor țări. Stătu de vorbă cu fiecare membru al familiei și reluă plăcutele concerte muzicale din serile de altădată; își vizită surorile în casele lor și se informă în toate amănuntele despre viața pe care o duc, despre bucătărie, despre spălatul rufelor, despre gospodărie și despre lungile plimbări, în largul câmpurilor răcorite de suflul toamnei, pe urma celor doi cai bătrâni – dar tot timpul i se părea că o parte din viața ei nu este aici și în cele din urmă înțelesese cât de mult se deosebesc una de alta concepțiile lor despre viață și felul în care trăiesc, la adăpost și în siguranță, în mijlocul acestei țări noi, bogate și rodnice. Cunoștea acum atât de bine cealaltă țară, țara aceea veche, foarte veche, populată de prea mulți oameni care suferă, îmbâcsită de viața prea abundentă – o viață care se naște repede și moare prea curând, o viață sumbră și pasionată.

Încetul cu încetul, Carie începu să-și dea seama că, oricât de adânci ar fi rădăcinile ce o leagă de țara aceasta, de America, datorită faptului că s-a născut pe pământul ei, totuși ea se simțea legată și de China, prin însuși faptul că o cunoaște se simțea legată de amintirea ființelor asemănătoare cu Wang Amah, de cele trei trupuri mici care dormeau în pământul acela străvechi, ca să-și amestece apoi țărâna lor palidă cu huma lui neagră. Țara aceea nu mai era străină pentru ea, și astăzi era în stare să suporte gândul că într-o zi se va întoarce, deoarece acolo era îngropat ceva din sufletul și din trupul ei.

Dar vreme de câteva luni nu se pomeni nicio vorbă despre întoarcerea în China. Strălucirea toamnei trecu – mai fuseseră oare și alte toamne atât de strălucite ca acesta? Oare ulmii avuseseră aceleași frunze de flacără în cei zece ani care trecuseră? Veni iarna și de Crăciun, toți copiii și fetele și toți copiii lor și ai fetelor se adunară în casa cea mare și albă. În mijlocul lor Edwin nu-și mai putea stăpâni mulțumirea. Era prea emoționat pentru a putea vorbi în mod limpede, așa că se mulțumi să ia parte la jocurile ce nu mai conteneau în timpul sărbătorilor și bucurându-se de o libertate cum nici n-ar fi visat că poate să existe în realitate, în casă, în pădure, în largul câmpului, în mijlocul zăpezii, la patinaj și la săniuță.

— Mamă, ador America! striga el neîncetat.

Dar strigătul acesta al lui era de ajuns, pentru a umple sufletul ei de spaimă. Întoarcerea în China nu însemna că-l va determina să renunțe la țara aceasta frumoasă, la patrimoniul înaintașilor săi? Cu toate acestea, legătura dureroasă și mută, dintre ea și cealaltă țară, era prezentă... Dar nu, va încerca să amâne pentru mai târziu hotărârea ce trebuia luată.

După Crăciun plecară să viziteze casa părintească a lui Andrew, o impunătoare casă de fermier din apropiere de Greenbrier River. Aici găsi niște oameni care erau altfel decât familia ei. În casă hrana se găsea din belșug și se mai și risipea, așa că risipa aceasta jigni simțul ei de economie pe care-l moștenise de la strămoșii ei olandezi, dar constată că în casă lipsa de bani se simte în mod constant, deși recolta și fructele se risipeau fără folos. Tatăl lui Andrew era un bărbat înalt și slab, cu obrazul oacheș, cu ochii adânci și plini de focul credinței, o fire aspră de om mistic. Glasul lui era profund, ca și când ar fi pornit din adâncul unui mormânt.

Dar în același timp mama lui Andrew era o bătrână vioaie și sarcastică însă cu o limbă destul de ascuțită. Hotărâse de bună voie, ca la vârsta de șaizeci de ani, să se retragă din viața activă, așa că după aceea – deși pe deplin sănătoasă – își petrecea viața în fotoliu sau în pat, și urmărirea viața în desfășurarea ei, de la înălțimea acestor două pedestale. Principala preocupare a vieții ei, era să-și cicălească fără încetare bărbatul, care nu dispunea de aceeași îndemânare a replicii ca soția sa, așa că-i răspundea zburând, până când o determina să tacă.

În fiecare seară bătrânul ațâța un foc mare de bușteni în vatra uriașă de piatră și se întindea cât era de lung pe blana de pe dușumele, ca să se uite la jocul flăcărilor. Nimeni nu știa la ce se

gândește, dar pe vremea aceea, când toată lumea se temea de curenții reci, era primejdios ca seara să te întinzi în felul acesta în fața focului. Soția lui nu scăpa niciodată ocazia să strige cât o lua gura:

— Ai să-ți găsești moartea, întinzându-te în felul acesta pe dușumele.

Dar dacă vedea că nu-i dă atenție, ceea ce însemna că vorbele ei nu sunt prea blânde pentru el, adăuga:

— Te porți ca un copil fără minte.

Nu se simțea mulțumită, până când nu-l cicălea de ajuns și-l vedea că întoarce spre ea sprâncenele albe și întunecate, ca să răcnească:

— Mai taci, femeie!

Imediat după aceea devenea iarăși mulțumită și toată seara nu mai deschidea gura, decât cel mult ca să murmure cu dispreț, de fiecare dată când privirile i se opreau asupra lui.

Din această căsătorie severă și fără mulțumiri se născuseră șapte băieți și două fete, iar băieții - afară de unul singur - își aleseseră toți cariera preotească. Lui Carie această casă i se păru ceva neobișnuit, căci nu avea nimic din grația delicată și amabilitățile vieții care contribuiseră la farmecul casei în care crescuse ea. Dar datorită acestei vizite, pe care încearcă să o scurteze cât mai mult, reuși să înțeleagă pe Andrew mai bine, austeritatea lui, sfiala, extazul stăpânit într-un fel atât de neobișnuit și forța mistică a principiilor de care se conducea în viață.

Spre sfârșitul toamnei își dădu seama că este din nou însărcinată și se gândi că va fi preferabil să întârzie în casa părintească, până în ziua când această viață nouă va prinde putere. Se instalează deci în camera ei ca să-și petreacă frumoasa primăvară din țara ei, refuzând să se gândească la ceea ce a fost până acum și la ce va urma de aici înainte, împărtășindu-se împreună cu micul Edwin de plăcerile însămânțării și ale fructelor de primăvară, gustând plăcerile de vis al culesului merelor din pomi în luna iunie, sau căpșuni și cireșe umede de rouă, reci și acoperite de bura de argint a dimineților.

Se lăsă cu totul în voia acestei vieți simple și desăvârșite, mulțumită că nu mai trebuie să se gândească la nimic, până în ziua când va naște copilul. Până și obligațiile acestui fel de viață, îi făceau plăcere: spălatul rufelor sub copacii din fundul curții, unde

albiile erau așezate la umbră și cazanele pe pirostriile de fier deasupra focurilor, iar apa era scoasă din fântâna adâncă și rece din apropiere; călcatul rufelor albe ca zăpada se făcea în cămara răcoroasă care sta cu ușa deschisă spre grădină și de afară se auzea zumzetul albinelor împrejurul celor care lucrau; baterea putineiilor când granulele aurii se adunau pe suprafața lăptoasă și gălbuie, ca apoi să se împreuneze și să se condenseze în bucăți pe care le presa în formele cu vechea lor marcă, un mănunchi de frunze de căpșuni.

Edwin apărea în toate părțile și-și cerea partea sa de activitate, dar se oprea din clipă în clipă în timpul lucrului, ca să o rupă la fugă împreună cu verișorii săi și să alerge desculț prin grădină și prin luncă. Carie se simțea foarte mulțumită, văzând că de pe obrazul lui se șterge paloarea adusă din Orient, și că se dezvoltă și devine un băiat voinic, cu ochii limpezi, mai vioi și mai zgomotos decât și-ar fi închipuit vreodată că ar putea să fie.

Cea mai mare plăcere i-o făceau diminețile de duminică și dejunul în sufrageria mare și răcoroasă, servit atât de târziu, încât până și Hermanus apărea la masă. În toată casa care fusese curățită și scuturată din ajun, plana o atmosferă de liniște și respect. Venea apoi plecarea la biserică, în mers domolit, fiecare îmbrăcat în hainele de sărbătoare, în frunte cu bătrânul ei părinte care înainta în lungul străzii umbrite a orașului; din toate părțile erau întâmpinați de saluturile respectuoase ale vecinilor, de dangățul clopotului din turnul bisericii – care pentru Carie era cea mai plăcută muzică – după care urma frumusețea calmă din bisericuța plină de pace. Fără îndoială aici Dumnezeu era prezent și aproape vizibil pentru cei care credeau într-însul.

În felul acesta, împresurată de pace și frumusețea patriei sale, Carie reușise să se vindece. Puțin după aceea, fără niciun fel de prevestire și fără viziuni prealabile, în sufletul ei se trezi amintirea vechilor ei preocupări. Aici era atâta frumusețe, puritate și atâtea virtuți; dincolo atâtea mâini întinse, secătuite, atâtea trupuri frânte care toate reprezentau un impresionant și irezistibil apel la caritatea sufletului ei.

Astfel, fără vreo prevestire și fără semnul pe care Dumnezeu nici până acum nu i-l făcuse, ci numai datorită apelului îndelung și tăcut al celor nenorociți, care în conformitate cu convingerile ei erau foarte departe de mântuire, înțelese că va trebui să se întoarcă la ei.

Fetița ei se născu în timpul unei zile senine de vară, și după ce totul se termină, Carie se mișcă încet în pat, pentru a vedea munții ce se ridica dincolo de câmpia așternută în apropierea ei, și simți cum i se revarsă în suflet o parte din plăcerea de a trăi. Viața nouă, această minusculă viață întinsă alături de ea – ce nume mai potrivit ar putea să dea fetei sale, afară de acesta: Confort⁸? Îi dădu deci numele acesta.

Mai întârziară patru luni, până când fetița deveni destul de robustă pentru a suporta drumul, și în timpul acesta era înconjurată de toate atențiile celor din casă. Verișoarele cele mai mici îi spălau în fiecare zi rufe și se simțeau mândre să i le aducă proaspăt călcate și mirosind a lumină de soare și aer curat. Toate erau mulțumite, văzând-o că este frumoasă și blondă, căci de obicei toți ceilalți membri ai familiei aveau ochii negri și părul castaniu, așa că mica fetiță Confort deveni un fel de nădejde și pentru mama ei.

Împreună cu fetița aceasta, își zicea ea, va putea să-și părăsească patria din nou; împreună cu această mică americană pe care o născuse în propria ei casă părintească, va fi în stare să se întoarcă în cealaltă țară. Dar deși uneori se simțea cuprinsă de spaimă, când se gândea cât de repede veniseră și plecaseră celelalte mici vieți ale copiilor ei, știa totuși că va trebui să plece, fie chiar numai din considerație pentru Andrew care era nerăbdător să se întoarcă la ocupațiile lui.

Da, era obligată să plece. Cum de fusese nevoie de moartea celorlalți trei copii ai ei, pentru a o determina să se plece în fața voinței lui Dumnezeu, în fața voinței Lui nemărturisite! Acum era îmblânzită și se va supune acestei voințe. Nu va mai cere lui Dumnezeu niciun fel de semne. Acum se va mulțumi să aibă încredere și să se supună; va asculta chemarea, chiar dacă nu va asculta pe Dumnezeu care nu-i spunea nimic, va asculta chemarea celor din țara aceea depărtată, chemarea celor mai puțin fericiți și mai puțin norocoși decât ea, a celor oprimați de viață. Probabil chiar Dumnezeu îi vorbea în forma aceasta. Dar fie că El îi vorbea, fie că nu, ea va asculta totuși chemarea și „va pleca în lumea largă”.

Plecă din nou și făcu drumul pe uscat și pe mare. Își simțea inima înghețată la gândul că va trebui să înfrunte Oceanul și se simți copleșită de îngrozitoarele amintiri, când răul de mare îi secă

⁸ Confort (eng.) – mângâiere, alinare, consolare, odihnă, bucurie, împăcare. [n.e.e.].

izvorul laptelui și o determină să-și hrănească fetița cu lapte condensat. Dar fetița refuză biberonul, căci deși era mică, avea totuși o voință puternică și era încăpățânată, și una dintre amintirile cele mai hazlii ale lui Carie din această călătorie, era spectacolul dat de Andrew care ridicase copila în mâinile lui stângace și încerca s-o hrănească cu lingurița dintr-o ceașcă. În drumul pe care-l făcură prin Pacific fetița fu hrănită datorită eforturilor lui Andrew și a unei femei de serviciu care din fericire era o femeie cumsecade și se simțea impresionată de ciozvârta aceasta de copil încăpățânat și întotdeauna cu zâmbetul pe buze.

Dar cu toate acestea, fetița prosperă și debarcară la Shanghai cu ea veselă și viguroasă, fără să pară că ar fi suferit ceva de pe urma drumului de aproape cinsprezece mii de kilometri pe care-l făcuse, înainte de a fi împlinit șase luni. Era exact copilul de care Carie avea nevoie, o fetiță veselă, dolofană, caraghioasă și plină de tot felul de pretenții mărunte. Wang Amah fusese înștiințată despre sosirea lor și venise să-i întâmpine la debarcader; obrazul ei radios cu buza inferioară lăbărțată, fu cel dintâi obraz pe care-l văzu Carie în momentul când coborî de pe vapor. Bătrâna aceasta oacheșă se repezi la Edwin și luându-l în brațe, îl strânse la piept chiar mai mult decât ar fi fost el dispus să suporte. Primi apoi în brațe fetița dolofană și blondă și în minte i se trezi amintirea celor doi copii morți, așa că o strânse la piept râzând și cu ochii plini de lacrimi de bucurie. Când Carie vru să i-o ia din brațe ca să urce cu ea în ricșă și să plece spre hotel, chinezoaica refuză să i-o dea. Cât despre Confort, ea acceptă această nouă dragoste ca pe un omagiu ce i se cuvenea și se uită la obrazul oacheș al lui Wang Amah și la trăsăturile ei neobișnuite, dar nu protestă.

Nu întârziară în oraș mai mult de o zi, deoarece sfârșitul toamnei se apropia și zilele se răcoriseră, iar Andrew era nerăbdător să-și înceapă turneele prin regiunea de miazănoapte. Dar în timpul acestei zile Carie reuși să găsească un ceas liber, pentru a se duce până la micul cimitir unde erau îngropați cei trei copii ai ei și plantă tufa cu trandafir alb pe care o adusese din grădina lor de acasă. În dimineața zilei când părăsise casa părintească, dezgropase rădăcina de trandafir și o învelise bine cu pământ și cu mușchi, apoi o înfășurase într-o pânză de sac și tot drumul peste ocean o udase în fiecare zi.

— Acești trei micuți n-au avut parte să-și vadă niciodată patria lor America, spunea lui Edwin care venise să-i ajute. S-au născut și

au murit într-o țară străină, așa că mă voi simți mai fericită, știind că peste ei se întinde un colț de frumusețe pe care am adus-o din America și chiar din propria noastră grădină.

La capul mormântului era un palmier înalt și la umbra acestuia, trandafirul adus din America crescuse și prosperă.

Plecară apoi din nou, la început cu vaporul în lungul fluviului Yangtze și după aceea cu un sampan care apucă pe Marele Canal spre vechea lor reședință din orașul Tsingkiangpu.

Casa și grădina lor mai păstra încă dureroasele amintiri din trecut – prezența îngrozitorului canal în care Arthur se rănisese atât de grav – pe care ea nu-l putea suferi, așa că porunci să-l astupe și pe deasupra lui răsădi un strat de flori. Dar acum nu voia să se gândească la ce s-a întâmplat altădată. În casă era fetița aceasta veselă și neastâmpărată care avea nevoie de prezența ei; avea pe Edwin de care trebuia să îngrijească; aștepta de asemenea să sosească o nouă familie din America și familia aceasta se va instala în apropierea lor. Noii sosiți aveau un băiat, așa că Edwin se va bucura de prezența unui camarad cu care să se joace, iar ea va avea ocazie să-și facă o prietenă din femeia drăguță și bună care venise din America. Dar afară de aceștia mai erau cei care o determinaseră să se întoarcă, datorită apelului lor mut, oamenii aceștia oacheși și copleșiți de nevoi care trăiau în largul Chinei. Prima dată venise din dragoste față de Dumnezeu, acum venise de dragul acestor oameni.

De aici înainte voi putea începe să povestesc chiar eu o parte din întâmplările ce vor urma, deoarece la această epocă reușisem să cunosc destul de bine pe femeia americană. Primele mele amintiri despre ea datează de pe vremea când locuia în Tsingkiangpu. Sunt amintiri fugare și tulburi, abia ceva mai mult decât niște imagini care se luminează ușor, dar de a căror realitate m-aș îndoi și eu, dacă nu mi-ar fi rămas atât de bine fixate în amintire.

Îmi aduc aminte de o dimineață de primăvară când stăteam în curtea ei cu trandafiri înșirați în lungul zidului de cărămidă cenușie, împrejmuți de o șuviță îngustă de pajiște verde. Mă țin strâns de mâna lui Edwin și trec în lungul vechii alei acoperite cu lespezi. În fața noastră este poarta cea mare, întotdeauna închisă ca să nu intre lumea care trece pe stradă. Poarta este ridicată cam la două palme deasupra pământului și pe sub ea se văd trecând neîncetat șiruri neîntrerupte de picioare – picioare desculțe, picioare încălțate

în sandale de paie și în papuci de catifea. Acestea reprezintă pentru mine lumea necunoscută de afară. Mă opresc și cu multă băgare de seamă, căci sunt cam grasă, mă aplec până la pământ și mă uit pe sub poartă. Dar oricât m-aș uita, nu sunt în stare să văd altceva, decât haine care se învâluie împrejurul picioarelor, până la genunchi sau până la glezne, și picioarele goale și cafenii pe care mușchii sunt întinși ca frânghiile, așa că nu înțeleg nimic și mă ridic din nou, scuturându-mă de praf.

Exact în clipa aceasta apare ea, cea împrejurul căreia se concentrează lumea noastră interioară. Este îmbrăcată într-o rochie albă plisată care ajunge până la pământ și în cap poartă o pălărie veche de paie cu gardini largi, legată cu o panglică roșie, de sub care i se vede părul castaniu. În mână, niște foarfeci mari de grădinărie cu care începe să taie trandafiri, până când adună un braț plin.

În mână întinsă ține un trandafir alb, încărcat de rouă și se uită la el de la distanță; trandafirul mi se părea tot atât de mare cât o farfurie. La urmă am văzut-o că-l duce la nas să-l miroasă, iar eu văzând extazul întipărit pe obrazul ei, am rugat-o să-mi acorde și mie acest privilegiu. Mi-a întins numaidecât trandafirul și mi-am îngropat obrazul într-însul cu toată îndrăzneala. Trandafirul era mai mare și mai umed decât îmi închipuiam eu, așa că mi-am ridicat obrazul de pe el, strănutând și cu respirația întretăiată, cu obrazul umed și cu aceeași senzație, ca și când cineva m-ar fi cufundat într-o dulbină cu apă rece.

Mi se pare că într-o vară aproape n-am văzut-o nici cel puțin o singură dată. Sta zi și noapte întinsă în pat, cu trupul chinuit și slăbit și se uita la noi cu niște ochi enormi. În fiecare zi Wang Amah mă ducea dimineața și seara în odaia ei ca s-o văd. Înainte de a mă duce la ea, îmbrăcam întotdeauna o rochiță albă curată și părul blond îmi era așezat cunună pe creștetul capului; Wang Amah îl înfășura împrejurul degetului ei tuciuriu, purtându-și limba de la un colț la altul al gurii, în timpul cât mă pieptăna. Când vedeam că limba i se trage în gură, înțelegeam că s-a terminat și puteam să mă mișc. În realitate, în timpul acestei veri, prezența lui Wang Amah mi-a rămas în amintire ca o persoană mult mai importantă în casă, decât toți ceilalți. Ea mă îmbăiază, îmi dă mâncare, îmi cântă cele mai ciudate melodii chinezești, încearcă să-mi bage în cap tot felul de versuri chinezești, mă ceartă și invocă mărturia cerului, pentru nesupunerea mea și de două ori pe zi mă pregătește pentru

ritualul întrevederii din cealaltă cameră, unde este femeia albă.

Târziu după aceea, când Carie începu să-mi spună ce se întâmplase în această epocă, am înțeles că ea a căzut din nou victimă aceluși bacil intestinal care-i provocase dizenteria și că vreme de trei luni a fost obligată să stea în pat – tocmai în timpul zilelor călduroase ale verii. Spunea că a fost obligată să lase copiii în grija lui Wang Amah, căci deși Edwin era acum băiat mare, totuși Confort abia împlinise doi ani. Se temea în fiecare clipă, nu cumva să i se întâmple ceva, dar de două ori pe zi Wang Amah i-o aducea în camera de suferință, îmbrăcată în rochiță curată și răcoroasă, cu părul proaspăt pieptănat și buclat, cu obrazul luminat de veselie și întotdeauna bine dispusă.

Pe vremea aceea nu exista niciun doctor, afară de o englezoaică față de care ea se purtase extrem de amabil și la care ținea foarte mult. Femeia aceasta făcuse și ea medicina și auzind despre ea că este bolnavă, și-a părăsit propriile ei ocupații și slujba ce o avea, luându-și vacanță ca să poată sta lângă Carie și s-o îngrijească tot timpul cât a durat vara. Altfel cu siguranță ea ar fi murit, deoarece era din nou însărcinată.

După ce trecură căldurile din luna septembrie, într-o dimineață răcorită de boarea vântului, Carie născu un băiat, cu părul negru, cu ochi albaștri și trupul durduliu pe care-l botează Clyde și se miră ea însăși, cum de a fost în stare ca un trup atât de stors de vlagă ca al ei, să dea naștere unui copil sănătos și voinic ca acesta. Odată cu răcoarea toamnei trupul ei viguros reacționează încă o dată și vindecarea veni repede.

În general, pentru Carie, anii aceștia au fost fericiți. Își relua treptat activitatea în mijlocul populației chinezești, redeschise mica ei clinică pentru femei și copii, precum și școala unde învăța pe oamenii aceștia să citească, și încerca să fie într-un fel sau altul de folos tuturor celor care veneau la ea și-i cereau ajutorul. Dar cu toate acestea nu-și neglija nici copiii. Clinica și-o instalase în loja portarului, iar lecțiile și le ținea într-o sală de la fereastra căreia putea urmări copiii care se jucau în grădină.

Ocupațiile acestea și le îndeplinea în timpul după amiezii. Dimineața trebuia să vadă de Edwin care era băiat mare și precoce pentru vârsta lui, și fără să se fi gândit dinainte, constată că a sosit ziua când Confort începu să-i ceară s-o învețe și pe ea să citească. Astfel cei trei copii ai ei creșteau repede, voinici și inteligenți. Erau

copii pe care muzica și culorile îi încântau. Carie trebuia să inventeze o mulțime de amănunte și să înlocuiască ea însăși, datorită resurselor ei inepuizabile, o mulțime de lucruri care reprezentau patrimoniul culturii americane în mediul în care trăiau. Atenția i se concentra mai ales asupra lui Edwin care era acum un băiat înalt și-și termina întotdeauna cel dintâi lecțiile și însărcinările ce le avea. N-ar fi vrut nici să-i lase prea mult răgaz, ca să-și piardă vremea rătăcind pe străzi. Familia americanilor de care legase atâtea nădejdi, nu întârzie decât puțină vreme în oraș, așa că din nou rămase singură, pentru a ține tovărășie lui Edwin. Singura ei grijă de fiecare zi era teama că nu va reuși să-și mențină copiii la înălțimea felului de viață și de gândire al patriei lor. Se temea că, împotriva străduințelor ei, calma resemnare a Orientului ar putea să se strecoare în sufletul lor și să-i moleșască, luându-le puterea de împotrivire.

Singura discuție mai violentă pe care a avut-o cu Wang Amah, a pornit tocmai din motivul acesta. Văzând că lui Edwin nu-i place să facă exerciții fizice, îi dădu însărcinarea să se ocupe de lemnele ce trebuiau aduse în casă, pentru aprinderea focurilor și pentru încălzit; afară de asta trebuia să-și facă singur ordine în cameră și să scuture. Wang Amah însă considera drept un sacrilegiu un astfel de procedeu: cine a mai auzit ca fiul cel mai mare din casă să fie obligat să îndeplinească însărcinările acestea, demne de o slugă! Așa ceva i se părea de necrezut. În timpul cât familia sta la masă, bătrâna chinezoaică se furișa în camera lui Edwin, și când apărea el, totul strălucea de curățenie și lucrurile erau așezate la locul lor. Nu pomeni nimănui nimic, până când într-o zi Carie dădu peste ea, îndeplinindu-și această sarcină vinovată, pe care și-o asumase din dragoste pentru fiul ei.

Carie era femeie iute de fire și întrebuița cuvintele fără alegere, când era supărată, iar la această epocă ea cunoștea dialectul chinezesc destul de bine. Dar afară de asta, când era vorba despre copiii ei, nu admitea niciun amestec străin, mai ales când această ingerință privea educația și loialitatea lor. Spuse lui Wang Amah exact ceea ce avea de spus și fără nicio cruțare, dar bătrâna chinezoaică îi răspunse cu blândețe:

— La noi este o faptă rușinoasă, să oblige pe fiul cel mai mare din casă să lucreze. Obligația aceasta este foarte la locul ei, numai atunci când este vorba de fete, nu de fii.

— Tocmai, țipă Carie înfuriată, și în felul acesta bărbații devin

trândavi și niște monștri, ca bărbatul de care am reușit să te scap.

Răspunsul era exact ce putea fi mai dureros pentru Wang Amah, așa că bătrâna chinezoaică ieși din odaie, umilită și speriată. Ceva mai târziu Carie se simți chinuită de părerii de rău, ca întotdeauna după câte o violență, și încercă să-i explice, că băieții trebuie obișnuiți cu lucrul, pentru a putea face față în viață la ceva, și că în America băieții și fetele beneficiază de aceeași instrucțiune și că sunt considerați egali. Dar cuvintele acestea reprezentau un principiu social, mai presus de înțelegerea bătrânei Wang Amah, care totuși se feri să mai protesteze.

La această epocă toată atenția lui Carie era concentrată asupra formării caracterului fiului ei mai mare. Într-o țară unde mediul părea anume destinat să-l facă să devină un exaltat și să-și formeze o idee greșită despre sine însuși, era greu să-l obișnuiești să fie politicos față de maică-sa și față de soră-sa, dar mai ales față de doamnele chineze care veneau la ei în vizită. Edwin era fire trufașă, dar afară de asta slugile se purtau față de el cu un respect exagerat și le auzea vorbind mereu despre locul ce i se cuvine în calitate de fiu mai mare, și Carie nu reușea decât cu mare greutate să țină piept acestor influențe. Andrew lipsea mereu de acasă, iar în timpul scurtelor perioade, când se întorcea ca să se odihnească, se simțea prea obosit, pentru a se mai putea ocupa de felul de viață al fiului său.

Am păstrat ca amintire din această epocă a vieții ei, un mic ziar pe care, la propunerea mamei sale, Edwin îl scria în fiecare săptămână și în care este o remarcabilă ilustrație, făcută în tuș, a unui sampan chinezesc. Sampanul este cu pânzele desfăcute în vânt și face impresia unui desen plin de viață și făcut cu pricepere. Ideea de a ține ziarul a venit de la Carie, dar băiatul, care era din fire înzestrat să scrie și să deseneze, o primise cu entuziasm. Își aduna informațiile din toate părțile, trimitea anunțuri în cele mai depărtate regiuni, pe unde erau răspândite stațiunile misionarilor, și în porturile de pe litoral, așa că reuși să găsească o mulțime de abonați dintre care unii fără îndoială se simțeau foarte mulțumiți că-l pot ajuta în fiecare luni cu câțiva gologani. Astfel aduna bani de buzunar, pe care cred că deși Carie îl supraveghea de aproape, îi cheltuia în cea mai mare parte pe tăitei pregătiți după obiceiul chinezesc, pe bomboane cu anis și plăcinte prăjite în untură, pe care le cumpăra de la vânzătorii ambulanți ce-i întâlnea pe stradă.

Dar deși Edwin era o grijă statornică pentru ea, nu este mai puțin

adevărat că era și singura ei bucurie. Carie însăși, după cum am aflat de la el, avea un loc extrem de important în viața lui Edwin. Despre ea a păstrat amintirea unei tovarășe vesele și mulțumite, interesante și întotdeauna gata să-i propună câte ceva ce ar trebui îndeplinit. Ochii ei cu punctișoare aurii erau gata întotdeauna să se lumineze și exclama numaidecât:

— Uite ce zic eu să facem acum!

Și de fiecare dată îi propunea ceva încântător. Îl învăța muzica vocală și vioara, și într-însa găsea întotdeauna un critic plin de îngăduință, deși sever, față de încercările lui de a scrie un roman sau o poezie epică. E adevărat ca ea nu-l încuraja niciodată să scrie romane, deși pe ascuns nimic nu-i putea face mai mare plăcere, decât lectura unui roman și avea un fond sufletesc plin de milă pentru durerile altora, iar faptele oamenilor o interesau mai mult decât orice. Totuși în tinerețea ei religia o învățase că romanele sunt lucruri rele, tot așa ca și dansul și jocul de cărți care sunt fapte de care trebuie să se ferească. Era caracteristic pentru temperamentul ei, să râdă încântată și din toată inima, când citea romanul *Pickwick Papers*, ca apoi să se simtă vinovată, din cauză că i-a plăcut. Tocmai de aceea încercă un fel de compromis, eliminând din biblioteca ei toate romanele, afară de scrierile clasice, astfel că cel puțin din acest punct de vedere gustul copiilor ei se formă chiar de la început pe temeiul lucrărilor bune.

La vârsta de șapte ani Edwin citea pe Dickens, Thackeray și Scott, cum făcură mai târziu și ceilalți copii; astfel fiind obișnuiți cu această excelentă hrană sufletească, lucrările autorilor mediocri pe care se întâmpla să le citească, li se păreau palide și insipide.

Deși avusese șapte copii, Andrew nu reuși totuși să se obișnuiască cu felul în care un copil trebuie ținut în brațe, nici cu felul în care trebuie îmbrăcat. El se născuse profet și om sfânt care stă departe de viața de toate zilele a muritorilor. Până atunci, când se găsea în mijlocul familiei sale, părea că trăiește în altă lume. Niciunul dintre copiii săi nu se întâmpla să vină la el, ca să le înșire pantofi sau să-i spună c-au pierdut un nasture de pe haine. Am auzit de multe ori pe Carie râzând și spunându-mi:

— Uneori, când eram bolnavă și trebuia să ajute lui Wang Amah, ca să aibă grijă de copii, îmi venea să mă prăpădesc de râs, văzând că le-a îmbrăcat rochițele cu partea din spate încheiată în față. Erau atât de caraghioși când intra cu ei la mine în odaie... căci înainte de a te uita la obrazul lor, nu știai dacă vin sau pleacă.

În realitate Andrew semăna cu Sf. Pavel, și multă lume îl compara cu acest apostol; un bărbat credincios din fire, întreprinzător și din multe puncte de vedere plin de curaj, devotat misiunii lui așa cum o concepea, și incapabil să vadă ce se petrece în apropierea sa. Pentru copiii săi a fost întotdeauna un fel de ființă tulbure care trăiește în afară de lumea lor. În momentele când se întâmpla să se gândească la existența lor, era foarte sever cu ei și dorea din tot sufletul să facă din ei oameni virtuoși, dar datorită cine știe cărei lipse de înțelegere, nu reușea niciodată să le prezinte virtutea într-o lumină mai favorabilă care să le facă plăcere. Față de bunătatea calmă și rece a tatălui lor, copiii preferau impetuositatea mamei lor, violențele ei spontane și brusca revenire, preferau s-o vadă că se repede la ei și-i strânge în brațe, glumele ei nevinovate și veselia ei.

Totuși pentru a fi dreaptă față de Carie, trebuie să recunosc că ea nu s-a îndoit nicio clipă de importanța misiunii lui Andrew. Oricât s-ar fi revoltat uneori împotriva grelelor încercări ce i le impunea această misiune, cred totuși că-și închipuia despre misticismul soțului că este mai presus de înțelegerea ei și că toți suntem obligați să-l urmărim chiar de la oarecare distanță. Cam la această epocă, după cât îmi aduc aminte, a început să ne obsedeze ceea ce numeam noi „*Noul Testament al tatălui nostru*”. Andrew avea un simț critic foarte pronunțat în domeniul criticii literare și l-am auzit de multe ori plângându-se de faptul că în limba chineză nu există decât o singură traducere a Bibliei. Încetul cu încetul, în timpul anilor ce trecuseră, în mintea lui își făcuse loc gândul de a traduce Noul Testament în limba chineză, de-a dreptul din grecește. Era un desăvârșit cunoscător al limbii grecești și în clipele sale de meditație intimă, citea întotdeauna Evangheliile în grecește sau în limba ebraică. Parcă mai văd și astăzi exemplarul ponosit și cu foile aurite ale Noului Testament în grecește, pe care-l purta întotdeauna în buzunarul vestei, indiferent cu ce haine era îmbrăcat. După ce a murit și l-am așezat, ca să-și doarmă somnul de veci, știam cu toții că nu se va putea odihni, fără să aibă lângă el această carte, așa că i-am pus-o în sicriu.

Începuse să lucreze seara la traducerea acestei cărți, sau în scurtele zile ale vacanței ce și-o acorda în timpul verii, și pe măsură ce treceau anii, maldărul de pagini ale manuscrisului, cu caracterele prelungi și ascuțite ale caligrafiei chinezești, creștea pe biroul său. Unul dintre vizitatorii obișnuiți ai casei noastre deveni

bătrânul savant chinez care venea gârbov și ostenit, pentru a discuta împreună cu Andrew întorsături de fraze și probleme de stil chinezesc.

Veni și ziua când lucrarea fu terminată și trebuia tipărită, dar în casă nu se găseau bani pentru a o putea tipări, decât cel mult ceea ce puteam economisi din salariul nostru care era destul de modest. Carie și Andrew discutară împreună această problemă, dar ea nu se gândea decât la copiii lor, iar el nu se putea gândi la altceva decât la opera lui.

Carie spunea:

— Crede-mă Andrew, nu se poate să facem economii din îmbrăcămintea copiilor și nici să-i îmbrăcăm mai prost decât sunt îmbrăcați acum... Le întorc, le peticesc și le fac hainele cu mâna mea, de la cei mai mari până la cei mai mici, dar nu se poate să le reduc și hrana.

— Eu le știu toate acestea, ofta el deznădăduit, gândindu-se cum ar putea să-și vadă cartea tipărită.

Dar uitându-se la el, Carie înțelese cât de mult ține el la acest vis al vieții sale, așa că adăugă:

— Vom încerca tot ce se va putea face. Reține din salariul tău în fiecare lună câte cinci dolari și pune-i de-o parte, iar cu ceea ce ne mai rămâne, va trebui să trăim. Unde-mi va fi posibil, voi încerca și eu să economisesc cel puțin câțiva gologani.

Andrew se simțea din nou mulțumit, deși puțin după aceea, copiii începură să se gândească la Noul Testament al tatălui lor ca la un puț fără fund, în care dispăreau jucăriile ce și le doreau sau rochița cea nouă pe care una dintre fete o visa sau numeroasele cărți pe care ar fi vrut să le citească. Astfel copiii se obișnuiseră s-o întrebe uneori înspăimântați:

— Spune, mamă, după ce tatăl nostru își va termina Noul Testament, vom putea să ne cumpărăm și noi ceva, ce ne va face plăcere?

Copiii nu erau în stare să uite obrazul ei întunecat, când îi puneau astfel de întrebări. Carie părea nemulțumită, dar nu din pricina lor, și le răspundea categoric:

— Da, fiecare dintre voi va putea atunci să-și cumpere ceea ce-i dorește inima.

Dar n-am avut parte să vedem această dorință îndeplinită, deoarece ea muri înainte ca Andrew să-și fi terminat definitiv opera. Tipărea ediție după ediție, revăzând și corectând textul de

fiecare dată, pentru a obține o versiune cât mai desăvârșită și din cauza Noului Testament, Carie fu obligată să-și petreacă toată viața în sărăcie din ce în ce mai grea. Cheltuielile de necesitate îi luau și ultima posibilitate de a transforma sărăcia într-o calamitate suportabilă. Totuși nu lăsă niciodată ca lipsurile duse de copii, să degenereze în nemulțumiri. Luase o hotărâre și începuse să-și modeleze felul de viață în conformitate cu acesta, astfel că-i obișnuia să respecte visul lui Andrew, deși uneori ea însăși se revolta împotriva lui, aproape fățiș.

Totuși ar fi fost imposibil ca copiii să nu vadă marea deosebire dintre părinții lor. Confort, deși era atât de mică, se întreba mereu care este motivul că tatăl ei când vine dimineața la masă, are pe fruntea înaltă și palidă trei linii roșii și adânci. Semnele acestea dispăreau încet în timpul dimineții, dar prima dimineață când se așezase la masă, și plecase fruntea, ca să murmure obișnuita rugăciune, liniile acestea erau foarte roșii și severe. Într-o zi își luă inima în dinți și întrebă:

— Mamă ce sunt liniile acelea roșii pe fruntea tatălui nostru?

— Sunt semnele lăsate de degetele mâinii, cum își pleacă fruntea în palme, în timpul rugăciunii, răspunse Carie cu severitate. Tatăl vostru se roagă în fiecare dimineață vreme de un ceas, după ce se trezește.

O astfel de evlavie trezea respectul copiilor care încercau zadarnic să descopere aceleași urme și pe fruntea mamei lor, și unul dintre ei întrebă:

— Mamă, tu de ce nu te rogi?

Carie răspunse, dar tonul probabil era răstit:

— Dacă m-aș ruga și eu, cine v-ar mai îmbrăca, cine ar pregăti de mâncare, cine ar face ordine în casă; și cine s-ar ocupa de lecțiile voastre? Eu cred că atunci când unii se roagă, ceilalți sunt obligați să lucreze.

Andrew se trezi destul de repede din obișnuita lui visare, pentru a putea auzi cuvintele ei, așa că interveni:

— Carie, dacă tu ai întrebuința mai mult timp pentru rugăciuni, probabil și treburile casei ar merge mai ușor.

La aceste vorbe ale lui Carie, îi răspunse destul de nemulțumită:

— Eu nu prea am răgaz și Dumnezeu trebuie să înțeleagă că o mamă cu copii mici este obligată să-și scurteze cât mai mult timpul petrecut în rugăciune.

În realitate Carie era incapabilă să stea vreme îndelungată,

meditând și cufundată în rugăciuni. Uneori în timpul lucrului se ruga repede și în adâncul sufletului, dar presimțea, chiar împotriva voinței, că glasul ei se ridică și se coboară, fără să-i lase certitudinea c-a fost ascultat. Dar pe le mijlocul vieții sale, care tocmai la această epocă era atât de plină de preocupări, renunțase de bună voie la străduințele de a găsi pe Dumnezeu. Nu era indiferentă și nici nu putea deveni niciodată, dar n-avea decât o singură certitudine: că va trebui să ajute pe toți cei care vin la ea și care au nevoie de ajutorul ei – pe copiii ei, pe vecini, slugile din casă și trecători. Își rezumă credința în următoarele cuvinte: „Crede și te supune!” Dacă Dumnezeu exista cu adevărat, atunci trebuia să se încreadă într-însul, prin urmare va proceda ca și când ar fi existat și-și va îndeplini toate obligațiile practice, menite să dea credinței o semnificație socială. Cred că în nicio perioadă a vieții ei n-a fost mai tipic americană, decât în timpul contrastului dintre îndoielile ei spirituale și nesiguranța ascunsă a convingerilor ei teoretice, și reacția spontană a temperamentului ei generos.

Singura dată când Edwin păru că se apropie mai mult de tatăl său, se întâmplă într-un moment când părea neobișnuit de agitat, așa că mama lui neștiind ce să mai facă cu el, ceru lui Andrew ca din când în când să ia băiatul cu el în turneele pe care le face. Plecară împreună la bordul unui sampan și făcură mulți kilometri în interiorul țării. Astfel această tovărășie forțată, ceasurile petrecute împreună la masă și în serile lungi când își dădea seama că ei sunt singurii albi în largul acestei regiuni, contribuiri ca Edwin să înțeleagă pentru prima oară ce urmărește tatăl său, și pentru prima dată străduința lui în vederea mântuirii sufletului semenilor săi, i se păru – deși destul de tulbure – o misiune înălțătoare.

Această dublă influență, a tatălui său, cu extazul față de sufletele oamenilor, și a mamei sale cu interesul ei entuziast și pătimaș față de bunăstarea semenilor lor, era menită să-l depărteze pentru totdeauna de orice ocupație care nu însemna altceva, decât câștigul. Scepticismul firesc al mamei sale, pe care numai datorită eforturilor violente ce le făcea, reușea să și-l stăpânească, se manifestă mai târziu și în temperamentul lui, astfel că nu fu în stare să se întoarcă niciodată la misiunile religioase; dar în același timp în temperamentul său se manifestă și o influență mult mai subtilă care contribui la formarea caracterului său și datorită acesteia, mai presus de orice altă problemă, îl interesau în primul rând oamenii și era gata oricând să le dea ajutorul de care

aveau nevoie.

În timpul acesta Andrew părea că a ajuns din nou la una dintre concluziile lui periodice, care-l determinau să pătrundă tot mai departe în interiorul țării, în regiunile pe unde nimeni înaintea lui nu a putut ajunge ca să predice Evanghelia, așa că se adresă lui Carie și-i spuse c-a „auzit din nou chemarea”.

Carie ascultă nemulțumită vorbele lui. Casa în care locuiau și curtea reprezentau acum pentru ea un cămin. Aici erau florile răsădite de ea și avea spațiul necesar în cadrul căruia copiii ei puteau trăi și prospera. Orașul sumbru o împresura din toate părțile, dar se împăcase cu această situație și aici, în mijlocul lui, își clădise această oază a căminului ei conform vieții americane. Ea era un fel de femeie care împrumuta tuturor obiectelor ce îi aparțineau, ceva din personalitatea ei. Grădina ei, camerele, coșulețul de lucru, fotoliul în care se așeza – totul părea că îi aparține și face oarecum parte din ea însăși.

În afară de propriile ei rădăcini pe care începuseră să și le înfigă adânc în pământ, mai erau tot atât de adânci ale altora. Avea prietene chinezoaice care se apropiaseră de ea, datorită profunde înțelegeri manifestate față de durerile lor, sau simpatiei cu care le permitea să cerceteze toată casa și să admire minunăția sobelor, a mașinii de cusut, a armoniului și toate celelalte ciudățenii aduse dintr-o țară străină. Pe aceste femei se obișnuise să le iubească, uitându-și cu obișnuita ușurință de deosebiri de rasă și de mediu, existente între ea și ele. Afară de asta, așteptau să mai sosească două familii de europeni și Carie era nerăbdătoare și mulțumită să-și găsească două prietene noi printre femeile de o seamă cu ea. Dar legăturile existente între ea și această localitate și grupul de femei în mijlocul cărora trăia, făceau pe Andrew să se simtă neliniștit. I se părea că prea mulți lucrători s-au adunat într-un singur ogor, așa că simțea nevoia să meargă mai departe, în căutarea altor câmpuri ce așteptau să fie desțelenite.

Carie începu să protesteze, îl rugă, se supără și chiar plânse puțin, dar la urmă cedă stăruințelor lui. La această epocă știa dinainte că pe un om al bisericii nimic nu este în stare să-l facă atât de inflexibil, ca părerea că ar fi auzit chemarea Domnului. În mijlocul unei tăceri ca de piatră, își împachetară lucrurile și smulse rădăcinile trandafirilor din grădină; Wang Amah își înfășură într-o pătură și-și adună într-o legătură albastră puținul ce-l avea și se pregătiră de plecare.

Capitolul IV

Andrew alese ca nouă baza a activității sale, un mic oraș situat departe spre miazănoapte. Dar oamenii din partea aceasta se dovediră neprietenoși față de orice străin și refuzară să le închirieze o casă, așa că în cele din urmă Andrew fu obligat să-și instaleze familia într-un han, unde găsiră trei odăi dărăpănate, cu pereții de argilă și cu podmolul de pământ, sub acoperișul de stuf. Jur-împrejurul lor trăiau îngrămădiți oameni grosolani, în mijlocul unei murdării respingătoare și de aceștia îi despărteau numai pereții scunzi ai casei acesteia de argilă.

Carie își plantă trandafirii în oale de pământ și se așternu pe lucru, pentru a-și clădi un nou cămin american. Dar ceva o făcea să-și închipuie că a pierdut o parte din energia ei obișnuită. Pentru Andrew, mediul acesta necunoscut era un îndemn de viață, respira mai în voie, dar pentru Carie, începutul acesta într-un astfel de mediu, camerele prea mici și lipsa unei grădini, primejdia permanentă a bolilor și murdăria ce o vedea, dar mai ales dușmănia oamenilor, viața aceasta era îngrozitoare. Amintirea celor trei copii care-i muriseră, începu s-o obsedeze din nou. Viața lor care fusese atât de scurtă, i se părea acum un fel de sacrificiu la care consimțise, pentru Andrew și pentru Dumnezeuul soțului ei. Veghea din toată puterea sufletului asupra acestor trei copii care-i mai rămăseseră și pe care nu era dispusă să-i mai sacrifice.

Pentru Andrew, aceasta fu o epocă de ocazii nebănuite, deși reprezintă o serie de grele încercări pentru el însuși. Era tocmai epoca războiului cu Japonia și în regiunile acestea depărtate, orice străin era considerat japonez. Într-o dimineață, când Carie tocmai se așezase la masă împreună cu copiii, după ce Andrew lipsise mai multe săptămâni, se pomeni cu el că intră în casă pe neașteptate. N-avea pe el decât rufe și era desculț, iar sângele îi curgea din rănilor ce le avea pe umăr și pe spate. Fusese jefuit și-i luaseră catărul, hainele și proviziile ce le avea. Întâlnise în drum o bandă de soldați fugari, care, cu toate protestele lui, susțineau că el este japonez, deși el era înalt de șase picioare, avea ochii albaștri și pe vremea aceea purta o barbă roșcată.

În timpul iernii, casa de pământ și cu acoperișul de stuf se dovedi exagerat de umedă, așa că băiețușul Clyde contractă o răceală care degeneră în pneumonie. Andrew, ca de obicei, era

plecat și doctor nu se găsea decât la depărtare de sute de kilometri, așa că biata Carie trecu din nou prin toate frigurile morții. Atârnă pături într-un colț al odăii și astfel reuși să facă un colțișor ferit de curent, unde împreună cu Wang Amah veghează vreme de zece zile ziua și noaptea, până când băiatul, chiar împotriva voinței sale, începu să-și revină și să prindă din nou putere.

Carie îl strânse în brațe, chinuită de deznădejde, și în adâncul sufletului își zise că-i ajunge... atât! ajunge! În tot orașul acesta, nu se găsea nimeni să se sinchisească, dacă fiul ei trăiește sau moare pentru Dumnezeuul lui Andrew. Dar acest Dumnezeu se sinchisea de viața copilului ei?... De aici înainte ea nu-și va mai sacrifica niciunul dintre copii.

Cu obrazul încruntat începu să-și împacheteze lucrurile și să se pregătească pentru a părăsi bordeiul în care locuiau. Plouase zile de-a rândul și apa care se strecurase prin pământ, începuse să pătrundă prin podmolul de lut, așa că așezaseră cărămizi și peste acestea așternuseră scânduri, ca să poată umbla. Mesele și scaunele erau cu picioarele în apă, iar prețiosul ei armoniu fusese ridicat pe o platformă de scânduri. După ce împachetă toate lucrurile, așteaptă să se întoarcă Andrew. Când apărui, era tocmai într-o dimineață de la începutul primăverii, îl văzu de departe și se grăbi să-și îmbrace pardesiul, așa că soțul ei rămase mirat după ce intră în casă și văzu lucrurile împachetate în rogojini și trandafirii smulși din nou din rădăcini. Carie nu era dispusă câtuși de puțin să mai asculte argumentele lui. Privirile ochilor ei cu luminițele de aur scăpărau de furie stăpânită.

— N-ai decât să predici cuvântul Evangheliei de la Peking până la Canton, declară ea cu glasul tremurând de o înfricoșătoare liniște, sau să te duci de la polul Nord până la polul Sud, dar eu și copilașii aceștia nu te vom mai urma niciodată. Îi voi lua cu mine la Chinkiang și dacă vom găsi liberă căsuța aceea de pe vârful colinei, ne vom instala acolo, în mijlocul liniștii, în apropierea munților și la aer curat. Iar dacă nu va fi liberă, ne vom întoarce în patrie. Am renunțat la trei dintre copiii mei. Dar astăzi nu mai am copii pe care i-aș putea sacrifica de dragul lui Dumnezeu.

Andrew rămase îngrozit și revoltat când auzi vorbele ei, dar nu putu s-o oprească, deoarece ea ieși pe poartă, cu Edwin de mână, urmată de Wang Amah care ducea pe Clyde în brațe și ținea și pe Confort de mână. Așa că nu-i rămase altceva de făcut, decât s-o urmeze și el până la marginea canalului unde închiriară un sampan

și se îndreptară spre miazăzi. Carie stătu cu fălcile încleștate și stăruî în hotărârea luată, până când ajunseră la Chinkiang, după un drum de aproape trei săptămâni. Din fericire găsiră casa de pe vârful colinei, și fără să mai zică nimic, se instalară numaidecât.

În orașul acesta își clădi căminul unde petrecu vreme de douăzeci și șapte de ani, fără ca cineva s-o mai poată obliga să plece.

Dar faptul că se mutase în apropierea munților, nu reuși să rezolve principala problemă a vieții ei, la această epocă, în legătură cu Edwin. Imediat după ce se instalară, băiatul deveni din nou neliniștit, fiind obligat să trăiască singur, departe de tovarășii de aceeași vârstă și de aceeași rasă cu el. Pentru cei cinsprezece ani ai lui, era un băiat precoce și pregătirea pentru intrarea lui în colegiu se terminase; astfel Carie își dădu foarte curând seama că va trebui să-l expedieze singur în America. Această hotărâre o luă cu atât mai ușor, cu cât ea dorea ca băiatul să rămână cu impresiile binefăcătoare ale Americii, înainte de a ajunge la vârsta bătrâneții. Cu moartea în suflet acceptă acest nou sacrificiu, în interesul unei cauze pe care n-o înțelegea tocmai limpede, dar acum se obișnuise să ducă până la capăt o hotărâre luată, așa că vara următoare Edwin plecă în America, însoțit de niște prieteni ai lor.

Carie trimitea lungi scrisori de implorare fratelui ei Cornelius, căruia îi încredințase toată grija băiatului ei, așa că în timpul sărbătorilor și al vacanței se putea gândi în liniște la el, știindu-l că se găsește în casa aceea mare, în mijlocul unei atmosfere calme și binefăcătoare. Plecarea lui fu pentru ea un fel de ușurare, dar cu toate acestea petrecu multe nopți chinuită de durere și făcându-și reproșuri, din cauză că l-a lăsat să plece de acasă atât de tânăr. Băiatul care în apropierea ei i se păruse atât de voinic și de curajos, după ce plecă de acasă deveni din nou copilul mic și neajutorat, și trimitea lungi scrisori pline de dragoste și încerca să afle de la el toate amănuntele privitoare la ce se gândește și ce face. Când îi scrise că a învățat să fumeze, se zbuciumă zile de-a rândul, închipuindu-și că a mai învățat și alte rele. Dar Cornelius îi trimitea scrisori favorabile despre băiat și pe acestea le citea cu mândrie. La sfârșitul scrisorilor adăuga cu prudență: „Nouă, Edwin ni se pare puțin cam leneș”, astfel că avea toate motivele să fie mulțumită că băiatul a părăsit atmosfera nostalgică și trândavă a Orientului pentru a se întoarce în atmosfera plină de activitate și frământare a patriei sale. Schimbarea aceasta era bine venită și salutară pentru

el, dar cu toate acestea casa i se părea acum pe jumătate deșartă.

Casa de pe vârful colinei nu putea rămâne vreme îndelungată căminul ei. Familia celui care o stăpânea se întoarse din concediu și ei fură obligați să se mute din nou. De astă dată Andrew găsi o casă în oraș, dar din fericire casa era situată la periferie, așa că ea își putea lua copiii în fiecare zi, ca să facă o plimbare pe sub colinele din apropiere, la aer curat.

Dar casa lor se găsea în apropiere de concesiunea pe care China trebuise s-o cedeze englezilor, la semnarea tratatului privitor la războiul opiuului, astfel că împrejurimile erau pline de oameni suspecti. Trecând grăbită, împreună cu copiii, prin fața ușilor deschise în care se vedeau femei de toate neamurile, pe jumătate dezbrăcate, Carie se simțea extrem de mulțumită că Edwin este plecat de acasă, deoarece ochilor lui de adolescent curios nu le-ar fi putut scăpa aceste scene. Împrejurul acestor case publice erau adunați grămadă mateloții de pe bordul vaselor britanice ancorate în port, și pentru Carie spectacolul acesta era mult mai îngrozitor, decât atunci când ar fi fost vorba numai de chinezi. Se simțea rușinată și chinuită de gândul că dintr-o țară ca patria ei, de care era atât de mândră, alături de Andrew, omul cu sufletul atât de luminos și de curat, putuseră să răsară bărbații aceștia bețivi, dezmațați și cu gura plină de înjurături. Totuși își simțea inima tresărind la vederea lor, deoarece de multe ori mateloții aceștia erau tineri, aproape tot atât de tineri ca și fiul ei și toți erau acum foarte departe de casa părintească; și dacă se întâmpla să fie oameni mai în vârstă, vederea lor o întrista cu atât mai mult, căci se gândea că după un exil prea îndelungat, pe întreg pământul nu se mai găsește niciun loc unde ei ar putea să se simtă ca la ei acasă.

Își reluă din nou vechea ocupație și începu să aștepte sosirea vapoarelor din țări depărtate, și pregătea de mâncare și făcea prăjituri pentru tinerii aceștia care umpleau căsuța ei, le asculta ponoasele și dorințele și multora dintre ei le domolea dorul de mamele și surorile pe care le-au lăsat acasă.

Pe vremea aceea Clyde era copilul care făcea lui Carie cea mai mare bucurie, deoarece niciunul dintre copiii ei nu semăna atât de mult cu ea, și de aceea se simțea mai strâns legată sufletește. Pe măsură ce creștea, băiatul devenea tot mai frumos și mai îndrăzneț. Era un temperament grav și în același timp vesel și ca maică-sa, avea un suflet prea generos pentru a nu suferi tocmai din

cauza aceasta. Spre maică-sa se întorcea în mod instinctiv, întocmai cum se întoarce floarea spre lumina soarelui, și amândoi păreau încântați, de fiecare dată când își puteau petrece timpul împreună.

Copilului acestuia îi dăduse ceva din curajul care o caracteriza și n-am văzut-o niciodată atât de emoționată, ca în ziua când la vârsta de cinci ani, tatăl său l-a bătut pentru un lucru de nimic – Andrew avea o mână ciolănoasă și grea – iar Clyde, după ce a plâns puțin, a început să cânte din toată inima *Înainte, soldați ai lui Christos*, deși era cu ochii plini de lacrimi și pe pulpele lui delicate se mai vedeau urmele roșii ale degetelor tatălui său. La ani de zile după aceea, când din existența acestui fiu al ei nu-i mai rămăsese decât amintirea, îi era de ajuns să-și aducă aminte de obrazul lui scăldat în lacrimi, de ochii mari albaștri și îndrăzneți și de glasul lui care tremura, pentru ca să plângă ea însăși. De la ea moștenise cultul pentru frumos și-mi aduc aminte de strigătul lui mulțumit, când vedea primele păpădii ale primăverii și de felul în care ea aduna în fiecare primăvară florile cele dintâi și le aducea la mormânt, ca să împodobească movila cu păpădiile care-i fuseseră dragi.

Puțin după ce împlinise cinci ani, acest copil adorat al ei se îmbolnăvise de friguri și peste câteva zile boala se agravă. În oraș nu se găsea niciun doctor, afară de un metis indian, un om bun și blând, dar fără cunoștințe prea vaste în domeniul patologiei; mai era și medicul de la Oficiul Britanic al Vămilelor, dar acesta era un bețiv înveterat, așa că nimeni nu știa exact cât de departe merge priceperea lui. Indianul declară că băiatul suferă de bronșită, dar Carie bănuiește chiar din prima clipă că trebuie să fie vorba de o febră difterică, deoarece acum avea suficientă experiență, nu numai datorită lecturilor ei despre medicina curativă, ci și practicii ei îndelungate cu populația chinezească, venită la ea să-i ceară ajutor.

Veghe neconținut la patul copilului, dar boala lui Clyde se agrava din clipă în clipă, așa că trimise un curier, ca să dea de știre lui Andrew care se găsea la o depărtare de trei zile în interiorul țării. La urmă de tot laringele copilului se umflă atât de mult, încât nu mai putea să respire, astfel că nimic nu l-ar mai fi putut salva. Înainte de întoarcerea lui Andrew acasă, copilul muri și Carie fu obligată din nou să strângă în brațe trupul rece al unui copil pe care-l pierduse.

Andrew sosi tocmai la timp pentru a putea vedea pe fiul său cel mai mic în sicriu. Ziua următoare vântul începu să bată cu furie și ploaia cădea cu nemiluita, așa că ea nu putu să urmeze convoiul care conduse pe micul Clyde la cimitirul unde se odihneau ceilalți oameni de rasă albă, mai ales ca era din nou însărcinată.

Cât de impresionante erau aceste mici partale de formă pătrată, împrăștiate prin toate orașele chinezești, pe care albi și străinii din China și le pregătiseră dinainte, pentru ca să aibă unde să-și doarmă somnul de veci! Toate aceste cimitire sunt împrejmuite de ziduri înalte de pământ și la intrări au porți grele, cu țepușe de fier pe metereze, și închise cu drugi grei. În interiorul cimitirelor acestora erau câțiva copaci și printre ei alei prunduite și curate, iar mormintele strânse unul lângă altul, erau morminte ale femeilor și ale copiilor mici – foarte multe copii mici; alături de acestea erau mormintele marinarilor de pe vapoarele ce intrau în interiorul Chinei și ale celor care, după cum spunea epitaful crucilor, fuseseră asasinați în timpul revoltelor. Dar toți aceștia care chiar în timpul cât trăiseră, fuseseră oameni străini pentru cei din China, acum când erau morți, păreau și mai străini decât fuseseră înainte de asta. În liniștea acelor cimitire păreau că mai încearcă chiar dincolo de moarte, să se apere împotriva mulțimilor lacome și inconștiente care mișunau împrejurul lor.

Îmi aduc aminte că în ziua când au îngropat pe micul Clyde, am văzut-o că se apropie de fereastră plângând, ca să vadă micul convoi care se scurgea din curte, și în clipa aceea am simțit lacrimile ei fierbinți cum îmi picură în suflet, așa că fără să înțeleg pe deplin ce se întâmplă, m-am apropiat încet de ea și m-am uitat și eu afară. Ploaia cădea în valuri, lovind micul sicriu pe care groparii îl scoteau din curte. După ce l-am pierdut din vedere, ea a continuat să plângă, dar ceva mai liniștită, ca atunci când simți că nu ți-a mai rămas nicio nădejde.

În ziua aceea, o parte din energia ce o caracteriza se stinse în sufletul ei, pentru a nu mai reveni niciodată. Pe ceilalți copii ținuse să-i îngroape în terenul concesiilor internaționale din Shanghai, dar de băiatul acesta, deși mort, nu era în stare să se despartă. De vreme ce ea era condamnată să trăiască în țara aceasta depărtată, fiul ei cel mai mic trebuia să-i țină tovărășie.

A doua zi după înmormântarea lui Clyde, se îmbolnăvi Confort și cutremurată de o nouă spaimă, Carrie constată la ea simptomele

aceleiași bolii. Nu cumva era condamnată să-i moară toți copiii? Nu era în stare să mai suporte prezența doctorului indian, cu ochii tulburi și împăienjeniți. Cu gesturi domolite ca ale unui om adormit, plecă de acasă prin vânt și ploaie și luă o ricșă, pentru a putea ajunge cât mai repede în port, la doctorul cel bețiv. Îl găsi într-o casă publică a unui chinez, cu o mică chinezoaică pe genunchi, așa că se apropie repede de el și apucându-l de umeri, îl scutură cu putere, ca să-l trezească.

— Fetița mea este în agonie, începu ea fără să mai stea la gânduri. S-a îmbolnăvit de difterie. Vrei să vii cu mine?

O fărâmbă de conștiință tulbure a datoriei păru că licărește în ochii injectați ai doctorului, așa că se ridică în picioare, lăsând chinezoaica să-i alunece de pe genunchi, și fără să mai zică nimic, urmă pe Carie murmurând în timpul mersului:

— Am găsit un remediu nou împotriva difteriei! Sunt foarte multe cazuri de îmbolnăviri – l-am găsit la Shanghai... aş putea să încerc acest remediu..

Carie avu ocazie să constate că doctorul, în clipele când era treaz, era un om foarte îndemânatic și că în ajun tocmai se întorsese de la Shanghai, cu un ser descoperit de curând. De teamă să nu se întoarcă din nou la crâșmă, Carie porunci culacului care trăgea ricșa, să-i urmeze de aproape, până când ajunseră la locuința doctorului. Aici intră cu el în casă, iar când constată că s-a așezat pe un scaun și începe să moțăie, îl trezi din nou și începu să scotocească prin laborator, ca să găsească împreună fiolele pe care doctorul nu mai știa unde le pusese; luă seringă și nu-l slăbi nicio clipă, până când ajunseseră la ea acasă și se opriră în fața patului fetei.

Dar imediat după aceea, doctorul se trezi și păru că a devenit extrem de lucid, așa că făcu injecția cu toată priceperea. Ziua următoare fetița se simți mai bine. După alte două injecții, era în afară de orice primejdie. Dar după ce criza trecu, Carie se prăbuși sleită de puteri, așa că în toată casa nu se mai găsea nimeni care să îngrijească de Confort în timpul convalescenței. Andrew, care nu se mișcase de acasă în timpul cât durase criza, își zise că a sosit momentul ca el să se întoarcă la ocupațiile lui; în orice caz, chiar dacă ar mai fi întârziat, prezența lui în casă nu putea să fie de niciun folos, deoarece Confort nu-l putea suporta în apropierea ei.

Dar în aceste clipe grele apăru una dintre prietenele lui Carie, o femeie dintre acelea pe care ea le ajutase și care nu întârziiau

niciodată să vină când era nevoie de prezența lor. De astă dată veni o tânără englezoaică, ignorantă și fără nicio legătură de rudenie, care fusese guvernantă în familia unui funcționar vamal, dar avusese nenorocul să cadă victimă unei aventuri amoroase sordide, caracteristice vieții din porturi. În ziua când trebui să-și părăsească stăpânii, fata se refugiase în casa lui Carie și ea o ajutase și o sfătuisese, astfel că fata își dădu seama de greșeala pe care a făcut-o și începu să-i fie silă de seducătorul ei, iar la urmă luase hotărârea să se întoarcă în Anglia. Auzind ce s-a întâmplat, își amânase plecarea și venise ca să îngrijească fetița în timpul convalescenței. Sarcina nu era tocmai ușoară, deoarece Confort striga în gura mare, să vină maică-sa și da dovadă de toată cerbicia și tenacitatea ce o caracteriza. Carie rămase profund impresionată de ajutorul acesta neașteptat și între ea și tânăra englezoaică se statornici o prietenie care dură ani întregi, după ce Confort se vindecă și depăși vârsta copilăriei.

Carie era convinsă că niciodată nu-și va mai putea recâștiga vigoarea și buna dispoziție de altădată. Toată iarna rămase nepăsătoare de ceea ce se petrece în apropierea ei, iar primăvara următoare își simți trupul înfiorat de răcoarea umedă ce se desprindea din apele fluviului învecinat. Casa i se părea tristă și deșartă în tovărășia acestui singur copil, căci Edwin era acum foarte departe și preocupat exclusiv de noua lui existență. Gândul copilului pe care-l aștepta nu o putea înveseli, deoarece i se părea zădărnice să nască unul după altul copii pe care să-i piardă... pierderile acestea erau îngrozitoare și-i frângeau inima, storcând-o de viață.

Căzu din nou în stăpânirea temerilor ei morbide, închipuindu-și că și-a pierdut copiii datorită păcatelor săvârșite de ea însăși sau revoltei ce mocnea în sufletul ei. Renunțase doar de bună voie la eforturile ce le făcuse înainte de asta, pentru a găsi pe Dumnezeu și se mulțumi cu încercarea de a ajuta pe semenii ei! Nu se străduise niciodată din toată inima, ca să găsească drumul adevăratei credințe. I se părea că Dumnezeu îi va trimite lovitură după lovitură, până când o va supune voinței lui. Astfel începu lupta cu ea însăși, pentru a se supune și umili, ca să nu fie din nou pedepsită, deoarece își zicea că atâta vreme cât i-a mai rămas un copil, Dumnezeu ar putea s-o lovească din nou. Încercă să-și petreacă mai mult timp în rugăciuni și să-și domolească dorința de a obține de la Dumnezeu un semn prin care să-și manifeste

existența Lui. Citi despre ritualul religios și încercă să urmeze anumite reguli în timpul rugăciunii și să citească Biblia. Dar în timpul lecturii, temperamentul ei nerăbdător și practic apuca înainte, astfel că gândurile îi rătăceau în altă parte.

Numai frumusețea, își zicea ea chinuită de deznădejde, numai frumusețea singură va fi în stare s-o vindece; amintirea frumuseții calme a negurilor destrămate în lungul văilor și pe deasupra munților, straturile de flori pe care le semănase și răsădise în toate părțile pe unde trecuse; farmecul muzicii și al poeziei îi ofereau și ele un fel de liniște, dar totuși se temea de această liniște deoarece nu era sigură că vine de la Dumnezeu, ci este o simplă domolire a dorinței de plăceri ce trăia ascunsă în sufletul ei și pe care toată viața se luptase să și-o domolească. Dumnezeu pe care-l cunoștea din ceea ce învățase la școală, era o ființă austeră, ori austeritatea nu-i putea fi de niciun folos, deoarece era potrivnică temperamentului ei.

În luna mai, când născu o fetiță, o fetiță oacheșă și cu ochii albaștri, Carie aproape nu fu în stare nici să poată părăsi patul lehuziei. În cele din urmă începu febra, datorită infectării care nu putea fi pusă la îndoială. Izvorul laptelui îi secă și casa răsună de țipetele fetei flămânde. Andrew și Wang Amah încercară s-o hrănească cu un amestec de lapte care nu-i plăcea deloc, deși era flămândă. Dar în timpul acesta starea lui Carie devenise atât de gravă, încât nu-și mai dădea seama ce se întâmplă cu fetița ei.

Wang Amah era îngrozită și se temea de o nouă nenorocire. Se uita cu silă la castroanele de supă ușoară și la laptele îndoit cu apă, prescrise de doctor pentru stăpâna ei. Într-o seară, mult mai târziu, Carie îmi spunea că supa cu care o hrăneau în timpul nopții, mirosea a pește și-i pricinuia silă de la stomac, dar își închipuia că vasul a fost așezat în apropierea unei mâncări de pește, prin urmare nu putea să-i facă rău, și având nevoie să se hrănească cu ceva, a înghițit supa, cu toată scârba și a adormit somn adânc, cum nu mai dormise de zile întregi. Dimineața următoare s-a trezit odihnită și simțindu-se mult mai bine, așa că din ziua aceea a început convalescența.

La câteva săptămâni după aceea, când Carie părăsi patul și se simțea iarăși în putere, Wang Amah i-a spus că văzând-o cum se sfârșește și convinsă că va muri, dacă va continua s-o hrănească cu supele ordonate de doctor, i-a pregătit ea însăși o ciorbă de pește anume, fiert cu felurite ierburi pe care chinezoaicele le

întrebuințează împotriva febrei puerperale, și în locul supei obișnuite în seara cu pricina, i-a dat să bea această ciorbă.

— Nu știu dacă însănătoșirea mea se datorează acestei ciorbe, spunea Carie, sau dacă febra de care sufeream era pe terminate, în orice caz ciorba lui Wang Amah nu mi-a făcut niciun rău și femeia aceasta a învățat multă înțelepciune din viața pe care a trăit-o.

Oricare ar fi fost situația, adevărul era că ea se simțea acum din nou bine și pentru noi toți atât era de ajuns.

Vara următoare, căsuța de pe vârful colinei deveni din nou liberă, deoarece familia care locuia aici se întorcea pentru totdeauna în America. Astfel casa fu pusă la dispoziția lui Carie și a lui Andrew. Pentru altul, casa aceasta n-ar fi însemnat nimic, deoarece pe sub scândurile putrede ale dușumelelor mișunau păianjenii și scorpionii. Îmi aduc aminte că, în timpul zilelor călduroase ale verii, exact la miezul nopții, întocmai ca în timpul unui ritual ce trebuie îndeplinit, Andrew se ridica de la masă, cu lumânarea în mână, iar Carie în mână cu un papuc, ucidea insectele cu lovituri care niciodată nu dădeau greș. Acestea se refugiau pe unde nici nu te așteptai; într-un rând Carie descoperise un cuib chiar sub perna patului ei, iar Andrew găsisese dimineața un păianjen uriaș ascuns în buretele de spălat de la baie. Totuși, Carie era mulțumită de această casă, deoarece aici avea o veche grădină, plină de copaci bătrâni, și o tufă de trandafir alb ale cărui ramuri se cățărau pe terasă. În luna mai când se mutară în această casă, trandafirul era încărcat de flori albe și mărunte ca niște boboci, și răspândea un miros puternic de mosc. Între vrejurile trandafirului își făcuseră cuibul două turturele.

În casa aceasta Carie își începu din nou și cu toată încrederea viața de toate zilele. Confort crescuse mare și trebuia să se ocupe de instruirea ei în toate privințele, așa cum se obișnuiește în America; afară de asta mai avea și pe Faith, fetița născută de curând. Aici Carie putea să trăiască în voie, deoarece frumusețea era răspândită în toate părțile împrejurul ei, pe coastele colinelor, în văile care semănau cu niște grădini, în largul cărora bărbați oacheși și femei lucrau holdele. Pentru Carie frumusețea era un fel de oxigen care-i da viață și energie. În zorii zilei, ceața se ridica din apele fluviului și învăluia tufe de bambus ale căror frunze susurau în vânt și îmbrăca în argint ierburile înalte de printre morminte. În fundul văilor, printre holde, erau dulbine pe marginea cărora creșteau sălcii și piersici, iar primăvara, peisajul era mai frumos

decât tot ce văzuse Carie până acum.

Scrisorile primite de la Edwin contribuiau și ele la mulțumirea ei, deoarece băiatul se simțea mai fericit decât fusese până acum. La început se simțise grozav de singur și țara despre care-l obișnuise să creadă că este patria lui, i se păruse străină. Aflând despre aceasta, Carie se simțise dezamăgită și-și zisese:

— Am făcut foarte bine că l-am trimis de acasă, atât de devreme, căci altfel n-ar fi reușit niciodată să se mai adapteze obiceiurilor patriei sale.

Convingerea că a procedat just față de fiul ei, contribuia și ea la mulțumirea lui Carie, așa că în ziua când constată că el începe să se acomodeze cu noua viață americană, i se părea că trece printr-o reînnoire a propriului ei cult față de țara în care se născuse.

Cât despre ceilalți patru copii care-i muriseră, prezența acestora era întotdeauna aproape de ea, și când avea posibilitate, pleca la Shanghai ca să viziteze mormintele lor. Cimitirul unde era îngropat Clyde se găsea la mică distanță, așa că putea să plece de acasă pe jos și să stea câteva clipe singură, așezată la capul mormântului său.

În felul acesta Carie începu acum să-și trăiască a doua parte din viață, o viață cu manifestări multiple, cum nu dusesese niciodată înainte de asta. Își clădi încă o dată căminul, dar de astă dată cu convingerea că aici va fi căminul ei definitiv. Cele șase camere erau mari și cu ferestre largi care dădeau spre grădină, spre văile și munții din apropiere, așa că era mulțumită că va putea sta pentru totdeauna în această casă.

De această casă îmi aduc aminte ca de un loc de plăcere pentru noi toți, datorită ordinii și curățeniei ce se vedea în toate părțile, grație florilor și rogojinilor de iarbă împletită întinse pe jos, al căror miros îl mai simt și astăzi în nări. În casa aceasta și-a petrecut Confort primii ani ce au urmat după copilărie, și tot în această casă mica Faith a învățat să vorbească și să umble, ca apoi să devină fată independentă. Din casa aceasta Andrew pleca de fiecare dată refăcut și odihnit în turneele sale de propagandă religioasă. Tot în această casă s-a desfășurat și vasta ospitalitate a lui Carie: perechi de tineri căsătoriți din America, speriați de ceea ce văzuseră în primele zile petrecute în Orient, și-au început viața în camera ei de musafiri; în casa ei se odihneau misionarii chinuiți de greutatea drumurilor; aici dormeau vagabonzii – acele stranii epave ale rasei albe pe care uneori mărele Orientului îi aruncă la țărm și care par că

nici ei nu știu cum au venit și că în niciun caz nu știu încotro se duc – toți cei care n-aveau unde să-și plece capul și cei înfrânți, apucau în lungul unei cărări nebănuite care ducea spre ușa ei, pe toți aceștia îi primea, ca apoi să-i pornească din nou la drum, îmbrăcați în haine curate, hrăniți și înarmați cu nou curaj pentru a înfrunta viața.

Vorbele pe care le spunea acestor oameni, nu se deosebeau cu nimic de o conversație obișnuită, deoarece ea nu se pricepea să țină discursuri. Când voia să discute cu ei probleme spirituale, făcea întotdeauna apel la muzică, cântându-le un imn favorit sau un fragment de oratoriu, cu glasul ei amplu și catifelat, la o oră când seara începea să se lase și în casă era liniște, iar în cuprinsul odăilor părea că se leagănă amintirile și visele, așa că fără niciun efort, muzica își făcea singură efectul dorit.

Într-un rând în casa noastră a fost găzduit vreme de o săptămână un vagabond ciudat. Nimeni nu-l cunoștea cine este, dar spunea că e american și de fapt felul în care vorbea, era caracteristic pentru un negustor yankeu. Dar viața fusese pentru el atât de vitregă, încât aproape nu mai avea nici înfățișare omenească. Fu găzduit în casă unde mânca lacom și majoritatea timpului o petrecea fără să zică nimic, deoarece aproape nu era în stare să deschidă gura fără să înjure și probabil în mod inconștient înțelesese că astfel de procedee nu puteau fi la locul lor în casa noastră. Când a plecat, odihnit, spălat și îmbrăcat cu un costum al lui Andrew și în picioare cu ghetele lui, s-a oprit în fața ușii, apoi după câteva clipe de ezitare a murmurat:

— Credeam că niciodată nu voi mai revedea America... dar iată c-am avut parte s-o revăd... aici în casa dumneavoastră, ma'am!

Cam la această epocă s-a întâmplat și adoptarea fetei pe care Carie o numea fiica ei chinezoaică. Murise o femeie pe care Carie o ajutase într-un moment de grea cumpăna și de pe urma ei rămăsese o fetiță de zece ani, cu numele Nor Suav. În clipa morții Carie se găsea lângă patul ei de suferință și chinezoaica a întrebat-o:

— N-am avut pe nimeni în viață care să fi ținut la mine, atât câtții dumneata. Tatăl meu nu m-a iubit deoarece eu nu eram pentru el decât o fată care se născuse în casa lui, plină de ceilalți copii. Soțul meu nu m-a iubit, deoarece în casa lui am intrat numai ca a doua soție, care să-i îngrijească de gospodărie, după ce va muri prima. Nu mă iubește nici fiul meu. Cum se poate ca dumneata să

mă iubești, când dumneata nu faci parte dintre cei care au aceeași oase și același sânge pe care le am și eu?

Carie s-a uitat la obrazul ei trist și i-a răspuns cu blândețe:

— Nu pot să-ți răspund decât că inima mea a simțit bătaile inimii dumitale și probabil că la urma urmelor, toți suntem copiii aceluiași Părinte.

— Nu am ce-ți lăsa după ce voi muri, decât pe fiică-mea, căci este singurul bun la care am ținut în viață, a adăugat femeia. Ia-o în casa dumitale și fă dintr-însa o femeie așa cum ești dumneata.

După moartea chinezoaicei, Carie a adoptat această fetiță, și ani de-a rândul Nor Suav a făcut parte din casa și familia ei. La câteva luni după aceea a dat-o la o pensiune chinezească, unde trebuia să primească o educație în limba poporului ei, căci nu voia s-o despartă de cei între care trăise, deoarece pentru Carie nu se putea să existe o singurătate mai dureroasă decât aceasta. O îmbrăca în haine chinezești, dar picioarele nu i le-a legat. La început Nor Suav se simțea grozav de rușinată din pricina picioarelor ei mari, mai ales că pe vremea aceea toate fetele aveau picioarele legate, dar Carie se străduia să-i facă pantofi frumoși brodați, mult mai frumoși și mai cu grijă lucrați decât pantofii obișnuiți, pentru a-i dovedi că picioarele, așa cum sunt din fire, nu trebuie să fie numai decât urâte.

Când Nor Suav împlini șaptesprezece ani și termină școala, Carie continuă să respecte obiceiurile propriului ei popor și o logodi cu un tânăr chinez instruit, despre care era convinsă că este un bărbat cumsecade. În mod excepțional și pentru a se convinge dacă Nor Suav este de acord, admise ca cei doi tineri să se întâlnească în salonul ei, concesie nemaipomenită pe vremea aceea. Nor Suav era o fată drăguță și blândă, iar tânărul un bărbat demn și prezentabil, așa că se simțiră atrași unul spre altul de la prima vedere. Carie încercă să cunoască în toate amănuntele caracterul celor doi tineri și făcea haz de noul ei rol în calitate de agent matrimonial, presimțind că acești doi tineri vor fi fericiți împreună, ceea ce se și întâmplă după nunta pe care o aranjă în toate amănuntele după obiceiul chinezesc. Nor Suav îi zicea mamă și mai târziu copiii ei îi ziseră bunică, astfel că, datorită generozității ei, Carie îi adoptă și pe aceștia ca nepoți.

În felul acesta Carie ar fi putut obține o mulțime de copii, dacă ar fi avut posibilitate să-i primească. Uneori se desfășurau și scene tragice la care era obligată să asiste. Într-una din zile, în capela

unde Carie stătea de vorbă cu câteva femei indigene, apăru un bărbat care aducea în brațe trupul cu membrele inerte ale unui tânăr pe care-l întinse la picioarele ei.

— Iată fiul nostru, declară el întunecat. Este așa cum îl vezi și numai bun ca să moară. Dar dacă vrei să-l primești, ne vei scuti de obligația de a-l ucide, căci la urma urmelor este un fiu.

Carie se uită la băiatul de la picioarele ei; era idiot din naștere și incapabil să se țină pe picioare. Deși i se frângea inima, îi era imposibil să-l primească, așa că încercă să explice bărbatului răspunderile ce le are față de copilul său, chiar dacă se găsește în starea aceasta. Omul însă nu-i răspunse nimic, ci se plecă tot atât de întunecat spre trupul fără putere și ridicându-l în brațe, ieși din capelă. Carie n-a putut uita niciodată această scenă și de multe ori ne spunea mâhnită:

— Mă gândesc că poate ar fi trebuit să primesc pe nenorocitul acela. Poate aș fi reușit totuși să-l îngrijesc.

Anii de maturitate ai vieții ei, Carie și-i petrecea în mijlocul unei activități multiple și prin urmare împăcate, deși acum vioiciunea privirilor și a gesturilor ei se domolise, pentru a deveni liniște și pace. Văzuse prea multe lucruri în viață, dintre cele pe care nu le putea înțelege, dar pe care totuși trebuia să le accepte și astfel trebuise să renunțe și la întrebările stăruitoare ce le adresa lui Dumnezeu. Clipele ei de veselie începuseră să se rărească, dar cu toate acestea, i se întâmplă și acum să fie veselă, așa că cele două fete ale ei așteptau cu nerăbdare aceste ocazii care li se păreau cele mai fericite din viața lor. Veselia ei era întocmai ca o bătaie de vânt care trece grăbit și se anunța cu o sclipire a ochilor cu luminițe aurii. Împrejurul ei se simțea un fel de radiație și copiii așteptau cu respirația ținută să-i audă cuvintele, căci de fiecare dată, după o astfel de sclipire a ochilor ei, trebuia să urmeze „ceva plin de haz”: o glumă, un cântec caraghios sau cine știe ce vorbă de spirit. Carie avea facultatea de a face versuri cu mare ușurință și uneori improviza versurile cele mai caraghioase, fără să stea să se mai gândească.

Copiii scoteau chiote de mulțumire la astfel de scene, dar Andrew rămânea întotdeauna îndurerat în fața acestei lipse de cumpăt din partea ei. La început ridica mâna cu blândețe, în semn de protest, apoi tot mai stăruitor:

— Carie... te rog, Carie! o implora el.

Protestele lui o întăreau și mai mult, așa că începea să

improvizeze cu mai multă vervă și cu obrazul aprins, ca să termine cu o frază de efect, dar numai atunci când băga de seamă că glumele ei îl nemulțumeau cu adevărat. Altădată când se întorcea acasă, după ce stătuse de vorbă cu cineva și ascultase cuvintele protestelor, dar bine intenționate ale acestuia, începea să imite gesturile și intonația pe care o auzise, spre consternarea lui Andrew și mulțumirea copiilor care aveau același simț acut pentru umor și aceeași înțelegere pentru o vorbă de glumă ca și ea. Carie avea marele dar de a imita oamenii, până și în expresia fizionomiei, așa că ar fi fost imposibil s-o ascuți, fără să râzi.

Dar niciodată nu admitea ca accesele acestea de veselie să ajungă la exagerare. Adeseori se întâmpla ca atunci când copiii băteau din palme și țipau de mulțumire, ea încerca să se oprească tulburată și să se reculegă.

— E foarte urât din partea mea, să fac haz pe socoteala călugărului Jones care este un om atât de cumsecade. Dragii mei copii, voi nu trebuie să luați pildă de la mama voastră care este o răutăcioasă.

Aceasta era vechea luptă ce se da și astăzi între temperamentul ei sănătos și robust și între concepțiile puritane ale religiei pe care o învățase în tinerețe. Se străduia din toate puterile pentru a deveni „bună”, așa cum înțelegea ea și pentru a deveni tot atât de rece ca și Andrew în clipele de comunitate mistică dintre ei și Dumnezeu pe care-l sluzea, ceea ce însemna și un fel de egoism.

Dar ar fi fost imposibil ca această femeie americană să se poată bucura de liniște vreme îndelungată. În anul 1900 începură tulburările din China căroră li se zice revolta boxerilor, când pentru a menține vechiul imperiu, împărăteasa domnitoare făcu ultimul și cel mai deznădăjduit efort, ca să debaraseze țara de străini, cu ajutorul simplei metode de a ucide pe toți străinii care se găseau în China și a opri să mai intre alții.

Decretul imperial fu transmis în secret tuturor provinciilor și în aceeași vară sosiră știri îngrozitoare, despre grupurile de albi care fuseseră masacrați în diverse regiuni. Carie se cutremură în toată ființa ei și era hotărâtă să apere viața celor doi copii care-i mai rămăseseră. Aștepta înspăimântată, să vadă ce va decide guvernatorul provinciei în care locuia.

Guvernatorul din Kiangsu era un bărbat inteligent, așa că ar fi fost imposibil să nu-și dea seama de nebunia decretului imperial. Împărăteasa era o femeie ignorantă și provincială, cu vederi

înguste. Guvernatorul se dovedi exact omul în care puteau să aibă toată încrederea, căci refuză să aplice decretul și să masacreze albi care se găseau în provincia comandată de el. În schimb, încheie un pact cu consulii străini, făgăduindu-le că dacă nu vor trimite vapoare de război în apele provinciei sale, el este gata să protejeze populația albă.

Aceasta era un fel de liniștire, dar numai parțială, deoarece nu puteai ști dinainte, câtă vreme se va ține de făgăduială și nici dacă făgăduiala nu este o simplă capcană, ca la adăpostul ei să poată masacra cu atât mai ușor pe cei de rasă albă. Rămași fără apărare, Andrew și Carie avură lungi consfătuiri cu prietenii lor chinezi. El era de părere să-și pună nădejdea în Dumnezeu și să nu se miște din oraș, dar Carie își aducea aminte de dățile trecute, când de patru ori la rând credința nu reușise să salveze viața copiilor. La urmă hotărârea să nu plece și trăiau de pe o zi pe alta, chinuiți de groază.

Andrew închirie un sampan de la un bătrân chinez încreștinat și-i spuse să stea gata în apropierea capătului străzii lor care da spre fluviu. Carie, la rândul ei, descoperi o potecă ascunsă care ducea din dosul casei printre tufele de bambus și trestiile dulbinelor din vale, de-a dreptul la locul de întâlnire și pe aici ar fi putut ajunge foarte repede împreună cu copiii și cu Wang Amah până la sampanul care-i aștepta.

Zi și noapte, cât dură zăduful verii aceleia, așteptară gata să plece în orice clipă, având la îndemână un coșuleț cu alimente pentru fata cea mai mică, și o legătură în care era câte o pereche de încălțăminte și un rând de rufe pentru fiecare dintre ei. Într-o lădiță Carie împachetă și câteva lucruri la care ținea, câteva piese din argint care fuseseră ale bunicului ei, o broșă de ametist primită de la Hermanus și câteva cărți care fuseseră ale mamei-sii; pe toate acestea le îngropă în pământ, într-un colț al pivniței, cu ajutorul servitorului ce-l aveau în casă.

În același timp Carie se străduia din toate puterile ca niciunul dintre copiii ei să nu fie cuprins de panica ce bântuia în toate părțile. Nu voia ca sufletele lor să fie întunecate de umbra aceasta sinistră din țara în care erau obligați să trăiască. Se străduise de asemenea ca să le asigure o copilărie tot atât de calmă și de normală ca și când ar fi trăit în patria lor, astfel că tot timpul cât durară zilele călduroase ale verii, fetițele se jucau vesele împreună, după ce terminau lecțiile și exercițiile, iar ea își vedea liniștită de

treburile casei. Uneori intervenea și ea în jocurile acestea ale lor și de tovărășia din timpul zilelor de primejdie își aduc aminte până și astăzi. Acum dispunea de mai mult timp liber decât înainte de asta, deoarece nu-i mai veneau atâția vizitatori. Oamenii se temeau de ceea ce s-ar putea întâmpla dintr-o zi într-alta, și de vreme ce împărăteasa era împotriva străinilor, asta însemna că e mai cuminte să nu fii văzut în tovărășia americanilor.

Totuși, câțiva dintre prietenii ei credincioși continuă să vină la ea, și pe aceștia Carie îi aprecia, deoarece ea avea un cult pentru orice manifestare a îndrăzelii și a curajului. Acestora le spunea fără niciun înconjur, că va trebui să se împotrivească și să persevereze în credința dreaptă, când va veni ceasul persecuțiilor, căci tot așa au procedat și alții, cu mult înainte de ei. Ea însăși dispunea de energia necesară într-o astfel de împrejurare și instinctul de pionier moștenit de la înaintașii ei îi da calmul necesar pentru a putea fi tare și fără teamă. Întotdeauna avea aceeași atitudine plină de curaj în fața eforturilor ce trebuia să le facă pentru a putea realiza ceva.

În cele din urmă consulul american crezu că are serioase motive să se teamă de o trădare și trimise vorbă lui Andrew să supravegheze drapelul american de la consulat, care se putea vedea de pe terasa casei lor. Dacă se va apropia primejdia, va trage o lovitură de tun și drapelul se va înclina de trei ori. Acesta va fi semnalul. Vor trebui, deci, să părăsească fără întârziere casa și să coboare spre țărmul fluviului, pentru a se îmbarca pe vaporul care-i aștepta. Toți ceilalți albi părăsiseră demult orașul.

Carie își simțea sufletul sfâșiat de durere și nu știa în ce parte să încline. Aici erau copiii și instinctul o îndemna să plece numai decît pentru a-i ști în siguranță. Dar mai era și cercul ei de prieteni chinezi și de creștini care tremurau de spaimă. Toți aceștia erau despărțiți în oarecare măsură moralicește de semenii lor și se întrebau ce se va alege de ei, dacă va izbucni revolta.

I se părea că aude din nou vechiul apel la simpatia și ajutorul ei, apelul irezistibil pe care trebuia să-l asculte.

Astfel se înțeleșeră că imediat ce se va da semnalul, ea va pleca împreună cu copiii și Wang Amah, iar Andrew va rămâne în urmă să încurajeze oamenii. Carie consimți la acest aranjament, presimțind cu părere de rău, că la urma urmei Andrew este mai bun decît ea, deși părea mai puțin îngăduitor și mult mai impetuos față de cazurile când ea ar fi fost bună. Săptămânile acestea petrecute în

prezența amenințării continue a morții, avură un efect binefăcător asupra ei. Începu să-și dea seama că în sufletul ei, cu toate durerile prin care trecuse mai stăruie și astăzi revolta de altădată și că nici astăzi n-a încetat să cerceteze drumul care ar putea-o duce spre Dumnezeu. Constatarea aceasta o făcu să devină umilă și tăcută, căci se întreba, cum va reuși să conducă credincioșii în fața lui Dumnezeu, pe care ea însăși nu reușise încă să-l găsească, în clipa când va veni ceasul dacă ceasul acesta este inevitabil și trebuie să vină?

Astfel când într-o după amiază umedă de august se dădu semnalul, Carie coborî umilă spre țărmul fluviului, și împreună cu cele două fete, cu Wang Amah și cu Andrew, apucară în lungul străzilor lăturalnice, umblând cât mai repede, ca să poată ajunge la vapor. După ce se urcă la bord, se opri și se uită la Andrew care rămăsese pe țărm. În această clipă bărbatul ei îi inspira mai mult respect decât în toată viața lor comună de până acum. Părea atât de sigur, în hainele lui albe și în cap cu casca colonială; un străin înalt și alb în mijlocul oamenilor mici și oacheși, îngrămădiți pe chei în apropierea lui. Prin minte îi trecu întrebarea: oare se vor mai revedea vreodată? Dar nici ea nu știa ce să răspundă.

Trecură opt luni; Andrew era la postul său, iar ea într-o mică odăiță a unei pensiuni din Shanghai, împreună cu copiii. Făcea în fiecare zi lecțiile cu ei și ca recreație se duceau cu toții într-un mic parc de pe țărmul fluviului Whangpoo. Aici copiii puteau să se joace, în aerul liber și cel mai curat posibil, din orașul acesta care te sufoca. Principala lor mulțumire erau vapoarele, joncile și sampanurile ce coborau în jos pe apă. Uneori apărea câte un transoceanic impunător care acosta la chei și apariția lui era un motiv de profundă mulțumire pentru toți. Carie își strângea copiii la piept și întindea brațul ca să le arate vaporul venit de-a dreptul din America, de la ei de acasă. Wang Amah se uita mirată, iar copiii urmăreau vaporul cu ochii pierduți în depărtări. Niciunul dintre ei nu înțelegea încă ce reprezintă America și în ochii lor plini de vise se reflecta întocmai ca o frumusețe fără seamăn, cu așternuturi de flori trandafirii de măr care se întind sub cerul albastru, cu ciorchini grei de struguri pe care-i puteai culege și mânca de pe vrejuri, fără să-i mai speli, cu grămezi de mere căzute din pomi pe care nu trebuia decât să le aduni, cu herghelii de cai care așteptau să fie încălecați, cu lunci în largul cărora puteai să alergi, cu zahăr din

mugurii ulmilor care aveau frunze aurii în timp de toamnă, toate acestea și chiar mai mult decât atât, reprezentau pentru ei America. Patria lor. Când treceau aceste vapoare, se opreau din jocurile lor obișnuite și puneau lui Carie mii de întrebări privitoare la această țară, iar când se întorceau în odăița lor de la pensiune, li se părea că pereții încep să se depărteze, ca să facă loc conversațiilor și visurilor lor în legătură cu țara aceasta imensă care era țara lor.

Trecuseră zece luni de la plecare și expediția trimisă de națiunile occidentale pentru pacificarea țării, restaurase liniștea și se puteau întoarce fără nicio primejdie în căsuța lor de pe vârful colinei și ziua când se văzură din nou împreună, fu cea mai fericită din viața lor. Casa și grădina erau neatinse, deși lădița cu lucrurile îngropate de Carie fusese jefuită, probabil chiar de servitorul care-i ajutase să sape groapa. În primul moment se indignă, dar ca de obicei se liniști numaidecât, zicându-și cu părere de rău:

— Bietul de el, probabil și-a închipuit că va veni cineva și o va fura, prin urmare de ce s-o fure altul și nu el?

Atitudinea aceasta a ei față de o greșeală condamnabilă, era caracteristică. Pe măsură ce trecea timpul, amintirea unei greșeli comise o indigna, poate chiar mai mult decât la început, dar datorită generozității ei, reușea totuși s-o înțeleagă și din fire avea calitatea să simtă imediat, când încercai să abuzezi de bună credința ei. În legătură cu aceasta îmi aduc aminte de un asistent chinez al lui Andrew care în iarna aceea venise să-și ridice salariul. Andrew nu era acasă și în absența lui, Carie îi răspunse că-i poate plăti ea însăși. S-a urcat la etaj și a scos din cutioara ei banii care erau în dolari. În timpul acesta a fost obligată să părăsească asistentul pentru câteva clipe, deoarece o chemase una dintre fete. La întoarcere chinezul îi spuse:

— Doamnă, una dintre monedele pe care mi le-ați dat este falsă. Vă rog să-mi dați alta!

Și-i întinse un dolar care se vedea de la distanță că este de plumb. Carie întinse repede mâna după ban și-l pipăi. Moneda era caldă. Dolarii pe care-i adusese ea, erau reci ca gheața, căci stătura într-o cameră neîncălzită. Banul ce-l avea în mână se încălzise de căldura trupului chinezului.

— Cred că te înșeli, răspunse ea cu glasul liniștit. Acesta este un ban pe care l-ai avut la dumneata.

Se uită apoi la el umilă și ochii i se umbriră de tristețe.

— Prietene, adăugă ea mâhnită, ești în stare să devii necinstit,

chiar de dragul unui dolar?

Chinezul a plecat ochii în pământ, apoi a ieșit fără să mai zică nimic. Dar ea a rămas abătută, deoarece își închipuise că omul acesta este de bună credință.

Dar am început să înaintez prea repede și am ajuns la iarna următoare, înainte de a vă vorbi despre toamna premergătoare care a adus o grea încercare. În fiecare an la sfârșitul verii țara era bântuită de holeră și în fiecare an la sfârșitul acestui sezon Carie trecea prin clipe de groază, până când epidemia se termina. Supraveghea cu cea mai mare grijă pregătirea mâncărilor și fiertul apei. Pe vremea aceea holera era o boală pe care nimeni nu știa cum trebuie s-o combată; se manifesta foarte repede și era de cele mai multe ori mortală, căci odată contaminată, victima murea înainte de a-i putea da vreun ajutor. În toamna anului acestuia Wang Amah se îmbolnăvi pe neașteptate în timpul nopții, dar fără nicio mișcare, de teamă să nu-și trezească stăpâna.

Totuși Carie care dormea ușor auzi icnelile de vomă și gemetele bătrânei, deoarece în țara aceasta se obișnuise să doarmă cu ochii deschiși, cum spunea întotdeauna. Astfel sări numaidecât din pat și în picioarele goale, - cum avea obiceiul să procedeze în timpul nopții, deoarece era prea impetuoasă, ca să mai piardă vreme încălțându-și papucii, deși într-o casă unde păianjenii veninoși foiau din toate părțile, obiceiul acesta era primejdios - se repezi spre camera chinezoaicei. Aici se opri înghețată de spaimă. Wang Amah aproape își pierduse cunoștința. Temperamentul ei treaz îi veni înșă de astă dată într-ajutor. Nu voia ca Wang Amah să moară. Dădu fuga la bucătărie unde aprinse focul și puse la fiert un cazan mare de apă. Turnă lui Wang Amah cu sila pe gât apă fierbinte și whisky, apoi o frecă pe brațe și-i dădu toate medicamentele ce le avea la îndemână. Când apa din cazan dădu în undă, o turnă în putina de baie și ridicând pe Wang Amah în brațe, o băgă până la gât în apa fierbinte, apoi îi dădu să bea lapte și apă caldă, iar ca să poată înghiți, începu s-o frece pe gât. Datorită acestui tratament rudimentar, în seara aceleiași zile Wang Amah era în viață, deși se simțea foarte slăbită.

Carie chemă pe Andrew, deoarece în timpul nopții nu îndrăznise să cheme pe nimeni, și după ce-i spuse să nu se apropie prea mult de ea, ca nu cumva să se contamineze, îi dădu toate instrucțiunile privitoare la copii, și-l rugă să facă apel la toate posibilitățile de om practic pentru a-i feri de primejdie.

— Te rog, în dimineața aceasta să nu-ți pierzi timpul cu rugăciunile, îl rugă ea, căci în absența mea copiii ar fi în stare să facă tot felul de imprudențe.

Andrew se uită la ea cu ochii plini de reproșuri, dar cu toate acestea, vreme de o săptămână încheiată execută cu toată severitatea instrucțiunile pe care soția să i le striga din fundul grădinii unde se mutase împreună cu Wang Amah, într-o odăiță pe care de obicei o întrebuițau pentru depozitarea uneltelor de grădină.

Spre sfârșitul aceleiași săptămâni Wang Amah reuși să scape de infecție și Carie o mută din nou în camera ei, iar ea putu să se întoarcă în mijlocul copiilor. Din ziua aceea legăturile dintre ea și chinezoaică deveniră și mai strânse. Wang Amah nu fu în stare să uite niciodată, că pentru a o putea îngriji pe ea, Carie își abandonase copiii și riscase să se infecteze ea însăși. Tocmai de aceea o întrebă mirată:

— Ce fel de femeie ești dumneata și ce suflet ai, pentru a fi gata să-ți sacrifici viața de dragul unei ființe oacheșe și vulgare ca mine, la care nimeni nu a simțit până acum nevoia să se uite de două ori?

Carie se simțea întotdeauna stânjenită, când vedea adorația celor din apropierea ei, așa că de astă dată mărturisi lui Andrew cu toată umilința, că dacă ar fi stat să se gândească, n-ar fi săvârșit o astfel de faptă, dar i se păruse nedemn ca o boală atât de ticăloasă să răpună pe Wang Amah și tocmai de aceea nu s-a mai oprit în loc. Revolta fusese pentru ea întotdeauna ca un strigăt de bătaie, și constatarea din noaptea aceea o revoltase.

— Cred că pe Wang Amah n-am îngrijit-o de dragul lui Dumnezeu, declară ea tulburată și cu glasul sfios, căci în astfel de împrejurări uita de fiecare dată să se gândească la Dumnezeu.

— Ar fi foarte bine ca tu să-ți aduci aminte de El și să ceri întotdeauna ajutorul Lui, răspunse Andrew care se gândea la mântuirea sufletului soției sale.

— Bine Andy, nu-ți dai seama că eu nu am vreme de așa ceva, răspunse ea cu glasul grav. Când cineva trage să moară, nu te mai gândești în numele cui încerci să-l ajuți - ci trebuie să-l scapi, fără să te mai întrebi de ce!

Pe ei doi îi despărțea o depărtare imensă și se uitau unul la altul, fără a fi în stare să se înțeleagă. Andrew nu făcea niciodată ceva, fără să se gândească la Dumnezeu. Dar pentru Carie viața era destul de amplă și-i oferea atâtea bogății care s-o mulțumească.

Cred că la această epocă din viața ei, va trebui să vă vorbesc și despre Kuling. Mi se pare că acum este momentul cel mai indicat, deoarece după însănătoșirea lui Wang Amah, Carie oftase din nou îndurerată:

— În fiecare vară trebuie să ni se întâmple ceva îngrozitor. Cel puțin dacă am putea părăsi pentru câțeva vreme în timpul verii căldura înăbușitoare din valea fluviului Yangtse, n-aș mai avea motiv să tremur din cauza vieții fiicelor mele, știindu-le în primejdie.

Toți ceilalți oameni albi care trăiau în diverse localități din această vale, împărtășeau temerile lui Carie, din cauza copiilor lor, și un englez care făcea vânatoare în Munții Lu, descoperise un loc unde s-ar fi putut refugia în timpul verii. Locul acesta era format din câteva văi nu prea adânci, între crestele unui șir de munți. În văile acestea chiar în miezul verii aerul era rece și înviorător, mai ales în zori și pe înserat, iar la amiezi, atmosfera părea răcorită de izvoare și negurile ce se ridicau în sus pe munte. Englezul dădu zvon despre descoperirea făcută de el și mai mulți se însoțiseră, pentru a arenda un teren pe care să clădească o serie de căsuțe, cu ajutorul pietrei ce se găsea din belșug în fundul văilor.

Carie stăruia pe lângă soțul ei, ca să viziteze aceasta regiune și la întoarcere Andrew îi spuse:

— N-am văzut până acum nicăieri un loc care să semene atât de mult cu regiunile noastre de acasă.

Atât era de ajuns. Cu puținii bani pe care-i aveau – cred că și de astă dată Carie a trebuit să facă apel la banii rezervați pentru Noul Testament al tatălui nostru – cumpărară o porțiune de teren și vara următoare se îmbarcă împreună cu cele două fetițe, ca să facă drumul în susul fluviului, până la orașul ce se găsea în apropierea munților, iar de aici trebuia să mai facă drum de o zi cu litierele, printre semănăturile de orez și dealurile acoperite de trestii de bambus, ca la urmă să se oprească în poala munților pe care-i căutau.

Aici, la poale, aerul era pâclit și înecăcios, din cauza arșiței, dar pe măsură ce culacii urcau mai sus cu litierele, în atmosferă se simțea tot mai mult suflul răcoros al înălțimilor care făceau pe Carie să se simtă emoționată. Atmosfera aceasta semăna foarte de aproape cu aerul munților din partea de apus a statului Virginia, și ea nu-l mai simțise în nări, din ziua când plecase de acasă. Urcară vreme de două ceasuri, cu pași siguri și ritmici, o potecă de pe

coasta munților, iar dedesubtul lor, în adâncul prăpăstiilor, clocoteau cascadele izvoarelor coborâte din culmi sau luceau oglinzile verzi și adânci ale iezerelor, rămase de pe urma zăpezii topite.

Întâlniră și partaluri de flori, cum nu mai văzuse nici în America. Acolo florile din munți erau mărunte, frumoase și fără miresme, dar aici treceau cu litierele printre crini roșii tиграți, printre gigantici stânjenei albi cu capătul petalelor însângerat pe partea din afară; în toate părțile se legănau ferigi înalte și delicate, iar pe sub pini și trestii de bambus, ușoare ca niște fulgi, se așternea mușchiul gros și moale, cu frunzele în rămurele. Din crengile copacilor atârnau ca o cascadă luminoasă ciorchinii florilor în formă de stele, umplând aerul de miresme, apoi pe neașteptate, adâncul tăcerilor era înfiorat de țipătul sălbatic al unei păsări de pradă, care totuși tremura limpede și plăcut în apropierea lor.

Era un spectacol atât de frumos, cum nici n-ar fi bănuț că poate să existe în această țară suprapopulată, despre care avea obiceiul să spună:

— Aceasta este o țară unde se nasc prea mulți și mor prea mulți.

Proptindu-se în spătarul litierei, ridică privirea spre albastrul cerului și urmări în extaz trâmbele de neguri albe ce se târau pe deasupra ei și împrejurul piscurilor ce se vedeau în depărtare. Trâmbele se ridicau din ce în ce mai sus, de păreau că vor să se aștearnă pe sub cer, dar imediat după aceea litierele apucau pe după o cotitură neașteptată și intrau în câte o trecătoare unde vânturile înălțimilor prindeau să șuiere împrejurul lor, reci și aromate de apele zăpezilor, dar pline de viață și vigoare.

Culacii lăsau prăjinile de pe umeri și întorceau spetele goale și asudate, ca să le bată vântul și în semn de bună venire începeau să chiuie și chiotele lor răscoleau adâncurile tăcerilor, tremurând până departe în văi:

— A-hu-hu-hu-hu!

Când îi auzea, Carie ar fi fost gata să răspundă și ea la strigătul de mulțumire pe care munții îl făceau să tremure pe deasupra prăpăstiilor și-l loveau în pereții lor de stâncă.

Venea apoi ultimul urcuș, scurt și prăpăstios, pentru a ajunge în valea care semăna cu o cupă ridicată spre cer de piscurile cele mai înalte ale munților. În marginea văii era căsuța de piatră cu cele trei odăi pe care le clădise Andrew pentru familia lui.

Nimeni nu ar fi fost în stare să-și dea seama ce însemna la

această epocă și chiar la ani de zile după aceea, căsuța aceasta, împreună cu valea, cu încântătorul peisaj al împrejurimilor și cu aerul ei înviorător. Ușurarea adusă de nopțile fără zăduf, somnul adânc și tihnit, aerul înviorător pe care-l respira adânc, apa rece și proaspătă care izbucnea de sub stâncă și putea fi băută fără a o mai steriliza, faptul că nu erai obligat să te mai gândești vreme de două luni la primejdia epidemiilor, mulțumirea de a vedea copiii cu obrazul îmbujorat și plin, la sfârșitul verii, când înainte de asta erau palizi și slăbiți din cauza nopților nedormite, cu obrazul plin de pete de arșiță și trupul acoperit de bubițe, toate acestea îi pricinuiau o mulțumire inexprimabilă. Cu sufletul plin de recunoștință recita uneori împreună cu copiii, câte o rugăciune grăbită, cum avea obiceiul, o rugăciune care era mai curând un ritm al bătăilor inimii, decât o mișcare a buzelor. Aceste rugăciuni le înălța spre Dumnezeu, fără să se mai gândească dacă vor fi primite sau nu, căci pe ea o interesa numai emoția ce-i copleșea sufletul.

Cutreieră munții împreună cu copiii, făcând excursii și oprindu-se unde se întâmpla. Se simțea tot atât de încântată ca un copil, când putea să mănânce în aer liber și când se întâmpla ca Andrew să nu fie acasă, o auzeau spunând, indiferent dacă era la amiază sau în timpul cinei:

— Haideți copii, să ne luăm farfuriile și să mâncăm afară!

Se așezau pe treptele scării din fața casei sau pe coasta muntelui, unde le venea mai bine, și urmăreau soarele cum coboară dincolo de creste, în timpul apusurilor repezi, caracteristice la munte. Dar așa ceva nu se întâmpla decât atunci când Andrew lipsea de acasă, căci lui nu-i plăceau astfel de capricii, nici lipsa unei mese pe care să te sprijini și obligația de a ține farfuria în mână, cu un cuvânt, nimic ce este neobișnuit. Când era acasă, familia trebuia să se așeze ceremonios de trei ori pe zi la masă, să-și spună rugăciunea înainte de a începe să mănânce, și Carie trebuia să se mulțumească cu un scaun așezat în fața ușii larg deschise.

Deși Andrew venea la ei ca să petreacă împreună câte o vacanță scurtă, totuși părea că el nu suferă atât de mult din pricina căldurii, cât sufereau ea și copiii. Pe măsură ce treceau anii, el devenea tot mai uscățiv și în aparență tot mai robust. El nu simțea durerile și suferințele altora, în propriul său trup, cum se întâmpla cu soția sa. Muzica îl lăsa indiferent și poezia nu-i putea spune nimic; însăși frumusețea naturii nu-l impresiona decât foarte rareori; țipetele de

durere ale celor care sufereau, reprezentau pentru el, de cele mai multe ori, glasul celor care protestează împotriva dreptei pedepse trimise de Dumnezeu asupra lor, pentru păcatele ce le-au săvârșit.

Era deci inevitabil ca aceste deosebiri de temperament dintre soț și soție să devină tot mai adânci sau în orice caz mai evidente, pe măsură ce trecea timpul. În fața propriei sale conștiințe, Carie nu voia să admită existența acestei deosebiri între ei, dar totuși o manifesta prin nenumărate mici ieșiri pe care Andrew le suporta în tăcere și cu vizibila convingere că sunt o încercare trimisă de Dumnezeu, dar felul acesta de a suporta și chiar extrema lui îngăduință nu reușea să facă pentru Carie viața mai ușoară, căci în timpul din urmă începuse să se simtă neliniștită, din pricină că ea nu era destul de bună și pentru că în realitate el era mai bun decât ea.

Dar tensiunea existentă între ei nu se manifesta prea mult în timpul cât fetițele erau lângă ea și era convinsă că ele au nevoie de prezența ei. Niciodată n-am văzut femeie care să fie mamă atât de desăvârșită ca ea, gata întotdeauna să râdă și să cânte sau să facă glume, pentru a opri plânsul unui copil, și nici atât de capricioasă, dar cu toate acestea, mâinile ei îndemânaticе erau gata întotdeauna să dea ajutor și să îngrijească sau să vegheze cu duioșie alături de cei care aveau nevoie de ajutorul ei. Niciodată n-am văzut-o mai desăvârșită în rolul de mamă, decât în timpul verilor petrecute între munți, când putea să se dedice în întregime copiilor ei. Îi conducea în toate părțile unde puteau găsi ceva frumos; ea îi învăța să le fie dragi prăpăstiile și jgheburile stâncilor profilate pe cer și tot ea îi făcu să înțeleagă frumusețea iezelor ascunse în umbră, împrejurul cărora se îngrămădesc ferigile și crește mușchiul moale ca mătasea. Frumusețile acestea le transplantă și în casa ei care era întotdeauna plină de verdeață și de flori.

Cred că cercetările ei pentru a găsi drumul spre Dumnezeu, la care nu renunțase încă în mod definitiv, erau mult mai ușoare aici în vârful munților, deoarece prezența lui Dumnezeu pare mai aproape de locurile unde nu se văd suferințe omenești. Datorită frumuseții în mijlocul căreia trăia, îi venea mai ușor să fie și bună și îngăduitoare, și-și închipuia că va vedea pe Dumnezeu dintr-o zi într-alta. Duminica dimineața se ducea la mica bisericuță de piatră pe care o clădiseră, imediat ce comunitatea lor devenise mai numeroasă, și glasul limpede al clopotului era pentru ea un fel de

chemare care-i făcea plăcere. Cred că niciodată n-a ascultat dangătul acestui clopot, fără să se gândească acasă, și răspundea chemării lui mai mult de dragul amintirii patriei de dincolo de mare. Dar în parte răspundea și pentru a adora și a slăvi chiar lucruri pe care ea nu le putea înțelege, deoarece datorită sângelui și obiceiurilor moștenite, femeia aceasta, această americană, în clipele ei de mulțumire se îndrepta chiar fără să vrea, spre o ființă superioară pe care nu o putea înțelege, dar în fața căreia simțea nevoia să se prosterneze și să-i mulțumească. Era un temperament pe care mulțumirea și liniștea o determinau să facă eforturi nebănuite, dar pe care suferința și vitregiile sorții o scoteau din minți și o determinau să fie trufașă.

În felul acesta trecură, uneori repede, altădată înceti, alți nouă ani și dacă voiau, își puteau lua din nou un concediu de un an, pentru a se întoarce acasă. Își făcură pregătirile ca să poată pleca în iunie, după ce închiriară căsuța de pe munte unor prieteni care aveau nevoie de ea, și se îmbarcară pe un vapor care trebuia să-i treacă peste Oceanul Pacific. Edwin devenise bărbat în lege, în timpul ultimilor ani care ei i se păruseră nesfârșit de lungi, din cauza grijilor ce și le făcea pentru el, a temerilor și a nopților nedormite. Terminase studiile colegiale și se pregătea să intre la Universitate, așa că ei trebuiau să-și petreacă partea cea mai mare a concediului în America, dar nu în casa cea mare și albă, ci în orașul unde era universitatea la care se va înscrie Edwin și unde își făcuse și tatăl său studiile. Universitatea aceasta era în micul orașel Lexington, din statul Virginia, și Carie aștepta nerăbdătoare, închipuindu-și că aici va reuși să impregneze sufletul celor două fetițe ale ei de dragostea față de patria pe care deși nu o văzuseră încă, totuși o iubeau. Dar înainte de a ajunge, trebuia să înfrunte rigorile Oceanului, astfel că în timpul călătoriei se simți mult mai rău decât înainte de asta și când ajunseră la San Francisco, se grăbi să debarce cât mai repede pe pământul adorat al patriei sale.

Atrase atenția fetițelor asupra lucrurilor ce le întâlneau în cale și acestea se uitau mirate și se simțeau din cale afară de mândre, în fața apei curgătoare, a luminii electrice și a palatelor înalte și impunătoare, care toate reprezentau minunile Americii, ale țării lor. Dar rămaseră nemulțumite, când văzură oameni albi care încărcau poveri în camioane și cărau bagajele călătorilor.

— Mamă, întrebă Confort îngrozită, în țara aceasta și culacii sunt oameni albi?

— În țara noastră nu există culaci, răspunse Carie râzând. Tocmai de aceea oamenii trăiesc mulțumiți. Fiecare trebuie să lucreze și nu e nicio rușine să îndeplinești un lucru manual.

Dar astfel de lucruri o puneau întotdeauna pe gânduri, deoarece se temea ca nu cumva copiii aceștia, cu toate prevederile ei, să rămână cu obiceiuri specific orientale. Preocupată de gândul acesta, luă hotărârea să învețe pe Confort chiar în anul acesta, să gătească, să coasă, să spele vasele și să îndeplinească toate însărcinările unei femei casnice. Era pe deplin convinsă că grijile gospodăriei sunt cel mai bun mijloc pentru ca o femeie să nu se simtă niciodată nemulțumită.

— Ar trebui ca toate femeile să știe să conducă o casă, să facă pâine, să gătească și să coasă, declară ea. Nu importă câți slujitori ai, dacă ești femeie, trebuie să știi toate treburile gospodăriei și să fii în stare să le îndeplinești și singură.

Ceva mai târziu, când constată că fetița Confort este nemulțumită de aplicarea practică a acestei teorii, adăugă:

— În viața ta s-ar putea să fie și o vreme când vei fi obligată să îndeplinești aceste însărcinări, dar afară de asta noi, americanii, suntem obișnuiți să lucrăm.

Acesta era ultimul cuvânt care rezuma tradiția rasei sale pe care încerca s-o perpetueze chiar în munca brațelor. Și de fapt în trupul ei neînfricat și viguros, nu se găsea nicio picătură de sânge care ar fi îndemnat-o să încline spre trândăvie.

Drumul cu trenul în lungul Statelor Unite reprezenta pentru Carie întotdeauna o mare mulțumire și un fel de luare în posesiune. Vedea pământul patriei așternut în fața ei, frumusețea munților, a câmpurilor și a luncilor, luminile care se aprindeau seara la ferestrele caselor mărunte, iar freamătul străzilor în orașe și sate i se părea întocmai ca o muzică; așezată la fereastra vagonului, urmărea cu ochii aprinși desfășurarea caleidoscopică a peisajului. Constata cel mai mic progres și cea mai mică schimbare, orice semn de progres, și nu uita să tragă atenția și copiilor.

De astă dată însă America avea pentru ea o semnificație specială. Aici era Edwin care acum devenise major.

Iată-o ajunsă și în orașul ei natal, se vedea poarta albă a curții lor, ulmul uriaș, casa cea mare în care s-a născut și care va rămâne pentru totdeauna adevăratul ei cămin. Iată și pe tatăl ei, tot atât de zvelt și de drept ca în anii tinereții, cu părul cărunț, îmbrăcat

impecabil în rufele imaculate și costumul negru – datorită vanității sale, Hermanus acesta părea că nu va mai îmbătrâni niciodată – iar celălalt bărbat cu părul cărunt și trupul adus de umeri – se poate oare să fie Cornelius, îmbătrânit înainte de vreme – femeile de colo sunt fiicele lui, iar tânărul cel lat în umeri cu obrazul ars de soare e fiul său, iar în cealaltă parte matroana aceea gravă este tânăra lui soție de altădată. Trecuseră nouă ani de la ultima ei vizită în casa părintească, și după ce intră în camera ei de față și se privi în oglindă, Carie constată prezența celor două șuvițe albe de păr ce-i apăruseră la tâmpile, ca două aripi și că strălucirea de odinioară a obrazului ei dispăruse.

Toate surorile ei erau acum măritate și așezate la casele lor, astfel că acum casa părintească i se păru stranie fără aceste surori care aveau obiceiul s-o întâmpine în prag. Dar în cadrul ușii, sfios și retras mai la o parte, o aștepta un tânăr înalt și îngrijit ca înfățișare. Era Edwin. Când Carie vru să-l îmbrățișeze, tânărul trebui să se plece, ca ea să-i poată trece brațele împrejurul gâtului. Tânărul purta ochelari și guler înalt, și părea mult mai în vârstă decât cei douăzeci și unu de ani pe care-i avea. Se depărtă de el, ca să-l poată vedea mai bine. Privirile ei întâlneau ochii buni, puțin cam visători, dar blânzi și sinceri ai tânărului. Acum va trebui să afle din nou ce se ascunde dincolo de ochii aceștia gravi și miopi, deoarece își dădea seama că astăzi nu mai are în fața ei pe băiețașul de altădată.

Pentru Carie fu adevărată plăcere să se plimbe, împreună cu fiicele ei prin oraș și să cutreiere toate colțurile fermei, arătându-le toate lucrurile de care-și mai aducea aminte, și pe vechii ei prieteni cu care se întâlnea. În timpul duminicilor avea prilejul să guste din plăcerea de a se duce la biserică unde asculta glasul melodic al clopotului pe care nu-l uitase nicio clipă în timpul absenței. Deși înaintat în vârstă, Hermanus își conducea familia cu aceeași autoritate ca și înainte de asta; el mergea în frunte și toți ceilalți se înșirau pe urma lui în lungul străzii orașelului. În biserică mai predica și astăzi fratele lui Andrew care acum era cărunt și foarte slăbit. De fapt el nu se refăcuse niciodată în întregime, de pe urmele războiului civil, și din când în când i se deschidea o veche rană ce o avea în șold. Dar cu toate acestea îi făcea plăcere să-și debiteze predicile blânde care nu aveau nimic din lumea aceasta trecătoare și se ocupau numai cu chestiuni de doctrină religioasă, așa că acestea erau adevărată hrană sufletească pentru Carie care

se simțea încântată că-i poate auzi din nou glasul.

America, America! Va fi oare în stare să părăsească din nou această țară?

După ce trecură zilele fericite ale verii, în timpul cărora îndeplinea mulțumită vechile obligații ale gospodăriei, la putinei, la spălatul rufelor în umbra copacilor din curte, la călcat în cămara răcoroasă și la prepararea conservelor de fructe pentru iarnă, după ce făcu o serie de vizite la surorile căsătorite și la fratele ei – era oare posibil ca mica Greta, fata cu ochii negri de odinioară, să fie mama atâtor copii, astăzi calmă, fără totuși să-și uite în întregime malițiozitatea privirilor, și ca acest Luther – astăzi un negustor statornic și prosper, să fie tatăl a patru copii – plecară la Lexington unde găsiră o casă veche în marginea orașului, mobilată la întâmplare. Casa fusese clădită înainte de războiul civil, bucătăria era departe în aripa destinată sclavilor, așa că de fiecare dată pentru a putea ajunge la ea, Carie era obligată să traverseze o grădiniță căzută în paragină. Pentru altă femeie osteneala aceasta ar fi fost neplăcută, dar Carie consideră drept privilegiu posibilitatea de a vedea din grădină coastele munților din apropiere, acoperite de păduri. Grijă gospodăriei o purta cu ușurință; datorită elasticității fizice și cântecelor ei, lucrul nu i se părea greu, după felul de viață pe care-l dusesese până acum. Nu mai avea acum decât grija propriei ei familii pentru care trebuia să gătească de mâncare, s-o îngrijească și s-o distreze. Aici nu mai era copleșită de nevoile celor care veneau să-i ceară ajutorul, cum se întâmpla în China: apelurile celor bolnavi, ale celor copleșiți de loviturile soartei și de toate nenorocirile ce se abat asupra oamenilor. Ușurată, chiar numai pentru un timp cât de scurt, de această povară ce i-o impunea mila, Carie se putea bucura de odihnă.

Nu avea nevoie nici să mai facă lecții cu copiii, deoarece Confort fusese înscrisă la școală pe timp de un an, Edwin era la Universitate și era mulțumită de studiile strălucite pe care le făcea, iar Faith care se ținea de fustele ei, îi era tovarășă de joacă. Aici familia întreagă era împreună și în fiecare seară se adunau împrejurul sobei uriașe de piatră în care Andrew aprindea un foc mare de bușteni, iar la cină beau lapte „de la o vacă” – cum spunea Faith întotdeauna, cu glasul grav – mâncau prăjituri cu enibahar și fructe de care nu se găseau în China.

În astfel de împrejurări Carie își examina fiul cu atenție,

încercând să descopere caracterul lui de acum și să restabilească legăturile ce existaseră între ei, înainte de a se despărți. Dorea din tot sufletul ca el să devină ceea ce ea nu putuse deveni. Dar blândețea atitudinii lui Edwin îl făcea să pară evaziv. Era un tânăr docil, loial și bun, dar totuși presimțea că sufletește este foarte departe de ea. În cele din urmă fu obligată să renunțe la străduințele de a-l apropia de ea și renunță - mâhnită de prezența acestei depărtări între ea și fiul acesta al ei, despre care-și închipuise că va continua să fie băiețașul de altădată. Dar în timpul anilor petrecuți în singurătate, în sufletul lui se dezvoltase bărbatul care nu mai putea fi pendinte de ea.

Probabil datorită acestei independențe, la terminarea anului de concediu, i se păru mai ușoară plecarea spre Orientul unde mai erau încă atât de mulți care aveau nevoie de ea. Se împliniră douăzeci și doi de ani de când lipsea din patrie, deși îi mai păstra și astăzi în suflet amintirea, ca a unei țări dintre cele mai frumoase și mai binecuvântate de Dumnezeu, așa cum o văzuse întotdeauna. Dar colțișorul ei drag pe care și-l clădise în această țară, începea să dispară. Trecuseră două decenii și surorile și frații ei se obișnuiseră să trăiască independenți, deși o iubeau și astăzi tot atât de mult. Douăzeci de ani, și fetele lui Cornelius deveniseră mari și locuiau în aceleași odăi în care locuise și ea, pe vremea când era de vârsta lor; rochiile lor lungi, cu mânecile în formă de șunci erau atârinate în aceleași dulapuri în care-și păstrase ea odinioară crinolinelile, iar pe pereți, locul madonei de odinioară era ocupat de fotografiile lor, înșirate în formă de evantai, cum era moda de acum. În odaia unde murise mama ei, se mutase Cornelius împreună cu soția sa și trăiseră aici ani atât de îndelungați laolaltă, încât până și Hermanus uitase pe soția lui care-l iubise cu atâta ardoare. În oraș, domnul și doamna Dunlop erau demult morți, colegele ei de școală se măritaseră și plecaseră, numai bătrânul Neal Carter, care era tot necăsătorit, mai trăia încă, somnoros și singur, în tovărășia negrilor săi. Când îl văzu, înalt, cu obrazul aprins și bâlbâind cu greutate în clipele rare de trezie, Carie înțelese că romanul sentimental ce s-ar fi putut desfășura între ei, este demult terminat. El își uitase de toate, afară de mâncare și medicamentele ce le lua.

Da, ea părăsise America și America o uitase, așa că dacă se va întoarce vreodată în mod definitiv, va trebui să-și clădească un nou colț al ei.

Despre asta nu putea fi vorba, deoarece cu mult înainte de a se

împlini anul de concediu, Andrew începu să dea semne de nerăbdare, pentru a se întoarce la datorie. Casa lui părintească fusese vândută, părinții lui erau morți demult, așa că sufletul lui se cerea printre oamenii aceia străini între care trăise. Dar afară de asta presimțea că America nu are nevoie de prezența lui. Aici predicatorii și bisericile se găseau în toate părțile, așa că cei care voiau să-și „mântuiască sufletul”, n-aveau decât să-i asculte. Locuitorii țării aceleia depărtate, chiar dacă ar fi vrut, nu puteau asculta cuvântul Evangheliei, deoarece nu aveau pe nimeni, așa că apelul lor îl făcea să nu mai vadă și să nu mai audă nimic altceva. Prin urmare vara următoare, când Edwin își termină cu distincție studiile universitare și găsi o slujbă de director al unei școli, așa că putea trăi cu totul independent, familia începu să-și facă pregătirile de plecare.

În clipa când Carie trebui să se despartă de fiul ei, își simți sufletul îndurerat. Dacă se va întâmpla ca America să-l rețină, ceea ce ea dorea din toată inima, însemna că este pierdut pentru ea, deși nu prea știa de ce anume. Dar astăzi el era bărbat și trebuia să-și aleagă singur felul de viață pe care o va duce; ea nu avea dreptul să-l condamne, dacă prefera să trăiască în această țară, pe care chiar din ziua nașterii îl învățase s-o iubească din toate puterile. Dar pentru ea, care era mama lui, această alegere însemna că ea va fi obligată să trăiască în exil, departe de fiul ei, și că nu-l va mai putea vedea decât o dată sau de două ori înainte de a muri. Părăsi America plângând, ceea ce nu i se întâmpla decât rareori, și cu sufletul înghețat de deznădejde. De astă dată despărțirea dintre ei era mai mult decât fizică; aceasta reprezenta începutul unei despărțiri spirituale și plecă cu senzația că de azi înainte nu mai are la cine veni în America.

Astfel se întoarse din nou și făcu încă o dată drumul în susul fluviului, până la căsuța împrejmuită din toate părțile de munții ce se ridicau pe deasupra sumbrului oraș chinezesc, răsfirat pe marginea apei, întocmai ca niște vrejuri de iederă. Începu să-și aranjeze casa și grădina cu un calm care, pentru o fire atât de exuberantă ca a ei, semăna mai mult a resemnare. În toate mișcările ei se vedeau acum semnele vârstei. Părul începuse să-i încărunțească, deși mai păstra încă bogăția și moliciunea inelelor care îi împodobeau capul întocmai ca o coroană, iar liniile opulente ale trupului în epoca maturității, deveniră din nou delicate.

Bănuiesc că acum se gândea la tinerețe, întocmai ca la o amintire aproape uitată. America de odinioară i-o luase înainte, o uitase și nu mai avea loc pentru ea. Ca să poți aparține unei țări, trebuie să te dezvolți între hotarele ei și să progresezi împreună cu ea. Acesta era motivul pentru care se simțea mulțumită că și-a dăruit patriei sale fiul. Cât despre ea însăși, de astă dată încerca întâia oară să-și trăiască propria viață, fără să-și dea seama că ea reprezintă America, și nici că duce această țară cu ea, în toate părțile pe unde se oprește și pentru toți care se apropie de ea.

Începu să se ocupe din nou de operele de caritate în interesul oamenilor din apropierea ei și din nou încercă să creeze în casa ei mediul de care ar fi dorit să se bucure proprii ei copii. Confort crescuse și acum era o fată din multe puncte de vedere dificilă, încăpățânată și puneă multă patimă în tot ce făcea – o fată care semăna foarte aproape cu ceea ce fusese ea însăși – dar Carie nu era în stare să-și dea seama de realitate. Presimțea însă cu un fel de teamă, că fata aceasta a ei este predestinată să sufere, cum suferise ea însăși – datorită excesului de sensibilitate și emoțiilor puternice – așa că încercă să o învețe stăpânirea de sine, deși ea nu reușise niciodată să-și stăpânească pe deplin nici propriile porniri. Îi făcu un program de lucru zilnic, o învăța muzica și pictura și în fiecare săptămână trebuia să facă o lucrare scrisă, pentru a se obișnui cu stilul ales. Carie se îngriji singură și fără concursul de care se bucură mamele moderne, să dea cea mai bună educație fiicelor ei. Le obliga să facă exerciții fizice pentru suplețea membrelor, le corecta atitudinile și le încuraja să facă tot felul de eforturi corporale.

Îmi aduc aminte că pe vremea aceea, dădea lui Confort câte un ban de argint pentru fiecare cuib de cioară pe care-l doboră. Ciorile își clădeau cuiburile în vârful copacilor și una dintre senzațiile pe care fata aceasta, astăzi femeie în floarea vârstei, nu le putea uita niciodată, era să se urce din ce în ce mai sus pe trunchiul unui copac subțire care se legăna bătut de vântul dimineților de martie, până când ajungea la cuib. Cuiburile trebuiau distruse din vreme, deoarece Carie era o femeie prea impresionabilă, ca să admită distrugerea lor după ce au fost clădite. Dar mai presus de orice, ea ținea ca fata ei să se obișnuiască cu primejdiile.

Totuși nu era întotdeauna ușor să facă pe Confort să se supună obligațiilor de fiecare zi. Era în stare să se împotrivească din toate puterile și cu îndrăzneală și în cele din urmă Carie înțelese, că dacă

vrea s-o facă să se supună, va trebui să-i stimuleze orgoliul, deoarece fata nu se lăsa intimidată. Dar datorită simțului de înțelegere înăscut, Carie se certă pe sine pentru a vedea cum va putea supune mai cu ușurință pe fiica ei și astfel reușiră să treacă împreună și fără prea multe dificultăți, vârsta primejdioasă a adolescenței. Dar deși atât mama cât și fiica erau temperamente pasionate, Carie reuși să-i insufle cultul binelui și al frumosului, înconjurând-o de toate atențiile binefăcătoare ale culturii aduse din patria lor și astfel îi îndreptă pentru totdeauna pașii în această direcție. Rezultatul acesta era extrem de important, deoarece nu avea altceva la îndemână decât cărțile și frumusețea naturii.

În afară de obligațiile ce le avea față de copiii ei, viața lui Carie era plină, poate mai mult decât până acum, de grijile ce i le pricinuiau oamenii dimprejurul ei. Aceste griji se îngrămădeau mai ales după anii de foamete de care populația se temea atât de mult. În anul 1905 trecură printr-o situație înfricoșătoare, deoarece nu fusese recoltă, nici chiar în valea atât de rodnică și atât de bine canalizată a fluviului Yangtse; se simțea lipsa de hrană, mai ales după ce convoaiele de flămânzi începură să coboare din părțile de la miazănoapte.

Pe la începutul iernii, orașul și câmpia din împrejurimi erau pline de nenorociți, bărbați, femei și copii care veniseră pe jos, cerșind în lungul drumului spre miazăzi, dar cu toate acestea mulți dintre ei muriseră de foame. Se lăsă înghețul, dar grupurile flămânzilor soseau din ce în ce mai numeroase, cu privirile rătăcite și întunecate, cu trupurile supte de chinurile foamei. Carie - care chiar înainte de asta fusese martoră la spectacole dureroase - își simțea sufletul chinuit de milă, așa că făcea tot ce-i sta în putere și colectă bani din toate părțile, ca să-i ajute. În anul acela, la masa ei nu se pomeni niciun fel de desert și făcea toate economiile posibile. Până și Noul Testament al tatălui nostru trebui să aștepte în anul acesta de foamete.

În timpul zilei Carie nu îndrăznea să se apropie și să le ofere puținul ajutor ce-l avea la îndemână, deoarece acesta era atât de neînsemnat pentru miile de oameni flămânzi, încât nu însemna nimic și viața ei ar fi fost în primejdie, dacă s-ar fi repezit la ea și s-ar fi încăierat pentru ceea ce le aducea. De aceea în timpul zilei trecea fără să ducă nimic, printre adăposturile de rogojini ale înfometaiților și-și nota pe cele unde nevoile erau mai mari, ca apoi în timpul nopții următoare să îmbrace halatul cel vechi al lui Wang

Amah și să vină împreună cu ea, ca să lase un dolar sau o legăturică de mâncare.

Andrew lipsi de acasă tot timpul iernii acesteia. El era în partea de miazănoapte, unde foametea bântuia mai cumplită și împărțea oamenilor ajutoare din sumele de bani sosite din America. O parte neînsemnată din aceste sume o trimitea lui Carie, și ea o primea cu atât mai bucuroasă, cu cât știa că banii se datorează belșugului și generozității compatrioților ei.

— Banii aceștia sunt din America... au sosit pentru voi din America!

Acestea sunt cuvintele pe care am auzit-o repetându-le de nenumărate ori, și astfel, pentru oamenii aceștia oropsiți, era un fel de întrupare vie a Americii.

Uneori, din America nu veneau bani, ci vapoare încărcate cu alimente, dar acestea nu erau întotdeauna bine alese. Îmi aduc aminte că unul dintre vapoarele acestea adusesese o încărcătură de burduri de brânză ușor alterată. Dar pentru chinezi, brânza este aproape singurul aliment respingător și nu-l mănâncă decât atunci când sunt obișnuiți cu el din străinătate. Carie se uita îndurerată la mormanul de burduri îngrămădite pe cheiul fluviului, dar imediat după aceea deveni o mare adeptă a consumului de brânză. Vizită toate familiile de rasă albă care formau comunitatea, din nenorocire nu prea numeroase, și cu stăruință și entuziasm, reuși să-i determine să cumpere o mare cantitate din această hrană care nu trebuia nimănui. Ea însăși își umplu pivnița cu tot ce nu se putu vinde, așa că aveam „brânză din anul foametei” pentru vreme îndelungată. Cu banii obținuți din vânzarea brânzei fu foarte mulțumită să poată cumpăra orez și făină pe seama multor flămânzi.

Dar chinurile acestui spectacol dureros de fiecare zi și de fiecare ceas îi scăzură forța morală și părea ca va cădea frântă sub povara durerii și incapacității de a putea ușura, cel mult într-o foarte redusă măsură, nevoile celor care sufereau. Nu-și închipuise, nicio femeie ca ea nu fusese în stare să-și închipuie, că trupul omenesc este în stare să sufere atât de mult, această tortură înecată a trupurilor umflate de agonia morții, vederea copiilor uscați de foame și cu ochii ca niște flăcări, felul în care-și smulgeau unul altuia hrana din mâini, repezindu-se ca niște fiare, părinții la proprii lor copii și uneori chiar bărbatul la soție.

Ar fi fost imposibil, ca circulând în fiecare zi printre adăposturile

de rogojini, oamenii aceștia să nu afle cine este, căci o urmărire până acasă și chinuiți de foame se târâră în sus pe munte până la casa ei, începură să bată în poarta curții și se înșirară tremurând împrejurul gardului, hoarde înnebunite de foame. Dar cred că niciunul dintre ei nu suferea ca ea însăși în aceste clipe. Mâncarea puțină pe care o mânca, i se părea că are gust de cenușă când o lua în gură, și gândindu-se mereu la cei care nu aveau cu ce să se hrănească, aproape nu mânca nici ea nimic. Totuși nu îndrăznea să deschidă porțile, de teamă că vor devora tot ce vor găsi, dar fiind atât de mulți, puținul pe care-l avea, nu le va putea fi de niciun folos și vor fi obligați să sufere ca și până acum.

Larma gemetelor lor și glasurile celor care o strigau zi și noapte fără încetare, morții care zăceau în fiecare zori împrejurul casei și pe care trebuia să-i transporte, aproape o înnebuneau din cauza milei zadarnice, a revoltei și durerii. Toată nemulțumirea ei sălbatică împotriva lui Dumnezeu care admitea să se întâmple astfel de nenorociri, se trezi din nou în sufletul ei. Dar fusese învățată să nu ispitească voința Domnului, căci El le știe și toate se întâmplă din înțelepciunea Lui. Se străduia din nou să se adapteze vechiului ei crez: „Ai încredere și te supune!” dar era dureros s-o vezi zbuciumându-se în felul acesta. Încerca din toate puterile să facă tot ce se putea face; alerga în toate părțile după alimente, cerceta zi și noapte casele oamenilor cu stare, se ducea în toate părțile, ceea ce în alte împrejurări n-ar fi îndrăznit să facă, decât cel mult îndemnată de nesfârșita mizerie omenească.

Nu mai încerca să-și apere copiii; de altfel ar fi fost zadarnic. Ce ziduri ar fi putut să te apere împotriva urletelor acestei mulțumi, ca ele să nu ajungă până la tine; de țipetele de groază ale celor care și-au pierdut ultima nădejde și de suspinul trist și stins al copiilor în agonie? Nu, trebuiau să vadă și fetele ei, ce jucărie este omul în fața vieții. Își luă fetele cu ea, ca să-i dea ajutor, dar le ferea de spectacolele cele mai dureroase ale morții.

În anul acela nu serbară Crăciunul. În toată viața ei se străduise ca din sărbătorile Crăciunului să facă cea mai fericită și mai veselă zi pentru copiii ei. În familie era un fel de ritual, împodobirea casei cu vise și ramuri de verdeață, tot așa ca și pregătirea budincii tradiționale. Ca întotdeauna Carie era obligată să se gândească și să-și procure singură tot ce-i trebuie, deoarece aici nu erau magazine de jucării și nici vitrine, dar cu toate acestea de fiecare dată sărbătorile Crăciunului erau adevărată orgie de prăjituri și de

turte cu enibahar, în formă de oameni, tot felul de lucruri utile și absurde, pe care le confecționa ea însăși. În Ajunul Crăciunului copiii își atârnavu ciorapii la gura sobei, iar în dimineața de Crăciun aveau un pom împodobit cu fâșii și cu panglici de stofă colorată pe care le aduna în cursul anului. Era singura zi în care se veselea din toată inima și nu admitea ca ceva să-i tulbure plăcerea acestor zile, nici să spulbere blândul mister al Ajunului și al Nașterii Mântuitorului, pe care o povesteau adunați împrejurul focului, și înainte de culcare cântau colinde și se acompaniau la armoniu. În zorii zilei următoare glasul tăcut al lui Carie răsună prin odăile casei: „Astăzi s-a născut, Cel fără început”...

Acesta era felul în care evoca pentru copiii ei sărbătorile Crăciunului; în care le transmitea tradițiile și semnificația profundă a acestei zile, așa că până în ziua de astăzi, deși trăiesc răspândiți în largul a trei continente, iar ea își doarme somnul în pământul străin al celui de al patrulea, Crăciunul le trezește întotdeauna amintiri neuitate. În același timp Carie se străduia să-i obișnuiască cu gândul, că aceasta este o sărbătoare a generozității și fiecare copil trebuia să primească daruri, nu numai pentru părinții și frații lui, ci și pentru slugile din casă, pentru micii prieteni chinezi și pentru toți cei despre care știau că au nevoie de ceva anume. Ea cunoștea plăcerea ce ți-o oferea posibilitatea de a împărți cu altul puținul pe care-l ai și mulțumirea ce urmează după o astfel de faptă.

Dar cu ocazia Crăciunului din anul de foamete nu se putea împăca cu gândul de a fi veselă, nici chiar de dragul copiilor ei. Cum ar fi putut să se veselească, să pregătească budinca tradițională și prăjiturile cu fructe, când împrejurul gardului casei lor așteptau îngrămădiți nenorociții care mureau de foame?

— Copii, declară ea cu glasul solemn, anul acesta nu sărbătorim Crăciunul. Mai bine să întrebuițăm ceea ce am fi cheltuit cu ocazia acestei sărbători, și tot prisosul ce ne rămâne, ca să cumpărăm de mâncare pentru nenorociții aceștia care se zbuciumă în apropierea casei noastre.

Acesta fu un Crăciun neobișnuit, pe care l-am petrecut, fierbând oale uriașe de orez și distribuindu-l castron după castron, mâinilor întinse printr-o spărtură din poartă până când l-am terminat și nu mai aveam ce să le dăm. Ziua aceasta ni s-a părut lungă și tăcută. Carie n-a fost în stare să cânte nici după ce s-a înserat. Drept răsplată în noaptea aceea gemetele se mai liniștiră și ea putu

dormi mai îndelung.

Din fericire Faith era prea mică pentru a putea înțelege gravitatea situației, dar asupra lui Confort, ceea ce vedea, făcu o impresie prea zguduitoare pentru vârsta ei. După ce se desprimăvără și puținii pe care moartea nu-i secerase în timpul iernii ce trecuse, se adunară în grupuri și se îndreptară din nou spre miazănoapte, mânați de nădejdea că-și vor lucra pământul, Carie hotărî să trimită fata de acasă pentru câțeva vreme, deoarece vedea că este preocupată și nervoasă. La Shanghai era o pensiune condusă de o doamnă venită din New England și Carie se hotărî să trimită pe Confort la această pensiune, unde trebuia să petreacă ultimii doi ani ce-i mai avea, înainte de a se întoarce în America, pentru a se înscrie la un colegiu.

De fapt Confort petrecuse vreme prea îndelungată în singurătate și din pricina aceasta stătea mereu visătoare. Singurătatea unui copil crescut în țară străină era pentru ea o povară prea grea și astfel Carie se decise s-o trimită de acasă.

Carie ajunsese la convingerea că pentru ea copiii nu vor putea fi niciodată izvor de mângâiere. Țara aceasta, opera căreia se dedicase, cereau ca ei să fie sacrificați, dacă nu prin moarte, cel puțin prin despărțirea de casa părintească. Dar presimțirea aceasta o păstra ascunsă în adâncul sufletului ei, străduindu-se ca pentru Confort această despărțire să nu fie altceva decât o plecare fericită, la prietene de aceeași vârstă și rasă. Se strădui din toate puterile să-i pregătească o serie de haine frumoase și simple și le împachetă cu grijă, iar Andrew o însoți până la școală. În casă nu mai rămăsese decât mica Faith care era o fetiță serioasă și liniștită.

Deprimarea chinuitoare din timpul iernii fu în parte uitată, datorită verii binecuvântate ce o petrecură în căsuța lor dintre munți. Veniseră și alte familii ale oamenilor albi care se instalaseră în număr tot mai mare în colonia lor și astfel Carie se bucura nu numai de binefacerea fizică, datorită aerului, cerului și munților, ci și de plăcerea de a lega prietenii cu oameni de aceeași rasă și cultură. Faptul acesta îi pricinuia o adâncă mulțumire, căci nu era lucru de nimic, să poată scăpa fie chiar numai pentru câteva săptămâni, de chinurile sufletești, pricinuite în mod inevitabil de contactul cotidian cu femeile chinezoaice.

Era foarte mulțumită că din când în când se putea retrage în câte un colțișor, cum era această vale din vârful munților, pentru a putea gusta liniștea și frumusețea naturii. Vara și-o petrecu în

grădină, răsădind ferigi și flori de câmp, plantând pruni și merișori sălbatici care creșteau în mare număr împrejurul coloniei lor. Era mijlocul cel mai indicat pentru a se putea reface sufletește.

În timpul anilor acestora, Andrew își continuase cu tot curajul turneele sale în toate părțile prin regiune, făcând drumul pe jos sau călare pe câte un măgăruș, așa că acum avea biserici într-o mulțime de sate, și parohienii acestor biserici erau destul de mândri, pentru a se simți umiliți că păstorul care-i conduce, umblă călare pe un măgăruș. Într-o zi se întoarse acasă încălecat pe un ponei alb și dolofan pe care i-l dăruiseră parohienii săi, iar la întrebările mirate ale lui Carie răspunse cu sfială și oarecare mândrie:

— Poate n-ar fi trebuit să primesc darul acesta, căci și Domnul nostru Iisus Christos a intrat în Ierusalim încălecat pe un asin.

Dar Carie se apropiase cu dragoste de căluț și mângâindu-i botul negru și umed, îi răspunse repede:

— Cred că și Domnul nostru Iisus Christos ar fi încălecat un astfel de căluț, dacă s-ar fi întâmplat să vină cineva și să i-l dăruiască.

La această epocă, neavând decât un singur copil căruia să-i poarte grija, Carie își reluă ocupația de evanghelizare alături de soțul ei și făcea planuri strălucite în legătură cu femeile chinezoaice. Pleca de multe ori împreună cu Andrew și-și cumpăraseră o mică joncă cu care mergeau pe apele canalului ce șerpuia împrejurul orașelelor și satelor răspândite prin regiune, iar Faith era întotdeauna cu ei. După ce făcea lecțiile cu Faith și deretica în micul adăpost ce-l aveau pe joncă, Carie se ocupa cu instruirea femeilor chinezoaice și a fiicelor acestora.

Între ea și Andrew se încingeau de multe ori discuții animate, privitoare la conflictele dintre doctrina creștină și situația socială existentă în China... De pildă, un bărbat cu numele Ling ar fi vrut să treacă la creștinism, dar avea două soții. Pentru Andrew singura soluție era să-l oblige să se despartă de ibovnică. Dar Carie, care stătuse de vorbă cu femeia aceasta și cunoștea situația deznădăjduită în care se găsește, îi răspunse:

— Biata femeie n-are unde se duce... și cred că ea nu e vinovată cu nimic, din cauza acestei situații.

Dar principiile eclesiastice ale lui Andrew erau rigide și nu admitea să facă niciun fel de concesii.

— În cazul acesta domnul Ling nu va putea face parte dintre

credincioșii bisericii noastre, declară el categoric.

— E dureros! protestă Carie cu aceeași patimă pe care o întrebuintă întotdeauna împotriva actelor de nedreptate. Chiar dacă ar veni Dumnezeu și mi-ar spune aceste cuvinte, i-aș răspunde că e dureros și crud.

Andrew nu vru să-i mai răspundă. Dar afară de asta, mai aveau și alte greutăți de înfruntat. Carie constată că unul dintre pastorii în care Andrew avea toată încrederea, începuse să fumeze opiu. Cu simțul ei de intuiție extrem de acut, Carie îl bănuia de vreme îndelungată, dar Andrew nu voise să asculte nicio vorbă pronunțată împotriva lui. Într-una din zile, Carie văzu că pastorului îi cade o bucată de hârtie din Biblia ce o avea în mână, și înaintea ei să se poată pleca după ea, Carie o ridică. Era o factură pentru o cantitate de opiu. Altădată auzi anumite proteste spuse în șoaptă, împotriva unui asistent extrem de apreciat al lui Andrew, și reuși să afle că acesta pusese o anumită taxă pentru toți cei care veneau la biserică. La această epocă oamenii își ziceau că e mai bine să se convertească, deoarece „străinii” sunt mai puternici și astfel vor putea beneficia și ei de privilegiile tratatelor, împreună cu așa-zii creștini, așa că bisericile erau întotdeauna pline de credincioși. Ar fi trebuit ca Andrew să nu fie și el om, rob de toate slăbiciunile omenești, pentru a nu se simți stânjenit de prevederea soției sale; în orice caz nu avu niciun motiv să se simtă mulțumit, știind că ea are dreptate.

Dar Carie era incapabilă să lucreze în alte condiții, decât cunoscând tot adevărul. Femeii care-i povestise amărăciunile ei în calitate de ibovnică, după ce-i ascultase păsul, se grăbise să-i răspundă:

— Înțeleg situația, foarte bine. Dar ce am putea face în această împrejurare?

Și în aceeași clipă înălță spre ceruri o rugăciune grăbită, cum făcea întotdeauna: „Doamne, vezi femeia aceasta și cunoști greutățile cu care se luptă. Ea nu are nicio vină. Dacă nu vom putea găsi niciun mijloc de scăpare, va trebui s-o primim așa cum este”.

Dar imediat după aceea se simți chinuită de remușcări, închipuindu-și că a procedat greșit, apoi încercă să se liniștească, zicându-și: „La urma urmelor, dacă eu am putut înțelege, cu atât mai ușor va înțelege Dumnezeu”.

Îndoielile însă continuau să o chinuiască. Andrew judeca situația din alt punct de vedere și probabil Dumnezeu o judeca tot așa.

În timpul acesta casa lui Carie devenise din ce în ce tot mai mult un fel de loc de întâlnire pentru cei nenorociți. În atitudinea ei era ceva spontan și liniștitor, avea glasul plin de veselie, cultul ei pentru lumina de soare, pentru flori și odăile cu înfățișare de belșug, strălucirea ochilor, înfățișarea ei de femeie sănătoasă și binevoitoare, toate acestea erau motive care te determinau să crezi că răul se va îndrepta. Pe vremea aceea în salonul ei vedeam adeseori o femeie înaltă și frumoasă, cu părul și ochii negri și cu un obraz neted și oacheș, care umbla admirabil îmbrăcată, în rochii aduse de la Paris. Era fiica unui bogat negustor englez din port, un bărbat cult și cu o importantă situație socială.

În tinerețea sa, bărbatul acesta, ca mulți alți tineri de seama lui, scoase dintr-o ceainărie o chinezoaică ignorantă dar frumoasă, pe care o instalase în casa sa, și avuseseră împreună doi copii, o fată și un băiat. Băiatul devenise o secătură și umbla mereu amețit de băutură, iar când tatăl său reușea să-l scape iarăși din câte o încurcătură, după ce odată fusese condamnat, Carie spunea:

— Bietul Harry Evans... trăiește atât de izolat. Nimeni nu vrea să se apropie de el, nici albi nici chinezii. E un tânăr fără țară... și aceasta este cea mai dureroasă singurătate de pe pământ.

Dar dacă fiul trăia singur și izolat, soră-sa Ella, care era o fată frumoasă și mândră, trăia în mijlocul unei singurătăți mult mai chinuitoare decât și-ar putea cineva închipui. Luase locul de stăpână în casa tatălui ei, deoarece chinezoaica, după ce îmbătrânise, devenise atât de vulgară, încât nu se mai arăta între oameni. Dar tatăl ei se simțea mândru de frumusețea și demnitatea calmă a fiicei sale, când se așeza în capul mesei și prezida somptuoasele lui dineuri. În casa lor nu intra niciun chinez, decât cel mult în calitate de subaltern și astfel fata nu avusese ocazie să cunoască chinezi de rangul ei, care fără îndoială ar fi disprețuit-o. De fapt ea era englezoaică și nu semăna cu nimic a chinezoaică, decât că avea mâinile frumoase și înguste și obrazul oacheș. Dar acestea erau suficiente indicii despre originea ei și făceau imposibil ca un englez să se căsătorească cu ea, în calitate de englezoaică, dar fără să fie englezoaică, printre oamenii de rasă albă, și totuși în veci străină pentru ei.

Fata avea chinuitoare crize de deznădejde pe care încerca să le ascundă din fața tatălui ei, deoarece el o iubea profund și nu putea să-și ierte răul ce i-l făcuse, trecându-i ca moștenire amestecul de sânge, și când se întâmpla s-o vadă abătută, nu-și mai găsea locul

și regreta din toată amărăciunea sufletului nebunia săvârșită în tinerețe, când se lăsase ispitit de dragul unui obraz frumos și de pornirile trupului, condamnând ființa aceasta mândră la o astfel de viață.

Dar Ella Evans cunoscuse pe Carie și-mi aduc aminte de ea că venea în eleganta ei litieră, de obicei pe înserate și aștepta în salonul tulburat de întuneric, până să vină Carie și să stea împreună de vorbă. Nu știu despre ce vorbeau, deoarece Carie închidea ușa întotdeauna și nu le auzeam decât murmurul stins al glasurilor. Dar într-un rând am văzut pe domnișoara Evans că la plecare se uită adânc în ochii limpezi ai lui Carie, și în aceeași seară în timpul mesei ea părea tăcută și neobișnuit de tristă.

Uneori se întâmpla ca în vestibul să aștepte o femeie mică, îmbrăcată într-un chimono. Aceasta era japoneza, soția englezului acelui ciudat care trăia într-o casă de lemn, clădită în stil japonez, într-o îmbucătură a munților ce se vedeau în depărtare. În legătură cu englezul acesta – care pe vremea când l-am cunoscut eu era un moșneag cu părul alb, dar totuși se ținea foarte drept, avea înfățișare curtenitoare, foarte rezervată și independentă, caracteristică gentilomului englez – în Port circulau anumite zvonuri. Se spunea că pe vremuri a avut o slujbă aici în port și că este fiul cel mai tânăr al unui baron englez, pe care-l trimiseseră în Orient, – ca pe atâția alții în aceeași situație cu el – pentru a-și încerca norocul. În Anglia lăsase o fată pe care o iubea și fata aceasta trebuia să vină după el, imediat ce va fi avansat; se spunea că a fost o fată cu părul vaporos și blond, și după ce tânărul lucrase cu râvnă vreme de trei ani care i se păruseră că nu se mai termină, trimisese după ea, căci avea de ajuns pentru a putea întemeia un cămin demn de o astfel de soție.

Despre casa pregătită de el circulau cele mai ciudate zvonuri în legătură cu obiectele cumpărate la Shanghai – covoare de Aubusson și mobilă capitonată cu mătase, un pian de lemn de trandafir – pentru care răbdase de foame și făcuse datorii ca să și le poată procura. Coborâse până la litoralul mării, ca s-o întâmpine la debarcader, și sub înfățișarea lui calmă ardea de nerăbdare. Dar când sosi vaporul, acesta nu-i adusese altceva decât o scurtă scrisoare:

„Îmi pare rău, dragă Ronald, dar amândoi ne-am înșelat. Eu nu te iubesc și nu te voi putea iubi niciodată!”

Fata plecase cu comisarul de bord al vaporului.

Ronald Stears împături scrisoarea și după ce o rupse în bucățele foarte mici, le aruncă în apele tulburi și agitate ale Whangpoo. În aceeași seară se duse la un lupanar japonez dintre cele mai selecte și cumpără o femeie, ceva mai în vârstă decât celelalte și nu tocmai frumoasă, dar conștiincioasă, amabilă, politicoasă și foarte curățică.

O ceru cu toată ceremonia în căsătorie și o conduse la Consulatul Britanic unde ea îl urmă în lungul coridoarelor, speriată de această neașteptată schimbare în situația ei, înfășurată în mantia ei amplă. Aici, cu toate protestele Consulului, Ronald Stears se căsătorii cu mica japoneză și o conduse înapoi în port.

Îi clădi o casă în stil japonez pe coasta muntelui, care era prea departe pentru vizitatori, și vându la licitație pianul de lemn de trandafir, covoarele de Aubusson și toate obiectele ce le adunase. Pe vremea când l-am cunoscut eu, el petrecuse ani îndelungați în această localitate, trăind o viață plină de demnitate și fără să se amestece în strâmta viață socială a celorlalți albi din port, cu care nu avea decât strictul contact de afaceri. La moartea tatălui său moșteni ceva avere, dar nu se mai întoarse niciodată în Anglia, ci continuă să trăiască alături de soția sa japoneză, pentru care el fusese întotdeauna un model de bunătate și politețe. Copii n-au avut împreună niciodată.

Nu cunosc motivul pentru care doamna Stears venea la Carie. Probabil venea numai pentru a putea sta de vorbă cu o femeie, deoarece ea era ființa cea mai izolată din lume, deși părea întotdeauna veselă, în chimonourile ei înflorite și cu cingătoarele de mătase bogat colorate. Vorbea foarte puțin englezește, ceea ce era o dovadă despre raporturile existente între ea și soțul ei. Dar fără îndoială toate condițiile existenței contribuiau să-i îndepărteze cât mai mult unul de altul. Soțul ei citea foarte mult și în afară de birou petrecea multe ceasuri cu studiul, deși era foarte meticulos și în fiecare seară făceau câte o plimbare împreună, prin mica grădină japoneză, plantată anume pentru ea. Plimbările acestea ale lor erau tăcute, deoarece nu aveau să-și spună unul altuia prea multe lucruri. Lumea în care crescuse și trăise el, nu și-o putea imagina nici prin vis, iar viața ei lipsită de importanță era atât de simplă, încât lui i se părea primitivă. Totuși Carie părea menită să umple un gol în existența acestei femei care simțea nevoia unei prietenii.

Dar între albi care formau colonia din port se găseau foarte mulți care veneau la ea. Era englezoaica aceea zăpăcită care venea

cu litiera în timpul nopții, soția pasionată și geloasă a unui englez indiferent și crud. În fața lui Carie își descărca sufletul fără niciun fel de rezervă, dar după ce pleca, în privirile lui Carie se reflecta scârba și groaza, că a aflat amănunte pe care ar fi fost mai bine să nu le cunoască.

Mai venea și scoțiana aceea uscățivă și bolnavă de piept care odinioară fusese misionară, dar se căsătorise cu comandantul unui vas care circula în interiorul Chinei, un bețiv înveterat despre care își închipuise că-l va putea readuce pe drumul cel bun, dar constatase că, la o lună după căsătorie, soțul ei a început din nou să bea. Toate străduințele ei puerile de a-l distra, de a-i ține dragostea mereu trează, pentru a-i întări puterea de voință, toate încercările zadarnice ale unei femei care nu este destul de frumoasă, nici destul de fermecătoare pentru a putea stăpâni vreun bărbat... toate aceste ponoase le înșira, tușind și plângând, în fața lui Carie.

— Cel puțin dacă aş putea avea un copil, gema ea. El ar dori să avem o fetiță.

Dar trupul ei secătuit nu mai putea purta un astfel de rod și în cele din urmă adoptară o fetiță luată dintr-un orfelinat din Australia și încercară să înceapă o viață nouă. Dar înainte de a se împlini anul, fetița contractă o variolă de la o servitoare chinezoaică și muri, iar tatăl adoptiv care o îndrăgise, recăzu din nou în beție și biata doamnă Gibbs fu răpusă de boala care o măcina de atâta vreme.

Aceștia și toți cei care se abăteau prin porturile Orientului, veneau la Carie ca să se întărească în vecinătatea personalității ei robuste. Părea că mereu se găsește câte ceva care s-o aștepte. Până și doctorul indian care era metis și soția sa oacheșă și voluminoasă, găsiră în ea o prietenă adevărată, deși de fiecare dată când îi vedea, i se strângea inima de durere, aducându-și aminte de cel mai iubit dintre băieții ei pe care-l pierduse.

La această epocă din viața ei, Carie devenise o femeie extraordinar de atrăgătoare și avea o putere magnetică asupra tuturor celor care veneau în contact cu ea. Pierduse o parte din impetuositatea ce o caracterizase în tinerețe; clocotul acela interior care uneori părea prea violent, pentru a te putea simți odihnit în apropierea ei. Datorită simpatiei inerente, pornirile ei păreau mai îmblânzite, deși în contactul cu ea simțea un suflu înviorător și sincer, caracteristic femeilor americane. Stând de vorbă cu ea, nu

te puteai gândi decât la amănuntele simple și înălțătoare ale existenței. Rămăsese atât de normală și sănătoasă în concepțiile ei, atât de spontană în mediul unde majoritatea bărbaților și a femeilor de rasă albă se schimbă și devine melancolică, în mod treptat, încât te mirai de personalitatea ei robustă care o caracteriza întotdeauna.

Interiorul casei lor reflecta această personalitate. Avea întotdeauna o foarte frumoasă grădină de legume, o grădină adevărat americană, și la masa ei mâncam întotdeauna fasole verde, pătlăgele roșii, sparanghel, cartofi irlandezi și salate care pe vremea aceea păreau că nu se găsesc nicăieri în altă parte. Ea nu putea suferi păsările chinezești a căror carne este atât de vânjoasă, și-și creștea singură un stol de păsări în curte, așa că avea întotdeauna ouă proaspete și o găină grasă pentru friptură, iar primăvara pui de frigare pe care-i pregătea în conformitate cu rețetele gastronomice aduse din Sud. Pișcoturile făcute de ea erau spumoase și ușoare; cozonacii cu miez de cocos, prăjiturile de ciocolată, cozonacii cu fructe și cei împlețiți, erau delicii care puteau ispitii pe oricine, să facă un drum de sute de kilometri, ca să găsească așa ceva. Îmi aduc aminte că am văzut-o de multe ori frământând cantități enorme de aluat alb ca zăpada și băgându-le în cuptor, ca pe urmă să scoată pâinile frumoase care umpleau toată casa cu mirosul lor plăcut.

Cu ajutorul acestor mijloace simple și sănătoase, vindeca pe toți cei care veneau la ea, și rămânând așa cum era cu adevărat, reușea să reînvie căminul și patria pentru toți exilații.

Cred că anii aceștia care făceau parte din ultima treime a vieții ei, au fost fericiți. Ajunsese la convingerea că patria și căminul se găsește în sufletul fiecăruia, așa că ți le poți clădi după pofta inimii, în orice parte de lume. Nostalgia după panorama munților din Virginia de Sud și viața patriarhală de altădată se stinsese demult. Acestea făceau parte din tezaurul amintirilor ei și nimeni nu i le mai putea lua. De fapt, pentru ea, trecutul era numai o amintire, căci timpul schimbase multe, chiar în casa ei părintească. Tatăl ei Hermanus, care fusese cicăltor toată viața, murise la adânci bătrâneți, dar moartea nu o despărțise de el aproape cu nimic mai mult decât o despărțise viața. Amintirea lui își luă locul în gândurile ei, alături de celelalte amintiri care trebuiau să se stingă odată cu ea, așa că nu-l plânse.

Rămase fidelă hotărârii luate la început și nu se mai mută în altă

casă. Andrew cutreiera țara spre miazănoapte și spre miazăzi, spre răsărit și apus, dar în tot timpul acesta umbla numai singur și din când în când se întorcea acasă pentru a se odihni în căminul din care ea făcuse un refugiu pentru toți ai ei. De altfel, pentru el era mult mai bine să rătăcească singur, deoarece din fire nu era făcut să poarte grija unei familii, așa că simțindu-se liber și fără grija de a se muta mereu împreună cu familia, își desfășura opera de misionar în toate părțile pe unde voia și unde credea că este chemat de glasul lui Dumnezeu, pe care i se părea că-l aude.

Carie, la rândul ei, se simțea mulțumită că poate planta un pom ale cărui roade va putea să le culeagă și era încântată când vedea trandafirii urcându-se până la streășina casei, și că a scăpat pentru totdeauna de obligația de a se muta cu copiii dintr-un bordei în altul. Aici, în căsuța lor, încerca să creeze pentru ei o atmosferă prielnică. De aici puteau face excursii până la templele budiste, împresurate de trestii de bambus, și de multe ori m-am întrebat, dacă s-a mai găsit vreo femeie care să pară atât de străină ca ea, în interiorul unui templu budist, unde se oprea nepăsătoare și trufașă în fața sinistrelor zeități orientale? Amintirea aceasta mi-a rămas ca una dintre cele mai mari contraste ale vieții mele. În mijlocul unei curți pe care miile de ani ale trecutului și-au pus pecetea eternă, ea împărțea sandviciuri și ciocolată celor care o însoțeau, iar când se întorceau spre zeitățile mute din apropierea ei, le examina cu același calm, ca orice om modern care se uită la ele ca la niște mituri moștenite dintr-un trecut foarte îndepărtat.

Carie cultiva toate talentele manifestate de copiii ei, fie cât de neînsemnate și le dădea ocazia ca să se dezvolte. Nu se mărginea să facă numai excursii și lungi plimbări în timpul cărora făceau botanică și studiau plantele, dar organiza și mici întruniri sociale, pentru a da ocazie fiicelor ei să se obișnuiască cu bunele maniere, așa că în ziua când vor părăsi viața limitată pe care o trăiau acum, să nu se simtă stânjenite. Cele mai plăcute ocazii erau concertele trimestriale ce le organiza, în timpul cărora nu numai că ea cânta admirabil, dar potrivea așa fel ca și copiii să aibă un rol fie cât de neînsemnat. Îi îndemna să scrie programele simple ale concertului și să le împodobească cu desene, obișnuindu-i astfel de mici cu viața pe care vor fi eventual obligați ca mai târziu s-o trăiască în cine știe ce parte de lume.

În vremea aceasta, cei din China se bucurau de o liniște fără precedent. Represaliile aplicate împotriva țării, după încercarea de

a se debarasa de străini, cu ocazia revoltei boxerilor, înspăimântaseră populația și o făcuseră să-și dea seama de propria ei slăbiciune, și în timp de câțiva ani, cei de rasă albă se bucurară de o putere, cum nu s-a mai pomenit nici înainte și nici de atunci încoace. Albii puteau să se ducă în toate părțile unde îi trăgea inima, deoarece în dosul fiecărui străin chinezii vedeau vapoare de război, arme ucigătoare și soldați fără milă care asigurau în felul acesta o liniște provizorie.

Faptul că nimeni dintre ai ei nu trebuia să mai moară, era principala mulțumire a lui Carie. Își supraveghea copiii cum cresc și se dezvoltă și se simțea în siguranță. Edwin se căsătorise, dar deși ea nu-i văzuse încă soția și nu-și văzuse nici primul nepot, se simțea totuși mulțumită că acum se găsește cineva care să-i ia locul alături de fiul ei și să aibă grijă de nenumăratele amănunte, menite să reprezinte mulțumirea și confortul unui bărbat. Fata cea mai mare a ei ajunsese la vârsta adolescenței, dar deși raporturile dintre ele o făceau uneori să sufere, totuși era mândră de fiica ei. De altfel se apropia timpul când trebuia s-o trimită și pe ea în America.

Cât despre mica Faith, aceasta, dintre toții copiii ei, cu excepția lui Clyde, îi era mai dragă. La înfățișare semăna de aproape cu Clyde, căci avea același păr castaniu în inele și aceiași ochi mari și albaștri, ca niște adevărate viorele. Ca temperament semăna cu maică-sa mult mai bine decât Confort. Era o fire simpatică, duioasă, cu care te înțelegeai ușor, calmă și foarte bună camaradă. Confort însă moștenise prea multe din defectele lui Carie, căci era impetuoasă, violentă și iubea cu senzualitate muzica și frumosul; toate însușirile cărora ea luptase din toate puterile ca să și le stăpânească, le vedea acum renăscând la fiica ei zveltă și încăpățânată. Faith însă semăna mai mult cu Andrew; era mai puțin impetuoasă, mult mai ușor de stăpânit, liniștită și mai puțin guralivă; tocmai din pricina aceasta Carie o considera drept o confidentă a ei și nu-și dădu seama decât mai târziu, că aceste confidențe ale ei nu erau indicate pentru o fire atât de sensibilă și serioasă.

Carie nu se simțise până acum niciodată atât de viguroasă ca în timpul anilor acestora din urmă. Trecuse de vârsta când mai putea naște copii și scăpase pentru totdeauna de grija copiilor mici. Clima din regiunea aceasta de munte, în apropierea portului, îi pria și se simțea mai voinică decât în timpul cât trăise în mijlocul câmpiei din

apropierea canalului principal. Era foarte ocupată și-și făcuse un loc al ei în mijlocul acestei comunități pestrițe de chinezi, și în cea de la marginea ei, formată din bărbați și femei de rasă albă.

Dar în adâncul plenitudinii acestei vieți, Carie își aducea uneori aminte de relațiile atât de necorespunzătoare dintre ea și Dumnezeu. Uneori își zicea că mai târziu se va reculege și se va strădui să-și realizeze aspirațiile. Va încerca să citească Biblia mai mult decât până acum, se va ruga mai îndelung și se va strădui să „fie bună”. Nu se cunoștea pe ea însăși destul de bine, pentru a-și da seama, că ziua când se va retrage dintre bărbați și femei și se va înstrăina de nevoile lor omenești nu va putea să fie alta decât ziua când se va despărți de viață. La urma urmelor pentru ea viața reprezenta o chemare mult mai puternică decât ce era dincolo de moarte și ea nu putea rezista niciodată chemării la luptă. Îi plăcea să-și pună la încercare inteligența și capacitatea de muncă. Pentru a da o pildă neînsemnată, trebuie să spun că nu era o amatoare entuziastă a sporturilor, deoarece avea o mulțime de preocupări de altă natură, dar cu toate acestea îi plăcea să joace șah, din cauză că jocul acesta îi pune la încercare inteligența.

Îmi aduc aminte că avea obiceiul să-și examineze mâinile cu un fel de părere de rău, mâinile ei frumoase, bătucite și îndemânaticе, cu palmele atât de puternice, cu degetele atât de lungi și delicate, mâini care nu erau mici, dar aveau formă frumoasă și linii delicate. Se gândise mereu că de aici înainte nu-și va mai băga mâinile în toate cele, că va purta mânuși de grădinărie și va întrebuița creme, pentru ca să devină „frumoase”. Îi plăceau cele albe ale doamnelor, cu pielea catifelată, cu unghiile trandafirii și ascuțite. Dar dacă-și aducea câteodată aminte să-și pună mânușile de grădinărie, o vedeai numaidecât că și le scoate și începe să scurme pământul apoi ridică fruntea și declara, ca un fel de scuză:

— Trebuie să simt rădăcinile în mână, căci altfel plantele nu cresc, și mie-mi place să simt pământul în palme.

Noi, care o cunoșteam, începeam să râdem și o necăjeam din cauza vanității ei, deoarece știam dinainte că mâinile acestea ale ei vor face de toate, de la lucrul de grădinărie până la spălatul plăgilor de pe trupul unui copil.

— Ei bine, în cazul acesta voi amâna îngrijirea mâinilor, până când voi îmbătrâni și nu voi mai putea lucra, răspundea ea în glumă.

Dar pentru ea, anii aceștia de bătrânețe, timpul în care-și

propusese să facă tot felul de lucruri, nu mai veneau niciodată; să-și îngrijească mâinile pentru a deveni frumoase și să ia înfățișarea unei doamne bătrâne și pline de demnitate... de foarte multă demnitate – tocmai ea, care în orice clipă, era gata să izbucnească în hohote – să citească Biblia și să-și găsească drumul care s-o conducă spre Dumnezeu – dar bătrânețea nu mai venea și nici nu putea veni niciodată pentru o ființă atât de vioaie și plină de tinerețe ca ea.

Cum aş putea să vă dau o imagine fidelă a vieții ei, îngrădite de necesitățile unei economii extrem de rigide, așa că în casă se păstrau până și foile de ziare, pentru nevoi ce nu se puteau prevedea, privațiuni care ar fi reușit să doboare pe oricare altul, înzestrat cu o fire mai puțin neîmblânzită decât a ei. Mi-a rămas despre ea amintirea unei femei întotdeauna curate și bine îmbrăcate, deși când stau să mă gândesc mai de aproape, îmi dau seama că ea purta ani de-a rândul aceeași rochie. Dar se pricepea să aplice o fundă de panglică sau să-și prindă o floare la piept cu atâta meșteșug, încât ți se părea că se îmbracă mereu în rochii noi. Și cât era de impunătoare! Îmi aduc aminte că în pod avea o cutie mare de tinichea în care cred că-și depozitase toate pălăriile ce le-a purtat în viața ei, după ce le-a abandonat fiecare floare, capăt de panglică și bucată de mătase. De două ori pe an o auzeam exclamând înveselită:

— Trebuie să plec la Paris să cumpăr ultimele modele de pălării!

Ne urcam cu multă ceremonie în podul casei și deschideam cutia de tinichea din conținutul căreia degetele ei îndemânaticе făceau pălăriile necesare pentru ea și cele două fiice ale ei. Nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată nemulțumită de ceea ce ieșea din mâna ei. Dacă n-ar fi fost ceea ce era în realitate, cred că ar fi putut deveni o foarte pricepută modistă, o cântăreață sau o artistă, sau tot ce vrei. În orice caz, pălăriile făcute de ea erau mai frumoase decât cele pe care le vedeam la alții și aveau ceva personal. Imaginația ei, abilitatea și priceperea ne dădeau tuturor iluzia că ne-am cumpărat câte o pălărie nouă. Cu ani de zile mai târziu, când de fapt am vizitat Parisul și m-am dus să-mi cumpăr o pălărie nouă, n-am simțit nici pe departe aceeași emoție ca pe vremea expedițiilor ce le făceam în podul casei, ca să descoperim Parisul în cutia ei de tinichea.

Ultimii șapte ani trecură în felul acesta, mult mai repede decât

alți șapte ani din viața ei, și mult mai fericiți, deoarece în timpul acesta moartea n-a vizitat niciodată casa noastră. Din an în an ajungea tot mai departe pe căile înțelepciunii omenești și cu toate că nu reuși să se dezbrace niciodată de micile ei defecte, dădea dovadă de un temperament multiplu și plin de demnitate. Abstracție făcând de micile ei neînțelegeri cu cele două fiice, acestea o considerau întotdeauna tovarășa cea mai veselă și cea mai plină de haz, deși momentele ei de veselie erau acum mult mai rare decât altădată. Răbdarea și simțul ei de înțelegere deveniseră mai adânci, deși nu s-ar fi putut spune despre ea că este o femeie îngăduitoare, când se întâmpla să fie nemulțumită de ceva.

Veni apoi din nou timpul când fu obligată să plece în America pentru a-și petrece concediul. Confort era acum o fată înaltă și zveltă care împlinise șaptesprezece ani și era gata să se înscrie la un colegiu; o ființă nerăbdătoare și sfioasă, plină de contradicții și din multe puncte de vedere prea matură pentru vârsta ei. Carie presimțea că ar trebui să-i facă un dar în vederea apropiatei lor despărțiri, ceva menit să mulțumească simțul fetei pentru frumos și aventură. După puțină gândire își zise că darul acesta ar fi, să se întoarcă în America, făcând drumul prin Europa. Voia să împărtășească și fetelor ei amintirile ce o legau de țările străine.

Cred că exact în timpul acesta s-a desfășurat și marea bătălie în interesul Noului Testament al tatălui nostru și singura dată când Carie a reușit să iasă învingătoare, datorită tenacității și în oarecare măsură și revoltei, așa că Andrew și-a amânat pentru mai târziu o nouă ediție la care se gândea de vreme îndelungată, și astfel reuși să facă lui Confort câteva rochițe noi, în vederea plecării. În orice caz fata avu ocazie să audă discuția desfășurată în șoaptă, în dosul ușii încuiate de la dormitorul părinților ei, și-și mai aduce și astăzi aminte că tatăl ei a ieșit din odaie puțin cam abătut și îngândurat, iar mama ei trufașă, aprinsă la obraz și cu ochii strălucind, i-a spus categoric:

— Îți vom cumpăra rochia cea nouă, fetița mea, și ne vom întoarce acasă, făcând drumul prin Europa.

De astă dată plecară cu trenul care traversa Siberia, pentru a feri pe Carie de neplăcerile drumului pe mare. Urcară cu vaporul în sus pe fluviul Yangtse și la Hankow luară trenul care-i ducea spre miazănoapte. Atenția ei fu atrasă mai ales de Rusia. Constată aici prezența unei situații grave și primejdioase și rămase înspăimântată de deosebiriile dintre clasa oamenilor bogați și masa

locuitorilor de la țară care duceau o viață aproape animalică. Așa că declară numaidecât și de mai multe ori la rând:

— Într-o bună zi, oamenii aceștia vor face o revoluție care va cutremura lumea din temelii. Nu se poate ca într-o țară să menții populația într-o astfel de stare socială și totuși să te simți în siguranță.

În mai puțin de zece ani profeția ei se dovedi întemeiată și în timpul acesta ea vedea cum se cutremură lumea, exact cum profețise ea însăși, și urmărea cu interes desfășurarea revoluției rusești, simțindu-se cu tot sufletul alături de poporul oprimat, deși simțul ei de respect al tradițiilor o făcea să nu poată suferi excesele.

În timpul verii acesteia se bucurară din plin de toate peisajele cele mai frumoase din Europa, fiecare admirând ceea ce-i plăcea mai mult. Pe Andrew îl interesau bisericile și catedralele, iar Confort ar fi vrut să vadă totul dintr-odată. Pentru Carie, cea mai mare plăcere era să admire casele, fermele și oamenii. Petrecură vreme de două luni pe marginile unui lac cu apele albastre din Elveția, într-un mic castel ținut pentru turiști de văduva unui om bogat care se stinsese în sărăcie. Carie își împărțea timpul între admirarea oglinzii lacului, a vederii munților acoperiți de zăpadă și conversațiile cu mica proprietară. Se găsea întotdeauna câte cineva care să-și descarce sufletul în fața ei. Până și cameristele hotelurilor îi arătau cea mai mare încredere, chiar de a doua zi după sosire, indiferent de orașul în care se găsea.

Dar când sosi timpul să plece în America, nu mai simți nerăbdarea de altădată. Cred că, îndreptându-se spre patria ei, simțea anumite îndoieli. În sufletul ei America trăia vie, așa cum o cunoștea, dar oare în realitate, va fi tot așa? Ultima dată când fusese acasă, nu era tocmai sigură de locul pe care și l-a găsit, dar de atunci trecuseră alți șapte ani și cine știe ce se întâmplase în timpul acesta. Auzise vorbindu-se despre tot felul de lucruri. Oamenii spuneau că țara este plină de invenții noi, cum ar fi de pildă automobilele și tot felul de mașini ciudate pe care le întrebuințează în gospodărie. Asta înseamnă că totul s-a schimbat.

Dar chiar dacă America se schimbase, acolo era Edwin și soția lui, împreună cu nepotul și aceștia reprezentau suficiente motive pentru a se simți mulțumită. Trecură Atlanticul pe vreme de furtună și după ce ajunseră la New York, luară numaidecât trenul spre Sud.

Dar cine știe de ce, nici Carie și nici Andrew nu fură în stare să stea în America până la sfârșitul anului de concediu. După ce se întoarse în casa mare și albă, Carie constată că prezența tatălui ei, a bătrânului aceluia autoritar și cu părul alb, îi lipsește în mod dureros. Odaia lui, care odinioară fusese o colecție de comori, cu podoabe lucrate de mână, cu pietre scumpe încastrate în metale lucrate cu meșteșug, cu ceasornice și pendule de toate neamurile, era acum goală și fusese ocupată de fiul lui Cornelius. Carie nu mai aparținea celor care locuiau în această casă mare. Astăzi nu era altceva decât un fel de musafir, un musafir care se arăta rareori, după lungi intermitențe de exil. Soția lui Cornelius pusese o stăpânire calmă pe această casă și ți se părea că viața de altădată s-a stins pentru totdeauna, fără să lase în urma ei nici cel puțin amintirea.

Fratele lui Andrew murise și la amvonul bisericuței cu pereții albi predica acum un om străin. Neale Carter murise și el, iar casa lui fusese vândută unor oameni care nu o locuiau decât în timpul verii. Dispăruseră aproape toți cei pe care-i cunoscuse odinioară. Până și numele orașelului se schimbase. Localitatea i se părea tristă și străină, așa că nu putea să mai întârzie aici.

Dar mai avea pe Edwin și mica lui familie și pe Confort care trebuia înscrisă la școală, astfel că-și concentră toată atenția asupra lor și vreme de șase luni trăi în casa fiului ei. Copilașul lui fu prilej de mulțumire pentru ea, căci duioșia și sentimentul ei de maternitate erau destul de puternice, pentru a putea învălui pe toți copiii de pe pământ. Dar cu toate acestea, ea nici în casa aceasta nu era altceva decât un musafir.

În patria sa nu mai exista pentru ea un cămin care s-o primească și nici nu putea găsi un colțișor unde ar fi putut să se simtă ca la ea acasă. Vizită pe Confort la colegiu și constată că este acum preocupată de noua ei viață și de noile prietenii ce se legase, așa că înțelese cu părere de rău, că în această țară a ei, nu găsește pe nimeni care să aibă cu adevărat nevoie de prezența ei, nici chiar copiii ei, a căror existență era plină de activitatea la care ea nu putea lua parte. Prin urmare, fu obligată să treacă din nou apele Oceanului și să se întoarcă la cei care aveau nevoie de ea, care simțeau lipsa ei și așteptau nerăbdători să vină. Nu i se întâmplase niciodată până acum, cu ocazia vizitelor făcute în America, să se gândească dinainte la eventualitatea întoarcerii în China, deoarece de fiecare dată își zisese, că poate nu va mai avea puterea

necesară să-și părăsească din nou patria. De astă dată însă, acceptă de bunăvoie exilul și era gata să se împace cu el, deoarece acum ducea toată America cu ea, o Americă a ei proprie pe care o purta în suflet și în amintiri.

Cred că sufletul ei sensibil presimțea că aceasta va fi ultima dată, când va mai trece apele Oceanului. Nu știu dacă această presimțire se datora virusului bolilor de la tropice care-i minase sănătatea și o lăsase slăbită pentru toată viața, grăbindu-i astfel sfârșitul, sau numai convingerii că patria ei o primește cu indiferență și că nu mai are loc pentru ea. În orice caz, sufletește, se despărțea acum pentru totdeauna de farmecul Americii.

În timpul toamnei lungi și luminoase, petrecute în casa fiului ei, făcu singură nenumărate plimbări prin păduri și rămase impresionată de priveliștea copacilor înalți și cu scoarța aurie și de vederea negurilor ușoare și liliachii ce se târau spre creste. Examina înduioșată casele, locuitorii lor calmi, cu înfățișare curată și mulțumită, bisericuțele solemne, pline în fiecare duminică de credincioși, de părinți, de mame și de copii. Mai mult decât orice, în America o interesau oamenii, acei fericiți care-și puteau petrece toată viața, fără să se miște din țara lor. Uneori se gândea că ar trebui să-i facă să înțeleagă, cât sunt de privilegiați, că pot trăi într-o țară cum nu există alta pe pământ, dar îi venea greu să se exprime, când era obligată să vorbească despre chestiuni de ordin sufletesc. Se mulțumea să zâmbească, puțin îndurerată, când vedea că oamenii se miră și o întreabă, dacă ține cu adevărat „să se întoarcă în țara aceea păgână”. Cred că până la sfârșitul vieții a fost chinuită de nostalgia Americii pe care a cunoscut-o în copilăria ei.

Ce a însemnat anul acesta în viața ei, nu mi-am putut da pe deplin seama, decât în ziua când, fiind alături de ea în biserică, tocmai se cânta un imn care începea cu *O, frumusețe fără seamăn a cerului!* Glasul ei se ridica triumfător spre bolta bisericii, dar după aceea, am băgat de seamă că a încetat să mai cante și m-am întors spre ea, să văd ce s-a întâmplat. Trăsăturile obrazului i se crispaseră și lacrimile îi curgeau șiroaie, iar buzele ei murmurau fără încetare: „O, America... țară adorată!”

Prin urmare Carie se întoarse în China, și de astă dată nu mai avea cu ea decât pe Faith. Trecu apele Oceanului, simțindu-se tot atât de chinuită ca întotdeauna, dar cu ferma convingere că le

trece pentru ultima oară.

În Shanghai îi aștepta din nou Wang Amah, credincioasa bătrână cu obrazul oacheș și plin de crețuri, fără niciun dinte în gură și cu părul cărunț și rărit de vârstă. Bătrâna servitoare și prietenă încetase să mai lucreze în mod obișnuit, dar cu toate acestea, trăi vreme de câțiva ani în casa lui Carie, până se mută în casa fiului ei adoptiv, deoarece avea nevoie de îngrijiri și nu ar fi vrut să devină pentru ea o povară. Carie îi strânse mâna cafenie și bătucită și plecară cu toții spre casa de pe munte. Carie își zicea că de aici înainte o așteaptă anii lungi și liniștiți ai vârstei, la care se gândea cu tot curajul.

Dar viața ei nu fusese predestinată ca să se desfășoare în liniște. Până și timpul conspira împotriva planurilor ei și catastrofa revoluției chinezești se prăbuși asupra lor învăluindu-i pe toți în învălmășeala ei. Vreme de unsprezece ani, deasupra Chinei planase un calm neașteptat și straniu... un fel de liniște nedorită, o siguranță amăgitoare pentru toți.

Evenimentele se succedau unul după altul, cu o repeziciune care dovedea că liniștea de până acum fusese numai la suprafață, iar în adânc cloceau nemulțumirile pe care nimic nu le putea împăca. La Peking dinastia Manchu fu detronată și Sun Yat-sen, șeful revoluționarilor, proclamă republica.

Carie se întorsese acasă abia de câteva luni, când Consulul dădu de știre tuturor americanilor să coboare spre litoralul mării, ca nu cumva în timpul acestor dezordini, în lipsa unei autorități de la centru care să-și asume răspunderea situației, să apară o bandă de scelerați care să atace populația de rasă albă. Carie și Andrew se uitară unul la altul; prin urmare vor fi obligați să treacă din nou prin spaimile pricinuite de revolte. Andrew spuse soției sale cu toată părerea de rău:

— Ar fi mai bine ca tu să pleci...

Și fără să vrea, își împachetă câteva lucruri într-un geamantan. Dar în dimineața zilei când trebuiau să plece, Carie nu se simți bine – cred că nu se simțea nici pe departe atât de rău, cum avea pretenția – și declară că nu este în stare să plece la drum. Ceilalți plecară fără ei și imediat după aceea, Carie își despachetă din nou lucrurile, hotărâtă să asiste la desfășurarea revoluției. Acum nu mai avea copii mici care să se țină de poalele rochiilor ei, și mai mult decât orice, detesta tot ce ar fi putut să fie considerat drept o dezertare din fața primejdiei.

Luptele cele mai grele se dădură împrejurul orașului Nanking, la o depărtare de câteva mile în susul fluviului; Carie putea auzi din pat bubuitul tunurilor moderne pe care chinezii se învățaseră să le întrebuințeze de la cei de rasă albă. Într-un rând auzi răpăitul armelor care trăgeau în apropierea casei și cu îndrăzneala ei caracteristică se repezi la fereastră.

Împrejurul curții, printre trestii de bambus, văzu câțiva oameni care stăteau tupilați. Se îmbracă repede și coborî la parter, fără să spună nimănui nimic. Dar după ce ajunsese afară, constată că cei ascunși între trestii sunt femei mandjuriene⁹, admirabil îmbrăcate în rochiile lungi de mătase și cu părul meșteșugit pieptănat, iar picioarele le aveau nelegate, după obiceiul mandjurienelor. Unele dintre ele, pentru a se putea ascunde mai ușor, îmbrăcaseră haine chinezești, dar umerii proeminenți ai obrazului și picioarele mari le trădau numaidecât. Înțelese că acestea trebuie să fie soțiile și fiicele funcționarilor mandjurieni din oraș, care erau victimele schimbării dinastiei. În China era obiceiul, ca cei care vin la putere, să extermină pe toți membrii fostei clase conducătoare și nenorocitele acestea erau predestinate să aibă aceeași soartă. Făcu semn unei femei care era în apropierea ei, să vină și să se ascundă în casă, dar aceasta se retrase speriată și dispăru între ierburile înalte. Se întoarse deci singură în casă, frângându-și mâinile de deznădejde, căci vedea că este neputincioasă și era incapabilă să suporte această situație. În realitate însă, nu ar fi putut face nimic în interesul lor; dimpotrivă, ajutorul ei le-ar fi făcut mai mult rău decât bine, căci nimeni nu avea voie să primească ajutorul străinilor.

Ar fi imposibil să se cunoască numărul bărbaților, al femeilor și al copiilor de rasă mandjuriană care au fost masacrați la întâmplare în ziua aceasta în oraș și în tot largul Chinei. Carie rămase închisă în odaie, împreună cu Faith și-și dădu silința să nu audă zgomotele ce veneau de afară. Cred că chiar pentru ea, care era demult obișnuită cu aspectele tragice, cruzimile comise în timpul acestei zile, au fost mai presus de puterile ei. Nu va putea uita toată viața vederea acestor femei care înainte de asta fuseseră crescute cu atâta grijă și apărare de orice primejdii, iar acum le urmăreau ca pe niște

⁹ Mandjuria (Manchuria, Manciuria) este o regiune din Nord-Estul Chinei. Din această regiune provine poporul manciurian, care a cucerit China și din rândul căruia provine dinastia manciuriană, care a condus China până în 1911. [n.e.e.].

cerbi, și le lăsau întinse printre trestii de bambus, cu hainele de mătase pătate de sânge, nemișcate și moarte.

Dar după ce furtuna revoluției se liniști și fu instaurată republica, cel puțin de formă dacă nu altfel, Carie începu să se intereseze foarte de aproape de noua schimbare a situației. Ea era din naștere o revoltată și se simțea captivată de orice fel de revoltă. Patria ei era republică și din cauza aceasta era convinsă că republica este forma politică cea mai desăvârșită pentru un Stat, astfel că avea toată încrederea în viitor.

— Probabil vor face și puțină ordine! declară ea și primi cu mulțumire decretul care ordona tăierea cozilor pe care le purtau bărbații, deoarece coada era un semn de servitute, ordonată de dinastia Manchu. Adevărat este că uneori făcea haz de felul în care se executa decretul și simțea un fel de simpatie pentru chinezii în vârstă, oameni gravi și păstrători ai tradiției, care considerau coada drept ceva care face parte din personalitatea lor. Țăranii inocenți care veneau dimineața cu coșurile pline de legume, atârinate pe cobiliță, se vedeau opriți în drum de către soldatul care sta de gardă la poarta orașului și după ce-i apuca de chică, le-o reteza cu niște foarfeci grosolane. Cei mai mulți dintre ei începeau să zbiere îngroziți, închipuindu-și că odată cu părul li s-a retezat și firul vieții.

Dar deocamdată noul guvern era foarte energic și în toate părțile erau soldați care primiseră ordine să înlătore aceste semne de slugărnice, așa că pe vremea aceea mulți bărbați, care dimineața plecau de acasă foarte mândri de podoaba capului lor, se întorceau acasă pe întunecate, târându-se pe furiș, cum fac câinii bătuți, și cu chica retezată de la ceafă. Pentru Carie, măsura aceasta era salutară. Stăruia ca grădinarul și servitorul lor să-și taie și ei coada și când se uită la capetele lor rase, își zise că acesta este un pas pe care l-au făcut spre curățenie și bunele obiceiuri.

Nu trecu mult și orașul se liniști din nou, iar mișcarea revoluționară apucă în sus spre miazănoapte, fără să lase nicio schimbare mai importantă, afară de retezarea cozilor. După ce primele emoții pricinuite de răsturnarea politică se liniștiră, Carie constată că viața este aproape tot așa cum fusese și înainte de asta, așa că-și începu activitatea de misionară, în felul în care se gândise că va trebui să înceapă, imediat ce va scăpa de grija copiilor. Faith era acum destul de mare pentru a putea fi trimisă la o pensiune din Shanghai, deci în casă nu mai rămânea niciun copil și Carie nu mai avea de lucru.

Acum însoțea pe Andrew în toate turneele lungi pe care le făcea, fie cu jonca, fie cu o ricșă sau în litieră. În ultimii ani fusese construită o linie ferată în lungul litoralului și linia aceasta Carie o întrebuința pentru traseul principal al călătoriilor lor, apucând de aici spre miazănoapte și spre miazăzi, ca să viziteze târgușoarele, orașele și satele și făcând pe jos zeci de kilometri în interiorul regiunii. În timpul cât Andrew predica Evanghelia, ea aduna împrejurul ei grupurile de femei și de copii și-i învăța să citească, să cânte, să tricoteze și să coasă, încercând totodată să-i obișnuiască cu principiile vieții simple și a purtării creștinești.

Dar toate acestea le făcea într-un fel al ei propriu și nu proceda niciodată cum proceda Andrew. El își începea predicile ca un om care se prezintă în calitate de străin în fața unor oameni străini, și le citește un mesaj adus de la domnitorul patriei sale. Datoria sa era să citească acest mesaj, pentru ca toți să poată lua cunoștință de conținutul lui. Odată datoria aceasta îndeplinită, răspunderea lui înceta să mai existe.

Cred că acesta a fost timpul în care Carie și-a dat seama, că ea și Andrew, deși erau căsătoriți de peste treizeci de ani și avuseseră șapte copii împreună, sufletește erau totuși foarte departe unul de altul. Se căsătorise cu acest bărbat pentru a-și satisface pornirile rigid puritane ce mocneau în sufletul ei, dar pe măsură ce trecuse timpul, elementul bogat și omenesc din sufletul ei se dezvoltase și se adâncise. Când erau singuri, în casă, pe bordul unui sampan, sau bătătorind unul lângă altul drumurile prăfuite de la țară sau străzile pietruite ale orașelor, nu li se întâmpla niciodată să stea de vorbă unul cu altul. Carie - a cărei conversație volubilă și plină de haz era un deliciu pentru multă lume - constată că pentru Andrew observațiile ei spirituale referitoare la ceea ce vedea, erau de multe ori plictisitoare, căci le considera temerare. Felul lui pedant de a vorbi, rarele ocazii de veselie, concentrarea exclusivă asupra obligațiilor sale, incapacitatea lui de a înțelege partea practică a greutăților vieții omenești, felul de viață riguroasă și ascetică în care nu se găsea loc pentru frumusețe și plăceri, toate acestea erau motive care o făceau să i se pară insuportabil, deși admira stăpânirea lui de sine și exaltarea spiritului său.

Odinioară visase să lucreze cot la cot, împreună cu el, uniți într-o tovărășie deplină și invincibilă. În timpul cât copiii ei fuseseră mici și viața ei fusese plină de tot felul de obligații, nu avusese răgazul necesar ca să se poată ocupa de realizarea acestei camaraderii,

dar acum, după ce copiii nu mai erau în casă, era hotărâtă să-și ia partea ei din tot ce făcea el. Vor citi împreună, își zicea ea, vor lucra împreună, vor discuta și el îi va da ajutor în vederea dezvoltării ei spirituale, îi va explica acele părți din Scriptură pe care ea nu era în stare să le înțeleagă și în felul acesta va putea deveni mai bună. La rândul ei, fără îndoială va fi în stare să găsească mijlocul pentru a-i fi și ea de folos și să completeze calitățile pe care el nu le poseda în întregime. Acum se va putea ocupa mai intens de muzica religioasă; îi va ajuta la alegerea unor imnuri care să fie plăcute, în locul imnurilor grave ce se cântaseră până acuma și la care credincioșii nu țineau prea mult, și grație simțului ei de prevedere, va contribui la găsirea unor expresii mai potrivite și mai indicate cu ajutorul cărora predicile lui, aproape întotdeauna aride, să devină mai accesibile pentru credincioși. Le vor citi împreună, înainte de a le ține în biserică, și ea îi va propune mici întâmplări, exemple și asemănări interesante cu ajutorul cărora să capteze atenția ascultătorilor.

Se dedică cu toată vigoarea de altădată, mulțumită și veselă, acestei noi preocupări din viața ei, fără să se întrebe dacă Andrew dorește cu adevărat această contribuție a ei. I se părea că anii aceștia din viața ei reprezintă motivul pentru care și-a părăsit patria; aceștia vor da roadele care vor compensa toate sacrificiile făcute de ea. Își zicea că fără îndoială Andrew va fi foarte mulțumit să poată face apel la energia ei, exact cum ar face și ea, și în felul acesta se vor completa unul pe altul.

Dar se înșelase. Andrew prefera să nu se amestece în predicile lui de care era pe deplin mulțumit și nu-i venea să creadă că propunerile soției sale ar fi în stare să le facă mai bune, iar despre imnurile preferate de ea își închipuia că sunt ceva neobișnuite și lipsite de semnificație și prea volubile pentru a se armoniza cu bunăcuviința religioasă. Nu se cădea să cânte imnuri despre fericirea și frumusețea acestei lumi, când dincolo de ea aștepta pârjolul iadului.

Afară de asta, Andrew era îmbibat de doctrina religioasă a Sfântului Paul, care spunea că femeia trebuie să se supună bărbatului, așa că îi era de ajuns să-i conducă gospodăria, să-i nască copii și să vegheze asupra propriilor lui nevoi. „Bărbatul este capul femeii”. Ea nu se poate apropia de Dumnezeu decât cu ajutorul soțului ei. Așa se spune în Scripturi. Fără îndoiala era foarte bine că în limita puterilor ei Carie să se ocupe de femeile care

veneau la biserică și să încerce să le învețe, dar ultimul examen privitor la credință și cunoștințele ce le câștigaseră, cădea în sarcina lui, în calitate de slujitor al Domnului și el urma să hotărască dacă acestea merită sau nu să fie primite în sânul bisericii.

Când înțelese felul lui de a judeca, temperamentul impulsiv al lui Carie se revoltă și se indignă. I se păru că astăzi vede pentru prima dată, așa cum este în realitate, pe acest sfânt cu care se căsătorise numai din cauză că-și închipuise despre el că este bun, când de fapt toată bunătatea ce o dovedise față de ea, nu era altceva decât îngustime de vederi, egoism și aroganță. Cum adică, ea nu are dreptul să se apropie de-a dreptul de Dumnezeu, din cauză că s-a născut femeie? Nu era mintea ei mai înțelegătoare, mai spontană și mai limpede, decât a multor bărbați? Cum se poate ca Dumnezeu să fie în felul acesta... ca Dumnezeul lui Andrew. Lui Carie i se părea că se apropiase de el cu brațele încărcate de bogate daruri materiale și spirituale, pe care i le oferise de bună voie, tot atât de profund convinsă și de impresionată ca și un copil, că aceste daruri vor fi apreciate, dar ele fuseseră refuzate ca ceva fără folos. Acesta fu pentru ea primul contact real și conștient cu lumea spirituală a lui Andrew.

Ar fi imposibil să fac altceva, decât să mă retrag, cu toată discreția, din fața spectacolului ce-l oferea această femeie rănită mortal în sufletul ei. În realitate, eu o cunoșteam prea bine și eram prea strâns legate una de alta, pentru a încerca să răscolesc – analizând prea de aproape – viața ei din timpul acesta, pe care niciodată n-a revelat-o nimănui în mod conștient și de bună voie. Adevărul este că noi cunoșteam realitatea și uneori, fără să vrea, de pe buze îi scăpau cuvinte triste și violente. Dar de fiecare dată încerca să se stăpânească și-i părea întotdeauna rău de cuvintele pronunțate.

Ea făcea parte dintr-o generație care era foarte severă față de femei și probabil era severă față de toți cei care se dedicau carierii eclesiastice. Carie nu concepea posibilitatea unei înstrăinări între oameni căsătoriți. Oricât s-ar fi depărtat unul de altul, oricât de sterile ar fi fost legăturile unirii dintre ei și oricât de departe ar fi ajuns unul de altul sufletește, legăturile exterioare nu puteau fi rupte. Oricât de tari ar fi fost legăturile de dragoste între un bărbat și o femeie, legăturile credinței și ale datoriei erau totuși mai tari decât ele.

Toate acestea Carie le știa foarte bine. Se supuse și încercă să-și stăpânească încă o dată pornirile înflăcărâte și dornice de plăceri, deși nimeni nu ar putea spune cu prețul căror sacrificii. Începu din nou să circule, blândă și tăcută printre chinezoaicele umile, dar acum renunțase la frumoasele ei visuri de a putea aduce, datorită numai străduințelor ei, grupuri întregi de femei în sânul bisericii. Nu voia să mai tulbure întrunirile religioase ale lui Andrew, ci se mulțumea să apară ici-colo și să facă ce-i va sta în putere pentru unii și alții, fie că se găsesc în biserică, fie că se găsesc în altă parte.

Acum, de curând, am auzit un profesor de la un colegiu chinezesc vorbind despre ea, așa cum o cunoscuse pe vremea aceea:

— Îmi aduc aminte de ea, din cauză că era o femeie care ar fi fost capabilă chiar să spele rufele, pentru a economisi banii și a-i da celor care erau în nevoie. Era un fel de femeie cum eu n-am văzut, nici înainte de ea și nici de atunci încolo.

În timpul acesta însă, ea trăia închisă sufletește, în mijlocul unei izolări spirituale, cum nu cunoscuse niciodată în vremea maternității ei pline de preocupări. Cânta cu glasul stins, dacă se întâmpla ca Andrew să fie acasă și îngrijea de grădină, așa că aceasta era un loc de încântare pentru toți cei care veneau la ea, și pe vremea aceea veneau foarte mulți. Făcea drumul pe jos în lungul potecilor pline de gropi dintre semănături, ca să ajungă în fața căsuțelor acoperite cu stuf, unde o aștepta câte un grup de femei și fete. Începu să se intereseze din nou de vecinii și slujitorii ei, și trimitea mici daruri lui Wang Amah care acum era prea bătrână pentru ca să mai poată lucra și trăia în casa fiului ei adoptiv. Trimitea lungi scrisori pline de dragoste copiilor ei, se gândea la darurile neînsemnate ce li le-ar putea face și la întoarcerea lor acasă, dacă își vor mai aduce aminte să vină la ea.

Dar în fond, viața aceasta nu era decât un simulacru. Era o femeie care simțea nevoia și era capabilă de fapte importante, dar ea se ofilea. Toată adorabila bogăție a sufletului ei care se revărsa ca un izvor, părea zăgăzuită. La această epocă, îmi vine să cred că se simțea cea mai izolată ființă de pe pământ, căci din fire avea nevoie de o prietenie foarte strânsă. Câtă vreme copiii ei fuseseră mici, prezența lor o împiedicaseră să sufere prea mult din cauza lipsei acesteia. Dar acum după ce crescuseră și plecaseră de acasă,

viața ei părea insuportabil de deșartă.

— Ar fi atât de bine, o auzeam uneori murmurând, să am pe cineva cu care să pot face o scurtă plimbare, pe cineva care să-mi aparțină.

Cuvintele acestea le spunea, urmărind cu ochii silueta lui Andrew care dispărea la o cotitură a drumului. Preocupat cum era întotdeauna, de gândurile și obligațiile sale proprii, nu-și aducea niciodată aminte să-i propună să meargă și ea cu el, iar Carie era o fire prea mândră pentru a-i face ea însăși această propunere. Era un suflet straniu și absent, de bărbat capabil să discearnă prezența lui Dumnezeu în fundul depărtat al cerurilor, dar totuși nu vedea niciodată ființa mândră și singură care trăia alături de el. Pentru el, ea nu era altceva decât femeia. Din ziua aceea, când am văzut pe Carie cum se stinge, am început să urăsc pe Sf. Paul din fundul sufletului, cum de altfel cred că ar trebui să-l urască toate femeile, pentru răul ce l-a făcut în trecut femeilor care se asemănau cu ea, femei mândre și născute pentru a fi libere, dar cu toate acestea condamnate să sufere chiar de feminitatea lor. De aceea sunt foarte mulțumită că în zilele noastre puterea acestui apostol a fost înlăturată.

În timpul anilor acestora Carie îmbătrânise foarte mult. Se sfrijise și slăbise de aproape n-o mai cunoșteai, deși umbla și astăzi dreaptă și mândră ca întotdeauna. Părul ei lung și bogat, era acum alb ca zăpada și fără niciun fir negru, așternându-i-se împrejurul frunții în inele mătăsoase. Părul acesta o făcea acum să semene puțin cu Hermanus, tatăl ei, dar deși nu mai păstra în întregime entuziasmul militant al tatălui ei, strălucita ei vitalitate apărea totuși de multe ori în râsul vesel, în felul de a vorbi și a interpreta o glumă.

Citea textele biblice cu un fel de descurajare, deși numai rareori pomenea numele lui Dumnezeu. Cred că începuse din nou cercetările de odinioară, pentru a-l găsi, deoarece vedea că a început să îmbătrânească, fără să fi reușit să realizeze ceva din ceea ce-și pusese în gând. Dar în lungul anilor care trecuseră, prezența lui Dumnezeu totuși nu i se relevase, într-un mod mai precis, ca să nu fie obligată să confunde această revelație cu ceva venit din întâmplare. Începuse să taie pasaje și mici poeme din reviste și ziare, și pe acestea le păstra între paginile Bibliei care era plină de astfel de tăieturi. Acestea, în majoritatea cazurilor, erau versuri simple și triste, sau conțineau descrieri ale peisajelor care-i

plăcuseră și ei. Mai erau și poeme despre copilași care au murit, despre exilații care trăiesc departe de patria lor și foarte mult despre Dumnezeu, în care trebuie să crezi fără să mai cercetezi, deoarece nimeni n-a văzut fața Lui.

La vârsta de șaiszeci de ani Carie se îmbolnăvi pe neașteptate de boala tropicelor, care - după cum s-a constatat ulterior - îi măcina viața de vreme îndelungată. Aceasta era o boală ale cărei origini și mijloace combative nu se cunoșteau încă, decât cel mult că ar putea fi vindecată ținând un anumit regim. Simptomele ei se manifestă foarte rar între indigenii de la tropice, dar sunt destul de frecvente la oamenii de rasă albă.

Constituția lui Carie fusese debilitată de crizele de malarie și cazurile repetate de dizenterie, astfel că boala de acum progresează repede, dar deși la început nu vru să se aștearnă la pat, părea evident că de astă dată în fața ei se pune problema de viață și de moarte. Confort se întoarce imediat acasă; își terminase studiile colegiale și părea femeie în toată forma, așa că se strădui din toate puterile să îngrijească pe maică-sa.

Imediat ce se așternu la pat, starea lui Carie se agravă. Câteva zile de-a rândul rămase nemișcată și sleită de puteri, mai mult adâncită în somn, deoarece refuzase să se culce, până în clipa când nu se mai putu ținea pe picioare, dar după ce zilele acestea trecură, făcu un uriaș efort de voință și reuși să-și revină, presimțind că va trebui să se lupte din toate puterile, dacă vrea să mai trăiască. Nimic n-ar fi putut stimula mai mult voința lui Carie, decât ideea unei astfel de lupte. Cu totul pe neașteptate deveni extrem de vioaie și veselă.

— M-am hotărât să nu mor, declară ea veselă într-o dimineață. Nu vreau să mă las bătută de trupul acesta îmbătrânit... sunt încă tânără. M-am gândit la o mulțime de lucruri pe care aș vrea să le fac... lucruri foarte plăcute. Am fost o proastă și în timpul din urmă am refuzat să profit de viață, așa cum ar fi trebuit. Dar de astăzi înainte voi profita.

Începu să se îngrijească singură, ca și când ar fi fost propriul ei medic curant. Doctorul rămase mirat de schimbarea ce o constată în starea ei fizică. Discută cu el în toate amănuntele boala de care suferea și mijloacele cu care o puteau combate, ca și când ar fi fost vorba de altcineva și n-ar fi vorbit despre ea însăși. Boala ei însă era foarte puțin cunoscută de lumea medicală. Prin urmare, ceru lui Confort să scrie tuturor celor despre care auzise că au reușit să se

vindece de ea.

— Ar fi inutil să te interesezi de cei care au murit, declară ea înveselită.

Când sosită răspunsurile, înțelese că totul depinde de regimul ce-l va urma. Dar partea complicată era faptul că regimul se deosebea de la bolnav la bolnav. După toate probabilitățile boala se datora unei slăbiri organice.

— Va trebui ca înainte de orice, să constat care sunt părțile mele slabe, declară ea râzând. M-am temut întotdeauna de această posibilitate.

Cura de lapte părea că în multe cazuri a avut efect. Începu deci o cură de lapte care dură două luni și tot din două în două ceasuri bea câte o gură. Dar fu zadarnic. Trupul i se topi, de-ți era groază să te mai uiți la ea. Numai ochii mari căprui mai ardeau neîmblânziți în adâncul orbitelor obrazului scofâlcit.

— Foarte curând voi ajunge să semăn cu Alice în Țara Zânelor, declară ea într-o dimineață când Confort veni ca să-i ajute să se îmbăieze. Va trebui să încep să mănânc ceva, ca să mă întrezesc, înainte de a mă topi cu totul.

Încercă o cură de lapte bătut cu tabletele comprimate. De astă dată se semnală o ușoară îmbunătățire, căci vreme de o lună de zile nu mai pierdu din greutate. Dar eram în luna iunie, cu căldurile grele ale verii umede și pline de aburii ce se ridicau din apa cu care inundau semănăturile de orez.

Trebuî s-o ducem la Kuling, în mica ei căsuță de piatră pe vârful munților. Drumul fu din cale afară de greu și trebuia s-o ridicăm pe o saltea groasă, deoarece nu puteau pune mâna pe ea, căci i se vedeau oasele prin piele, atât era de slăbită.

Dar aerul de la munte îi făcu bine și imediat după aceea află despre un nou remediu. Cineva se făcuse bine cu supă de ficat și zeamă de spanac. Cu nevăzuit entuziasm începu să bea acest amestec neplăcut la miros. Patul ei era așezat pe terasă și aici își sorbea lichidul astfel preparat, uitându-se peste vărfurile copacilor din vale. Știa cu toții că se gândește la frumusețea peisajului, încercând în felul acesta să-și stăpânească greața, ca să poată bea.

În timpul săptămânii ce urmă după sosirea noastră am examinat cu toată atenția cântarul. Câștigase câteva zeci de grame, iar pe la sfârșitul primei luni avea aproape un kilogram și jumătate mai mult. Anumite simptome se amelioraseră, între altele o inflamație a mucoasei bucale. Carie prinse din nou curaj și părea mulțumită și

veselă.

Partea cea mai mare a timpului și-o petrecea gândindu-se, iar noi bănuiam la ce se gândește, datorită fragmentelor de conversație începută de ea.

— Să știți că dacă mă voi face bine, voi deveni grozav de egoistă. Da, de aici înainte mă voi ocupa mai mult de persoana mea.

Când ne vedea că începem să zâmbim ironic, în privirile ei se aprindea o lumină de malițiozitate și adăuga:

— Da. De aici înainte voi avea și eu mâini frumoase.

Pe urmă începea să ne descrie în cuvinte, imaginea încântătoare a doamne bătrâne care va fi ea, o doamnă bună, demnă și întotdeauna ireproșabil îmbrăcată. Când începeam din nou să râdem, deoarece știam foarte bine, că imediat ce se va putea ține din nou pe picioare, va alerga printre săracii care o așteptau sau va scormoni pământul negru din grădină, glasul îi devenea mai grav și stăruia:

— Nu, vă spun foarte serios. Am fost proastă, cu tristețea mea. Voi adora viața mai mult decât înainte de asta. Toată viața mea am lucrat pentru alții, dar acum voi deveni atât de egoistă, încât nu mă veți mai putea recunoaște. Mi-am dorit întotdeauna timpul necesar, ca să pot fi și eu egoistă. Voi citi toate cărțile și revistele care-mi plac. Îmi voi face și o rochie nouă, de culoarea levănțicii. Voi face vizite prietenelor mele. Știți că, deși în casa noastră veneau sute de oameni, eu n-am fost niciodată plecată de acasă, nici pentru o scurtă vizită de plăcere la cineva? Întotdeauna se găsea ceva sau cineva care să aibă nevoie de prezența mea.

Dar convalescența acestei boli nu este niciodată constantă. Pentru Carie, vara aceasta fu o serie de progrese și recăderi, dar măsura progresului real făcut de ea, era gravitatea fiecărei recăderi, căci fiecare dintre acestea era mai puțin gravă decât precedentă. Carie era pe cale să câștige băătălia.

Se apropia toamna și fiecare dintre noi trebuia să se întoarcă la ocupațiile sale, dar Carie luă hotărârea să rămână singură în casa ei de pe munte, până la terminarea băătăliei începute. Ar fi dorit să cheme pe Wang Amah, dar ea era prea bătrână și prea slabă, ca să mai poată veni, astfel că rămase cu un singur servitor și-și continuă lupta împotriva răului care încerca s-o răpună.

Amănuntele privitoare la felul de viață pe care l-a dus în toamna

și iarna anului acelaia în casa de pe munte, am fost obligată să le culeg din scrisorile ei. Se refăcea încet, dar în mod constant, stând întinsă în patul ei de pe terasă și urmărind frunzele care se desprindeau de pe crengile copacilor. O lumină strălucitoare tremura pe coasta muntelui acoperit de pădurea arămie și în apropiere începuseră să înflorească ici-colo campanule albastre. Acesta era peisajul care semăna cel mai fidel cu toamnele de la ea de acasă și toată ființa care începuse să i se refacă, se lăsa îmbibată de pacea izvorâtă din această frumusețe.

Veni și ziua când putu să coboare din pat și să umble puțin, și în fiecare zi își masa membrele și făcea băi de soare, ținând același regim pe care-l extindea în fiecare zi, acordându-și tot mai multă hrană. Uneori comitea câte o greșală și mânca tocmai ce n-ar fi trebuit, astfel că avea o recidivă, dar se supraveghea cu atenție și mult calm și ne trimitea rapoarte despre starea în care se găsește, ca și când ar fi fost propriul ei medic curant. Datorită experiențelor, reuși să descopere un regim care-i convenea și astfel reuși să progreseze mult mai repede. Puțin după aceea, reuși să coboare treptele scării, în grădina plină de ferigă, iar de aici făcea câțiva pași în lungul potecii pietroase care urca prin apropierea casei în sus pe munte.

Nu trecu mult până când fu în stare să viziteze vecinii care se simțeau mult mai rău decât ea, câțiva bolnavi care întârziaseră în valea muntelui, pentru a-și reface sănătatea, și astfel rapoartele pe care ni le trimetea se refereau la oamenii aceștia. Îi vizita în mod regulat și foarte curând află povestea vieții lor și toate amănunțele în legătură cu boala de care sufereau. Sunt convinsă că în schimbul acestor confidențe, ea le dădea multe sfaturi de ordin practic. Se interesa mai ales de o americană de vârstă mijlocie care suferea de aceeași boală ca ea însăși; o examinează pas cu pas și-i cercetă boala, încercând să-i ajute, cu aceeași nerăbdare caracteristică tinereții, și avu marea mulțumire să constate că prietena ei începe să se vindece.

Odată cu sosirea iernii, Carie se refăcu foarte repede și aștepta nerăbdătoare să se apuce de lucru. Deveni din nou exuberantă și o interesa tot ce vedea în apropierea ei. Dar simptomele bolii nu dispărură cu totul, așa că medicul nu admise să părăsească aerul de munte. Se gândi deci, că în timpul acesta ar fi bine să clădească din nou căsuța de piatră.

În timpul anilor care trecuseră, clădirea se șubrezi și lemnăria

era roasă de furnici albe, iar pietrele se măcinaseră în mai multe locuri. Afară de asta, după ce Confort se va întoarce în China și Faith va veni acasă, locuința devenea prea mică pentru a-i putea cuprinde pe toți. Nimic n-ar fi putut să-i facă mai multă plăcere decât planul acestei reconstrucții, deși trebuia să se limiteze la un minim de cheltuială. Totuși, va fi adevărată plăcere să examineze materialele ce le avea, pentru a se convinge dacă mai poate întrebuința ceva din ele, și astfel să facă familiei o surpriză. Se apucă deci de lucru cu tot entuziasmul și-și uită cu totul de boala ce o chinuia.

Chemă un constructor chinez și împreună cu el examinează toată casa, bucată cu bucată, încercând lemnăria și pietrele. Constatară că piatra putea fi întrebuințată aproape în întregime, afară de câteva bucăți care se măcinaseră, iar grinzele de lemn erau și ele în stare foarte bună. Făcu planul casei care trebuia să aibă trei dormitoare mici, două camere de baie tot așa, o terasă mare și o sală cu un cămin de piatră. Terenul fiind înclinat, profitară de această împrejurare, ca să facă și două camere de serviciu la parter. Cu multă grijă și fără să piardă din vedere Noul Testament al tatălui nostru, toate aceste lucrări puteau fi executate cu o cheltuială extrem de redusă. Se mută într-o casă din vecini care era goală și urmări cu cel mai mare entuziasm, dărâmare casei vechi și săpăturile fundamentului pentru casa cea nouă. De dimineața și până seara era nemișcată de lângă lucrări și urmări așezarea pietrelor, încântată de vederea zidurilor care se înălțau. Încercară să facă din această casă o clădire americană din streșină până în temelii. Coborî împreună cu un culac în marginea râului, ca să caute lespezile necesare pentru clădirea vetrei celei mari, iar într-unul dintre dormitoare, construi una mai mică. Bănuiesc că în mod vag începuse să se gândească la ultimele zile ale bătrâneții pe care și le va petrece în această casă, căreia încerca să-i dea o înfățișare cât mai aproape de America. Totuși, nu voia să admită fățiș această eventualitate, deoarece se despărțise de America și astăzi între ea și patria ei se așternuse nemărginirea Oceanului... America, unde cei care au părăsit-o, nu sunt primiți niciodată cu brațele deschise, chiar dacă în sufletul lor imaginea ei și dragostea față de ea a rămas intactă.

Pentru Carie, iarna aceasta fu foarte fericită. Se simțea mulțumită că poate să creeze ceva și simți vigoarea crescându-i în trup și în suflet. Afară de asta, trăia în mijlocul unei priveliști

încântătoare, departe de cei săraci și oprimați. Îmi aduc aminte că într-o scrisoare pe care ne-a trimis-o, ne descria viscolul dezlănțuit iarna aceea în munți, când fiecare mlădiță și fiecare frunză în tufișul trestiiilor de bambus erau acoperite cu un strat gros de chiciură, iar despre spectacolul acesta ne spunea, după ce viscolul se liniștise și soarele strălucea din nou:

— Frumusețea este prea copleșitoare, chiar pentru mine care mă hrănesc cu frumosul cum m-aș hrăni cu pâine, dar fără să mă pot sătura vreodată.

În iarna aceea, avu parte de tot felul de distracții. În colonie era o mică școală pentru copiii americani și era încântată să poată ieși cu ei la săniuță. Păstrez un instantaneu care o reprezintă așezată în capul saniei încărcate de copii; e cu mâinile pe cârmă. Ochii căprui îi strălucesc și obrazul îi radiază de veselie. Lua parte la aceleași jocuri pe care nu le mai văzuse de pe vremea când era fată și nu se găsea nimeni care s-o condamne pentru această exuberanță a ei.

În august, când ne-am dus la ea, ca să ne petrecem vacanța, ne-a primit în casa ei cea nouă și era mai mândră decât dacă ne-ar fi primit într-un palat. Lucrase din răspuțeri, pentru a o putea termina la vreme; lucrase perdelele albe de muselină de la ferestre, atârănase coșuri de ferigă sub colțurile tavanului, împletise rogojinile întinse pe dușumele și în toate părțile erau numai flori. Carie reușise să-și clădească o casă așa cum o visase, o imagine a Americii așa cum o purtase întotdeauna în suflet și căreia îi dăduse viață, transplantând-o în țara aceasta.

De fapt casa era foarte frumoasă, așezată în mijlocul pajiștii care urca în terase mărunte pe coasta muntelui, printre crengile copacilor care urcau în sus spre culmi. Printre copacii aceștia se vedeau departe culmile altor munți și dincolo de aceștia depărtările albastre. Interiorul casei era tot atât de simplu ca și casele oamenilor săraci, dar era atât de curat și răcorit de suflul vânturilor ușoare, primenite de miresmele înălțimilor. Cred că toate acestea îi dădeau uneori curaj, să suporte gândul că poate niciodată nu va mai vedea America.

Dar pe la sfârșitul verii Carie își reveni în fire și declară că a pierdut destulă vreme, prin urmare va trebui să se întoarcă la ocupațiile ei obișnuite. Andrew avea nevoie de un cămin și prevedea ce poate să fie la ea acasă, când ea nu este prezentă. Afară de asta, în aceeași vară, Confort se logodise cu un tânăr

american și trebuia să facă pregătirile nunții de care nu-i mai despărteau decât câteva luni. Faith își terminase și ea studiile pregătitoare la pensionul din Shanghai și urma să plece în America pentru a se înscrie la un colegiu. Prin urmare, avea la ce să se gândească și aștepta nerăbdătoare să înceapă.

În timpul iernii, am urmărit-o cu toată atenția și am constatat că deși nu s-ar fi putut spune despre ea că este robustă, starea fizică în care se găsea, era mulțumitoare, mai ales dacă țineai seama cât fusese de slăbită în timpul bolii. Continuă să țină regim și se odihnea, chiar dacă această odihnă nu-i mai făcea plăcere. În timpul acesta făcu pregătirile pentru căsătoria fetei celei mari și pentru plecarea lui Faith, așa că era ocupată și mulțumită... aceste noțiuni fiind sinonime în concepția ei.

Veni vara și se făcu nunta, aproape tot atât de desăvârșită, cum și-o închipuise ea însăși. Ceremonia ar fi putut să se desfășoare tot atât de bine și pe pajiștea unei case din America, deoarece fu foarte simplă, în mijlocul unui grup de prieteni care sosiseră pe la apusul soarelui. Confort, îmbrăcată în rochie albă și cu vălul de mireasă, înaltă și zveltă, ieși foarte liniștită în calea marelui. Carie se uita la ei înfiorată de extazul unei vieți noi care începea. Iată acești doi copii ai ei, noua viață pe care o va duce, datorită lor... cât fusese de naivă când își închipuise că viața nu-i mai poate oferi nimic!

În ziua aceea arăta și ea foarte bine, cu părul alb ca zăpada și numai inele, îngrămădit pe creștetul capului, cu ochii căprui și strălucitori de tinerețe, ca întotdeauna. Era îmbrăcată într-o rochie de mătase de culoarea argintului și pe braț purta un buchet uriaș de trandafiri. Tortul de nuntă îl pregătise cu mâna ei și era așezat sub tufa de glicine. Urmări pe tânăra căsătorită cum îl taie, și după ce totul se termină, am auzit-o murmurând:

— Ceremonia aceasta nu putea fi mai reușită, nici dacă s-ar fi desfășurat în America.

Trecuseră opt ani de când Andrew vizitase pentru ultima dată America și acum sosise timpul să plece din nou în concediu. Carie se zbuciuma între dorința de a-și revedea încă o dată patria, și slăbiciunea ei fizică despre care medicul spunea că nu va putea suporta greutățile unui nou drum pe mare. Nu cunosc momentul când Carie a renunțat definitiv de a mai pleca. Probabil hotărârea aceasta n-a luat-o dintr-odată, și până în ultimul moment nu ne-a spus nimic, așa că ne întrebam, dacă va pleca sau nu. La urmă

declară că ea nu va pleca și că Andrew va trebui să însoțească pe Faith și să se întoarcă acasă înainte de sfârșitul anului de concediu. În timpul acesta ea va avea grijă de casă și se va ocupa în măsura puterilor ei de opera lui de misionar, până când se va întoarce, ca să și-o continue.

Ca o confirmare a hotărârii ce o luase, îi sosi știrea despre moartea lui Cornelius, și amintirea obrazului acestui frate adorat, care în copilăria ei îi fusese mai mult decât un frate, contribui ca renunțarea ce și-o impusese să i se pară mai ușoară. De aici înainte va păstra imaginea Americii acolo unde va rămânea întotdeauna fidelă: în suflet și în amintiri. Dispăruseră prea multe obraze cunoscute și apăruseră prea multe lucruri noi, așa că probabil acolo nici nu se mai găsește loc pentru ea. Până și Edwin părea că s-a înstrăinat foarte mult de ea, fiind preocupat de slujba lui și de copii, așa că nici el nu mai avea nevoie de prezența ei.

Îi mai scria și astăzi, lungi scrisori pline de duioșie, în fiecare săptămână, ca și când ar fi rămas același copilăș de altădată, cum în realitate era și astăzi pentru ea. Andrew nu era omul care să examineze un copil, ca să vadă cum arată și nici să se ocupe de așa ceva, dar rugă pe Faith să-i scrie în toate amănuntele, ce părau, ce fel de ochi și tot ce fac, deoarece îi era dor de acești nepoți ai ei mai mult decât ar fi fost în stare să se exprime în cuvinte, dar cu toate acestea se simțea mulțumită, știindu-i în America, sănătoși și în siguranță, cum erau de altfel toți care locuiau în această țară. Astfel rămase singură în casa cea mare și pătrată a misiunii, prin odăile căreia fusese obișnuită să audă glasul copiilor ei, unde Andrew se rugase și-și pregătise predicile și de unde pleca în lungile lui turnee; casa în care venea atâta lume și în care acum era numai ea singură.

N-am auzit-o niciodată plângându-se că i-ar fi frică. Vechiul servitor pe care-l avea pentru lucrările din grădină, dormea în odăile de serviciu de la parter, și afară de el nu mai avea pe nimeni. De la un magazin de vechituri își cumpără un pistol vechi și ruginit cu care nu știa să tragă, dar cu toate acestea în fiecare noapte cobora de două-trei ori din pat și cutreiera prin toate odăile casei, într-o mână cu pistolul și în cealaltă cu un sfeșnic.

În anii tulburi ce urmară după prima revoluție, era primejdios să stea singură în casă, dar vecinii o cunoșteau destul de bine și ei nu i era frică. Spunea întotdeauna că nu mai are timp să-i fie frică, deoarece în primul rând se revolta, când vedea pe cineva că vrea s-

o înspăimânte. Îmi aduc aminte că odinioară, în timpul unei nopți calde de vară, auzise un zgomot la fereastra dormitorului ei. A coborât numaidecât din pat, și-a ferit paravanul care era la picioarele patului, și în cadrul ferestrei a văzut un chinez înalt care se uita la ea încruntat.

— Dă-te jos de acolo! strigă ea răstită și gata să se repeadă la el. Ce cauți aici în casa mea?

Când a văzut-o că dă să se repeadă la el, o biată femeie îmbrăcată în cămașa ei de noapte demodată, a ezitat o clipă, apoi s-a retras și a dispărut în umbra grădinii, aruncând prosoapele și fețele de pernă pe care le furase.

Andrew, care era o fire nervoasă și se temea grozav de hoți, nu se mișcă din pat, iar Carie, după ce încercă zadarnic să-l facă să se trezească, rămase indignată și se repezi desculță, ca să urmărească hoțul prin grădină. Chemă servitorii, dar aceștia se îmbrăcau cu încetineală și se temeau și ei de hoți, căci în țara aceasta fiecare hoț purta câte un cuțit în sân. Dar Carie nu se opri, ci începu să alerge desculță în lungul pajiștii pline de rouă, fără să țină socoteală de gânganii și scorpioni, așa că ajunse tocmai la timp, pentru a putea vedea o desagă plină pe care cineva o trăgea în cealaltă parte a zidului ce împrejmuia grădina. Încleștă mâinile pe desagă, atârându-se de ea cu toată greutatea și continuând să ocărăscă în limba chinezească. Strădania ei fu răsplătită, căci auzi pe cineva căzând de cealaltă parte a zidului. Adună lucrurile împrăștiate prin grădină și în timpul acesta apăru Andrew, somnoros și nemulțumit, cum li se întâmplă până și sfinților, iar acum după ce hoțul dispăruse, se arătară și servitorii care alergau în toate părțile ca să-l caute. În felul acesta reuși să găsească partea cea mai mare din puținele rufe ce le avea și pe urmă se duse din nou la culcare.

— Ai fost imprudentă, declară Andrew. Putea să te omoare.

Abia acum se gândi la această posibilitate, așa că-i răspunse îngândurată:

— Cred că ai dreptate, dar eram furioasă, văzând că se introduce în felul acesta la noi în casă. Dar afară de asta, spune drept, ai putea să admiti ca un netrebnic să-ți fure lucrurile în felul acesta și să-l lași să plece, fără să zici nimic?

Nu, ar fi imposibil să admit că în viața ei ar fi știut ce-i frica. De altfel nimic nu disprețuia mai mult decât lașitatea fizică și acesta era un alt amănunt care o deosebea de soțul ei. Andrew ar fi fost în

stare să înfrunte orice primejdie, în exercițiul funcțiunii sale, dar când nu era vorba de datoria lui, era întotdeauna fricos. Carie nu era în stare să înțeleagă această pusilanimitate¹⁰, izvorâtă din sfială și lipsa de încredere, din partea unui om care trăiește în afară de realitățile vieții.

Dar deși era singură, Carie nu se izola în singurătate. În fiecare zi vizita oamenii din apropiere și din depărtare și în fiecare seară se întorcea acasă, ostenită dar cu obrazul strălucind de mulțumire. Am întrebat-o de multe ori ce face, dar de fiecare dată încerca să evite răspunsul.

— O, aproape nimica, declara ea și râdea înveselită.

Cred că se ocupa de opera ei umanitară, ca întotdeauna, printre oamenii din împrejurimi. Nu cred că ar fi încercat să țină predici, deoarece ea se mulțumea să ne spună, că trebuie să ne străduim să credem în Dumnezeu și să săvârșim faptele care îi sunt plăcute.

Evident i-ar fi făcut plăcere dacă oamenii și-ar fi îngrijit copiii mai bine, dacă bărbații n-ar fi fost cruzi față de soțiile lor, femeile dacă ar fi avut mai multă grijă de gospodărie, de soți și de copii și s-ar fi străduit ca împrejurul lor totul să fie cât se poate mai curat. Știu că învăța tinerele fete să citească și să scrie, tinerele fete care erau dornice de puțină învățătură pe care sistemul social din vremea aceea le-o interzicea. Le vorbea despre tot felul de lucruri existente în lume și le descria țările pe care le văzuse în timpul călătoriilor ei. Am auzit-o vorbind în felul acesta în fața unui grup de femei simple, în a căror viață nu exista aproape nimic altceva decât nașterea copiilor și grija caselor murdare, dar femeile acestea o ascultau cu gurile căscate și ochii visători. Le vorbea despre stele și despre planete, despre viața stranie din adâncul mărilor, dându-le să înțeleagă că ele fac parte dintr-un gigantic și minunat univers. N-am văzut-o niciodată decât înduioșată, când se întâmpla să stea de vorbă cu femei care datorită condițiilor nenorocite ale nașterii, nu puteau avea niciun fel de nădejde.

Dar era în stare să se revolte din cale afară împotriva mamei câte unei fete cu picioarele legate care plângea, și din când în când stăruințele ei dădeau rezultate favorabile. Uneori încerca să scape pe câte cineva de patima opiului. Într-un rând reuși să dezvețe de această patimă, pe un nenorocit, fără ca el să vrea, datorită unei supravegheri de săptămâni întregi. Reușita ei și faptul

¹⁰ Pusilanimitate - frică, teamă, sficiune exagerată. [n.e.e.].

că a scăpat de această îngrozitoare povară care-l făcuse atât pe el cât și familia să sufere și să se înglodeze în datorii, îl atribuia religiei și rugăciunilor ei, și cum aş putea eu să afirm că n-avea dreptate, de vreme ce pentru el, ca pentru mulți alții, noua religie a lui Christ era personificată de Carie și interesul ei pasionat de a-l îndrepta pe drumul cel bun.

— Aşa trebuie să fie, deoarece afară de ea nimeni nu s-ar fi interesat de mine și nici nu s-ar fi întrebat dacă familia mea are sau nu are ce mânca, declară omul cu convingere.

Cred că lui Carie îi făcea plăcere această luptă, căci era încântată întotdeauna când reușea să înlăture obstacolele care păreau inevitabile, și sunt convinsă că a făcut zile negre acestui biet chinez, dar rezultatul acestor străduințe fu că omul se vindecă și se întoarce la meseria lui de țesător, cu care-și hrănea familia.

La această epocă ea era înconjurată de un grup de femei bătrâne care simțeau nevoia unei prietenii, căci deveniseră un fel de povară pentru familiile lor și nimeni nu se mai interesa de micile lor nevoi. Cunoșteau destul de bine bunătatea lui Carie și știau că, chiar dacă se va supăra, după ce-i va trece, le va îndeinde un ban lucios, un coșuleț cu alimente sau o bucată de pânză din care să-și facă tunică.

Afară de aceasta, mai era fata ei adoptivă, chinezoaica de odinioară care acum era mamă a șase copii, de care presimțea că trebuie să se ocupe și ea, și multe alte femei la care se ducea și care veneau la ea, ca să discute ceasuri întregi despre micile lor preocupări. Cred că dacă această americană s-ar fi așezat la masă ca să scrie romane, de pe urma ei ar fi rămas duzini întregi de cărți, luate din viețile acestea pe care le cunoștea mai bine decât orice femeie de rasă albă pe care am întâlnit-o.

Dar dacă nu putea suferi greșelile și păcatele oamenilor, era totuși o femeie generoasă și gata să le recunoască virtuțile, și nu se întâmpla niciodată să nu facă haz de o glumă, chiar dacă aceasta era îndreptată împotriva ei. Într-un rând își cumpărase un covor pe care-l așezase în fața armoniului; un covoraș în culori luminoase care-i plăcuse și pe care reușise să-l cumpere cu oarecare sacrificii. Puțin după aceea a venit la ei un bărbat pe care Andrew îl cunoscuse numai în treacăt, ca să discute împreună despre Noua Religie. Andrew stătu cu el de vorbă, iar când el văzu că se pregătește de plecare, îi spuse că dacă vrea să-l aștepte câteva clipe, vor putea continua conversația, pe drum, după ce-și schimba

încălțăminte, căci era iarnă și ger mare. Carie era în odaia de la etaj, iar când auzi ce intenție are soțul ei, îi spuse că vor putea pleca împreună, ca să facă o scurtă plimbare, așa că ieșiră din casă toți trei. După ce făcu o bucată de drum, chinezul le spuse că are o întâlnire cu cineva și apucă pe o stradă laterală. După ce se întoarseră acasă, Carie constată numaidecât lipsa covorașului din odaie. În timpul cât discutaseră despre religie, chinezul pusese ochii pe el și după ce Andrew îl lăsase singur, îl împăturise frumos și-l ascunsese sub pulpana hainei lui ample de iarnă. Deși lui Carie îi părea rău de covoraș, nu se putu stăpâni să nu râdă cu hohote, când își aduse aminte de mutra cuvioasă pe care o făcu chinezul, în timp ce discutau probleme religioase și covorul era ascuns la el în sân. Deși condamna din tot sufletul fapta comisă, ar fi fost imposibil să nu facă haz pe socoteala acestei întâmplări și reuși să supere pe Andrew când declară:

— Sper că nu toți adepții tăi sunt la fel cu acesta, căci altfel vom fi obligați să renunțăm la gospodăria noastră.

Totuși era o femeie cu multă îngăduință, când nu era vorba despre o intenție rea. Îmi aduc aminte că într-una din zile o altă americană îi spunea cu glasul tremurând de revoltă:

— Mă supără din cale afară când aud pe indigenii aceștia spunând despre noi că suntem „diavoli străini”. Cuvintele acestea le aud în toate părțile, deși ar trebui să-și dea seama că uneori prezența noastră le este de folos.

Carie zâmbi cu blândețe și-i răspunse:

— Uneori nici eu nu știu cum altfel ar putea să ne spună, căci nu cunosc alt nume pe care ni l-ar putea da. Îmi aduc aminte de o bătrână bolnavă care a venit la mine să-mi ceară ajutor. S-a plecat în fața mea și s-a bătut cu fruntea de pământ, apoi mi-a spus cu mare umilință, ca și când ar fi vorbit cu o regină: „Te rog, preacinstit diavol străin, întinde-mi o mână de ajutor, căci sunt la mare ananghie!” Nu doamnă, totul depinde de tonul cu care pronunță aceste cuvinte, conchise ea.

După opt luni de absență, Andrew se întoarce acasă, puțin cam zăpăcit de ceea ce văzuse în America. Era tocmai după terminarea războiului mondial și văzuse o țară care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuse el înainte de asta. Țara pe care o crezuse tot atât de invulnerabilă ca și cerul, se schimbaseră din temelii; principiile pentru care înaintașii lui luptaseră și emigraseră spre alte limanuri,

erau acum tratate cu cinism și discutate. Andrew nu era în stare să-i facă o descriere coerentă a celor ce văzuse, dar Carie reuși cu întrebările ei să-i smulgă frânturi de mărturisiri din care, închegându-le împreună, putu să-și facă o imagine fidelă a patriei lor, care acum era răsturnată cu fundul în sus și în plină dezordine. Regreta acum din tot sufletul că este bătrână și slăbită și nu mai poate face nimic în interesul patriei sale. De aceea ne spunea de multe ori:

— Aș vrea să-mi mai pot trăi odată viața și să fiu din nou tânără. Știi ce aș face în cazul acesta? M-aș duce la New York, și în toate locurile unde sunt porțile de intrare în această țară, și mi-aș petrece viața ținând calea străinilor, ca să le spun ce reprezintă America și cum ar trebui să se poarte și ce trebuie să facă pentru prosperarea Americii. Cred că unul dintre motivele pentru care astăzi America nu mai este ea însăși, se datorează faptului că foarte mulți oameni nu sunt în stare să-și dea seama ce înseamnă să fii american.

Și tot așa am auzit-o spunând de nenumărate ori:

— Dacă s-ar putea să-mi încep viața din nou, mi-aș trăi-o pentru America. Sunt fericită că fiul meu se găsește acolo; el va lucra în locul meu pentru această Americă.

Cred că aceste păreri de rău au chinuit-o neîncetat în timpul celor doi ani ce au urmat după aceea. Citea tot ce găsea în legătură cu America modernă și încerca să-și imagineze pricinile care au determinat această schimbare. Odinioară, în țara aceea calmă și frumoasă, i se păruse că aude chemarea celor mai puțin fericiți decât ea și astăzi, i se părea că aude din nou o chemare, dar aceasta venea de la cei care erau de o seamă cu ea. Fiind incapabilă să asculte această chemare, din cauza vârstei și a situației în care se găsea, se zbuciuma încontinuu și se ruga pentru țara ei cu atâta ardoare, cum nu se rugase niciodată pentru nimic și de vreme îndelungată.

Nu băga de seamă că a început să slăbească din zi în zi tot mai mult, și că pe trupul ei se vedeau semne de extremă anemie. Vechea boală îi afectase organismul și fără să-și dea seama începuse să mănânce din ce în ce mai puțin, iar dacă-și aducea uneori aminte cât este de slabă, își închipuia că slăbiciunea aceasta poate fi atribuită faptului că n-avea poftă de mâncare.

Dar într-o bună zi forțele ei cedară și nu fu în stare nici să mai urce treptele scării de la camera ei. Confort sări repede în ajutorul

ei și înțelese imediat că de astă dată este vorba de ceva grav. Se instalează în casă pentru tot timpul până se va vindeca și cu toate protestele viguroase ale lui Carie – i se părea că ea nu este niciodată destul de grav bolnavă, pentru a nu protesta cu energie împotriva unor dispoziții care nu-i conveneau – trimise după doctor.

Situația ei era de fapt foarte gravă. Slăbirea neașteptată a inimii, făcea imposibilă o intervenție chirurgicală și chiar de la început era puțină nădejde că va scăpa. Carie, cu obișnuita ei capacitate de a descifra impresiile reflectate pe obrajii oamenilor, înțelese imediat ce îi ascunde fiica ei, și îi spuse cu aceeași încăpățănare, ca altădată:

— Eu nu vreau să mor, declară ea cu toată slăbiciunea fizică în care se găsea. N-am avut încă timp de-ajuns, ca să împlinesc o mulțime de lucruri la care m-am gândit. Sunt foarte multe cărți pe care aș vrea să le citesc și tot atâția oameni care au nevoie de mine. Afară de asta, adăugă ea clipind din ochi, încă n-am reușit să am mâini frumoase. Nu, draga mea, vreau să mai trăiesc încă zece ani și abia după aceea să mă resemnez la rolul de doamnă bătrână și impunătoare, să umblu în rochii de mătase de culoarea levănțicii și să devin străbunică pentru copiii nepoților mei. Apoi, ca și când slăbiciunea fizică ar fi împiedicat-o să mai vorbească și ca un protest împotriva providenței, adăugă: În orice caz nu voi muri până în ziua când se va întoarce Faith, ca s-o mai pot vedea o dată.

Lupta cea lungă pentru viață începu din nou.

O duserăm încă o dată în litiera purtată de culaci, la casa de piatră de pe vârful muntelui; o ființă neîmblânzită, numai os și piele, cu ochii strălucitori și tinerești în mijlocul obrazului încadrat în coroana părului alb. Încercă din nou și plină de curaj să-și vindece trupul. Avea un trup sănătos, al cărui organism îl moștenise din părinți, dar îi ceruse prea de multe ori să răspundă voinței ei. Astfel, părea evident că de astă dată nu va mai răspunde. Ea știa foarte bine ce va urma și după foarte puțin timp, abia câteva zile, fuserăm martorele unui spectacol când un suflet tânăr și viguros asista revoltat și dezamăgit la decăderea trupului îmbătrânit și slăbit, care murea. Nu spunea nimănui nimic, afară de obișnuitele cuvinte de politețe, dar privirile ochilor ei erau înfricoșătoare și ne feream înspăimântate de ceea ce vedeam în ochii aceștia.

Puțin după aceea, lupta încetă. Își acceptă soarta. Părea că a încetat să se mai intereseze de trupul ei, ca de ceva nevrednic care

nu-i mai putea fi de niciun folos și în timpul ultimelor luni de viață încercă să-și mulțumească exclusiv nevoile spirituale. Nu vorbea niciodată despre moartea ei apropiată și părea că nici nu bănuiește apropierea ei, ci încerca să se concentreze asupra senzațiilor frumosului pe care-l cultivase mai mult decât orice în toată viața ei. Vorbea de multe ori despre cântecul plăcut al păsărilor în crengile copacilor dimprejurul casei, despre umbrele albastre ce se întindeau pe deasupra pajiștii și despre strălucirea crinilor de pe terasă. Către apusul soarelui rămânea întotdeauna nemișcată, cu ochii îndreptați spre norii călători și spre priveliștea ce i-o ofereau văile.

Nu știam dacă se gândea la viitor sau nu se gândea la nimic. Era o femeie neînfricăată pe care vicisitudinile vieții o căliseră de ajuns, pentru a fi gata să înfrunte orice s-ar fi întâmplat. Nu se lăsa impresionată nici de ritualul religios, obișnuit pentru cei care sunt pe moarte, deși Dumnezeu nu i se relevase încă. Părea că-și dă pe deplin seama că nimeni, niciun fel de om nu este în stare să-și imagineze, ce-l va aștepta dincolo, în clipa când este gata să plece singur în drumul fără de sfârșit.

În timpul acesta se încleșta de viață din toate puterile, cum nu i se întâmplase niciodată până acum, deși fusese întotdeauna avidă. Spre sfârșitul verii am fost obligați s-o ducem din nou în casa de pe malul fluviului și ajunseserăm cu toții la convingerea că va trebui să moară. Dar Carie nu trăda cu nimic această convingere pe care și-o formulase și ea, doar cel mult cu liniștea adâncă în care-și petrecea zilele și nopțile. Uneori, noaptea, când întunericul adânc i se părea prea greu și-și închipuia că este la capătul puterilor și nu mai poate să respire, întorcea ochii mari spre Confort care era alături de ea și-i puneă aceeași întrebare pe care odinioară i-o pusese mama ei: „Fiica mea, o fi oare acesta ceasul morții?”

Și când o auzea protestând din toată ardoarea sufletului: „Nu te voi lăsa să mori!” îi răspundea zâmbind: „Cât de mult semeni cu mine... tot așa i-am răspuns și eu mamei mele!”

Într-una din zile se întoarse spre Confort și-i spuse:

— Sunt atâtea lucruri pe care eu le-am văzut și despre care n-am auzit niciodată vorbindu-se... atâtea plăceri pe care eu nu le-am cunoscut. Niciunul dintre voi nu va fi în stare să înțeleagă, cât de mult mi-a plăcut să fiu veselă. Aș fi vrut să am un gramofon, ca să ascult tot felul de melodii pe care nu le-am auzit până acum.

Am comandat un gramofon și discuri de la un magazin de pe

litoral și ceasuri întregi asculta melodiile ce i le cântam. Nu știu la ce se gândea în timpul acesta, dar refuza întotdeauna să asculte melodii triste. Cineva dintre noi a pus într-un rând discul pe care era reprodus imnul: *Încredeți-vă în Domnul și ascultați-L cu răbdare*, dar ne-a spus din toată amărăciunea sufletului:

— Scoate-ți discul acesta. Eu am așteptat... cu răbdare toată viața... dar am așteptat zadarnic.

Din ziua aceea nu l-am mai cântat și nici astăzi nu sunt în stare să suport această melodie, deoarece-mi aduce aminte de glasul ei. Nu un glas plin de amărăciune, ci liniștit, mândru, resemnat și curajos. Acum înțelegea că preocuparea ei care durase o viață, în căutarea lui Dumnezeu, nu-și va putea găsi dezlegare înainte de moarte.

Spre sfârșitul suferințelor ei, când puterile i se stinseră cu desăvârșire, am înțeles că vom avea nevoie de o infirmieră care să știe cum trebuie s-o îngrijească și cum s-o ridice din pat. La început nu vru s-audă de așa ceva, căci din fire nu avea încredere în profesioniște. Singurul argument ce-l puteam invoca, era greutatea de a o îngriji fără încetare zi și noapte, așa că a cedat imediat, ca să ne scutească de această sarcină. Infecția din organismul ei progresa repede și începuse să nu mai audă și să nu mai vadă destul de limpede. Dormea foarte mult, deși uneori se întâmpla ca ceasuri sau chiar zile întregi să fie lucidă și să devină din nou cum a fost altădată.

Nu voi uita niciodată ziua când a sosit infirmiera. Ne adresasem unui spital din Shanghai, dar în oraș bântuia holera și nu se găsea nicio infirmieră liberă. Totuși, în cele din urmă, la stăruințele noastre telegrafice, au reușit să ne găsească una și într-o dimineață, pe la revărsatul zorilor am auzit-o că bate la intrare. Eu vegheasem toată noaptea alături de Carie și am ieșit ca s-o întâmpin în capul scării.

Mi-a stat inima în loc când am văzut-o. Era o englezoaică între două vârste, cu părul oxigenat și fardată din gros. Era exact persoana pe care bolnava noastră n-ar fi putut-o suporta în apropierea ei. Dar aveam atâta nevoie de serviciile ei, încât am poftit-o să intre și am introdus-o în odaia lui Carie.

S-a uitat îndelung și cu ochii împăinjeniți la infirmiera care purta în cap o uriașă bonetă, cum obișnuiesc infirmierele engleze. Pe urmă a întrebat-o cu sinceritatea ei caracteristică.

— Ce caută fața aceea de pernă pe capul dumitale?

— Pot să mi-o scot, a răspuns infirmiera cu amabilitate.

— Te rog, scoateți-o, stăruie Carie, fără să mai ezite. Iar după ce infirmiera i-a satisfăcut cererea, a adăugat: Cum se poate să-ți ascunzi părul acesta frumos, care se potrivește foarte bine cu obrazul dumitale alb!

Ochii ei erau atât de slăbiți, încât nu putea distinge starea reală în care era obrazul bieteii infirmiere, dar datorită acestor cuvinte simple și sincere, reuși s-o impresioneze și să-i câștige devotamentul, astfel că o îngriji cu cea mai mare atenție.

Ce situație stranie și totuși plină de armonie cu viața generoasă și atât de umanitară a lui Carie, care murea având la căpătâi o femeie ieșită din străfundurile speluncilor din Shanghai. Carie se apropie de femeia aceasta cu tot interesul care o caracteriza, întrebând-o despre felul de viață pe care l-a dus și ascultând-o cu toată simpatia. Cred că femeia era una dintre cele mai imorale ființe ce au putut să existe vreodată; una dintre acele femei care pierduseră ultimele resturi de demnitate și rușine în timpul războiului mondial; avusese o mulțime de aventuri în locurile cele mai sordide; pe acestea Carie încerca să le treacă cu vederea, mulțumindu-se să-i spună cu blândețe:

— Înțeleg... și știu cât este de greu ca cineva să fie om cumsecade... mai ales atunci când la așteptările tale nu primești niciun răspuns și te vezi condamnat să rătăcești prin întuneric.

Apoi stăpânită de un îndemn neașteptat, adăugă:

— Vorbeai adineauri despre dans. Am dorit întotdeauna să văd cum se dansează un foxtrot; am citit despre dansul acesta. N-ai putea să mi-l dansezi și mie, ca să văd cum merge?

Noi am apărut exact în mijlocul acestei scene, cutremurate de tactul sălbatic al unei melodii de jazz cântate la gramofon. Carie sta proptită între perne, o imagine fidelă a morții, afară de ochii ei care deși se tulburaseră, mai păstrau încă ceva din strălucirea de altădată, în timp ce urmărea silueta albă a infirmierei care pirueta prin cameră. La sfârșitul dansului, când infirmiera căzu într-un fotoliu, sleită de puteri și cu respirația întretăiată, am auzit pe Carie spunând, cu convingerea unui cunoscător:

— Ce dans frumos... un dans ușor și plin de grație. Nu m-aș mira câtuși de puțin, dacă aș constata că Andrew s-a înșelat în privința lui Dumnezeu. Eu cred că din viață omul trebuie să-și aleagă toate lucrurile fericite și frumoase, cum ar fi de pildă dansul, veselia și frumusețea. Cred că dacă aș putea să-mi trăiesc încă o dată viața,

le-aș alege pe acestea, în loc să le consider ispite ale păcatului. Cine știe?... S-ar putea ca lui Dumnezeu să-i placă aceste lucruri.

Rămase un timp îngândurată, apoi adormi. În felul acesta, partea aceea din temperamentul ei pe care încercase întotdeauna să și-o ascundă cu cea mai mare grijă, se manifestă acum în anii ei de bătrânețe și de înțelepciune.

În timpul cât zăcu, se depărtă sufletește tot mai mult de Andrew și nu mai putea să-l suporte în apropierea ei. Nu-i spunea niciodată să iasă din odaie, dar se vedea cât de colo că este neliniștită și nu se simte bine când îl vede și că în sufletul ei se încinge din nou o luptă pe care noi nu o puteam înțelege. Într-un rând, când l-a văzut, am auzit că murmură:

— Cartea aceea nu s-a terminat nici acum, deși au trecut atâția ani...

Astfel încercam să-l ținem cât mai departe de ea, iar el consimțea bucuros, deși puțin speriat, deoarece nu reușise să înțeleagă niciodată temperamentul ei atât de capricios care mai ales acum se manifesta atât de des și atât de categoric în abandonarea oricărei preocupări în legătură cu Dumnezeu și cu religia, preferând frumusețea vieții și a creațiunii în această lume pe care o adora și ale cărei bogății le cunoștea atât de profund.

I-am apropiat patul de fereastră și putea să se uite afară mulțumită. Într-o zi ne-a spus, uitându-se visătoare la noi:

— La urma urmelor, am avut parte de multe bunătăți în viață. Am avut copii mici pe care i-am alăptat, am avut un teren bun în care să-mi pot face o grădină, perdele de muselină la ferestre, ușoare și transparente ca să le poată bate vântul, dealuri pe care le-am admirat, văile și cerul, cărți și note muzicale... și oameni de care să mă îngrijesc. Am avut parte de multe bunătăți în viață și mi-ar face plăcere să mai pot trăi, dar de astă dată mi-aș consacra viața Americii mele.

Singura umbră grea care apăsă asupra ei în timpul bolii, era teama că va muri înainte de întoarcerea lui Faith care trebuia să sosească dintr-o zi într-alta și ea era hotărâtă să nu moară înainte de sosirea fetei. Dar la urmă sosi și ziua cu ceasul mult așteptat. Carie n-avea putere de ajuns, pentru a se lăsa pradă emoției, căci ar fi însemnat ca inima ei să înceteze să mai bată, copleșită de greutatea acestei poveri suplimentare; prin urmare rămase tot atât de liniștită ca și până acum.

Dar ar fi dorit ca Faith, care se întorcea acasă de la colegiu și era fată destul de mare, să nu vadă casa părintească cernită de umbra morții apropiate. Ceru deci s-o îmbrace în rochia ei cea nouă, o rochie de mătase de culoarea levănțicii, brodată cu fir de argint, pe care o primise în dar de la Confort, să-i pieptene părul și după ce totul fu gata, până și vasul cu trandafiri proaspeți așezat în apropierea patului, ceru – dorința nemaiauzită din partea ei – să-i dea o bucătică de gumă de mestecat. Am trimis la o băcănie și i-am adus un pachetel, simțindu-ne cu toții intrigati de cererea ei, căci până acum n-o văzusem niciodată întrebuițând așa ceva. Când a apărut Faith, a găsit-o proptită în pernele albe, foarte liniștită, mestecând cu nădejde și clipind șireată din ochi.

— În sfârșit, ai acum ocazie să vezi și pe bătrâna ta mamă, declară ea veselă și calmă, ca și când ar fi văzut pe fiică-sa în ajun și nu s-ar fi întors acasă după o absență de trei ani. Am început să mestec gumă ca o tânără emancipată... aud că în America obiceiul acesta este la modă.

Am izbucnit cu toții în hohote și emoția revederii a trecut, fără incidente. Se întâmplase exact cum plănuise ea și începuserăm să râdem, în loc să plângem. Îți făcea impresia că încearcă anume să evite tristețea, de teamă ca inima ei șubredă să nu-și rupă învelișul de humă. Întoarcerea lui Faith o primi cu toată liniștea și peste câteva zile părea că a uitat cu totul lipsa ei îndelungată de acasă.

Zi de zi, Carie părea toropită de somn și din când în când ni se părea că sufletul ei viguros încearcă să se trezească, pentru a se împotrivi apropiatei schimbări ce trebuia să vină. Într-un rând ridică mâinile în fața ochilor; erau umflate și-ți venea greu să te uiți la ele. Le-a examinat cu atenție, apoi a murmurat mai mult pentru sine:

— N-am mai apucat să-mi îngrijesc mâinile. Probabil mai târziu...

O singură dată a pomenit despre moartea ei. S-a trezit pe neașteptate din somn și s-a adresat lui Confort care tocmai atunci stătea de veghe lângă patul ei:

— Fiica mea, dacă se va întâmplă ca în ultima clipă să mă vezi înspăimântată, să știi că aceasta se va întâmpla numai din pricină că trupul acesta netrebnic va fi mai tare ca mine. Trupul acesta mi-a fost întotdeauna dușman și a încercat să mă supună. Dar trebuie să știi că sufletul meu va merge înainte, cu tot curajul. Mie nu mi-e frică!

Imediat după aceea s-a înviorat din nou, de astă dată pentru a ne da anumite instrucțiuni privitoare la piatra ei funerară. Pe piatra

aceasta nu va trebui să se sape niciun cuvânt de apreciere și nici aluzii la calitățile ei de femeie și mamă. Vor scrie numai numele ei și trei rânduri în limba engleză și chineză, din care ultimul va fi triumfătoare făgăduință: „Celui care va învinge, îi voi pune pe frunte coroana vieții”.

Apoi s-a trezit din nou din toropeală, ca să ne spună:

— Să nu-mi cântați imnuri triste la groapă. Vreau să-mi cântați numai imnuri triumfale. Gândul că va trebui să mor, mi se pare nesuferit. Viața mea nu s-a terminat încă. Eu am fost făcută să trăiesc o sută de ani. Dar dacă trebuie să mor – mai bine să mor în mijlocul veseliei și al triumfului – și poate voi reuși ca dincolo...

N-a mai putut continua și nici nu ne-a mai făcut vreun semn. A murit în timpul somnului, dar în clipa când s-a stins, obrazul i s-a luminat de un zâmbet, apoi trăsăturile i-au rămas nemișcate, în rigiditatea morții. Dar niciunul dintre noi n-a înțeles semnificația acestui zâmbet. Părea ca și când s-ar fi retras dintre noi, lăsându-ne ca amintire numai viața ei, o viață plină de energie și muncă, o viață zbuciumată, blândă și bună, dar în același timp plină de amărăciuni. Am îmbrăcat-o în rochia de culoarea levănțicii, rochia care-i fusese dragă și i-am acoperit sicriul cu crizanteme argintii și crizanteme palide ca aurul toamnei. Am îngropat-o într-o zi de toamnă, o zi răscolită de vânturi umede, cu un cer cenușiu ca de plumb. Cuvintele pline de curaj ale imnului pe care ne-a spus să i-l cântăm la mormânt, se ridicau întocmai ca o sfidare, un strigăt al vieții omenești în deznădejde, împotriva morții care o pândește din toate părțile. În felul acesta s-a terminat tot ce am cunoscut noi din viața ei.

Cred că viața ei și-ar fi considerat-o ratată dacă ar fi judecat-o în raport cu ceea ce ar fi vrut să facă din această viață. În orice caz, dacă ar fi prevăzut de la început sfârșitul pe care-l va avea, cu siguranță ar fi considerat-o ratată. Încercările ei de a găsi pe Dumnezeu, necesitatea aceasta adâncă a temperamentului ei de puritană, n-au reușit niciodată. Cred că unei femei cu concepții atât de lucide și de practice, nici n-ar fi fost posibil să-i reușească. Ea era din fire sceptică, dar în același timp și mistică, o femeie care adora frumosul și aspira spre necunoscut.

Era o femeie care, după ce vizita bolnavii și pe cei care zăceau în închisori, după ce îngrijea de văduve și orfani, după ce hrănea pe cei flămânzi și plângea cu cei ce plâng sau râdea împreună cu cei veseli, își făcea reproșuri din cauză că nu s-a priceput să aleagă

ceva mai bun în viață. Era una dintre femeile care, în timp ce se zburcneau sub povara reproșurilor ce și le fac, se întreabă umilită:

— Doamne, când le-am făcut toate acestea pentru Tine?

Unei astfel de femei, Dumnezeu i-ar putea răspunde:

— Dacă ți s-a dat ție să le faci toate acestea pentru Mine...

Dar dacă chiar de față cu noi, care o cunoșteam, își considera viața ratată, vă puteți închipui ce fel de viață a fost aceasta! Nu cred ca cineva dintre noi s-o fi considerat femeie sfântă. Era o fire prea practică, prea vioaie, un temperament prea plin de veselie, prea capricios și prea impulsiv, pentru a putea fi femeie sfântă. Era cea mai umanitară ființă pe care am cunoscut-o, cea mai complicată în manifestările ei de milă spontană față de semenii ei, în erupțiile de veselie și în accesele de revoltă; pentru noi a fost cea mai bună prietenă și tovarășă.

Astăzi, când am ajuns să cunosc și eu țara pe care a adorat-o atât de mult, îmi dau seama că de fapt ea a fost o floare din această țară. A rămas până la sfârșit un spirit treaz și neîmblânzit în actele ei de generozitate, nesățioasă față de viață și totuși capabilă să trăiască mulțumită în mijlocul sărăciei; o idealistă al cărei idealism nu se mulțumea decât atunci când putea deveni realitate – era însuși suflul Americii în trup și duh.

Pentru chinezii de care a încercat să se apropie în toate chipurile, ea a fost însăși America. I-am auzit spunând de atâtea ori: „Americanii sunt buni, pentru că sunt blânzi. Ea a fost o americană!” Pentru tinerii marinari și tinerii soldați care nu aveau pe nimeni și pentru toți bărbații și femeile de rasă albă, veselia ei spontană și camaraderia sinceră ce le-o arăta, reprezenta căminul... reprezenta America transplantată într-o țară străină. Pentru copiii ei, în mediul atât de depărtat și de străin în care trăiau, ea reprezenta – fără ca cineva să poată bănuși cu ce sacrificii – un fundal american și încerca să facă din ei cetățeni ai propriei sale patrii, îmbibându-le sufletul de o dragoste față de moarte, față de ea.

Pentru noi toți și în toate părțile unde am cunoscut-o, femeia aceasta a fost însăși America.

— Sfârșit —

